

קובץ גליונות

פרשת תולדות

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן המשגיח
הגר"ד יפה זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

דברי שיח

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיח בחוקיך

גאון יעקב

דברי אמת

פניני דעת

דובב שפתים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ לע"נ

הר"ר שרגא פייבל ב"ר צבי קנול זצ"ל

נלב"ע כ"א שבט תשע"ב

תנצב"ה

ניתן לשלם על הקובץ גליונות במכשירי 'קהילות' ו'נדרים פלוס' בבתי הכנסת

ישר כח גדול לכל השולחים חומרים לע"נ המשגיח זצוק"ל

וכן נודה מאד לכל השותפים שהוזילו ממנו

עבור הוצאות הדפסת הקובץ המורחב

יהי רצון שנזכה שיהיה המשגיח למליץ יושר על כל הלומדים החשובים.

להקדשות ע"ג הקובץ
ניתן לפנות

למס' 053-3145900

ניתן לתרום במכשירי "קהילות"
ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,
יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות'
ובחיפוש קובץ גליונות,
וכן בקו הצדקה 073-2757000
יש להקיש עבור קוד 4311
ניתן להעביר גם לבנק מרכזי
סניף 745 מס' חשבון: 45458

לקבלת הקובץ במייל
ניתן לשלוח בקשה
למערכת 'קובץ גליונות'
k.gilyonot@gmail.com

נודב

לרפואת יצחק בן שינדל,

לרפואת אסתר בת לאה,

ולרפואת שלמה בן אלטע רחל

המעוניינים לסייע (בשעת
הצורך) בהעברת הקבצים,
ירשמו במס' 072-2587402
יש להקיש 5 ואח"כ 4,
הבקשה תשמע לכל הרשומים,
ומי שיוכל לסייע יצור קשר

המעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם

וכן בכל עניני הקובץ ניתן
לפנות למס': 053-3145900
פקס: 077-2092005
או במייל:

k.gilyonot@gmail.com

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

לקראת השנה החדשה הבעל"ט

בואו והיו שותפים והקדישו ע"ג הקובץ את יקיריכם באחת משבתות השנה
ותזכו להיות שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה

ז' כסלו	ויצא	כ"ט ניסן	תזריע מעורע
י"ד כסלו	וישלח	ו' אייר	אחרי קדושים
כ"א כסלו	וישב	י"ג אייר	אמור
כ"ח כסלו	מקץ - חנוכה	כ' אייר	בהר
ה' טבת	ויגש	כ"ז אייר	בחוקותי
י"ב טבת	ויחי	ה' סיון	במדבר - שבועות
י"ט טבת	שמות	י"ב סיון	נשא
כ"ו טבת	וארא	י"ט סיון	בהעלותך
ד' שבט	בא	כ"ו סיון	שלח
י"א שבט	בשלח	ג' תמוז	קרח
י"ח שבט	יתרו	י' תמוז	חקת
כ"ה שבט	משפטים	י"ז תמוז	בלק
ב' אדר	תרומה	כ"ד תמוז	פנחס
ט' אדר	תעוה	ב' אב	מטות מסעי
ט"ז אדר	כי תשא	ט' אב	דברים
כ"ג אדר	ויקהל פקודי	ז' אלול	שופטים
א' ניסן	ויקרא	י"ד אלול	כי תצא
ח' ניסן	צו - פסח	כ"א אלול	כי תבא

באיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 231 | שנה ה' | פרשת תולדות | שנת תשע"ח

פניני הפרשה

מכירת הבכורה ליעקב

בענין מכירת הבכורה ליעקב. אולי יש לפרש דכשהיו עובדין הבכורות ה' זה זכות שיש לבכור יתר על שאר בני הבית, והכי מסתבר דלא ה' דין בגוף הבכור דהא כתבו דכשאין בכור אז היה הדין לגדול הבית, א"כ אי"ז פסול למי שאינו בכור, רק שזכותו של הבכור לעבוד ולעכב את הקטן ממנו, ואם אחד מבני הבית יטול רשות מהבכור יכול גם הוא לעבוד. וזכות זו ויתר עשו ליעקב שהיה זכותו של יעקב לעבוד. ולפי"ז גם לעשו יש זכות לעבוד גם אחרי שמכר אלא דקשה לפי"ז מה דקאמר עשו את בכורתי לקח דמשמע דהפסיד עי"ז הבכורה, ואולי זה גם כן נקרא שלקח ממנו הזכות לעכב לו לעבוד.

צריך עיון

תוס' מנחות ד"ה ונילף, קודם שנתקדש אהרן שהעבודה בבכורות. הנה בהיתר הבמות שאחר המשכן א"צ עבודה בבכורות. ויל"ע קודם שהוקם המשכן דמבואר שה' הדין בבכורות אם זה הי' לעיכובא, וכשהי' עובד מי שאינו בכור הי' פסול, או שזה רק למצוה, דהנה יצחק אבינו וכן יעקב אבינו קודם שמכר לו עשו הבכורה, וכי לא היו יכולין להקריב והרי הם עשו מזבחות והקריבו, ולא שייך לומר דדין בכורה הי' רק בציבור, דעדיין לא היו קרבנות ציבור. [העירו דיצחק א"ה אכל קרבן פסח ופסח מקרי קרבן ציבור, אמנם לא שייך שהי' קרבן ציבור מחמת זה דהא לא היתה אז כנופיא, דהעכו"ם לא הקריבו פסח, וכן אם כונתו היתה להקריב פסח, האריך שלח את עשו לצוד ציד, הא בדרך כלל לצוד היינו חיות, וחיות אינן ראויות לקרבן פסח].

התעוררות

ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו ויעתר לו ה' (כחבא) למה נמשלה תפילתן של צדיקים כעתר מה עתר זה מהפך התבואה ממקום למקום, כך תפילתן של צדיקים מהפכת מידותיו של הקב"ה ממידת רגונות למידת רחמנות [במות סד] מה באים חז"ל ללמדנו במשל לעתה? מקשה רבנו שליט"א בספרו ימלא פי תהלתך (עמ' 1) וכי היינו חושבים שתפילה לא תועיל, כמו כן יש להבין מהו הדבר המיוחד שלימדנו חז"ל מהלשון עתה?

הנראה לומר בזה הוא על פי המבואר בספרים שכל מידותיו של הקב"ה מצד עצמן הן רחמים וחסד, אלא שהאופן שבו המידות מוצאות את ביטויין אצל האדם משתנה ותלוי לפי כל אדם ואדם. הדבר יוסבר על פי משל מתוך מצאות החיים' ישנם בני אדם ששתיית יין עלולה לגרום להם מיתה האם יעלה על דעתו של מישהו לומר שישן הוא סם המוות, ודאי לא אלא היין מצד עצמו הוא טוב אך מי שסובל ממחלה מסוימת יכול להיות במצב שהיין יהיה עבורו סם המוות, אך ברור שאין היין סם המוות מצד עצמו. הוא הדין כאשר אדם שרוי בצרה שנשלחה לו משמים, אין ספק שהיא נשלחה אליו בחסדי ה' שרוצה להיטיב עמו מכל מקום לפי מצבו הרוחני של האדם אשר גרם לכך שישלחו אליו יסורים, חסד ה' מופיע אצלו בצורה של צער יסורים.

זאת אומרת שמצד עצמיותם היסורים הם חסד אלא שבמקרה זה החסד לובש צורה של צער ומכאוב, כוחה של תפילה הוא להפוך את מצג היסורים ולהחזיר את החסד לצוות רחמים, זהו מה שהמשילו חז"ל את כח התפילה לעתר העתר מרים את התבואה ומהפכה ובוהו הוא משנה את מצב נפשו כן התפילה מהפכת את מידת הרגונות למידת רחמנות כפי שביאר כאן רבינו בחיי במשל לעתר גם תיאור לצורת התפילה "כשם שהעתר מגביה את התבואה וזורקה כלפי מעלה ומיד אחר כך היא חוזרת ויורדת למטה כך מחשבת הצדיק בתפילתו היא מושטת למעלה עליונים ועל ידי זה הצדיק מוריד שפע למטה".

ובאמת כבר כתב הבית יוסף... שמחשבת האדם בעת התפילה צריכה להיות לגמרי למעלה כאילו אין לו כלל חפצי גוף, אם כן יוצא שהמשל לעתר ממחיש לנו גם את כוחה של תפילה וגם את צורתה, אמנם צורה זו הינה הרבה למעלה ממדרגתנו מכל מקום עלינו לשאוף ולהשתדל להרגיש איפסם התרוממות בעת התפילה אין ספק שאף להתעלות חד פעמית זו תהיה השפעה גם על תפילות שיבואו אחריה כי לא ייתכן שהאדם לא יושפע על ידי כך כלל הלוואי ונוכח לזה.

שיחה לפרשת השבוע

יראה צריכה לגדול כמידת החכמה

שיחה רבנו בשיבת גאון יעקב מוצ"ש תולדות תשמ"ב הנה לכל דבר יש ב' סיבות, סיבה רוחנית וסיבה גשמית, כשאדם חולה הסיבה העיקרית היא הסיבה הרוחנית, שמעשיו גרמו או חשבון אחר משמים, ויש גם סיבה טבעית שלא נזהר כראוי מענין פלוני, או שהצטנן, או ששבר יד ורגל וכדו', וכמו כן הרפואה יש סיבה טבעית המרפאת, אך הסיבה העיקרית היא הרוחנית שהקב"ה רוצה שיתרפא.

ומ"מ לפעמים מזכירים את הדבר שגרם באופן טבעי, משום שאדם צריך ליזהר ולשמור את עצמו שלא יכשל ולא יחלה, ואע"פ שהכל נגזר משמים אין לסמוך על זה, אלא צריך להשתדל שלא יצא מכשול. אבל זה שייך רק בדבר שאפשר באופן טבעי לשמור את עצמו, משא"כ בדבר שהוא ענין רוחני לא שייך לומר שיש גם סיבה טבעית.

והנה במד"ר (תולדות ס"ה ה') איתא עה"פ ויהי כי זקן יצחק ותכניה ענינו מראות, ע"י שהצדיק את הרשע כהו ענינו, ועוד איתא שם (אות ז') ושוחד לא תקח וכו' הלוך שוחד ממי שאינו חייב לו עאכ"ו ויהי כי זקן יצחק. ועוד איתא שם (אות י') אמר רבא"ע וכו' מכאן אמרו כל המעמיד בן רשע או תלמיד רשע סוף שענינו כהות, ד"א מראות מכח אותה ראי', שבשעה שעקד אברהם אבינו את בנו ע"ג המזבח בכו מלאכי השרת וכו' ונשרו דמעות מעיניהם לתוך עיניו והיו רשומות בתוך עיניו, וכיון שהזקין כהו ענינו.

ד"א מראות מכח אותה ראי', שבשעה שעקד א"א את יצחק בנו ע"ג המזבח תלה ענינו למרום והביט בשכינה, מושלים אותו מלה"ד עמלך שהי' מטייל בפתח פלטיין שלו ותלה ענינו וראה בנו של אוהבו מציץ עליו בעד החלון, אמר אם הורגו אני עכשיו מכריע אני את אוהבי, אלא גוזרני שיסתמו חלונותיו, כך בשעה שעקד א"א את בנו ע"ג המזבח תלה ענינו והביט בשכינה, אמר הקב"ה אם הורגו אני עכשיו אני מכריע את אברהם אוהבי, אלא גוזר אני שיכהו ענינו וכיון שהזקין כהו ענינו עכ"ל.

והנה שתי סיבות אלו שכתובים במדרש שלקח שוחד והעמיד בן רשע, עיקר הסיבה שהתעורר היא רוחנית, ועל יצחק אבינו זה הי' תביעה, כיון שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה.

אמנם סיבה זו שכתובה במדרש שהמלאכים בכו ונשרו דמעותיהם לתוך עיניו, ע"כ שזה לא עיקר הסיבה שהרי מה יצחק הי' יכול לעשות אם המלאכים בכו. וא"כ צ"ב למה התורה כתבה דבר זה, ומה באו חז"ל ללמדנו מה הי' הסיבה שכהו עניו יצחק כיון שאין לנו נ"מ מזה, דלא שייך לומר דבא ללמד לאדם שאם יעלה ע"ג המזבח לישחט וכו' שהמלאכים לא יבכו, שהרי אין זה בידי אדם לעשות שהמלאכים לא יבכו, ומה הלימוד להיזהר מענין זה.

ובאמת עצם הענין שהמלאכים בכו ונשרו דמעותיהם לתוך עיניו אינו כפשוטו, שדבר זה לא שייך במלאכים שהם רוחניים, ובודאי חז"ל אמרו כאן דברים נעלמים מהשגתנו. אמנם עד כמה שאפשר להבין ע"ד הפשט נראה לבאר, דהנה הנפש החיים (ד' כ"ב) מפרש מה דאיתא בכמה מקומות שהקב"ה בוכה, שענין זאת הבכיה הוא התגברות הדין עי"ש.

והנה כאן ענין בכיית המלאכים בפשטות זה הי' ענין

בשנת תשנ"ח ביטלו הערכאות את חוק מעמד בן הישיבה ומיני אז הוצרכו לטפל בענין זה. וב"ה שנתן עולמו לשומרים שזכה דורנו שרבנו שליט"א פעל ומסר נפשו וכבודו למען דור זה שכל בחור ובחור יוכל ללמוד בשלוה ובהשקט. ונביא כאן לע"ע את השלב הראשון שהיה בשנים תשנ"ט - תשס"ב. [על ביטול החוק משנת תשע"ב ואילך יבוא אי"ה מאמר נפרד] מה שאפשר לפרסם.

אין שום מקום למו"מ (סיון תשנ"ח)

מכתב רבותינו שליט"א: בס"ד. בדבר המזימה לעקירת התורה מישראל ע"י גיוס בני הישיבות, ובעקבות בקשת זקן ראש הישיבות מרן שליט"א להצטרף לקול זעקתו ומחאתו. בודאי שלימוד התורה של בני הישיבות שתורתם אמונתם הוא מעמודי התורה והדת, והמזימה לגייסם היא עקירת התורה ואין שום מקום למשא ומתן או לפשרות כל שהם בנושא זה. יוסף שלום אלישיב אהרן יהודה לייב שטינמן

דברי רבנו לחברי ועדת טל (בעת שבאו לשמוע דבר זקני הדור מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל ויבלח"ט מרן רבנו שליט"א י' כסלו תש"ס)

ידוע שכלל ישראל ומסתמא יודעים זאת כולם שעם ישראל בכל הדורות התקיים רק כל זמן שהיתה תורה בלי תורה לא היה קיום לכלל ישראל ובמקומות שלא היתה תורה נטמעו והתבוללו ולא נשארה יהדות בכלל. כן בכל הדורות היו למשל צדוקים, כזו כת שנקראת צדוקים שרצו לפרוש מהתורה שבעל פה מה שמקובל ממש רבינו, ומה שנאמר למשה מסיני הם רצו לפרוש מזה, מה היה הסוף לא נשאר מהם כלום! הרי אין היום צדוקים, איפה הם? היו גם קראים איפה הם? לא נשארו אלא אלה שאחזו את התורה.

ולא די בכך שאחזו את התורה, היו מקומות שהיו הרבה חרדים יהודים שומרי תורה ומצות, אבל לא היו ישיבות ומכיון שלא היו ישיבות אז לא נשאר מהם, למשל באמריקה עכשיו יש ב"ה מצב שקצת נתרבו ישיבות אבל לפני המלחמה כמעט לא היו ישיבות, לכן אז מהרבה אנשים לא נשאר כלום הילדים לא נשאר מהם לא נשאר בכלל, למשל באנגליה איפה יש יהודי אנגלי אין יהודי אנגלי. כל אלה שיש היום זה רק אלה שבאו אח"כ אבל מאלה מהדורות הקודמים לא נשאר יהודי אנגלי וכך לא נשארו יהודים צרפתים מי נשאר רק הבני תורה ואיפה שהיו ישיבות, וזהו כי הכלל ישראל קיים רק על ידי ישיבות זה מה שצריך לדעת.

ישיבות זה לא הפשט שאחד לומד שנה שנתיים כמו להבדיל בלימודים אחרים, צריך ללמוד כל החיים ולא נמצא בן אדם שיהיה באיזה מדריגה כלשהיא, אלא ע"פ רוב זקנים בני שמונים שבעים ולכל הפחות ששים שהתמסרו כל החיים שלהם בשביל תורה, לכן כדי שתצמח תורה ויצמחו בני תורה צריך לתת להם האפשרות לגדול.

וב"ה היום בארץ ישראל אפשר להגיד שהתרבתה תורה ב"ה, וזה זכות וכל המקומות האחרים יונקים מארץ ישראל, זה המקור של כל כלל ישראל וכדי שהכלל ישראל יצמח ויתקיים על המדרגה הראויה, זה רק על ידי שיהיו בני ישיבות שיתנו להם את האפשרות לעלות ולהיות גדולים בתורה, וזהו מה שצריך ובלי זה חלילה וחס אין כלל ישראל, וזה שיש דברים אחרים זה שום דבר כי הקיום של כלל ישראל הוא רק ע"י תורה, ותורה במדה גדולה מאד שיגדלו גדולי ישראל שמשם יהיו כל החיים שלהם בנויים על התורה מהתחלה שתולים בבית ה' בחצרות אלוקינו יפריחו, וממילא יהיה כלל ישראל.

זה מה שרציתי לומר מסתמא כל אחד יודע ואני לא מחדש שום חידוש, אבל בכל זאת כדאי להזכיר את זה. (מוסף שבת קודש וישלח תש"ס)

ענין חוק טל

היסוד של ראש הישיבה שצריכים לדעת היטיב היטיב כי אנו בגלות, ו'התגרות באומות' זה כולל את המדינה, וצריך להשתדל כמה שאפשר להסתדר איתם, ובפרט בנושא כל כך רגיש. וכפי שהורו גדולי הדור זי"ע [מאז שהקימו את מדינתם] שזה הדרך הנכונה והאחראית להתנהג. ולכן מה שנראה כרגע שהערכאות מסתפקים רק בחוק טל, ומחפש פתרון לבעיה ולפי כל המשפטים לא יקבל 'הוראת שעה' לשנתיים ואין כרגע שתי אפשרויות, לכן צריך לטפל בחוק טל שבעצם זה חוק ממשלתי. והעיקר, שמי שרוצה ללמוד - יוכל להמשיך ללמוד.

בנושא חמש שנים, הח"כים קיבלו הוראה לנסות ולשנות, שבתום החמש

שנים יצטרכו לדרוש ביטול החוק ולא חידושו, וממילא הטענה במכתב של הוועדה יורדת. ואם הערכאות בכל אופן לא יסתפק, דיה לצרה בשעתה, אבל להוראת שעה אין רוב בכנסת.

(ה"פנקס" מרשימות הרה"ג ר' יצחק לוינשטיין זל"ה ועוד)

לקיחת אחריות

באחד הפעמים הגיע גאון אחד לרבנו לדבר על הענין, ואמר לו רבנו: עצות ורעיונות גם אני יכול לומר, אבל האם אתה לוקח אחריות על זה? ובפרט הרי ח"ו אם לא יהיה חוק, בחורי הישיבות יהיו בבתי כלא של הצבא ששם נכשלים בעבירות חמורות רח"ל.

ואמר לו רבנו 'שאם בחור נמצא יום אחד במקום כזה טמא רח"ל, כבר יורד הרבה מהמדריגות שלו, ומי יקח את האחריות על כך?

ובכלל ידוע שרבינו מחמיר מאד וחרד תמיד שמא יתפסו בן ישיבה לצבא, או לבית הסוהר, ויש שחשבו שאי"צ לדאוג שיהי' חוק לפטור בני ישיבות אלא אם יעזו לגייס נפעל באלימות ברחובות להפגין לשבור ולנתץ את הכל עד שיפחדו לעשות כן, ולכן צריך פשוט לא להתייבב בכלל, ומסתמא לא ירצו לריב עם כל הציבור ולא יקראו להם, אבל רבנו שליט"א רואה בזה סכנה גדולה, כי הרשעים כים נגרש, ותמיד יחפשו אופנים להפריע ללימוד התורה, בעזרת הבתי משפט והמשטרה שלהם, וגם אם לא יקחו את כולם הרי מספיק אסון יהי' אם יקחו בודדים פה אחד ושם אחר, וכל זמן שאין חוק מסודר כולם בחזקת סכנה.

ועומד על כך שעל פי חוק יוכל כל בן ישיבה לבוא ולתבוע שלא יגייסו אותו באופן חוקי, ולא מסכים להתגרות בהם, ולסמוך על תקוות שלא יגייסו אותו לצבא, אלא מוטל על כל אחד שקוראים לו מהצבא לבוא שם ויהי' רשום אצלם שהוא בן ישיבה ורצונו ללמוד וכהנהגת גדולי ישראל בכל הדורות שעמלו מאד שהכל יסודר באופן חוקי, ע"י שליחת עסקנים לכנסת והעיריה ושאר דרכי ההשתדלות, ולא ע"י אלימות והפגנות רח"ל, שאין זה דרך התורה.

(צדיק כחמור יפח) והגאון הגדול רבי יששכר מאיר זצ"ל אמר לחלמדינו: הנה בא הגראי"ל ולוקח אחריות בדברים הכי עדינים וקשים ובאים ומפריעים לו...

אסור להתערב בעניינים השייכים לגדולי ישראל

ובענין זה כתב מכתב המשגיח הגה"צ רבי שלמה וולבה זצ"ל: ו' ניסן תש"ס, הו"כ הרה"ג ר' אשר טנגבוים שליט"א רב שלום וברכה! הנני מצטער שאני צריך עוד פעם לכתוב אל כת"ר, אך ההכרח לא יגונה. הטעם למכתבי הראשון הי' שבאו אלי מבינים שהסבירו לי כי בהחלטת 'ועדת טל' יש פרטים שהם סכנה גדולה לקיום הישיבות, שגלגל זה לא חתם כת"ר על החלטות, הם בקשו אותי לכתוב אל כת"ר ולהודות לו על החלטתו לא לחתום ולחזקו על החלטתו זאת, -הבנתי מתוך דבריהם כי להם ידוע עומק נוסחת ההחלטות של 'ועדת טל', ושהיא אינה ידועה עוד לגדולים שלנו, ולכן כתבתי רשימות אל כת"ר. אולם עכשיו נודע לי כי הגאון מוהרא"ל שטיינמן שליט"א ידע בדיוק את כל נוסח ההחלטה של 'ועדת טל' והוא מסכים בהחלט שהנציגים שלנו יחתמו עליה, אי לזאת, אני מבטל את מה שכתבתי במכתבי אל כת"ר שליט"א. מסתמא יש לכת"ר טעם משלו על שלא חתם, אך מה שאני כתבתי במכתבי אל כת"ר הוא בטל ומבוטל, והנני מבקש את כת"ר בכל ליבי שלא יפרסם את מכתבי ואולי אף יסכים לבטל אותו. הנני מבקש סליחה מכת"ר על מה שאני מטרידו במכתביי, ומה אעשה - אדם פשוט כמוני לא היה צריך להתערב בעניינים השייכים לגדולי ישראל שליט"א.

מציל את חיי

סיפרה הרבנית ישראלזון תלית"א: שבאחד השבתות ששהתה עם בעלה זצ"ל אצל אביה הגרי"ש, פנה אליהם ואמר "תדעו לכם שהשכן שלכם [-רבנו שליט"א] מציל את חיי, כיון שהוא לוקח ע"ע את העול הגדול של הדור בהחלטות הקשות והמורכבות ביותר, אף שיש בזה הרבה מאוד קשיים ובזיונות וכו', ומוניח לי ללמוד בהשקט".

מכתב רבנו

בס"ד, לידידי הרה"ג ר' מרדכי קרליץ נעימות בימינו נצח. באתי בדברים האלה להודות לך על המאמצים הגדולים אשר עשית למען שכל בן ישיבה יוכל ללמוד תורה כל זמן שירצה בלי שום הגבלה ולא לחוש ממחרת ריב אשר כותבים כתבי פלסטר ומכים רעהו בסתר, באיצטלא של מחפשי טובת בני ישיבות.

וכבר ידוע ברכים אשר אין כונתם לטובה, ואתה שלי' וביתך שלו' וכל אשר לך שלום ובזכות עמלך ויגיעך להרבות לימוד התורה והיראה בישראל, תזכה לכל טוב בזה ובבא. ז"ך אדר ב' תש"ס הכו"ח בברכה אהרן יהודה ליב שטינמן והצטרפו לזה גדולי ראשי הישיבות שבארץ ישראל.

הודעה

מצודף גליון אודות המשגיח הגה"צ רבי דוב יפה זצ"ל והוספות לגליונות הקודמים

הלכות והליכות

שלום עליכם | רבנו אומר שלום עליכם ללא ברכוני לשלום כדברי הגר"ח מוואלוז'ין [שלא מבקשים בקשות ממלאכים לפי שאין להם כח בעצמם אלא למה שמשתלחים ומטעם זה כתוב בכתר ראש אות צ"ג הפזמון ברכוני לשל'ו בליל שבת לא אמר, וכוה בסליחות מלאכי רחמים משרתי עליון ואין לבקש מהמלאכים כי אין להם כח מאומה והכל אצלם בהכרח]. וכן לא אומר צאתכם לשלום כמובא בסידור יעב"ץ ועוד.

רבנו אומר 'רבון העולמים' עד מקום שנגמר ההודאה. [ובשנים קדומות שהיו בני בית קטנים לא אמר כלל כפי הנראה כדי לא לעכב קידוש].

שלום עליכם | סיפר לי נכד הח"ח רבי צבי הירש זאקס זצ"ל שדרכו כשהיה אצלו אורח בסעודת ליל שבת שלא אמר שלום עליכם, ואמר: המלאכים יכולים להמתין אבל האורח אינו יכול להמתין. [ואמר רבנו דיל"ע במי שיש לו ילדים קטנים שרעבים שאולי ג"כ ראוי שידלג] [וע"ע בדבר אברהם ח"ב ס"ב בהג"ה עיי"ש, ועיין משנ"ב סימן רע"א סק"א ושעה"צ סי' תרל"ט ס"ק ס"ז].

ביאור בפזמון שלום עליכם | והגה"צ רבי אליהו לופיאן אמר בשם החפץ חיים לפרש מה שאומרים בליל שבת בואכם לשלום, ומיד אומרים להם צאתכם לשלום, דלכא' אינו מובן מדוע משלחים אותם מיד?

ואמר דהבואכם לשלום הוא למלאכי שבת, והצאתכם לשלום הוא למלאכי חול. (ולפ"ז בזמן שבינתיים יש לו ד' מלאכים, ולכא' היה ראוי לומר את זה מיד בקבלת שבת, שאז לכא' הזמן להתחלפות המלאכים, וי"ל דחוץ לביתו אין אדם יכול לקבל מלאכים או לשלחם). (שיעורי חומש)

- קידוש -

המקדש בליל שבת ונוצר בין ברכת בפה"ג לקידוש שלא אמר ויכולו לכאורה לא יאמר עכשיו ויכולו כמש"כ ברמ"א סימן ער"א סעיף ה שאדם ששכח לקדש עד לאחר שבירך ברכת המוציא ונוצר קודם שאכל יקדש על הפת ואח"כ יאכל אבל בהבדלה יאכל תחילה שהרי אין מבדילין על הפת וכתב במשנה ברורה ס"ק נ"ד דלא יאמר עתה ויכולו רק בתוך הסעודה וה"ה י"ל בזה. [א"ה וראה בספר הויכרון אהל ברוך מה שהביא מהגרש"ז בזה]

במג"א סימן ער"א ס"ק ב' כתב: ופשוט דקטן אינו מוציא האשה' ועוד נ"ל דאפי' בן י"ג שנה חישינין שמא לא הביא ב' שערות דבמילי דאורייתא לא סמכינן אחזקה שהביא ב' שערות עד שיתמלא זקנו וכו', לכן תקדש האשה לעצמה ועמ"ש בסימן רצ"ג, ובשו"ת רעק"א ח"א סימן ז' כתב משמע דכוונתו למ"ש בסימן קצ"ג דבלא"ה נכון שהאשה תאמר מלה במלה עם המקדש כיון דאינן מבינות לה"ק אינן יוצאות בשמיעה א"כ ממילא אין חשש והנה צ"ל דאף אם תהא יוצאת בקידוש דלעצמה שוב ליכא קידוש על היין היינו דלענין קידוש על הכוס שהוא דרבנן סמכינן על חזקה דרבא שהביא ב' שערות, ולגבי דאורייתא יוצאות באמירתן עכ"ו.

וצ"ל דאי"ז סתירה דלגבי דאורייתא יוצאת באמירתה ולגבי דרבנן חשבינן דיוצאת בקידוש של הקטן, והרעק"א ממשיך אולם עורני נבדך דלכאורה כיון דמברכת לעצמה לא שייך לומר דיוצאת ג"כ בשמיעה דאם באת לומר דיוצאת בשמיעה דשומע כעונה א"כ ברכתה שבפיה לבטלה.

ובטענה זו יש להעיר דהנה לו יצוייר שהיה לאדם שתי פיות והיה מברך בשתיהם בבת אחת הרי לא היה בזה ברכה לבטלה דהכל אחד וה"נ מה ששומע כעונה וגם מוציא בפיו אולי אי"ז ברכה לבטלה.

אמנם זה תלוי דלכאורה בזה דשומע כעונה אז תיכף כששמע המילה כבר כאילו אמר המילה ויצא בזה, ואחרי זה כשמדבר נמצא דדיבורו אחרי שכבר יצא בשמיעתו אלא דאם היה בדעתו אז תוך כדי דיבור מזמן שמיעתו לחזור ולכוין שאינו רוצה לצאת ידי חובתו במה ששמע המילה הוי מהני שלא יצא נמצא שבוה שאינו חוזר מרצונו לצאת ידי חובתו מדין שומע כעונה אז מתמלא ידי חובת מצותו ואז נמצא דהוי כמדבר ע"י שמיעה וע"י דיבורו יחד והוי כשתי אופני דיבור וכשתי פיות, אבל אם אינו יכול בלבו כבר לבטל מה שיצא ע"י שמיעתו אז נמצא דלא הוי כאחד ואז יקשה קושיטו דכבר יצא בשמיעתו ודיבורו כבר היה ככרכה לבטלה אחרי שכבר יצא בשמיעתו. ובאילה"ש נדרים ב' א' הבאנו דיכול במחשבתו לחזור תוכ"ד ממה שהרהר כמו שיכול לחזור בדיבור תוכ"ד דיבורו ה"נ יכול לחזור תוכ"ו במחשבתו על מה שחשב קודם, ולהנ"ל יש מקום להעיר דכה"ג אינו ברכה לבטלה וכמדבר ושומע בבת אחת דמי.

יל"ע בערבות אם היא על המצוה וממילא יכול להוציא בברכה, או דהערבות גם על הברכה.

יש להסתפק במי שמקדש בליל שבת ומכוין לקדש רק את הלילה או רק את היום,

המשך מעמ' 1
והנה באבות (ג' ט') תנן כל שיראת חטא' קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו אין חכמתו מתקיימת.

וחכמתו קודמת אין הכונה שלומד ומשיג חכמה ואינו מקיים, דעל זה נאמר (ירושלמי ברכות פ"א ה"ב) נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו, אלא הביאור שאין חכמתו גודלת באותו מידה של היראה, דהיראה אינה מגיעה עד כדי השיעור לעכל ולקיים את החכמה, וחלק מן החכמה נשאר למעלה מן היראה וזו אינה מתקיימת, וההתעלות ביראה מוכרח להיות שוה להתעלות בחכמה.

וכן י"ל בדעקידה ה' תביעה על חסרון יראה, דמש"כ שהבטי בשכינה היינו שהתעלה מאד במדרגתו והשיג השגה גדולה בשכינה, דגם לפני העקידה מסתמא ה' נביא, אלא שבשעת העקידה הוא התעלה בבת אחת למדריגה הרבה יותר גדולה ממדרגתו הקודמת ע"י ראיית שכינה.

וכן אפילו במכוין לקדש רק שעה אחת, האם זה חסרון בקידוש ויהא צריך לחזור ולקדש למחר, או כיון דאין חצי שבת ה"נ אין קידוש למחצה והוי כאילו קידש כל יום השבת?

במשנה ברורה סי' ער"א ס"ק ע"ח כתב בשם הפוסקים אם קידש על הכוס וסבר שהוא יין ונמצא שהוא חומץ או מים יקח כוס אחר של יין ויברך בפה"ג ויקדש שנית דכיון שלא היה יין נמצא שלא קידש על הכוס כלל ומ"מ אם היה דעתו מתחילה משעת ברכה לשנות יין יותר א"צ לברך שנית בפה"ג וכדלעיל רק לקדש, וכתב על זה בשעה"צ ס"ק פ"ד מ"א וש"א והגרע"א מפקפק בזה בחדושו עכ"ל הרי דהמשנה ברורה פסק דלא כהגרע"א ולא חשש דברכת הקידוש הוי לבטלה.

והעירו דבביאור הלכה סימן רח"צ ד"ה איז מברכיו על הנר שלא שבת כתב לענין מברך על נר שלא שבת בהבדלה עיין במ"ב דאפילו בדיעבד לא יצא והוא מהמ"א, וכתב בחידושי רע"א דצריך לחזור ולברך בפה"ג כיון דברכת מאורי האש שבירך לא יצא ממילא הוי הפסק בין בפה"ג לטעימה וצ"ב מאי שנא הכא לענין ברכת הנר דחשש המ"ב להגרע"א דהוי ברכה לבטלה ואילו לענין קידוש לא חשש לשיטת הגרע"א דהוי הפסק?

וי"ל דהא מעיקר הדבר ברכת הנר והבשמים אינם שייכים לברכת הבדלה, אבל אומרים זה על כוס הבדלה מפני שרבי היה סודרן על הכוס א"כ אף בהבדלה כדין ברכת הנר ה' צריך להיחשב הפסק לפי שזה דבר צדדי, אלא דמ"מ כיון דדינא לאומרו על הכוס לא הוי הפסק לכך היכי דברכת הנר אינו כדין כגון בהא דבירך על הנר דלא שבת ממלאכת איסור שפיר דמי דהוי הפסק משא"כ בקידוש דברכת הקידוש הוי חלק מהקידוש אלא דטעה ובירך שלא על היין לא נחשב להפסק כיון דהוי נוסח הקידוש (ועי' בס' הלכתא מבי דינא עניני סוכות עמ' כג)

הרעק"א בגליון הש"ס כתובות ק"ג א מביא מספר חסידים דרבי היה בא לביתו בערב שבת והיה נראה בבגדי חמודות שהיה לובש בשבת ופוטר את הרבים בקידוש היום, ולא כשאר מתים שהם חפשים ממצות כי צדיקים חיים ופוטרים בקידוש.

ראולי זה היה כעין מש"כ החת"ס בשו"ת ח"ו סימן צ"ח על אליהו הנביא דכשמתגלה בלבוש גופו הרי הוא מגדולי ישראל, וגם רבי היה בא לביתו בלבוש גופו ואז היה נחשב כאדם והוציא רבים יד"ח קידוש.

בביאור הלכה סימן רע"ג סעיף ג' ד"ה לאלתר כתב דבהלך וחזר יהי' נקרא קידוש במקום סעודה מטעם אחר כיון דמחויב לאכול כאן כדי שיהי' קידוש במקום סעודה יוצא שפיר דליקבעיה קמא הדר, ולכאורה אין לומר דע"י זה שיהי' מחויב לאכול ולחזור בשביל זה יוכל באמת לאכול דאדרבה תאמר שזה הפסק ועבר אלא דזה שייך אם גם כשלא תתיריה לאכול כאן יהי' מחויב לחזור כאן כגון בדברים הטעונים ברכה לאחריהם דאף אם לא תתירנו לאכול כאן בלי ברכה יהי' מחויב לבוא לברך ברכה אחרונה זה נותן לו דין דליקבעיה קמא הדר משא"כ כאן דאת זה עצמו אנו דנין שנפסק קביעותו ואין לו להמשיך.

קידוש על יין צימוקים | סיפר רבנו: הגרי"ז היה קונה כל שבוע [בבריסק] מעינקל קמניצר [שהיה עני מרוד, ועשה מעט יין צימוקים בכל שבוע] מעט יין צימוקים כדי לקדש ולהבדיל, והגם שהיין צימוקים היה ביוקר, לא רצה לעשות את הקידוש על חלות. (שיעורי רבנו עמ"ס ברכות)

כוס חד פעמי | רבנו מורה שאפשר להקל לעשות קידוש על כוס חד פעמי שהרי הוא ראוי לשימוש כמה פעמים, ויש בו חשיבות.

שיעור הכוס | רבנו מקדש על גביע שיש בו 170ס גר'. ואמר רבנו הנה החזון איש מסר נפשו לענין הלכה, ואכן זכה שדבריו נתקבלו בעם ישראל וכגון שיעור רביעית, שעד אז כולם השתמשו ועשו קידוש על כוס שבעים מ"ל, והוא עשה מהפך, עד כדי שהיום אי אפשר להשיג כאלו גביעים. וכן בענין השביעית שהנהיג דברים לא כפי שנהגו עד עתה. (צדיק כתמר יפרח עמ' פו)

עוד שח רבנו: רבי שלמה הרשלר ז"ל סיפר לי שראה אצל רבי אליהו דסלר זצ"ל את הגביע של רבי ישראל סלנטר זצ"ל והיה בו שיעור רביעית מצומצם כדעת המקילים. אבל הסביר לו שאין מכך ראייה שדעתו היתה שניתן לסמוך לכתחילה על דעה זו, אלא מאחר והיה גביר א' שתמך בו והתנה עמו שלא ישתמש במעותיו בשביל חומרות לכן העדיף להחמיר בחשש גזל דאורייתא, מאשר בפלוגתת הפוסקים בשיעור כוס של קידוש.

וסיפר רבנו כשהגביע של החפץ חיים התקלקל, לקח את הגביע שקיבל חתנו ר"מ ומדדו אותו והיה בו בערך בין 120 ל 130 מ"ל. והיה עושה בו קידוש בין ביום שהוא רק חיוב דרבנן, ובין בלילה שהוא חיוב דא'. [וציין רבנו שליט"א לעדות בן החפץ חיים (בס' דוגמא מדרכי אבי עמ' כט) שרוב הפעמים החפץ חיים נהג לקדש בליל שבת על חלות עי"ש טעמו שלא היה לו כסף לקדש על יין שהיה יקר אז]. (רשימות ח"א שליט"א משיעורי נפש החיים ודרך ה')

וחז"ל למדו דחסרה לו מדת היראה שהיתה צריכה להיות אצלו כנגד השגה זו, דלא הספיקה היראה כנגד ההתעלות הגדולה שבאה בבת אחת בשעת העקידה, וח"ו הגיע לו עונש מיתה על תביעה זו, וזה נחשב שהי' חסר במדת היראה כנגד החכמה, ונחשב כמביט בקלות בשכינה, והקב"ה אמר אם הורגו אני עכשיו אני מכריע את אברהם אוהבי, אלא גזר אני שיכהו עיניו דסומא חשוב כמת.

הנה הדברים האלו רחוקים מאד ממדרגתינו, אבל עלינו ללמוד מענין זה, שכל אדם צריך לראות שעד כמה שגדל בחכמתו צריך לגדול כנגד זה ביראה, וכדאיתא בשבת (ל"א א') דלולא יראת שמים אין כלום, משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חיטין לעליה הלך והעלה לו, א"ל עירבת לי בהן קב חומטין, א"ל לאו, א"ל מוטב אם לא העלית.

רבן של בני הגולה

מנשטור

ביום ד' י"ד אייר תשס"ז הגיע רבנו לביקור חיזוק בעיר מנשטור.

יום ד' י"ד אייר, שחרית התפלל רבנו כותיקן בבית המארח הגאון רבי גבריאל קנופולר שליט"א, אחרי שחרית אמר רבנו דברי חיזוק לבני תורה. לאחר התפילה נכנס רבנו לביקור בבית הגה"צ רבי מגדל שנייבלג שליט"א ועמדו הילדים בדרך בסדר מופתי לראות פני הדיצק וגם המרא דאתרא עמד בצד כמו שאר האנשים כדי לראותו. אסיפת כל ילדי העיר באוהל ענק - דברי ברכה לילדים ורבנו דיבר עמהם על מעלת הבל פיהם. ומכיון שהמרא דאתרא דשם אמר לברך על רבנו ברוך שחלק נעמד אחד מחשובי המחנכים שם הרה"ג ר' מנחם פורדשם שליט"א ובירך בקול רם. ואח"כ כל אחד מהילדים עבר קיבל ברכה.

דברי חיזוק בישיבת שערי תורה

בעת שהיה רבנו במסע חיזוק באנגליה והגיע לישיבת שערי תורה והיה אמור למסור שיחה, אך היה לפלא שלא הזכיר שם שום פסוקים ודברי חז"ל רק הזכיר עובדות על גדולי ישראל, והיה לפלא עד למאוד! ואחר זמן כשנשאל על זה אמר: שהיה לו איזה חשש שצריך לנקבו וממילא אין לומר במצב כזה דברי תורה, ואע"פ שהיה נראה מוזר מאוד לאנשים שלא הזכיר שום דברי תורה לא חשש לכבודו כיון שיש בזה חשש הלכתי. והוסיף רבינו שלדעתו בסוף ה"י יותר תועלת מדברים אלו. [וכשמע ד"ר מרן הגר"ח שליט"א התפעל ואמר זה נקרא מעשה!! שלא התחשב בבזיון ברבים שהיה לו ובלבד שלא לעבור על ההלכה]. (צדיק תמר יפרח)

אסיפת מחנכי העיר באולם מחזיקי הדת

וכן כתב הגר"ש אלישיב זצ"ל לקהילת מנשטור: הרבנים הגאונים שליט"א בעיר מנשטור ועמם בני הקהילה ה"יו. שמחתי באומרים לי על כינוסכם לשמוע דבר ד' זו הלכה ולביצור גדרי הדת בראשות הגאון הגדול פאר הדור הגר"א'ל שטיינמן שליט"א.

יהי נועם ד' עליכם ועכש"ל, ומכיון לצדיקים שהוא הנאה להם והנאה לעולם תצא תועלת למבקשי השם ולחשובי שמו ותשרה שכינה במעשה ידיכם. בברכת התורה.

כינוס ענק באוהל

ראשון הדוברים הוא המרא דאתרא שליט"א. הוא פותח במילים: "ברוך הבא בשם השם!" מה זה בא בשם ה' - שאל הגאון הישישי, והשיב: ישנם רבים שבאים למנשטור בשליחויות נעלות וכוונות חשובות ביותר. הם באים כדי להתרים למען אחזקת תורה - ערך מהנעלים ביותר. אבל ראש הישיבה שליט"א מגיע רק למען מטרה אחת: הוא בא בשם ה'. רק לחזק תורה! רק למען הרבות כבוד שמם! ברוך הבא בשם ה'! ורבנו דיבר שם על אליהו בהר הכרמל שרואים שא"י לבעל חי יש כוח לעשות קידוש ה'.

יום ה' ט"ו אייר, שחרית כותיקן בכולל [מיסוד הצדיק רבי יהודה זאב סגל זצ"ל] דברי חיזוק לקהל האברכים אחרי שחרית

כתוב בגמ' נדרים ל"ט ב' כי כשהיה המעשה עם קורח שחלק על משה רבינו, עלו השמש והירח ממקום שהם רגילים להיות למקום יותר גבוה ואמרו אם אתה עושה דין לבן עמרם מוטב ואם לאו אין אנו מאירין. והם נתכוונו בזה לתבוע את כבודו של משה רבינו, אמר להם הקב"ה בכבודי לא מחיתם בכבוד בשר ודם מחיתם, כל יום עושים כל מיני עבודות זרות שמשתחוים לשמש וירח ואתם שותקים אינכם מוחים, ועכשיו שעושים ריב עם משה רבינו אתם מוחים ובאים לתבוע את כבודו ולמה אתם לא מוחים על כבודי?

ומאז כתוב שהשמש והירח לא יוצאים עד שהקב"ה יורה בהם חצים ומכריח אותם שילכו להאיר, עכ"פ רואים דבר משונה שמש וירח הרי הם דוממים ועכ"פ בודאי שאינם בעלי בחירה האם לשמש וירח יש חטאים, משמע כי מה שהשכל מחייב כל הבריאה צריכה להתנהג כך וכיון שהשכל מחייב שכבוד הקב"ה צריך להיות חשוב לכל הפחות לא פחות מכבוד בשר ודם, ואפילו שמש רבינו הוא מחכמי התורה ולא שייך חכמי התורה יותר גדול ממשה רבינו, בכל זאת כשמוחים על כבודו של משה רבינו ולא על כבוד הקב"ה היתה תביעה בכבודי לא מחיתם בכבוד בשר ודם מחיתם, ואותו הדבר מצאנו בילקוט שמעוני בסוף מלכים א' על נבות הירזעאלי ח"ל כרם היה לנבות הירזעאלי כתיב כבוד את ד' מהונך ממה שחננך ממה שהקב"ה חנן אותך צריך לכבוד שאלם היה קולך נאה עבור לפני התיבה. חייא בן אחותו של ר' אלעזר הקפר היה קולו נאה, והיה אומר לו חייא בני עמדי וכבוד את ד' ממה שחננך נבות היה קולו נאה והיה עולה לירושלים והיו כל ישראל מתכנסין לשמוע את קולו, פעם אחת לא עלה לירושלים והעידו עליו בני בליעל העידו עליו שקר ואבד מן העולם והרגו אותו, מי גרם לו

על ידי שלא עלה לירושלים בראייה לכבוד את הקב"ה ממה שחננו הקב"ה נתן לך קול יפה אתה צריך לנצל את הקול כדי שאנשים יהנו, עד כדי כך! הרי לא מדובר שצריך לעשות דברים מיוחדים במיוחד, רק הוא צריך לשיר יפה, ומה כ"כ נורא אם לא ישיר לא יש לך קול יפה ואתה יכול להנות אנשים ואתה לא עושה את זה היתה תביעה.

והביא כמה ראיות לדבר ואמר: משמע, ככה תובעים מבן אדם מה שהשכל מחייב כבוד שמים מחייב וכיון שכבוד שמים מחייב והוא לא מבין לכבוד את הקב"ה ממה שחננו זה עד כדי כך שהוא נענש בזה האם התרו בו אף אחד לא התרה בו ולא כתוב ג"כ שהיתה לו כונה מיוחדת כדי לבייש, רק לא בא ומה יש מה כ"כ נורא? אלא כיון שהוא לא מנצל את הכחות שלו לרבונו של עולם התביעה היא כ"כ חזקה שנענש במיתה.

והמשיך בעוד ראיות וסיים: אינני בא לומר מוסר חלילה, ואין כונתי לשום דבר, רק רצינו לומר סתם מה שנוגע הענין של בכבודי לא מחיתם יום יום רואים האין שאדם מתרגז שפגעו בכבודו נו מילא פגעו בו אבל בכבודי לא מחיתם, על כבוד הקב"ה אתה שותק בכבודי לא מחיתם, זה יכלו לתבוע אפילו דומם שמש וירח שאין להם בחירה כלום אבל בכבודי לא מחיתם אנשים משתחוים בבל יום לשמש ולירח העובדי אלילים והם שותקים ומה פתאום כאן אתה צועק עד כדי כך.

וזה היה אפילו כשלא תבעו את כבוד עצמם אלא את כבודו של משה רבינו וכ"ש אם אדם תובע את כבוד עצמו ולא תובע את כבוד הקב"ה התביעה יותר חזקה כי כאן לכל הפחות הם תבעו את כבודו של משה רבינו ובכל זאת היתה תביעה בכבודי לא מחיתם ודבר זה צריך האדם תמיד לחשוב מה עם כבוד שמים וכשארם יחשוב את זה יוכל להגיע למה שהוא רוצה כי הרי כל אחד רוצה להיות טוב אבל הדבר הראשון צריך להיות כבוד שמים בלי זה לא מתחיל כלום הקב"ה יעזור שכל אחד יתעלה בתורה ביראת שמים ולהגיע למה שהקב"ה רוצה ואז מוכה למה שהקב"ה מבטיח יהי כבוד ד' לעולם ישמח ד' במעשיו במהרה בימינו.

בשיחה עם הגאון רבי גבריאל קנופולר שליט"א ראש ישיבת שערי תורה לאחר ביקור רבנו סיפר: בשנת תשכ"ה, לקראת חג הפסח חזרתי לאנגליה, הוא מספר. באותן שנים היה מרן הרב מפוניבז' צוק"ל שב מגיוס כספים לטובת הישיבה, רק בסוף החורף. העול הכבד שהיה מוטל על כתפיו, אילץ אותו להשאר בגלות עד לרגע האחרון. פעמים ארע שהיה מגיע ממש יום לפני בדיקת חמץ. באותה שנה חזר דרך לונדון. כדרכו בקודש התארח בביתו של הרב יעקב (גיף) לויסון. כשמעתי על בואו, יצאתי לשדה התעופה כדי לקבל את פניו. כשהבחין בי פתח ואמר: "בנסיעתי, נפל במוחי א' מוראדיגער איינפאל (הברקה נוראה): אני הולך למנות את רבי אהרן ליב לראש הכולל. הוא צומח להיות אדם גדול מאוד", התבטא מרן הרב צוק"ל. זה היה בערב פסח תשכ"ה, מאז האמירה הזו מלווה אותי כל השנים. טביעת עינו מרחיקת הלכת של מרן הפונובז'ר רב צצ"ל.

האם הביקור הותיר חותם על מנשטור? הרי מדובר בקהילה של בני התורה? ככל שמדובר בצבור תורתי יותר, גם החותם הוא עדין יותר. גם אם נראה פחות בולט לעין, אבל זהו חותם עמוק הרבה יותר - כי הוא פוגע בבורשים ולא במעטה החיצון. ואסביר: מנשטור זוכה תדיר לבואם של אישי תורה חשובים. בבואם הם נכנסים לישיבתנו "שערי תורה" ואומרים שעור. הם מהנים את בני הישיבה מתורתם - ואחר כך הם ממשיכים למלאכת קודשם ולעניני מטרת בואם. אבל שמנהיג בישראל יבוא במטרה לחזק ולרומם את הצבור, להביא להם את השקפת התורה, אני לא זוכר שהיה דבר כזה. זה עשה רושם אדיר.

משום כך התכנסו כולם, כאיש אחד בלב אחד, מכל גוויי היהדות החרדית המקומית. אנשים נשים וטף, באו להתאחד רק לכבודה של תורה. התייצבות בתחתית ההר רק למען ביצור חיים של תורה - זה פשוט רגע שלא ישכח. זהו מוקד חום שמלווה אותך לאורך זמנים ותקופות. זה לא מתאדה מהזכרון, לעולם.

וצעירי הצאן, הם יכולים להכיל את גודל המעמד? מרן הגר"ח (סוליבצ'יק) צוק"ל העיד בעצמו, שכל יראת שמים שלו היתה מתקופת דין התורה שהיה בבריסק. באותה עת הגיעו לבריסק מרנן הגאונים רבי יוסף פיימער מסלוצק, הינחלת דוד" - רבי דוד טעבלי רובין ורבי דוד קרלינר או שמא היה זה מרן הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור. "מכך שראיתי אותם בעיני כשהייתי ילד", התבטא רבי חיים, "מכך נובעת כל יראת השמים שלי", מקובל משמו. אומנם היו אלה עיני הילד של רבי חיים. אבל עלינו לדעת שמבט של ילד בגדולי הדור, טובע עקבות עמוקים מאוד בנפשו ובנשמתו.

באיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

גליון מיוחד | מרחשון התשע"ח

הגאון הצדיק רבי דב יפה זצוק"ל

זקן המשגיחים, מנהל רוחני דישבת "כנסת חזקיהו" בכפר חסידים וחבר מועצה"ת, נלב"ע י"ט מרחשון תשע"ח

יספר לו סיפור על חזון איש, וכנגד זה יספר הרה"צ ר' נחום סיפר על רבנו, וכן היה מברר אצלו מה דעת רבנו לטפל בכל מיני שאלות של בחורים.

באחד הפעמים דיברו על ענין המשגיחות בשיבה, וסיפר הרה"צ ר' נחום שסיפר לו רבנו שאומרים בשם הגה"צ ר' ועלוול אידלמן זצ"ל [והגיש רבנו שהוא לא שמע את זה מפיו של ר' ועלוול רק שמע בשמן] שבעת שהציעו להיות משגיח באחד הישיבות שאל את החזן איש כיצד הוא יכול לקחת ע"ע עול זה שמרגיש שאינו בדרגה וכדו'. ואמר לו החזן איש תקפיד המשגיחים בדורנו להיות 'אמא טוב' לבחורים, וזה אתה ודאי יכול לעשות. ואמר ע"כ רבנו שליט"א שאכן כנים דברי קדשו של מרן זצ"ל.

והוסיף ע"כ הגה"צ ר' דוב זצ"ל שחלק מהתפקיד של אמא זה לראות מתי הילדים צריכים אוכל, וגם לתת אוכל לילדים אפי' בדברים שהיא עצמה לא אוכלת כגאון מאכלים של תינוקות וכדו' שידעת לתת להם דברים לפי רמתם ודרגתם.

וסיים הגה"צ שאם אנו רוצים לראות דוגמא של אמא על כל הדור אפשר לראות אצל מרן רבנו: היכן הי' דבר כזה שגדול הדור עומד לאחר התפלה וכל ילד יכול לבא אליו ולספר לו שהמלמד מתנכל לו, ושומע אותו ושואלו היכן לומד, ובבוא העת כבר רואה כיצד להגיב בדבר.

וכן יודע ברום קדושתו לרדת לעומק דעתם של השואלים וקטנות שכלם ולענות לפי ענינים.

עדיפות על קירוב רחוקים

שח הגה"צ רבי דוב יפה זצ"ל (לעבדך באמת עמ' ר' ג), בעת שהותו של הגאון ר' אהרן לייב שטיינמן שליט"א בלונדון הביע בפניו אחד הגבירים תמיכה מדוע יש צורך במספר כה גדול של אברכים.

השיב הגראי"ל הרי אפשר גם לשאול מדוע יש צורך בכה הרבה עשירים הרי לפני שנים לא רבות רק בודדים מקרב החרדים לדבר ה' היו עתירי ממון אלא שהיות שזכינו לפריחתו של עולם התורה כאשר בחורים ואברכים רבים מתמסרים ללימוד התורה הקדושה הקב"ה מעניק לאנשים החרדים לדבר ה' הצלחה

הישיבות להתפלל על קבר הגר"א עבור תורמי קבר הגר"א. ששאל הגאון הצדיק רבי דוב יפה זצ"ל את רבינו אם להצטרף למסע, שאל אותו רבינו אם הנסיעה אצלו זה סכנה של פיקוח נפש?

ואמר רבנו שאם אי"ז סכנה של פיקוח נפש כדאי שישע. ואכן נסע.

והגה"צ ר' דוב התעכב אח"כ בבית עוד כחצי שעה כדי להתפלל מנחה בבית רבנו, ולמרות שע"ז איחר לשיחה ואמר שאינו יכול להפסיד מעלת תפילה בבית גדול הדור.

צורת הלימוד

שח רבנו: שנשאל החזן איש על ידי הגה"צ ר' דוב יפה, האם נכון שיתרגל בסדר הלימוד שקבע הגר"ז בשולחן ערוך שלו, סדר המתייחד לעצמו מכמה בחינות [שהלומד צריך לחזור עד שידע ברוך] והשיב, "יפה משטר כזה בלימודים, רק לבני אדם המעורים בו בשורש נשמה". (פאר הדור ח"ג עמ' ק"א, וכ' צדיק כחמר יפרח)

ושאלו האין יכול לדעת מה שורש נשמתו, ענה רבנו דאה"נ אם אין ידוע שיש לו שורש נשמה כזאת, צריך ללמוד כמו כולם.

וכשנאמרו הדברים לפני הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א ביאר שכוונת החזן איש הוא למי שמרגיש בנפשו הנאה, וחשק בצורת לימוד זו שילמד כך.

וז"ל הגה"צ ר' דוב זצ"ל בס' לעבדך באמת (ח"ב עמ' רצו) פעם כשהזכרתי לפני החזן איש דבר מסדר הלימוד שקובע הגר"ז בהלכות תלמוד תורה. אמר יש הרבה דרכים לקניית התורה כל גדול שמפרסם סדר לימוד הועיל לאלו שמשורש נשמתו.

תפקיד של משגיח

הרבה פעמים היה נכנס הגה"צ ר' דוב לשיבת גאון יעקב ללמוד שם כשהוצרך להמתין לאוטובוס לחיפה וכדו' שהיה מגיע כמה פעמים ביום.

והיה רגיל לשוחח עם המשגיח הרה"ג ר' נחום ברנשטיין שליט"א ועקב צמאונו העצום לשמוע כל מילה מרבנו שליט"א היה עושה איתו הסכם, שהגה"צ ר' דוב

ידידות אהבה והערכה גדולה היה בין מרן המשגיח זצ"ל ליבדלחט"א מרן רבנו שליט"א ונביא כאן כמה ענינים.

שח הגר"ש שליט"א בן רבנו: זכורני מילדותי: פ"א אחרי ערבית של ליל שבת בדברי שיר, אאמו"ר רבנו שליט"א פגש בהג"ר דוב יפה שהיה אז אברך צעיר ונזדמן לבני ברק לבדו, ואמו"ר ראה שאין לו היכן ללכת ושאל אותו על האכסניא, ואכן נתברר שממש לא היה לו איפה לאכול והוא אכל אצלנו סעודת שבת.

והוסיף הגר"מ שליט"א בן רבנו: שדרכו של הגה"צ ר' דוב זצ"ל היתה מידי פעם לבוא להתארח אצל ידידו יבדלחט"ט הרה"ג רבי צבי הבר שליט"א שהיה גר ברח' חזון איש 8.

פ"א בחודש אב תשכ"א הגיע הגה"צ ר' דוב להתארח אצלו בשבת וכנראה קרתה טעות והרה"ג ר' צבי מסע לבית חמיו לתל אביב ולא היה בביתו. הגה"צ ר' דוב הניח את חפציו ליד ביתו והלך לתפילה בדברי שיר, ורבנו שראהו שם וידע שרבי צבי נסע לחמיו פנה אליו ושאלו היכן מתארח? ואמר לו הגה"צ ר' דוב שאכן אין לו היכן לאכול ואירחו רבנו בג' סעודות, וסידר לו לישון אצל השכנים מש' ישראלון.

בסעודה שבת האריך הגה"צ ר' דוב בעובדות והליכות ממרן רבנו החזן איש ושאל את רבנו כיצד מסביר ענין מופלא שראו אצל החזן איש שמה שאמר התקיים, שהיו שואלים אותו על איזה ענין ולפי תשובתו ידעו מה יקרה. מהיכן קיבל כח זה?

בסעודה שלאחר מכאן ענה רבנו שליט"א שהחזן איש היה כולו רוחניות ולא היה לו שום שיכות לעוה"ז וכו' וממילא כל דבריו הם דברים רוחניים שאין בהם שום טעות ועוד האריך בענין זה.

ובסעודה שלישית חזר ושאל הגה"צ ר' דוב א"כ כיצד היו מקרים שהחזן איש ענה על שאלות שאינו יודע, שאם הכל זה מעלות רוחניות איך יתכן דבר כזה שהוא לא ידע, ולא השיב על כך רבנו.

ובחודש אב תשע"ב עת צירף רבנו שליט"א חברים למועצת גדולי התורה ביקש מהגה"צ ר' דוב זצ"ל שיצטרף לך. ובחודש אלול תשע"ב שנסעו גדולי ראשי

בעסקיהם בכדי לסייע באמצעותם ללומדי התורה אם חלילה יתמעטו לומדי התורה הרי שלא היה צורך בריבוי עשירים, סיים הגרא"ל.

עוד סיפר, יהודי יקר מארה"ב שהיה תורם בקביעות סכומים גדולים למוסדות תורה שטח בפני הגרא"ל שליט"א את ההורווי שמא עדיף לתרום לארגונים העוסקים בקרוב רחוקים?

לכאורה טען הלה בני הישיבות בין כך ובין כך יהיו חרדים לדבר ה' בעוד שאותם שמתקרבים לשמירת המצוות ע"י ארגוני הקרוב לולי הקרוב הם יוותרו מנוערים לחלוטין משמירת מצוות.

השיב הגרא"ל, הצלחתם של העוסקים בקרוב רחוקים מושפעת במידה רבה מזכות לימוד התורה כך שדווקא הרצון לסייע בקרוב רחוקים מחייב תמיכה וסיוע ללומדי תורה. (וכע"ז מובא בקובץ להבין ולהשכיל קובץ א' עמ' ת"ג מדברי הגר"צ גריננהו שליט"א)

הכח לזכות להיות אוכלי המן

שח הגה"צ רבי דוב יפה זצ"ל: הגאון ר' אהרן לייב שטינמן שליט"א שמסור בכל נפשו לרווחתם של אברכי הכוללים מרבה לומר שרואים בחוש גם בתקופתנו שכלפי אברכים יש הנהגה ניסית שלא כדרך הטבע הן ביחס לפרנסתם, והן ביחס לחיתון הילדים, הקב"ה מנהיג את האברכים בהנהגה מיוחדת שאינה נחלתם של כאלו שעזבו את הכולל לשם פרנסה, אך זאת בתנאי שלא יכלו ממנום על מותרות ובעיקר שישיומו בטחונם בה' וישליכו עליו את ייבם ולא ירבו בהשתדלויות שמבטלות מעסק התורה ואשר עומדות בסתירה לבטחון אמיתי בקב"ה. (לעבודך באמת ח"ב עמ' קל"ג)

בלי מוסר

שח הגה"צ רבי דוב יפה זצ"ל: עובדה ידענא בראש כולל חשוב שקבע סדר מוסר בכולל בסוף היום, אולם בתקופה מסוימת ביקש לבטל את הסדר מוסר, היות והבחין שכמעט אף אחד מהאברכים אינם לומדים מוסר באותו סדר.

הלה שאל על כך את מרן הגרא"ל שטינמן שליט"א שענה לו: שאם יש אפילו אברך אחד שלומד מוסר הרי אסור לו לבטל את סדר המוסר בכולל.

מרן הגרא"ל שליט"א אף הוסיף לאותו ראש כולל שבלי לימוד מוסר עלול בן אדם להתנהג עם בני ביתו וחבריו כמו חיה רעה ח"ו.

אין במה לקנאות

שח הגה"צ רבי דוב יפה זצ"ל: מעשה שהיה באשה ששלחה את בעלה לשאול הגרא"ל שטינמן שליט"א האם כדאי לו להמנע מרכישת מכונית מפוארת כדי למנוע את קנאת הבריות. שאל אותו ראש הישיבה האם אתה יודע ש"ס. השיב הלה בשלילה. חזר ושאל ראש הישיבה האם אתה יודע כמה מסכתות על בוריין. גם על כך השיב

בשלילה, אם כך הפטיר ראש הישיבה מה יש לקנא בך. (לעבודך באמת - בראשית עמ' קמ"ט)

להיזהר מבעל גאווה

שח הגה"צ רבי דוב יפה זצ"ל: יהודי שהוצרך לעבור ניתוח מסובך התלבט בין שני רופאים האחד בעל יכולת מקצועית מעולה אך גאוותו נודפת למרחוק בעוד שהשני נופל מהראשון מבחינה מקצועית אך נחשב לבעל מידות טובות.

כשהביאו את השאלה לפני הגאון ר' אהרן לייב שטינמן שליט"א הכריע שלא לקחת את הרופא שנחשב יותר גדול מהנימוק שעל בעל גאווה נאמר בגמ' סוטה ה' אין אני והוא יכולים לדור בכפיפה אחת וא"כ הקב"ה לא נמצא עם המנתח בשעת הניתוח על מנת להעניק לו סייעתא דשמיא שכה נחוצה להצלחת הניתוח. (לעבודך באמת ח"א עמ' רי"א)

ובשנה האחרונה היה חוזר הגה"צ ר' דוב יפה על מעשה שקרה השנה שהגיע איזה רופא לטפל אצל רבנו וביקש אח"כ רבנו שיותר לא יבאו אותו ושאלו למה ואמר 'כי אין שם שמים שגור על פיר'.

מחדש אמיתי

שח הגה"צ רבי דוב יפה זצ"ל: הגאון רבי אהרן ליב שטינמן שליט"א: אמר לי פעם: מחדשים אמתיים יש אולי אחד לאלף, האחרים או שאין בדבריהם חידוש של ממש או שהחידוש אינו אמיתי דיו.

(לעבודך באמת ח"א עמ' רד)

השתדלות גדולה

מרן הגרא"ל שטינמן שליט"א אמר שאין לעשות השתדלות מוגזמת להשגת שידוך טוב מכיון שבענייני השידוך רואים באופן מיוחד את השגחת ה המזווז וזיווגים גם למעלה מדרך השכל

כוחו של החזון איש

שח הגה"צ רבי דוב יפה זצ"ל שאמר לו רבנו: שיתכן שבזכות עמל התורה של החזון איש השתנה היחס לבני ישיבות מן הקצה אל הקצה, עד שבתקופתנו רובן המכריע של בנות בית יעקב חפצות אך ורק בבחור ישיבה השוקד על תלמודו.

(ס' לעבודך באמת ח"ב עמ' שי"א)

ראשי הישיבות עמו

בשנת תשמ"ט אמר הגה"צ רבי דוב יפה זצ"ל בשיחה בישיבת תפארת ישראל בחיפה: שמעתי עוד ממרן בעל הקהלות יעקב זצ"ל שאמר: ממני יצאו כמה תקלות בעניני ציבור מהרב שך אף פעם לא יצאה תקלה. רואים אנו שכל גדולי הדור סומכים על מרן ראש הישיבה שליט"א, פוסק הדור רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א, רבי חיים קנייבסקי שליט"א שהוא ספר תורה חי בבלי ירושלמי וכל התורה כולה וכליל המדות, רבי אהרן ליב שטינמן שליט"א, רבי ניסים קרליץ

שליט"א, ועוד ועוד כולם כל גדולי התורה בארץ ובחוץ לארץ כולם מצפים למוצא פיו כולם סומכים עליו. (זורח השמש עמ' 278)

מכתב עוז מהגה"צ רבי דב יפה זצ"ל ועליו חתמו כל רבני רכסים שליט"א

בס"ד כ"ו מרחשוון תשע"ד
קריאה נרגשת לבני קהילתנו היקרים ה' עליהם יחי!

הנה חסד ה' חפף עלינו וזכינו כאן בבחירות המקומיות להתבססות נוספת של הקהילה החרדית לדבר ה'. זכות מיוחדת היתה לנו שהבחירות עברו תוך אחדות המחנה של כל גווני הציבור, ב"ה רכסים היתה נקיה ממחלוקת, לצערנו, זכות זאת נפלה רק בחלקנו, כי במקומות אחרים שמענו וראינו מחלוקות קשות ובעיקר תוך המעגל הפנימי של בני התורה.

לעניינו מתגלה מחלוקת קשה וערעור על סמכותם של גדולי הדור. מציאות זו היא אסון ממש לעולם התורה בארץ הקודש ובכל העולם כולו, ואשר נותנת חרב בידי שונאי הדת [ושותפיהם הפרשנים] לגזור עלינו גזרות קשות. אוי לנו שחילול ד' כזה נעשה בימינו.

הנה מקומינו במשך עשרות שנים פנה בכל שאלה ציבורית ואחרת שעמדה על הפרק לרבותינו שבדרום גדולי הדור מרן הרב שך זצוק"ל ויבדלו לחיים ארוכים מרן הגרא"ל שטינמן שליט"א ה' ישלח לו רפואה שלימה, ומרן הגר"נ קרליץ שליט"א ומרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, אשר כוונו אותנו והורו לנו את הדרך נלך בה, ולא היה פוצה פה ומצפצף על הנהגת המקום. אנו פונים בזאת בקריאה נרגשת לקהלינו הקדוש והיקר: השמרו לכם פן תפגעו בלכידות ובאחדות שבמקומינו. עיניכם הרואות שהמחלוקת הרסה ישיבות, הרסה כוללים, הרסה קהילות, והורסת משפחות רח"ל [אשר כמה מקרים הובאו לידיעתנו] ועדיין השטן מרקד. אל ניתן לשטן לטרוף את מקומינו הקדוש!

הכו"ח למען השלום והאחווה
דב יפה

בעת חליו

אין לתאר גודל התבלטותו של הגה"צ ר' דוב לרבנו, וממש פחד ליכנס לביתו, וכשהיה נכנס היה יושב באימה וביראה. ופ"א החזיק בידו ספר לעבודך באמת וחשבו הב"ב שבא ליתנו לרבנו וינסו לקרב את זה לרבנו ונחרד הגה"צ ר' דוב ולא הסכים ואמר שזה חוצפה מצידו לתת מתנה לגדול הדור.

ובעת חולי רבנו, הגה"צ ר' דוב לא הסיח דעתו מהלתפלל עליו בכל תפילה. ובשנה שעברה נסע עם מנין ת"ח להתפלל בקבר רשב"י עליו. ובימים האחרונים לחייו שכבר היה שרוי בעירפול ורצו לשמחו אמרו לו שרבנו שב לביתו מבית החולים וראו חיוך גדול על פניו.

אי"ה נשתדל מידי תקופה להביא הערות והשלמות על הגליונות הקודמים. ויש"כ לכל אותם המעירים והמאירים כדרכה של תורה.

גליון 226 בראשית תשע"ח | על המאמר בענין הפגישות בין אירוסין לחתונה

יש להוסיף: בנושא עזיבת שידוך בין האירוסין לחתונה קשר רבנו רבים מהמקרים של עזיבת שידוכים לפגישות הבל מיתרות בין האירוסין לחתונה. היה זה כאשר בחור שעזב שידוך נכנס לחדרו ורבנו אמר לו מה שעזבת בא עליך מחמת הפגישות הרבות אחרי האירוסין שבעקבותיהם הקשר לא מתחזק אלא נמאס והדבר בדוק ומנוסה ומצוי הרבה ויש למעט בפגישות כמה שאפשר.

(מאחורי הפרגוד עמ' 347)

שם | בסוף הל' שבת נשמטו כמה שורות:

ש. אז האם צריך ללמוד עם המתקרבין רק הלכה? הדבר הכי טוב הוא ללמוד קצת מזה וקצת מזה, גם גמרא בבא קמא, בבא מציעא בבא בתרא וגם הלכות. ואם תאמר אין מספיק זמן? אתם יודעים מה שאמרו בעלי המוסר, שאחרי שאדם ילמד חצי שעה מוסר הוא יראה שיש לו זמן.

גליון 227 פר' נח תשע"ח | על העיר אודסה

הוסיפו לנו הרה"ג ר' דוד קולדצקי שליט"א ראש הכולל דשם שזכור לו בביקור רבנו שהתפילה שחרית ותיקין היתה בארבע לפנות בוקר וכל בני הקהילה קמו להתפלל עמו ובאו להתיעץ עמו עמו אחר התפילה. שזעק 'שתורה זה לא אומנות, אלא היא החיים עצמה'.

גליון 228 פר' לך תשע"ח | על רבני אירופה יש להוסיף עוד מכתבי רבנו עבורם:

מכתב לכנס יום אחד לימוד

בס"ד. לכו הרבנים הנודעים עם העוסקים כקירוב רחוקים לאבינו שבשמים בועידת קרוב וחזק הנערכת בעיר פריז ד' עליכם ישגא.

הנה כידוע שבמדינות אירופה ששונאי ישראל שבכל דור ודור קמו עלינו לכלותינו והי' ברצונם להשמיד את כלל ישראל בגוף וברוח.

והיות שכלל ישראל קיומו על ידי התורה לכן הרשעים מנעו מקיום מצוות התורה, וחשבו שע"י יכלו ר"ל כלל ישראל, והיות שיש לנו הבטחה כי לא תשכח מפי זרעו, וכלל ישראל יחד עם התורה מובטחים שלא יכלו לא עלתה מחשבתם בידם והקב"ה הצילנו מידם אמנם דבר זה כן עלתה בידם לעקור קהילות שלמות בכל רחבי אירופה ונתורו רק אחד מעיר ושניים ממשפחה, ואותם יחידים מאונס נטמעו ואבד מהם כל זיק של תורה ויראת שמים.

ובפרט במדינות הקומוניסטים כאשר תחת עול דיכוי הנפש והגוף אבדו רבבות נשמות טהורות אשר באונס גמור הועברו על הדת, וכן בשאר המדינות שלא התענו תחת ידיהם כ"כ התקרבו אל גויים ולמדו ממעשיהם ונמצאים בסכנת התבוללות בין הגויים ר"ל, וככל שחלפו השנים ונתרחקו מהדורות הקודמים היראים והשלמים אשר היו נכונים במסירות נפש לקיום התורה כן גדלה הסכנה. וע"כ מקוים שכאשר התאספו אנשי אמנה בכנסיה לשם שמיים כדי להעלות את דאגת כלל ישראל על ראש מאווים ולעמוד גיבורים לכל מצוות הכלל שהשתדלו בכל האפשרות העומדת לרשותם למנוע את השפעתם של אותם כיתות מזיפי הדת הרפורמים ודומיהם אשר כבר גרמו לחורבן רוחני בכרם בית ישראל במדינות אלו וכפי ששמעתי מנסים כעת להוסיף ולהניח

ידם בכמה מקומות על ידי השתלטות על הנהגת הקהילות. ובהיות שאחריות הציבור מוטל על רבני דמתא אשר טוב עשו בהתכנסם לחפש תשועה ברוב יועץ ולימוד דרכי פעולה שיוכלו לפעול באופן עצמי ללא תלות באחרים שע"כ לא יהיו מוגבלים וכפופים לדעתם של כאלו אשר צרה עיניהם בחיזוק ענייני הדת עפ"י ההלכה הצרופה והדרך המסורה לנו ע"כ לעת כזאת יש לחזק את העומדים על משמר הרבנות בהנהגת הקהילות על פי השקפת התורה וברוח ישראל סבא, ואת המושיטים יד ופוחתים לאלו שאינם יודעים לשאול למען יוכלו להמשיך בעבודת הקודש בהעמדת הדת על תילה בכל דבר ודבר ובקירוב הרחוקים לאביהם שבשמים, וכל אחד יפעל להביא לכל אתר ואתר תלמידי חכמים שיקימו שיעורים קבועים וירביצו תורה לתושבי המקום על מנת להצילם ולהחזירם אל חיק היהדות הנאמנה.

וכל רב ורב ישתדל ויפעל בכל מאודו לייסד מוסדות ומקומות תורה במקומו לפי שרק ע"י אפשר להרבות תורה שהמאור שבה מחזירה למיטב אף שמלכתחילה היו מקומות שהדבר הי' נראה כבלתי מציאותי בכ"ז הוכח שכאשר לא רפו הידיים וכל פועלם היה בלתי לה' לבדו ייסדו מקום תורה קיבל המקום צורה אחרת. וכפי שידוע שכל מקום שהייתה בו ישיבה הרי נתן אור והשפעה על כל הסביבה, ושמר על המקום ובמקום שלא הייתה בו ישיבה חושך כיסה ארץ וכוחות הטומאה התגברו ומקהילות הקודש לא נותר דבר ורבים נטמעו בין העמים.

וכדי שיהי' עובר לעשייתו, אולי אפשר להציע שכל רב ורב יכנס בימים הקרובים את בני קהילתו אחד שבו יעסקו אך ורק בעסק התורה וע"י נקוה שיערבו דברי תורה בפיהם ויחפוץ ליבם לקבוע לתורה.

ועל דרך זה יש אפשרות לעשות כהנה וכהנה למען עמנו ותורתנו ומזה יש תקוה לבנות עם הזמן את הנהגות לראות קהילות קדושות חזרות ונבנות ולהשיב בינים תועים לאביהם שבשמים ולהחזיר אבידה לבעליה והתועים יחזרו בתשובה שלמה למקור מחצבתם וזכותם של מזכי הרבים אין להעריך.

ואשרי הזורעים במקום שהוא באופן יחסי שממה מתורה ויראת שמים והזוכים לייסד מקומות תורה חזקו ואמצו ויקרים בכם ברינה יקצורו ואתם נוטלים שכר כולם יתן ה' שבזכות פועלכם אור התורה ישוב ויזרח במדינות אלו אשר בהם חיו בעלי התוספות ומגדולי הראשונים והאחרונים אשר לאורם אנו חיים עד כי ישוב וירחם עלינו בשוב ה' את שיבת ציון וארמון על מקומו יקום.

החותם בברכת ברוך אשר יקים את וכו'.

מכתב אייר תשע"ה

בס"ד. לכו רבני יבשת אירופה שליט"א המתכנסים העיר טולוז שבצרפת.

לעינינו רואים את התגברות שנאת העמים בעיקר ע"י בני ישמעאל.

ועל מצב כזה אמרו חז"ל במד"ר עה"פ פנו לכם צפונה א"ר חייא א"ל אם ראיתם אותו שמבקש להתגרות בכם אל תעמדו כנגדו אלא הצפינו עצמכם ממנו עד שיעבור עולמו, ואין צפונה אלא תורה, וע"י התחזקות בלימוד התורה וקיום מצויה נוכל לעמוד כנגד מבקשי רעתנו.

ובזמנים כאלו על הרבנים לעורר בקהילותיהם לראות לנהוג בצניעות בעניינים הגשמיים ולא להתבלט, וכמו שאמר אבינו יעקב לבניו למה תתראו ופרש"י למה תראו עצמכם כאילו אתם שבעים.

וכן על הרבנים לנהוג כהנהגת יעקב אבינו בשעה שפגש את לבן שענה לו בלשון רכה, ולא להתגורם בם וע"י נוכל לפעול עד כמה שדינו משגת.

ותן ה' שיגבר קול יעקב בקהילותיכם ולא יוכלו ידי עשו וישמעאל לשלוט, ונזכה לגאולה האמיתית בבא"ס.

א' דר"ח אייר תשע"ה. (קובץ אגרות קסט)

לחזק את היהדות

בס"ד. לכו הרבנים הגאונים יראי השי"ת ועושי דברו באנגליה ואירופה. ה' עליהם יחי

הנה כפי שידוע מה שקשור לתורה צריך חיזוק ובמדינתכם לפני יותר מעשרים שנה התחילו להתאסף ראשי הישיבות ולחזק את בני התורה ולהפיה רוח חיים בלב הנוער להתקרב לתורה, ומן אז אם כי בס"ד נתרבו ספסלי בית המדרש מ"מ יש צורך להתחזק, ורצוי מאד להתכנס ביחד כל הת"ח וראשי הישיבות הגדולות והקטנות לטכס עצה איך להלהיב לב הנוער לתורה כי חלק גדול אפי' משומרי מצות שקועים בהבלי עולם הזה ויש צורך גדול להתאסף מזמן לזמן לטכס עצות להגדיל רוח תורה ויראת השי"ת.

וביום כ"ג אב תשס"ו שלח שוב רבנו מכתב זה והוסיף למכתב זה: "ובזמן האחרון שלדאבוננו חלק גדול מבני ישראל הנפוצים בערי מזרח אירופה אשר מאד התרחקו מתורה ומצות ומאד צריך לחזקם ואיש את רעהו יעזרו ולאחי יאמר חזק".

ותחזקנה ידי כל העושים בזה ויקוים וכל בניך למודי ה' ולכו בכוחכם אלו ותצליחו בס"ד.

הכו"ח לכו התורה. אהרן יהודה לייב שטיינמן

י"ז סיון תשנ"ו. בני ברק יצ"ו

גליון 229 פר' וירא תשע"ח

במה שנסתפק רבנו שליט"א אם כל דיני שהיה והגרמה נהגו האבות יש לציין לדברי מדרש תנחומא פרשת צו פ"ג "ותמצא שעשה אברהם אבינו י"ב בדיקות לסכין אבישירא ואטפרא וכו'. ביקרא דאורייתא יצחק סובול.

שם | על הזהירות בהקדמת קבלת שבת

להנצל מריב | בכינוס בבית הכנסת נחלת משה נשא דברים רבנו שליט"א ובין דבריו אמר כך: רוצים להציע דבר שכבר דיברנו כמה פעמים, היות שבערב שבת אנשים מאד לחוצים וברגעים האחרונים כל אחד קצת עצבני וצריך לראות באמת שלא יהיה כל כך לחוץ, והעצה היא שיפסיקו קצת יותר מוקדם, ולכן טוב להציע שלכל הפחות חצי שעה לפני השקיעה להשתדל עד כמה שאפשר שכבר לא יעשו דבר שאסור לעשות בשבת זה יהיה דבר גדול גם בשביל שבת, וגם בשביל למעט ריב.

שם | בכותרת כיבוי אורות בשעת הבדלה

צ"ל כיבוי אורות בשעת הדלקת נרות.

שם | מדור רבן של ישראל - אנגליה

מכתב ברכה לקובץ קול תורה היוצא ע"י אגודת ישראל באנגליה | לכו מערכת קול התורה ה' עליהם יחי. בזה יובא ברכה לכם על הגיע תפוצתו במשך 25 שנים בלי הפסק. זאת אומרת שדור שלם נדפסו דברי תורה ע"י ת"ח שונים, ומסתמא זה הוסיף בחשקת התורה במשך הזמן.

כה יתן וכה יוסיף השי"ת לברך אתכם להמשיך להשפיע תורה וי"ש עד ביאת גוא"צ במהרה בימינו ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים הכו"ח לכו עמלי תורה י"ח שבט תשס"א בני ברק יצ"ו. (קובץ קול תורה קובץ ג)

גליון 230 פר' חיי שרה תשע"ח

אודות קבורה הארנו הרה"ג רא"ז שוב שליט"א מכתב רבנו בענין זה בזה"ל: נצטונו בתורתנו הק' לקבור המת, וקבורת המת כבר נפסק בשו"ע (וי"ד סימן שס"ב) שהיא בקרקע ממש כמש"כ בפסוק ואל עפר תשוב, ולא טוב הדבר מה שיש כאלו שרוצים לשנות מצורת הקבורה הנהוגה ביום, ע"י שיקברו המתים בקומות וכד', הננו לגלות דעתנו בזה שאין לעשות שום שינוי בצורת הקבורה הנהוגה כיום שהיא ע"פ

המסורה לנו, שהיא הקבורה שכיוונו חכמים ז"ל, וכל המשנה ידו על התחתונה, ויש חיוב על כל מי שיש בידו לפועל ולהשפיע שלא ישנו את צורת הקבורה, ויאפשרו לקבור בכל מקום ומקום כדין ובראוי לכבודו של מת.

שם | מדור רבן של ישראל - גייטסהד

נשמט מכתב רבה של גייטסהד הגאון הגדול רבי בצלאל ראקאוויצ"ל, על פטירת הרבנית מרת תמר ע"ה

"בצער עמוק שמענו מפטירת הרבנית הצדקנית שהיתה מופרסמת בחסידותה להנהיגת החיים כסמל לנשים בכלל ולבני תורה בפרט כאשת חבר כחבר לפי חז"ל.

זכתה בחייה לראות דורות של ת"ח ובני בנים הממשכת בשלשת הזהב של תורה ויראת שמים.

ובזה רק המקום ינחם אתכם בתוך אבלי ציון וירושלים וה' יחזק את כ' מרן שליט"א בבריאות מלאה להמשיך להנהיג את הדור של בני התורה בעולם. ובביתו תשרור רק שמחה ונחת מכל משפחתו ממני המשתתף בצערכם ואבליכם"

הק' בצלאל ראקאוויצ"ל גייטסהד

גליון 228 | מהותה של מלחמת ישמעאל

והוא יהיה פרא אדם ידו בכל ויד כל בו ועל פני כל אחיו ישכון. (לך לך טז, יב) בחודש כסלו תשס"ט בזמן שהיה מלחמה באר"י. הצביע רבנו שליט"א לבני ביתו על הפסוקים בספר שופטים (ב' כ"ב כ"ג ג' א' ב') למען נסות בם את ישראל השומרים הם את דרך ד' ללכת בם כאשר שמרו אבותם אם לא וינח ד' את הגרים האלה לבתו הורישם מהר ולא נתנם ביד יהושע ואלה הגויים אשר הניח ד' לנסות בם את ישראל את כל אשר לא ידעו את כל מלחמות כנען רק למען דעת דורות בני ישראל ללמדם מלחמה רק אשר לפנים לא ידעום. מפרש רש"י רק לדבר הזה לבדו הניחם למען דעת ולהתבונן דורות בני ישראל הבאים מה החטא גורם כי עתה הם זקוקים ללמדם מלחמה. למדנו מכאן אמר ראש הישיבה שליט"א: כי כל הסיבה שהקב"ה הניח את הגויים בארץ ולא נתן להורישם היא כדי שילמדו מכך הדורות הבאים שהחטא הוא שגורם לכך שזקוקים ללמדם מלחמה, רק החטא הוא שגורם ולא שום דבר אחר, והכול בא מהקב"ה לא הפלסטינים הם הלוחמים ולא הצבא הוא שמשיב מלחמה, הכול מאיתו יתברך. הערבים הם רק מקלו של הקב"ה בבחינת אשור שבט אפי' בעת שהחטא גורם כאשר ר"ל החטא גורם נכפה מצב של מלחמה זה המטרה שהקב"ה לא הוריש את חמשת סרני פלישתים מהאח ואת שאר עממין, לכן כל אחד חייב לסור מן החטא הגורם וכל אחד יודע את אשר עם לבבו מה חטאו ומה עליו לתקן, אבל היות והמטרה שהקב"ה לא הוריש את העמים היתה למען ידעו הדורות הבאים מה החטא גורם כי עתה הם זקוקים ללמדם מלחמה לכן יש ענין גדול בעצם הידיעה שהכל הוא ענין רוחני של אמונה ושכר ועונש' ולכן צריך מאוד להתחזק באמונה שלא יוציא ממחשבתו לרגע את ההבנה שאין שום דבר חוץ מהקב"ה וכל מה שקורה הוא מאתו יתברך ועל כן מלבד ההתחזקות הנחוצה ביותר בלמוד התורה שהיא מגבא ומצלא יש להוסיף בלימוד ספרי אמונה.

והוסיף ראש הישיבה שליט"א והראה לנוכחים את לשון התוספתא בבבא קמא פ"ז אות ב' מה ראה הכתוב לפסול את הברזל יתר מכל מיני מתכות מפני שהחרב נעשה ממנו והחרב סימן פורענות והמזבח סימן כפרה, מעבירים דבר שסימן פורענות מדבר שסימן כפרה והלא דברים קל וחומר ומה אבנים שאינן לא רואות ולא שומעות ולא מדברות על שמטילות כפרה בין ישראל לאביהם שבשמים אמר הכתוב לא תניף עליהם ברזל, בני תורה שהן כפרה לעולם על אחת כמה וכמה שלא ליגע בהן אחד מכל המזיקין כולן.

לעת כזו, צריכים יותר ויותר להיזהר בבני תורה שהן הכפרה לעולם ולא חלילה להניף עליהם ברזל. אילו היו יודעים מקבלי ההחלטות כי לא רק בעת צרה אך בעיקר בעת צרה שהחטא הוא הגורם והכפרה תמנע צורך במלחמה וכפרתו של עולם הם בני התורה היו נזהרים יותר מליגע בבני תורה ולא היו מבקשים להצר את צעדיהם ולפגוע בפת לחמם הכל להיפך לו היו יודעים מה תרומתם לעם ישראל היו עושים הכל כדי לשמור עליהם לדאוג להם ואפילו להכריחם שלא יפסיקו לרגע.. מתלמדים על אחת כמה וכמה כאשר ברזל וחרב מונפים על תושבי ארץ הקודש חלילה מלהניף חרב על בני התורה ולכן גם הגבירים התמכין דאורייתא צריכים לדעת כי לעת כזו יש לחזק שבעתיים את בני התורה שהם כפרתו של עולם וחיו מלצמזם בהחזקתם.

גיליון מס' 254 פרשת תולדות
תשע"ח שנה חמישית

לע"נ מרן המשגיח
רבי דב יפה זצוק"ל
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

על הפרשה

"ויקרא אותה שבעה על כן שם העיר באר שבע" (כו, לג)

כבר הק' המפרשים דלעיל בפ' וירא אל' שאברהם קראה באר שבע. וי"ל שאברהם קראו שיזכרו שהוא חפר את הבאר ולכן אחר שמת אברהם שהפלישתים סתמו את כל הבארות שחפר אברהם בטלו גם את שם העיר כדי שלא יאמרו שזה הבאר של אברהם, ואחר שפלשתים סתמו הבאר בטל ממנה שם באר שבע ועתה שיצחק חזר וחפרה החזיר השם באר שבע וזה נ' כונת רמב"ן, ולכן מסיים הפסוק עד היום הזה לפי שהשם הראשון בטל אבל שם זה שקרא יצחק נשאר עד היום הזה ששוב לא נסתם הבאר ההוא.

"שני גדיי עזים" (כו, ט)

פירש"י פסח ה' א' לפסח וא' למטעמים (היינו לחגיגה כמש"כ בעה"ט), וכתב ותתן את המטעמים ואת הלחם והאי לחם היינו מצה וכתב הגישה לי ואוכלה מציד בני ויגש לו ויאכל ויבא לו יין וישת והיינו הכוסות האחרונים מד' כוסות ששותין אחר הפסח והא דכתיב עוד פעם ויבא לו גבי היין אע"ג דכבר הביא יין מקודם על כוסות הראשונים משום דמבואר בשר"ע סי' תע"ג ס"א דד' כוסות לא ימזוג לעצמו אלא ימזוג לו אחר דרך חירות לכך הוצרך עוד הפעם להביא ולמזוג לו.

(טעמא דקרא)

"ויבא לאביו" (כו, לא)

שמעתי שרבינו שליט"א נשאל אם יש מקור שאם הבן מכבד לאביו סופו שבנו שלו יכבדו ואמר שהרי כתב הבעה"ט בפ' כי תשא "ונתנו איש כפר נפשו" שנקרא "ונתנו" לב' הצדדים להורות שהנותן תרומה יקבל בחזרה שלא נחסר ע"י הצדקה וא"כ ה"ה נמי כאן הפסוק "ויבא לאביו" נקרא ג"כ חזר ומרמו כנ"ל. [וכן שמעתי דזה נרמז בפ' ויחי "כה תאמרו ליוסף אנא שא נא פשע אחיך" אנא שא נא נקרא גם לב' הצדדים ומי שמוחל גם ימחלו לו כמובא בחז"ל המעביר על מדותיו [וכו']

(דברך נצב בשמים)

עלי שי"ח

"מרן המשגיח זצ"ל"

בימים אחרונים לקה עולם התורה בכלל, וציבור בני התורה בצפון בפרט, בהסתלק מעמנו גאון הענוה ועמוד המוסר הגה"צ רבי דב יפה זצ"ל שהיה הסמל של סולם המדות על כל צעד ושעל, בתשעים שנותיו עלי אדמות זכה להיות ממקימי עולם של תורה ודמותו דמות של 'המשגיח' היתה לאור עבור אלפי תלמידיו שהלכו לאורו.

מיד אחרי הסתלקותו, נשאל רבינו כמה שאלות על עניני הלכה, ואז אמר כי זוכר אותו כאברך צעיר שהיה ת"ח וצדיק, ואף בזמנו כשהוציאו תלמידיו את ספריו 'לעבדך באמת' עבר מרן שליט"א על הספר, וכשהגיע לסוף הספר שהובאו שם עובדות וזכרונות ממרן החזו"א זצ"ל עבר בעיון על כל קטע וקטע, תוך שהוא מציין כי מרבית הדברים ידועים גם לו.

אנו במערכת 'דברי שי"ח' מבכים באופן פרטי את הסתלקותו, כי זכינו ומידי שבוע היה עולה הגליון על שולחנו - שולחן מלכים, ועבר בעיון על כל הדברים ברוב ענוותנותו, ובמדת הצורך היה מעיר ומאיר כדי שנדע לתקן.

זכינו, להתלוות במסע של 'קופת העיר' לפני כשנה בחודש אלול לויילנא, עם עשרות רבנים ומרביצי תורה שהיו על המטוס, ואז במהלך אותה נסיעה קרבנו המשגיח זצ"ל, והבאנו לו את הגליון של אותו השבוע, שם נכתב בין השאר על ענין הגאווה, והבאנו את המעשה באותו ת"ח שעשה יין בביתו והכל החמיץ, ומרן שליט"א אמר לו כי אינו מתנהג כראוי עם אשתו והביא ראיה מהגמרא בבבא בתרא, ואכן כך היה.

המשגיח זצ"ל לא גמר מלהתפעל מהמעשה, ואחר כך דיבר על זה עם הסובבים וחזר בפניהם על המעשה תוך כדי שהוא מתפעל מכך שליכא מידי דלא רמיזא באורייתא.

* * *

במהלך ימי השבעה סופרו על ידי המנחמים הרבים, עובדות מפליאות ביותר אודותיו, כאחד הקדמונים ממש זצ"ל, אך במסגרת זו נביא על קצה הנייר על הקשר עם רבינו:

בשנים קודמות, לעיתים היה מזדמן המשגיח זצ"ל לבני ברק, ואז (כשהיה באפשרותו) היה משתדל לבוא להתפלל בבית הכנסת לדרמן במנין שהתפלל רבינו שליט"א, באומרו שהוא מגיע לבית הכנסת רק כדי לראות את תפילתו של רבינו שליט"א ולהביט על פניו.

בכלל, הערצה והתבטלות עצומה היתה לו כלפי רבינו שליט"א, ולפני חודשים ספורים כשהחל בבני ברק נכנס להתברך אצלו, ובכל מערכות הציבוריות עמד ודרש ברבים על חובת הציות לגדולי וזקני הדור רבותינו הגרא"ל שטיינמן ורבינו שליט"א.

גם היה נוהג בכל פעם שראה את רבינו שליט"א אחרי שלושים יום, לברך בשם ומלכות ברוך שחלק מחכמתו ליראיו, כדינא דשולחן ערוך דהרואה חכמי ישראל (יש לצין שהיה פעם שנכנס לרבינו ויצא, וזכור שלא בידך, וחזר לבית רבינו ובירך).

בברכת עבת 808 יצחק 816

עלי הדף

כותי לענין עדות

מכות דף ח' ע"ב דת"ר עבד וכותי גולה ולוקה ע"י ישראל וישראל גולה ולוקה ע"י כותי ועבד ומק' בגמ' אמאי לוקה ע"י כותי דלטייה ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך אלא אמר רב אחא בר יעקב כגון שהעיד בו והוזם דכוותיה גבי עבד שהעיד בו והוזם עבד בר עדות הוא וכו'. מב' בגמ' דכותי כשר לעדות אע"ג דאינו עושה מעשה עמך וכן מב' בגיטין י' א' לענין עדות הגט דכותי כשר, ולכא' קשה דהא כותים אינם חוששים כלל לתושבע"פ ועוברין על כל דרבנן ואיך כשרים לעדות, ואין לומר משום דעובר על איסור דרבנן בעי הכרזה וכותים לא הכריזו עליהו חדא דנראה דהיינו דווקא בעובר על איסור א' דרבנן אבל הכא שאין חוששין כלל בשום מקום על מילי דרבנן הרי הן עוברין על לאו דאורייתא של לא תסור ועוד דמצינו בכ"ד שהן עוברין על כמה גופי תורה ובריש בנות כותים אמרי' שהן בועלי נדות ובס"פ דם הנדה שחשודין על לפני עור ורש"י ביבמות ל"ז א' כ' שאין חוששין בקדושי כסף ושטר וכן כל הדרשות שאין מפורשות בתורה עוברין עליהן וגם אין מאמינין בתחיית המתים כדאי' במס' כותים ספ"ב וממילא אין להם חלק לעוה"ב כדתנן ריש חלק וגם בפדר"א פל"ח אמרי' שאין להם חלק בתחיה"מ, וצ"ל דכיון דמנהג אבותיהם בידיהם הו"ל כשוגגין כמ"ש בחו"מ ס' ל"ד סכ"ד דאומר מותר אינו נפסל לעדות ואע"ג שהם יודעים שאנו אומרים שהם מינים וכופרים מ"מ כיון שאבותיהם הרגילום כך מנעוריהם והם סומכים עליהם וסוברים שכונת הפסוקים כפי דעתם המשובשת כמ"ש"כ הרמב"ם בפ"ג מממרים ה"ג דדינם כתינוק שנשבה לכן אין לפוסלם לעדות דהו"ל כשוגגין ועי' תשו' המב"ט סי' ל"ז.

(פי' מטהר למס' כותים פ"א סי' כ"ה ועי"ש ובסי' ל"ט עוד באריכות)

מעניני הפרשה

"ויעקב איש תם יושב אוהלים"

תחת אחד השיחים, דיברו עם רבינו על משרת מגיד שיעור בישיבה, סיפר על עצמו את הסיפור הבא:
כשהייתי בחור למדתי בישיבת לומז'א בפתח תקוה. סמוך לישיבה היה ישיבה לצעירים שלמדו שם גמרא בבא מציעא. באחד הימים המגיד שיעור הוצרך להחסיר, אז ביקשו ממני שאבוא להשלים את מקומו (א"ה, כנראה חיפשו בחור שיוכל לבוא מיד בלי להכין מראש את החומר הנלמד...). הגעתי והתחלתי ללמוד, זה היה פרק המקבל. אני מתחיל לקרוא ולהסביר, ואז אחד התלמידים מבקש רשות לצאת לצרכיו.

כמובן, הסכמתי, הלא הלכה היא שאסור להשהות את נקביו.
נערים אחרים הבחינו באיזה קלות אני נותן אישור לצאת, וכך אחד אחרי השני ביקשו לצאת גם... כמובן שלא יכולתי לסרב... כך שכמעט כולם ניצלו את ההזדמנות לצאת, מלבד אחד... כנראה הוא חס עלי שלא אשאר לבד...
פניתי אליו ואמרתי לו בחיך, אולי תבקש גם אתה לצאת, ואז הכיתה תהיה ריקה ואוכל לחזור לתלמודי... הסוף היה שהם חזרו לכיתה ולמדו משנה אחת ואז כבר לא היה להם כוח...
רואים שלא מספיק לדעת את הגמרא, צריך גם סייעתא דשמיא ולדעת איך להסתדר עם צעירים.

היה פעם רעיון לפתוח ישיבה חדשה אשר במשך סדר אחד ילמדו בעיון כמו בכל שאר הישיבות אך אחה"צ ילמדו דף היומי-גמ' עם רש"י ותוס' וכבר רצו למנות ראשי ישיבה ומגידי שיעור אך אלו שרצו לפתוח את הישיבה הגיעו קודם לרבינו שידוע בבקאותיו כדי לשאול דעתו בענין, ענה להם רבינו שלא יפתחו בשום פנים את הישיבה עם תוכנית שכזאת ואמר שאנו לא עושים שינוי בסדרי הישיבות צריך ללמוד כמו שלומדים בכל הישיבות סדר עיון וסדר בקיאות והן אמנם שענין ההספק כמה להספיק בכל סדר זה שאלה נפרדת אבל ללמוד דף היומי לא, משום שלא עושים שינויים בסדרי הישיבות המקובלים.

רבינו התאונן על ת"ח שנעשה ראש ישיבה וצריך לנסוע לחו"ל לאסוף כספים, נתנו לו ישיבה וחשבתי שרק העול הרוחני יה' עליו אבל כנראה שאי-אפשר להפריד את זה מהחלק הגשמי. אם היה בכולל כבר יכל לחבר לפחות חמש ספרים.

סיפר רבינו שרצו כמה פעמים לעשותו ראש ישיבה ואבא לא הסכים נס שהוא לא הסכים כך יכולתי לשבת וללמוד, פנה לאברך ואמר לו גם אתה אל תעשה כן תשב ותלמד והכל יהיה טוב, אמר האברך שאף אחד לא רוצה אותי לראש ישיבה. אמר לו תשמח שלא רוצים אותך, לשבת וללמוד זה הכי טוב.

אחד שחמיו התחייב לתמכו חמש שנים ועברו השנים ואין לו לחם בבית ורוצה לצאת לעבוד, וביקש ברכה מרבינו כתב לו אל תלך לעבוד, ושאל לב מנחת תודה - תורה אז מה עליו לעשות? אמר רבינו שכיוונתי שלא יעבוד עבודת חול אלא קודש כגון ר"מ ראש ישיבה מלמד וכדו'.

ראש ישיבה ביקש ברכה לבחורים טובים, אמר רבינו התפקיד של ישיבה לקחת בחורים לא טובים ולעשותם לטובים.

נשאל באחד שיש לו תאומים בחורים אם כדאי לשלחן לאותו ישיבה או לב' ישיבות אמר לו רבינו לפעמים כשהם ביחד זה יכול מאד להצליח ולפעמים דוקא להיפך זה הכי גרוע ורק האב שמכירם יכול להכריע בזה.

נשאל באחד שיש לו תאומים בחורים אם כדאי לשלחן לאותו ישיבה או לב' ישיבות אמר לו רבינו לפעמים כשהם ביחד זה יכול מאד להצליח ולפעמים דוקא להיפך זה הכי גרוע ורק האב שמכירם יכול להכריע בזה.

(מנחת תודה)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות וש"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

נשיה בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ שליט"א**
גליון מס' 183 • תולדות תשע"ח

ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו (כה, כא)

רגיל אני לספר שפעם עליתי למעונו של דודי מרן הגאון רבי נסים קרליץ שליט"א, ביום בו היו אמורים להתכנס בבית מדרשו בני קהילה מסוימת לכנוס חיזוק, בעקבות מספר צרות שארעו בקהלתם באותה תקופה.

קודם האסיפה הגיע יהודי ליעץ לרבי נסים על מה ראוי שיחזק את הנאספים. התפעלתי אז מענותותו הגדולה כיצד הקשיב למיעץ בשויון נפש ובחיוך פשטני, כאלו הדבר מקובל ומתבקש מאליו. אחרי שהלה עזב את הבית, התעניינתי אצל רבי נסים על מה הוא אכן מתכוון לדבר? או יותר נכון באיזה תחום סבור רבנו שיש לחזק את הכלל?

השיב לי רבי נסים בפשטות אפינית: "וכי צריך אני לומר במה להתחזק?! הלא חז"ל נתנו לנו הוראות ברורות – 'מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח יעסוק בתורה ובגמילות חסדים', והלא תורה בלא תפלה אינה שוה כלום! ממילא יש לנו שלשה דברים שראוי להתחזק בהם: תורה, תפלה וגמילות חסדים. מה יש לי להוסיף על דבריהם".

דבריו החדים הדהדו באזני זמן רב: "תורה בלא תפלה אינה שוה כלום!"

אולם דבר נוסף למדתי מדבריו, את המסקנה היוצאת מדברי חז"ל מפשוטם וממשמעם, שכאשר יש צורך בחזוק יש לחזק את ענין התפלה, שהוא אחד הדברים העומדים ברומז של עולם ובני אדם נוטים לזלזל בהם. התפלה היא מהדברים הנצרכים לחזוק בכל עת. (אצרתיהם אמלא להגאון רבי אליעזר הלוי טורק שליט"א)

הרגש בתפילה

מצות התפילה אם לא היינו מצווים עליה, לא היינו מעלים כלל על דעתנו ששייך לעמוד להתפלל לפני מלך המלכים, היאך ילוד אשה ישיח את לבו לפני בוראו, ועכשיו שנצטוונו על התפילה צריך לגשת לתפילה בהרגשה שהנה אני הולך לעבוד את הקב"ה! לעמוד לפני הקב"ה! וכשאנו מתעוררים בבוקר מהשינה בהרגשה כזו שאני הולך לעמוד לפני הקב"ה, אזי התפילה נראית תפילה אחרת מאשר תפילה בלא הרגשה זו. (מתוך דברי חיזוק שנאמרו ע"י רבינו שליט"א, חוט שני)

עובדות ממרן המשגיח הגה"צ רבי דב יפה זצוק"ל

בשבוע האחרון נתעטף כלל ישראל בצער עם היוודע דבר הסתלקותו לגנזי מרומים של מרן המשגיח הגר"ד יפה זצוק"ל אשר אלפים רבים חייבים לו את עולמם הרוחני באשר השפיע והדריך במסילה העולה בית קל.

הערכה מיוחדת במינה היתה לרבינו יבלח"ט מרן רבינו נסים קרליץ למשגיח זצ"ל, כאשר עוד מימי נעוריו הכירו רבינו שליט"א מלימודם בישיבת פוניבז', ונוכח בדמותו הגדולה.

ממקורב רבינו שליט"א שמענו התבטאויות שונות שנשמעו מרבינו עוד מלפני עשרות בשנים שמעידות על הערכה הגדולה לדמותו של המשגיח זצ"ל.

לפני למעלה מ-30 שנה כאשר רבינו נסע במיוחד לכפר חסידים למעונו של המשגיח זצ"ל לצורך ענין מסוים שעמד על הפרק, ואשר היה ביכולתו של המשגיח להשפיע בו, נכנס רבינו למעונו כאשר המשגיח אחז באמצע ברכת המזון, והתפעל מאוד מדביקותו הגדולה של המשגיח בברכת המזון, ומצורת הברכה מילה במילה וכמונה מעות, וכמו שמדבר ממש עם הקב"ה, וכאשר חזר רבינו למעונו התבטא בהתרגשות באומרו "ר' דב הינו אדם נפלא".

התבטאות נוספת נשמעה מרבינו בא' ההזדמנויות באומרו "ר' דב הוא אדם שאין לו היסח הדעת מחובתו בעולמו", (וכידוע כמה רחוק רבינו מלהרבות להתבטא בלשונות אלו...)

אברך שחיבר חיבור בעיני מוסר, נכנס למעונו של רבינו שליט"א לבקש הסכמה עבור החיבור, שאלו רבנו אם כבר הראה את החיבור למוריניו המשגיח זצ"ל, וכשהשיב שלא, אמר רבינו הגר"נ, תבקש קודם הסכמה מהמשגיח ר' דב, וכשבא למוריניו המשגיח זצ"ל, אמר המשגיח, תיקח הסכמה גם ממרן הגר"נ קרליץ שליט"א שלדבריו יש השפעה גדולה ויביא תועלת להפצת החיבור.

וזה לעומת זה היה מפליא מנגד לראות את הערצתו הגדולה של המשגיח לרבינו יבלח"ט כאשר פעמים רבות שנזדמן לבני ברק היה עולה למעונו של רבינו, והיה מכבדו ומתבטל אליו בצורה מיוחדת במינה.

כן היה מזכיר בשיחותיו על דרכי גדילתו בתורה של רבינו יבלח"ט באומרו כי בצעירותם לא הבחינו ולא הכירו בגדלותו של רבינו ולעיתידו הגדול מחמת שהיה יושב בצניעות בפנינו ושוקד על תלמודו בלי רעש ופרסום.

עוד היה מזכיר, שהכיר שניים, ששקדו על תלמודם בצעירותם כפי טבעם ובדרך לימודם, וצמחו לגדולי התורה בדורינו, הלא הם רבינו, ומרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א.

בנוסף היה מדבר בהתפעלות גדולה על דרכו הציבורית של רבנו, בדרכי הנהגותיו ובנועם מידותיו, כאשר בא' הפעמים הרחיב בהפליגו על רבינו, ותמה, מדוע הציבור לומד את פסקיו ותורתו של רבינו ולא לומדים את מידותיו.

וסיפר אברך ת"ח, שפעם כשביקש עצה מהמשגיח, לדרך הנהגת הבית וחינוך הילדים, באותו זמן היה מונח על שולחנו של מרן המשגיח זצ"ל הספר 'הליכות שני' הדרכות והנהגות ממרן הגר"נ קרליץ שליט"א, אמר לו המשגיח תקנה את הספר הזה ומהספר תלמד כיצד לנהוג.

וכאשר בא' מהמערכות הציבוריות שניהל רבינו לפני עשרות בשנים, היו אנשי בליעל שטענו על רבינו כביכול גורם למחלוקת עפ"ל, מחה אז המשגיח בכאב על ביזוי רבינו, והביא בתוך דבריו מדברי לבן על יעקב ומשאר האבות הקדושים שדווקא בדברים הכי רחוקים ומפקעים מהם, היו מאשימים אותם ומעלילים עליהם.

סח הרה"ג ר' אריה הולשטיין שליט"א, לפני קרוב לארבעים שנה נכנסתי למוריניו המשגיח זצ"ל להתיעץ עמו לקראת נישואי, וסחתי לפניו שהנני הולך להתגורר בבני ברק, ובמשפחתו של חמי מקובל לשאול בכל שאלה את גאון פלוני זצ"ל, האם לנהוג כמותם בזה, והשיב לי בבני ברק הרב של הבני תורה הוא מרן הגר"נ קרליץ שליט"א ואותו תשאל בכל.

בישיבת כפר חסידים היה נהוג שבכל מוצאי שבת מרן המשגיח זצ"ל הבדיל לכל בני הישיבה, סיפר הרה"ג ר' צבי גלר שליט"א שבתקופתו באו בחורים לשאול את המשגיח אם אפשר לכבות את האור לקראת ברכת מאורי האש כדי שכל בני הישיבה יוכלו לראות את אור האבוקה, המשגיח חשב וביקש לקרא לאחד הבחורים שהיה גר בבני ברק וביקשו שבהזדמנות הקרובה בבואו לבני ברק שיכנס אל מרן הגר"נ קרליץ שליט"א לשאול כיצד לנהוג, וכך היה שאל וחזר עם תשובה שאין לכבות וכך הורה המשגיח.

תלמידו של מוריניו המשגיח זצ"ל סח לנו שלאחר שנכנס ללמוד בכולל חזון איש, התעניין אצלו רבינו כיצד הנהגתו של רבינו שליט"א, בלימודו בכולל בהיותו יושב בין האברכים, ואמר למשגיח שמרן הגר"נ יושב כאחד האברכים ללא כובע וחליפה, נתפעל המשגיח מאוד מענותותו שהוא דבר שאינו מקובל בהיכלי הכוללים האחרים.

ת.נ.צ.ב.ה

פניה ובקשה

לכל מי שיש ברשותו מכתבים מרבנו שליט"א, שעדיין לא נתפרסמו עד עתה בספרים או בעיתונים, בין בעיני ציבור בין מכתבים לאנשים פרטיים בכל נושא שהוא, יואיל לשלוח העתק למערכת נשיח בחוקך

פקס: 037608833 או במייל b7608833@gmail.com

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

329

• שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א •

וביאר רבי חיים ויטאל הטעם בזה כי "המידות מוטבעות באדם בנפש וכו', לפיכך אין המידות מכלל התרי"ג מצוות, ואמנם הן הכנות עיקריות אל תרי"ג המצוות בקיומן או בביטולם וכו', כי להיותם עיקרים ויסודות לא נמנו בכלל התרי"ג מצוות התלויות בנפש השכלית, ונמצא כי יותר צריך לזהר ממידות הרעות יותר מן קיום המצוות עשה ולא תעשה, כי בהיותו בעל מידות טובות בנקל יקיים כל המצוות".

והיינו שהטעם שהמידות לא נתפרשו בתורה בכלל התרי"ג מצוות, הוא מפני שהמידות הטובות הן ההקדמה והיסוד לכל התורה כולה, כי המידות הן מהות האדם, ומי שחסר בשלמות המידות, כל מצוה שהוא עושה אינה בשלמות, מפני שיש לו פגם בנפש, פגם של מידות רעות, וכל המצוות הוא עושה פגומות ואינן בשלמות, כגון אם יש בלבו איזה קנאה, או אפילו חוסר מידת האמת בלבבו, שאינו מושלם בזה כמו רב ספרא, או שאהבת הבריות אינה בשלמות, וכן כל חיסרון בשלמות המידות, זהו חיסרון בשלמות האדם, וממילא כל מצוה שהוא עושה אינה בשלמות.

לכן צריכים לתקן את המידות, ואז תהיה שלמות בכל התרי"ג מצוות, אבל אם יש איזה מידה רעה, זהו פגם בשלמות הנפש, וכגון מי שהוא נוח לבעוס, שמתרגז וכועס מהר, זוהי מידה רעה שצריך לתקנה, ושייך להגיע לשלמות בזה, עד למדרגה שלא יכעס כלל.

מרן החזו"א זצ"ל התבטא פעם ואמר (באידיש) "איך ווייס ניט וואס איז דאס פאר איבול", כלומר אינני יודע מה היא תרעומת. לא רק שאינו כועס, אלא אפילו "תרעומת" בלב, שמישהו פוגע בו ואכפת לו, גם זה לא קיים אצלו, ולא אכפת לו כלל ממה שפוגעים בו.

וזהו שמבקשים בסוף שמונה עשרה "ולמקללי נפשי תידום", ואין הכוונה קללה ממש, אלא מלשון ביזיון [כמו שכתב רש"י בפרשת כי תצא (דברים כא, כג) כל קללה שבמקרא לשון הקל וזולתו, כמו והוא קיללני קללה נמרצת], ועל זה מבקשים סייעתא דשמיא, שאם מישהו מבזה אותי לא יהיה אכפת לי מזה, ולא תהיה בלבי שום תרעומת עליו.

אמנם זוהי מדרגה, אבל שייך דבר כזה, ומי שהוא במדרגה הזאת, הוא כבר בשלמות המידות, ואז כל התרי"ג מצוות הם בשלמות.

וזהו שאמרו "בא דוד והעמידן על אחת עשרה", והם אחד עשר עניינים של מידות טובות, שמי שיתחזק בהם, יגיע מזה לשלמות בכל המצוות, כי אדם שיש לו מידות טובות, הוא אדם מושלם, עם מהות מושלמת, וממילא כל המצוות שהוא מקיים הם מושלמות.

ואמנם אין זה פשוט לתקן את המידות ולשנות את הטבע, אבל זה שייך, על ידי הבנה ומחשבה אפשר להתקדם, עד לשלמות.

בא חבקוק והעמידן על אחת

ואמרו עוד בברכות שם, בא ישעיהו והעמידן על שש וכו', בא מיכה והעמידן על שלוש וכו', חזר ישעיהו והעמידן על שתיים וכו', בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה.

והענין בזה, כי כל אחד אמר כפי מצבם של בני דורו, ובזמן דוד המלך עדיין היה שייך להתחזק באחד עשר דברים, ולתקן כל מידה בפני עצמה, אבל אחר כך בזמן ישעיהו ירדו הדורות, וכבר לא היו יכולים להתחזק באחד עשר דברים בבת אחת, לכן בא ישעיהו ואמר ששה דברים, שלפי מצבם של בני דורו היו צריכים להתחזק בהם, ומזה יבואו לשלמות.

וכן אחר כך ירדו הדורות, עד חבקוק שהיה בסוף הנביאים, והוא ראה אצל בני דורו שנחלשה האמונה, לכן מוכרחים תחילה להתחזק באמונה שזוהו הדבר הראשון, ומזה יבואו לכל השלמות.

ומה היא אמונה? להאמין שהכל בידי שמים (ברכות לג, ב), וכל דעביד רחמנא לטב עביד (שם ס, ב), כל מה שקורה בעולם, וכל מה שקורה עם האדם, הכל מן השמים ולטובתו, וגם כשיש קשיים ואינו מבין מדוע זה לטובתו, צריך להאמין באמונה שלמה שהכל לטובה, ואין להצטער, אלא לשמוח, שכן השמים עושים לו טובה בזה. זוהי שלמות האמונה.

בא דוד והעמידן על אחת עשרה

הגמרא אומרת בסוף מכות (כג, ב) שש מאות ושלש עשרה מצוות נאמרו לו למשה וכו', בא דוד והעמידן על אחת עשרה, דכתיב מזמור לדוד השם מי יגור באהלך מי ישכון בהר קדשך הולך תמים ופועל צדק ודובר אמת בלבבו וגו'. וצריך ביאור בזה, וכי דוד המלך קיצר והפחית ממצוות התורה, ומהו שאמרו "בא דוד והעמידן על אחת עשרה".

ורש"י שם כתב "שבתחילה היו צדיקים והיו יכולים לקבל עול מצוות הרבה, אבל דורות האחרונים לא היו צדיקים כל כך, ואם באו לשמור כולן אין לך אדם שזוכה, ובא דוד והעמידן וכו' כדי שיזכו אם יקיימו אחת עשרה מצוות הללו". וגם זה צריך ביאור, וכי הדורות האחרונים לא יכולים לקיים תרי"ג מצוות, הרי אנו מקיימים את כל המצוות, כגון ציצית ותפילין, מצה, תפילה וברכות, דאורייתא ודרבנן, ועוד הרבה מצוות, ובוודאי אין הכוונה כפשוטו שדוד המלך מעט והפחית מתרי"ג מצוות.

וביארנו המפרשים, כי זה ודאי שחייבים לקיים את כל המצוות, אבל יש הרבה דרגות בקיום המצוות, לעשות אותם בשלמות לשם שמים, מתוך מידות טובות בלי נגיעות, ודוד המלך בא ואמר אחד עשר דברים, שאם יתחזקו בהם, זה יביא לשלמות בקיום כל המצוות.

ובאמת הדברים שאמר דוד המלך, אינם מצוות מתרי"ג מצוות, אלא מדרגות מיוחדות והנהגות של מידות טובות, כגון "הולך תמים" זה אברהם אבינו, והיינו מדרגת האמונה של אברהם אבינו שנאמר בו (בראשית יז, א) התהלך לפני והיה תמים, "ופועל צדק" זה אבא חלקיה, שהחמיר לעצמו בהלכות שכירות פועלים, שלא לענות שלום לשום אדם בזמן מלאכתו אצל בעל הבית, ואף שמן הסתם בעל הבית אינו מקפיד על דבר מועט כזה, מכל מקום החמיר על עצמו במידת חסידות.

"ודובר אמת בלבבו" זה רב ספרא, כמו שהביא רש"י שם מהשאלות: שרב ספרא היה לו חפץ למכור, ובא אדם אחד לפניו בשעה שהיה קורא קריאת שמע, ואמר לו תן לי החפץ בכך וכך דמים, ולא ענהו מפני שהיה קורא קריאת שמע, כסבור זה שלא היה רוצה ליתנו בדמים הללו והוסיף אמר תנו לי בכך יותר, לאחר שסיים קריאת שמע אמר לו טול החפץ בדמים שאמרת בראשונה, שבאותן דמים היה דעתי ליתנם לך.

והיינו אף על פי שמצד הדין לא היה רב ספרא חייב למכור לו במחיר הנמוך, כי לא היה ביניהם שום סיכום על זה, מכל מקום כיון שכבר הסכים בלבו למכור הנמוך, לא רצה לשנות, מצד מידת האמת שהייתה בו, וזוהי מדרגה מיוחדת של מידת האמת בלב, דובר אמת "בלבבו".

ובתורה כתוב רק "מדבר" שקר תרחק, היינו שלא לדבר שקר, אבל לשנות ממה שחשב בלב אינו איסור כלל. רק מדרגה במידת האמת, מצד מידות טובות, שאחרי שהסכים בלבו במחיר מסוים אינו חוזר בו, ואף על פי שלא אמר ולא הבטיח דבר, מכל מקום כיון שבלבו חשב כך, שוב אינו חוזר מזה, ומוכן להרוויח פחות אבל להיות אמת בלב.

וכן שאר הדברים שאמר דוד המלך, הם מדרגות מיוחדות והנהגות טובות של מידת חסידות כמבואר בגמרא שם.

שלמות כל המצוות תלויה במידות

ומעתה זה הביאור במה שאמרו "בא דוד והעמידן על אחת עשרה", שהרי ידוע מה שכתב רבי חיים ויטאל בשערי קדושה (ש"א פ"ב) כי בתורה כמעט לא נכתבו איסורים על מידות רעות, ועל גאוה מוזכר במלך (דברים יז, כ) "לבלתי רום לבבו מאחיו", אבל הרבה מידות לא נתפרשו בתורה, כגון כעס, או קנאה, לא מפורש בתורה איסור על זה.

ואמנם בשערי תשובה לרבינו יונה (ג, לד) כתב שזו אזהרה לכל אחד ואחד: "לבלתי רום לבבו מאחיו, הוזהרו בזה להסיר מנפשנו מידת הגאוה, ושלא יתגאה הגדול על קטן", ובסמ"ג (לאוין ס"ד ובהקדמה) כתב שמצינו אזהרה לגאוה מהפסוק (דברים ח, יא-יד) "השמר לך פן תשכח וגו' ורום לבבך" עיין שם.

וברמ"א או"ח סימן א' הביא מהמורה נבוכים להרמב"ם "שויתי השם לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלוקים", והיינו לזכור שהקב"ה רואה את כל מעשיו דיבוריו ומחשבותיו, ולהתנהג בהתאם לזה, כמי שנמצא במושב המלך.

המחדש בטובו בכל יום תמיד

וגם יש מדרגה יותר גבוהה מזה, לראות אמונה בכל דבר, כגון מה שאנו רואים לפנינו שולחן, אין זו מציאות קיימת, ואין כאן שולחן קיים, אלא רצון השם מחדש את השולחן בכל רגע. וכן כל מה שיש בעולם, אין שום מציאות מבלעדי רצון השם, ורק רצון השם הוא המחיה את הבריאה בכל רגע, כפי שאנו אומרים בברכת יוצר "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית", וכבר האריך בזה הנפש החיים בשער א'.

וכתב שם (פ"ב) כי אין זה כמו נגר העושה שולחן, שלקח עצים קיימים והרכיב מהם שולחן, ולאחר שהשולחן עשוי כבר אין צריכים את הנגר, וגם אחרי שימות, נשאר השולחן קיים, כי "אין הבונה בורא וממציא מכוחו העץ, רק שלוקח עצים שכבר נבראו ומסדרם בבנין, ואחר שכבר סידרם לפי רצונו, עם שכוחו הוסר ונסתלק מהם, עם כל זה הבנין קיים".

אבל בריאת העולם הוא יש מאין "וכמו בעת בריאת העולמות כולם, בראם והמציאם הוא יתברך יש מאין בכוחו הבלתי תכלית, כן מאז כל יום וכל רגע ממש, כל כוח מציאותם וסדרם וקיומם, תלוי רק במה שהוא יתברך שמו משפיע בהם ברצונו יתברך כל רגע כוח ושפעת אור חדש, ואילו היה הוא יתברך מסלק מהם כוח השפעתו אף רגע אחת, כרגע היו כולם לאפס ותוהו". ועוד האריך שם בזה, והוא ענין עמוק.

והגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצ"ל אמר לבאר בזה ענין קפיצת הדרך, שכשהצדיק עובר ממקום למקום בקפיצת הדרך, אינו עף באוויר במהירות רבה עד שמגיע למחוז חפצו, אלא ברגע אחד הוא נמצא במקום זה וברגע שאחריו מתחדש במקום אחר, כי הקב"ה בורא בכל רגע את כל הבריאה מחדש, וכיון שברגע הבא הוצרך הצדיק להיות במקום אחר רחוק מהמקום הראשון, בורא אותו הקב"ה במקום השני.

ואמנם זוהי מדרגה גבוהה, לראות בכל דבר את האמונה, שהכל מתחדש ברצון השם, ולעתיד לבוא כולם יכירו בזה, כמו שכתוב (ישעיה מ, ה) "ונגלה כבוד השם וראו כל בשר יחדו כי פי השם דיבר", היינו שלעתיד לבוא כשיהיה גילוי כבוד השם, ותהיה האמונה ברורה מאד, אז "וראו כל בשר", כולם ירגישו ויראו בעיני בשר, "כי פי השם דיבר", שכל מה שרואים בבריאה זה דבר השם, ואם רואים שולחן או כל מציאות גשמית אחרת, אין זו מציאות קיימת, אלא דבר השם ורצונו. זוהי האמונה.

*

אך כאמור זוהי מדרגה גבוהה באמונה, ועל כל פנים צריך שתהיה האמונה הפשוטה, לדעת שהכל בידי שמים וכל דעביד רחמנא לטב עביד, שכל מה שקורה עם האדם עצמו, או עם אחרים, הכל זה רצון השם, והאמונה הזאת מורידה הרבה קשיים בחיים!

זוהי האמונה הנוגעת לכל אחד ואחד, לדעת שכל דבר שקורה הוא מן השמים ולטובתו, גם אם אינו מבין מדוע זה לטובתו, וכמו רופא שנותן תרופה, שלפעמים התרופה יש בה מרידות, אבל זוהי טובת החולה שייקח את התרופה, ומאמינים לרופא, כך גם מה שעושה הקב"ה 'רופא כל בשר', הכל לטובת האדם, וצריך לקבל את הקשיים באהבה ולהודות להקב"ה עליהם, כי הם טובה גדולה בשבילי, שהקשיים מרפאים אותי, מצד הנפש, שזוכה בהם לחיי נצח בעולם הבא, וגם בעולם הזה.

ואמנם בדרך הטבע אדם מסיח דעת מן האמונה, אף על פי שאמונה זה דבר פשוט, הטבע הוא ששוכחים מזה, והעצה היא רק ללמוד מוסר, אם לומדים כל יום בקביעות בספר מוסר זה משנה את כל האדם, אפילו כמה דקות בכל יום, ללמוד בספר מוסר שמעניין, דברי אמונה שמעניינים, זה משפיע ומשנה את כל החיים. בעזרת השם נזכה כולנו, כל אחד צריך חיזוק באמונה, נזכה בסייעתא דשמיא להתחזק באמונה!

דברים שנאמרו בתחילת השיעור בישיבת פוניב'ו

עם היוודע דבר הסתלקותו של זקן המשגיחים, הגאון הצדיק רבי דב יפה זצוק"ל

הגיעה כעת הידיעה שנפטר המשגיח בישיבת "כפר חסידים", הגאון הצדיק רבי דב יפה זצ"ל. זוהי אבידה גדולה מאד, הוא היה בעל השפעה גדולה והשפיע הרבה הרבה, שם בישיבה, ובעוד הרבה מקומות, היה נוסע להרבה מקומות שביקשו לשמוע ממנו דברי חיזוק, ומסר שיחות חיזוק שהשפיעו מאד. זהו הפסד גדול שחסרה ההשפעה. הוא היה אדם גדול מאד, היה לו הרבה שימוש אצל החזון איש, היה לו קשר חזק מאד עם החזון איש, והיה מדבר איתו הרבה, וגם עם הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל, שהיו ביחד בכפר חסידים, היה שימוש חכמים גדול מאד.

הזכרנו הרבה פעמים מה שכתב החזון איש באיגרת (ק"א ח"ג סב) שבמקום שיש בעל תורה אמיתי, יש השפעה ניכרת על כל הסביבה, אפילו אם אינו מדבר דברי חיזוק, עצם מה שהוא נמצא משפיע, הקדושה משפיעה, ורואים את ההשפעה. ומוסיף שם עוד, שגם במקומות הרחוקים שלא רואים את ההשפעה, יש השפעה נסתרת, לא רואים בפועל את ההשפעה כמו בסביבה הקרובה, אבל יש השפעה נסתרת בפנימיות הלב.

וזה לא חידוש של החזון איש, כבר מבואר כן בתוספתא. כשנסתלק אליהו הנביא מן העולם ונעשה מלאך, נשאר אלישע הנביא תלמידו, ועל אלישע כתוב (מלכים ב' ג, ט) "פי שניים ברוחך", ומסתבר שאין הכוונה שהיה במדרגה פי שניים מאליהו, אלא במעשים, שאליהו החיה מת אחד ואלישע החיה שני מתים [עיין סנהדרין מז, א].

ואמרו בתוספתא (סוטה יב, ה) שכל זמן שלא נסתלק אליהו הנביא, שרתה רוח הקודש על בני הנביאים, וכשנסתלק אליהו פסקה מהם רוח הקודש, כי כל מדרגתם הייתה מכוח השפעתו של אליהו, וכשאלהו לא נמצא – בעלי המדרגה יורדים, לא רק שאינם עולים, אלא יורדים! יש ירידה מחמת חסרון ההשפעה של אליהו.

בודאי שגם המשגיח רבי דב יפה זצ"ל, שהיה בעל השפעה גדולה, כולנו היינו מושפעים ממנו, ועל אף שהיה בריחוק מקום, הייתה גם השפעה נסתרת, וכעת חסרה לנו ההשפעה הזאת. ומה עושים כשחסרה ההשפעה? אם אין אני לי מי לי (אבות א, יד), כל אחד צריך להתחזק בעצמו, תמיד צריכים חיזוק כמו שכתב רש"י בברכות ל"ב, אבל עכשיו צריכים יותר חיזוק, וכל אחד יראה להתחזק, בפרט בסדרי הישיבה, סדרי הלימוד, התפילה והמוסר.

נדבת תלמיד רבינו הרב ש. נ. ה.

לרגל הולדת בנו שיחי', יזכו להכניסו בבריתו של אאע"ה בעתו ובזמנו, לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים!

לעילוי נשמת האשה הצדקנית

מרת **חנה אזואלוס** ע"ה
בת הר"ר **מרדכי טולידאנו** זצ"ל
נלב"ע י"ג חשון תשע"ח - תנצב"ה

לעילוי נשמת

ר' **יהודה שנפלד** ז"ל
ב"ר **משה שמואל** ז"ל
נלב"ע כ"ב חשון תשע"ג - תנצב"ה

לעילוי נשמת

רבי **חיים ב"ר יוסף זביב** ז"ל
נלב"ע כ"ח חשון תשס"ט
תנצב"ה

דובב שפתיים

מתורתו של רבינו מרן רבי מיכל יהודה ב"ר משה דוד זללה"ה

חשון (2) תשע"ח

.....

גליון מס' 159

דברי מוסר והתעוררות

מהו האוצר חביב? אומר הפסוק ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, שהמצב של כלל ישראל וכל יהודי פרטי יגיע למעלת ממלכת כהנים, מלכות של קדושה, ובלי זה א"א, כמ"ש קדושים תהיו כי קדוש אני ה', שהקב"ה קירב את ישראל למעלת קוב"ה וישראל חד ונצטוונו הוי דומה לו בקדושה ובמדות טובות מה הוא רחום אף אתה רחום מה הוא חנון אף אתה חנון, כך נראה יהודי, התורה נתנה גדולה לכלל ישראל.

וכשמדובר על יחיד ועל משפחה מיוחדת זה אותו יסוד כמו לכל ישראל, משפחה הזוכה להיות חלק מהרצת התורה בכלל ישראל, והיסוד לזה הוא יחוס קדושה ממלכת כהונה, כתר תורה כולל את כל הכתרים מלכות וכהונה, מי שזוכה לעמול בתורה עם קנייניה הרי הוא זוכה לכל הכתרים ממש בלי גזמא, וכל הגדולה הזאת אינה רק לאנשים כי הקדמה זו נאמרה גם לנשים כמו לאנשים, ואף שנשים אינם מצוות על לימוד התורה, וכל מעלות אלו באות ע"י לימוד התורה, אלא שהם ג"כ מחויבות בתורה דהיינו שעל ידם תבנה התורה, הני נשים במאי זכין ע"י שהם מחנכות את בניהם לתורה ושהבעל לומד תורה על ידן, אז הנשים יש להם חלק בתורה כמו לאנשים. וכמו שכתב רבינו בחיי וז"ל שהאשה הטובה היא סיבה לתורה שהיא יכולה להמשיך את בנה לבית המדרש לפי שהיא מצויה בבית והיא מרחמת עליו בכמה מיני געגועין כדי להמשיך אותו אחר לימוד התורה מנעוריו ע"כ.

וכדי להבין יותר את ענין היוחסין נביא את מה שאמר אביה הגאון רבי שמריהו יוסף קרליץ זללה"ה כשהספיד את חמיו גאון וצדיק הדור רבי שאול מקוברין נכד קדוש ה' קדוש עליון בעל הפרדס, ואם נתבונן בכל מה שאמר זה ממש נורא כמה שיהודי יכול להגיע לתכלית עליון כזה. ומי יחוש חוץ ממני להזכיר קצות דרכיו והליכותיו בקודש, ומפרט שם דברים שכל פרט הוא כלל ויסוד גדול בחיי היהודי ובמצבו, איך שהיה שופך את נפשו בכל מצוקה רק לפני ה' תמיד, בכל מצב קשה היה עבודתו לשפוך נפשו לפני ה', וכה היו דברו אלי כמה פעמים כי הרגשת הצער מכל מצב קשה הוא רק במשך התמהמהה עד שמתבונן להשליך על ה' כל יהבו, דהיינו עד שמתבונן ביסוד האמונה והשגחה פרטית והבטחון להשליך על ה' יהבו, רק אז מרגיש את הצער וברגע שמגיע למחשבה גבוהה זו של אמונה בהשגחה ובטחון נעלם כל המצבים הקשים, זה הרי שלמד פשט בענין ממלכת כהנים, כי מהו מלך שיושב בשלוותו ולא חסר לו כלום, כך הוא מצב של כל יהודי כשהוא מכיר בהכרה ברורה ונאמנה

הספד מרן רבינו הגדול זללה"ה על הרבנית מגזע אראלים ותרשישים מרת צביה גריינמן ע"ה, אשת הגאון רבי שמואל זצ"ל ואחות מרן החזון איש זי"ע

הבאנו ההספד כי יש בזה זכרון לדמותה של הרבנית הצדקנית אשר חבר לרבינו מרת חוה אסתר ע"ה שנלב"ע ביום ט"ז תשרי שנה זו. ת.נ.צ.ב.ה.

זה אחריות גדולה פחד ויראה להעביר הספד על הצדקנית הזאת נשמה גבוהה אבל ההלכה מחייבת. זה חיוב לקיים מצות הספד וההלכה היא שיש מצות הספד בין על אנשים בין על נשים, להעלות את המעלות והמעשים של הנפטר, וגם את המעשי אבות ומעשי בעלה וקרוביה, והציבור הקדוש שהתאסף כאן בא לקיים את כל החיובים הללו וזהו חיוב ההספד להעלות שבח הנשמה הגדולה הזאת של הצדקנית, ולא רק שלה לבד אלא היה בה את כל המעלות של הדורות הקודמים הצדיקים יסודי עולם, אביה ובעלה ואחיה שהיו מיוחדים כל אחד במעלתו כאן ובחור"ל. [בוינא פגשתי את הג"ר יצחק שהי' גאון מופלא ודיברתי עמו בד"ת, באיזה סבר פנים יפות שקיבלני]. וא"א לפרט כל אחד ומעלתו, ממילא חיוב ההספד הוא גדול מאד וקשה לקיימו כהלכה, והעיקר תלוי בהציבור כמה יתעוררו מן הדברים ויקחו לעצמם לימוד למעשה, וזה יהיה נחת רוח להנשמה הגדולה וזכה הזאת וזהו תכלית ההספד.

אמרו חז"ל בילקוט (ריש במדבר) בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם בהם [כיון שראו בכבודן של ישראל, וטענו] מה ראו להתקרב יותר מן האומות. סתם פיהם הקב"ה [פי' טענה שאין עליה תשובה בשום שכל] אמר להם הביאו ספר יוחסין, שנאמר הבו לה' משפחות עמים כשם שבני מביאין, שנאמר ויתילדו על משפחותם, ולכן זהו המשך אחר ספר ויקרא שבו עבודת הקרבנות ומסיים אלה המצוות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני, ואחר כך וידבר ה' במדבר סיני שאו את ראש כל עדת בני ישראל שלא זכו ליטול את התורה אלא בשביל היוחסין שלהן, לומדים כאן מחז"ל הקדושים שזוכים לתורה ע"י ספר יוחסין כי היסוד הוא יחוס משפחה, ומה הכוונה יחוס משפחה ולמה התורה צריכה להיות דוקא ע"י, האכסניה של תורה אינה יכולה להיות בלי יחוס משפחה, על זה בא מפורש בתורה הק' בהקדמה למתן תורה, כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל, והייתם לי סגולה מכל העמים, ההקדמה לתורה היא שנדע מהי התורה, שהרבש"ע ברב חסדו נתן מתנה טובה לישראל, וכתב רש"י עה"פ והייתם לי סגולה - אוצר חביב מכל האומות שהם לכלום נחשבים לפני.

ומשליך על ה' כל יהבו. עוד מוסיף שם איך שהיה מרוחק מכל ענינים גשמיים, היינו לא רק למעשה לא התענג אלא שלא היה לו מחשבה לרצות בזה כלל, ומה כבר היה אז אין זה כמו התענוגים של היום. ועוד חלק מוסיף שם על זהירותו ופרישתו מכל חשש רחוק מאד של איסור, ואף שהיה איש חלוש והיה לו הרבה צער הגוף אך זה לא היה שוה לחשש איסור, זהו קדושים תהיו פרושים תהיו שלא כתוב עד כמה ממש עד קצה האחרון. ויותר על כל אלה מזגו הטוב לקבל את כל אדם בספני, ומונה כאן מעלות ומדות טובות ממש איום ונורא! ולהמליך את כל אדם בנחת רוח, היינו להרגיש מה זה כל יהודי יציר כפיו של הקב"ה, להמליך את השני עלי שזה המעלה הגדולה בבין אדם לחבירו, ואין זה רק מעלה של לב טוב אלא להבין את המעלה של כל אחד של כל יהודי, נתבונן בזה להביט על כל יהודי שהוא בנו של הקב"ה. עוד שם ולהשתתף בצערו של כל אדם, להרגיש את השני, להיות נושא בעול עמו להרגיש כמו שזה הצער שלי, ולדבר על לב כל איש צר ומצוק דברי נוחמים לחזקו בתקוה טובה ובטחון בה', ובמתק שפתיו אימץ ברכיים כושלות, שזה ענין המפייסו זוכה ל"א ברכות, לחזק כל לב שבור וכל יהודי השבור ממצבו צריך להעמידו על רגליו לדבר עמו ולחזק לבו, וגם בממונו החזיק אותם עד שיקומו על כנם.

את כל זה אנו רואים גם בהמשך הדורות שלו, בבתים הגדולים חסד קדושה פרישות שזה המשך מהבית הגדול הזה, וזהו יחוס משפחה וע"ז אפשר לזכות לתורה, שהיוחסין הם קדושת הבית קדושת המעשים מדות חסד, ואם נתבונן על הבית של הצדקנית הזאת נזכיר כמה נקודות אני לא יוכל להקיף הכל, אבל לפחות מה שיכולים את זה צריך להגיד.

כתוב באבות יהי ביתך בית ועד לחכמים והוי מתאבק בעפר רגליהם ושותה בצמא את דבריהם, והנה תכלית ההספד הוא ללמוד מעשים טובים ומדות טובות, ומשנה זו היא ממש בלי גוזמא מגדיר את הבית הגדול הזה, מהיותם בחו"ל ובכל המקומות הכל היה כמו שכתוב בשע"ת לרבינו יונה "ודע כי נתחייב הנברא להיות עבד משכיל וציר נאמן בכל מלאכת עבודת אדוני" זהו חיים של יהודי, ציר הוא שליח המסור למלכות ונשלח לקשר עם מלכות שניה, והאדם הוא ציר ושליח לקשר את העולמות העליונים עם עוה"ז, על ידי התוה"ק וקיום מצוותיה, ומספרים שאמרה פעם לאחיה הגדול יחיד הדור מרן בעל החזון איש זצוקללה"ה זי"ע שהיא מרגישה איזה הרגשה גבוהה מאד שאינה יכולה להסביר מה זה, ואמר לה חשבתי שמדרגה כזו יש רק לאנשים, הרי שהסכים עמה להרגשה זו א"כ זה נורא לראות כמה גבוה היתה אשת חיל זו, בתן של גדולי וצדיקי הדור אביה ואמה אין לנו מושג איך להגדיר אותם רק ממלכת כהנים וגוי קדוש שזה בין לאנשים בין לנשים.

וכשהם היו בוויילנא היה בעלה הגה"צ ר' שמואל זללה"ה שקיבל תורה מגדול הדור הח"ח זי"ע והיה יד ימינו והיה ציר נאמן ועמד בשיתוף פעולה עם גדול הדור הגה"ע זצלקלה"ה, וכל מה שהחז"א היה צריך לעשות הכל היה דרכו, היינו שנתן את כל עצמו וחיייו לכלל ישראל לבנות תורה ויראה ולקרב לבות ישראל

לאביהם שבשמים, הדברי חכמה ומוסר ששמעו ממנו היה מתוך מדבש לקרב את הלב לאבינו שבשמים, ובתקופה ההיא ביתם היה ממש בית ועד לחכמים, שגדולי ראשי הישיבות היו באים לאסיפת ועד הישיבות אצל הגה"ע היו מתאכסנים אצלם, ומי שהכיר את הגה"צ ר' שמואל איך שהיה נכנע לכל ת"ח ממש בחי' מתאבק בעפר רגליהם, באיזה ספני שקיבל כל אחד בפשטות וטוב לב כזה, והוי שותה בצמא את דבריהם כתוב באדר"נ שכמו במעמד הר סיני היה באימה ויראה רתת וזיע כך צריך להיות כל מקבל תורה מגדולי הדור, והגר"ש זללה"ה שקיבל ממש מיחידי הדור הרי שהיה הבית כמעמד הר סיני, ואין זה גוזמא דכך כתב אבות דרבי נתן, ויש עוד משנה בסמוך יהי ביתך פתוח לרווחה ויהיו עניים בני ביתך, כל אחד בסביבה ידע כמה שביטם היה פתוח לרווחה, לשבורי לב וכל מי שהיה צריך עצה וישועה ועידוד וצדקה, ממש בהתדמות לדרכיו של הקב"ה ולהעשות שושבינין ליתומים ויתומות ותלמידי חכמים, זהו כתר מלכות וכהונה שהכל בא מכתר תורה.

כתוב בפסוק אשל חיל עטרת בעלה, מהו עטרה המצוות ומעשים טובים, צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם שזה מהמצוות שלהם, והאשת חיל שיש לה שיתוף פעולה בכל מעשיו הרי היא עטרת בעלה, ומה זה אשת חיל, כתוב גבי אנשי חיל שבחר משה רבינו לסנהדרין יראי אלקים אנשי אמת שונאי בצע, וכשבוועז בא לשבח את רות שממנה יצא דוד מלך ישראל אמר לה יודע כל שער עמי כי אשת חיל את. כשרוצים לראות איך צריך להראות א אידישע מאמע בכלל ישראל, זה אשת חיל ביראה וחסד וקדושה, אשת חיל בהכל, ואין זה פלא שהקב"ה עזר שהמשך הדורות הם באותו קדושה וגדלות, כי כל מה שמסר עצמו לכלל ישראל מי היה שותף לזה בטח בה לב בעלה, זה הגדלות של הצדקנית הזאת ע"ה.

ועוד נקודה אם אנו רוצים להבין קצת מאהבת התורה שהיה להרבנית הצדקנית ע"ה שבזמן שיחיד הדור החזון איש קבע את משכנו בביתה, והיא העמידה לו את כל מה שצריך שיוכל ללמוד בשלוות הנפש, דהנה אהבה היותר גדולה בהרגשת הגוף [הזכרנו הרגשת הגוף כי אהבת הש"ת זה בקנה מדה אחר לגמרי] היא של אמה לבנה הקטן שנשען עליה בכל צרכיו שזה אהבה בלי גבול ולא קשה לה כלום בשבילו, וכל מה שהוא צריך היא מחפשת להעמיד בשבילו, והיה תקופה שהיה קשה מאד להשיג מצרכי מזון ובנה הגדול היה תינוק והיה צריך בשבילו קצת חלב, וזה הרי הכרח בשבילו לצורך התפתחותו, והיא חשבה עם עצמה מה לעשות אם לתת לתינוק או לאחיה הגדול, ואם תשאל אותו הרי ודאי יפסוק לטובת התינוק והיא הכריע הרי אחיה יגע בתורה מגיע לו לפני התינוק, יש לנו איך להבין כמה אהבת התורה לומדים מפעולה כזו זה הרי נגד כל ההרגשים של האדם ונגד השכל של האדם, וזה כי הקדושה יכולה להשיג מה שהשכל אינו יכול, ולכן הכריעה שהתורה קודם להכל.

ובנות ישראל צריכות לדעת שכשמתחתנים עם בן תורה לא רק שצריך לתת לו ללמוד אלא לבנות את הבית בקדושה ע"י קדושת המצוות וע"י פרישות וטהרה, מיעוט מותרות כמה

שעות לוקח בזמננו המותרות, כי אח"כ צריך לחפש הלוואות, אשת חיל עטרת בעלה טוב לה כמו שהיה פעם הרי התורה לא השתנתה, וצורת הלימוד צריכה להיות עם כל כבוד התורה אבל עם כל המותרות התורה אינה נכנסת, וכל אשת חיל צריכה לדעת את זה ובה תהיה עטרת בעלה. ועם כזה יסוד החיים זכה הבית למ'פרי כפיה נטעה כרם' מי נטע את הכרם הזה? ממה זה התחיל? ממעשיה הגדולים.

הגמ' ביומא אומרת שקמחית זכתה לז' כהנים גדולים, וחז"ל שאלוה מפני מה זכתה ואמרה מימי לא ראו קורות ביתי שערות ראשי, וכתב רש"י את דברי הירו' כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה, שזכתה לכהנים גדולים הלוּבשים בגדי זהב מזה שהיתה "כל כבודה בת מלך פנימה" וזה מוסר לכל אחד, כי כשיש את המעלה של ממלכת כהנים וגוי קדוש יש לזה המשך לדורות. ונתקיים אצלה שצדיקים הקב"ה ממלא את שנותיהם זה הרי ממש פלא פלאים שנולדה יום לפני מתן תורה ונפטרה ביום מתן תורה שהוא יום טוב יום שמחה שזה היה שמחתה, ואף שאי"צ סימנים אבל רואים כאן ממש את מספר ימין אמלא, שנולדה בהכנה לתורה כי היתה צריכה להעמיד כזה

בית גדול של תורה, שכולם נהנים מתורתם וחסדם, ונסתלקה ביום מתן תורה כי זה היה יומה הגדול. ועוד אפשר להוסיף את היסורים שהיה לה בשנים האחרונות שזה מעלה גדולה, ודאי שכל אחד צריך להתפלל אל תביאנו לידי נסיון שלא יהיה נסיונות של יסורים, אך אצלה איזה קבלת יסורים באהבה לא רצתה להטריח אף אחד אפילו מי שבא בשכר חיפשה איך להקל עליו, ועל זה כתוב בתנ"ך "א כל המודה ביסורים ושםח בהם נותנים לו חיים בעוה"ז ובעולם שאין לו סוף שנאמר דרך חיים תוכחת מוסר, הצדקנית הזאת היתה צריכה ללכת מעוה"ז לעולם האמת לביתה שהכינה לעצמה, נשמה זכה וטהורה כמו שקבלה כך החזירה, לכן העמיד לה הקב"ה יסורים למרק שתהיה נקיה לגמרי, זה גם סימן על גדולתה בכל, באהבת התורה וחסד ויראת שמים, בואו נתבונן כולנו ונחפש איך להכניס בעצמנו מדות טובות והנהגות טובות כאלו, והש"ת יעזור ובלע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים.

[נאמר בהיכל כולל חזון איש במלאת השבעה]

מעשה רב

קצת הנהגות ועובדות ממה שעולה כעת בזיכרון

כדמשך למה שהבאנו בגליון הקודם לעת מלאת השלושים להסתלקותה של הרבנית הצדקנית מרת חוה אסתר ליפקוביץ ע"ה, אשת חבר לרבינו זללה"ה. נביא בזה את הספרו של ראש ישיבת חברון שליט"א שנאמר במוצש"ק חיי שרה בבית הכנסת "רחי כלה" שם התפללה הרבנית ע"ה רבות בשנים מידי יום ביומו.

הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א ראש ישיבת חברון

התאספנו כאן להספד והתעוררות לזכרה של אשה גדולה, אשת גדול ואשה גדולה, וההרגשה היא שכל כלל ישראל ובפרט בני תורה יש להם כל כך הרבה ללמוד מהבית הגדול הזה, אני חושב שהבית הגדול הזה היה דוגמא חיה שאפשר לראות נגד העיניים איך יכול להיות צורה שלמה של מערכת חיים של איש ואשה יחד שמקימים בית בכלל ישראל, לראות צורה כל כך נפלאה של בית זה דבר שלא מצוי היום, יש מילה נוראה מאד שכל פעם שאני שומע את המילה הנוראה הזאת נעשה בשרי חידודין חידודין כפשוטו, אבל זה נכנס בעולם הישיבות שאומרים על פלוני הוא צו"ל צולניק, ומה שבאים לומר בזה הוא רח"ל צדיק ורע לו, אם רואים אחד שיש לו יראת שמים אז זה אומר שיש לו חיים רעים - רע לו, אני חושב שלבוא לבית הזה היה אפשר לבוא ולראות מה זה צדיק וטוב לו, איזה מנוחת הנפש היה בבית הזה, מתי שרק נכנסו היה מלא שמחה, וראו שאפשר לחיות עם הסתפקות במועט גדולה ביותר ולא חסר שום דבר ולא צריך שום דבר ושמחים ומאושרים בכל צעד ושעל לעשות רצון אבינו שבשמים, ובני תורה צריכים לראות מושגים! מושגים של חיים של הסתפקות במועט, אחד הדברים שמכבידים ביותר בדורות שלנו וזה הגיע למצב שצריך לצעוק על זה זעקה גדולה ומרה, שהמושג של הסתפקות במועט הולך ונעלם מן העולם, רוצים יותר ומחפשים רמת חיים יותר וחושבים שכך יהיו החיים יותר טובים, וזה לא יתכן מבחי' מעשית וזה לא צורת החיים הנכונה, אבל לבני תורה לחיות בלי הסתפקות במועט זה סותר לכל החיים של תורה, כי איך אפשר לחיות חיים של תורה אם כל השאיפה היא ליותר לוקסוס ומותרות, וכתוב בגר"א באבן שלמה (פ"ג) כי ההסתפקות הוא יסוד כל החיים של תורה, ועוד לחשוב שזה נקרא חיים טובים? לזה היה צריך לבוא ולראות איך הראש ישיבה זכר צדיק לברכה עם הרבנית הקדושה והטהורה, איך הם חיו חיים של בטחון והסתפקות במועט, וכזה כבוד והערכה לתורה, וזה היה בית של שמחה ושל אושר, כל אחד צריך ללמוד מזה.

גם בנות ישראל היו צריכות ללמוד מזה ולבוא לראות דוגמא מה זה חיים של תורה מה זה הקרבה בשביל תורה, זה הרבנית הקדושה והטהורה זכרונה לברכה לחיי עולם הבא, ראו מציאות של אשה כשרה העושה רצון בעלה, ראו את כל הציורים של

הרמב"ם איך אשה מכבדת את בעלה ונותנת לו את הכבוד וההערכה ומוסרת נפשה בשבילו, זה היה צורת חיים ללמוד ממנה, אומרים היום שרוצים איכות חיים, כאן זה היה לבוא ולראות איכות חיים, כזה גישמאק וכזו נעימות להכנס לבית הזה ולראות מה זה חיים שעם ההסתפקות יש כזו נעימות של חיי תורה, זה יכולים ללמוד מהבית הגדול והקדוש הזה.

אני יכול להגיד על עצמי שאף שהראש ישיבה כבר כמה שנים לא נמצא, אבל דמותו אינה נשכחת מאתנו ועל כל צעד ושעל שעוברים במערכת החיים ובדרך כלל אנשים מרגיזים ובפרט בחורים צעירים וצריכים להתמודד, אז תמיד אני חושב האם הראש ישיבה היה מדבר כך? הוא היה מגיב ככה? הרי עם הסבלנות שלו והמאור פנים שלו היה לנו דוגמא איך צריך להראות, ההארת פנים בין אדם לחברו והסבלנות זה דברים שאינם מצויים והם הולכים ונעלמים היום, להבין את הערך של מאור פנים ולכבד כל אחד זה דברים שהיום אינם שכיחים ואינם מצויים, זה היה צורה של בית! הראש ישיבה נותן יסוד חיים לכל כלל ישראל, והרבנית נותנת יסוד של חיים לבנות ישראל, היו צריכים להביא את הבנות שאנחנו מחנכים עכשיו לראות את הצורה, תראו איך אשה חיה, איך היא מסרה את נפשה בשביל התורה של בעלה, בשביל עבודת השם של בעלה, איך היא גידלה את הילדים איך היא חיה עם הסתפקות במועט ואיך חיו חיים שמחים ומאושרים, זה מהיסודות הגדולים שהם מאור לכל כלל ישראל.

מפורסם דברי הגמ' בברכות (דף יז) נשים במאי זכיין באקרוי בנייהו לבי כנישתא, ובאתנוי גברייהו בי רבנן ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן. שואל הגר"א ז"ל באמרי נועם מה הפירוש במאי זכיין הרי יש מצוות לנשים אמנם פחות מאנשים אבל הרי יש להם ג"כ מצוות? והביאור הוא, בהקדם דברי הגמ' סוף כתובות (קיא:): כתיב כי טל אורות טלך כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו כל שאינו משתמש באור תורה אין אור תורה מחייהו, במצוות אפשר לקנות עוה"ב אבל בלי יסוד של תורה א"א להגיע לתחיית המתים כי התורה היא הטל תחיה, והנשים צריכות גם זכות וכח של תורה. וזה על ידי שותפותם בתורה עם בניהם בזה שהם מביאות אותם לבית תלמודם, ובחלק של האנשים שהם ממתנינות לבעליהם עד שיבואו מבית המדרש.

ביאור הדברים, שמעתי מהגר"י הוטנר זצ"ל שאמר שבמצוות אין שותפות, אם אדם עוזר לחברו לעשות מצוה זה זכות גדולה אבל אינו נעשה שותף במצוה, אבל בתורה זה לא רק לימוד התורה אלא זה חיים של תורה, חיים של והגית בו יומם ולילה, זה לא תלוי בזמנים, רק שצריך גם לאכול ולשתות וצריך פרנסה, ולכן במערכת של תורה שייך שותפות, וזה היסוד של יששכר וזבולון שנהיה שותף שוה לא רק שמסייע לתורה, ועי"ז הנשים נעשות שותפות נאמנות לחיים של תורה, ובזה יש להם את הזכות של משתמש באור תורה ואור תורה מחייהו.

והנה כשאנחנו מדברים היום על שותפות הנשים שלנו בתורה מלבד מה שהם יוצאות להביא פרנסה וזה שותפות של יששכר וזבולון ממש ואין צד שאין להם שותפות בתורה, אך לא זה מה שכתוב בגמ' הנ"ל בגמ' כתוב שממתנינות לבעליהן, והפי' בזה שבזמן שהבעל חוזר מבית המדרש הוא יודע שהוא מוצא את אשתו בשמחה ובטוב לבב, ואינה מטיחה בו מיד את כל מה שלא הסתדרה במשך היום כשהוא יושב בבית המדרש, את כל הקשיים והטרדות שהיו במשך היום אין שלא הסתדרה בזה או בזה וכהנה טענות ומענות, אלא ממתנת לו בשמחה ובסבר פנים יפות על הזכות הגדולה שזכתה שהוא יושב ולומד בבית המדרש והיא שותפה לזה, כתוב כאן שזו שותפות יותר גדולה מכל שותפות אחרת.

יש לשון במנורת המאור כשמדבר על צורה של בית איש ואשתו, שצריכה האשה להיות צנועה ולהיות זריזה במעשי ידיה ובלמוד ילדיה, ושתהיה שמחה בתורתו ועבודתו של בעלה, השותפות היא לא רק בפועל כי אם זה בא בלי שמחה ורצון עם תרעומת ואנחה, זה עוד לא השותפות הרצויה, אלא כשהיא ממתנת בשמחה ובטוב לבב.

אם אנחנו ראינו מושגים של ממתנת לגברייהו עד דאתי מבית המדרש באופן כזה, כזו שותפות לתורה וכזה חיבור לתורה, כמו ששמענו בימי השבעה ועוד לפני כן, את הזהירות הגדולה שהראש ישיבה לא יבטל רגע אחד ושלא יהיה לו שום הפרעה ובשום דבר לא לשעבד אותו, זה הרי נשים במאי זכיין במושגים הכי גבוהים שיכול להיות שותפות לתורה, מה שייך גדלות יותר מהמושגים האלו.

ראיתי ביערות דבש, על מה שהבאנו מקודם מדברי הגר"א ז"ל שהשותפות של הנשים בתורה היא כדי לזכות לאור תורה מחייהו, אבל היערות דבש אומר חידוש נורא, אמרו חז"ל בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, שהתורה מזככת את האדם לעמוד נגד היצה"ר, וזהו שאלת הגמ' נשים במאי זכיין במה הם מזככות את עצמן ומה יהיה התבלין שלהן לעמוד נגד היצה"ר, ובתירוץ הגמ' כתוב שבשותפות הזו עם התורה זוכים גם לזיכוכ של תורה תבלין, זה יכול קצת לבאר לנו איך אשה גדולה חיתה בכזה זיכוכ מכל חיי החומר ובכזו רוממות, כי היה לה את כח התורה היותר גדול בהשותפות הזו שהיתה בדרגה הגבוהה שיכולה להיות.

הראש ישיבה זצ"ל היה מזכיר תמיד בענין זה מאגרת הגר"א נוסח ארם צובה שכתוב שם לגבי התבלין נגד יצה"ר שזה הצניעות לנשים והתורה לאנשים, וזה לא כמ"ש היע"ד הנ"ל, היה פעם כנס גדול של צניעות והראש ישיבה זצ"ל העמיד את עיקר הדברים

על החלק הזה, וחשבתי לבאר בזה איך הצניעות היא תבלין מלבד מה שהיא הנהגה נכונה ומחוייבת, הכח של תבלין של תורה - מלבד השכר שלה שכל חפציה לא ישוו בה, כל המצוות אינן שוות לדבר אחד מן התורה כמ"ש היר' - היא מה שהיא מגדלתו ומרוממתו על כל המעשים, וככל שהוא מרומם יותר יש לו יותר כח למלחמת היצר, והאשה מהיכן היא סופגת את הרוממות שלה? מן הצניעות! הנהגה של צניעות מרוממת, כל כבודה בת מלך פנימה, מה זה כבודה - רוממות, כתוב בהקדמת בעל המאור שהנשמה נקראת כבוד, מי שחי חיים של פנימיות חיים של נשמה שזוהי הצניעות, זה הרוממות של האשה, צניעות זה לא רק מצוה או עבירה, אלא מי שחסר לה צניעות זה כבר הנהגה של זולת הנהגה של שפלות הנהגה של חיצוניות, ופנימה היא הנהגה של פנימיות ורוממות, וזהו כל כבודה בת מלך פנימה, וזהו שהתבלין של האשה הוא הצניעות כי זה מה שמרומם אותה.

אצל הרבנית ואפשר לומר הקדושה והטהורה זכרונה לברכה, מהנשים היותר גדולות שהיו לכלל ישראל בדור האחרון, היה את הרוממות של שני הדברים יחד, את רוממות התורה באופן מיוחד מאד כל השמחה שלה וכל הרצון היה בזה שנטרין לגביריהו, במושגים שלא מצויים היום זה היה חלק של רוממות, והנהגה הנוראה של הצניעות שלא לדבר על צניעות הלבוש שזה לא במושג של הדור שלנו כלל, אלא כל החיים של הצניעות כל הנהגה בצניעות היא היתה בבית רואה ואינה נראית, היא היתה בבית ורישומה היה ניכר בבית ועשתה הכל, אבל בסך הכל כמעט ולא היתה נמצאת, היא היתה כל כולה פנימיות, כמה כבוד שהיתה יכולה לקבל כמה שהיתה יכולה להתפרסם יותר ממה שהתפרסמה הרי כל כלל ישראל נשען על הבית הזה, אבל היא היתה הכל בשקט ושלוה והצנע לכת, כזו צניעות! וכך יכלה אותה אשה גדולה להתרומם, שזה הדרגה היותר גבוהה שאפשר להשיג בה נשים במאי זכין'.

חז"ל אומרים למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה לומר לך מה פרה מכפרת אף מיתת צדיקים מכפרת, ופרה מכפרת כיון שחטאת קרייה רחמנא, ושמעתי מאבי זצ"ל להקשות למה צריך להביא דוקא מפרה אדומה הרי כל קרבן חטאת ואשם מכפר, הרי עצם הפרה אדומה מעשיה בחוץ ואף שהיא נקראת ג"כ חטאת הלא עדיף להביא מעצם הקרבן חטאת, ותירץ שמביאים דוקא מחטאת שמעשיה בחוץ, יש צדיקים שמעשיהם בפנים ויש צדיקים שמעשיהם בחוץ, הלומדי תורה מעשיהם בפנים כמ"ש הגמ' יקרה היא מפנינים מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים כי תורה זה פנים שבפנים, אבל נשים הרי אינן חייבות בתלמוד תורה ומעשיה בחוץ, אבל המעשים האלו יכולים להיות בדרגה היותר גבוהה שמכפרת, וכשמיירי בפטירת מרים מביאים ראייה מפרה אדומה שחטאת קרייה רחמנא אף שמעשיה בחוץ.

המעשים של הרבנית הקדושה והטהורה זכרונה לברכה לחיי עוה"ב, מעשיה בחוץ אבל היא ניהלה את הבית הגדול והקדוש הזה שכלל ישראל נשען עליו, בבית הזה עברו אלפים ואולי רבבות לאין ספור, ראשי ישיבות ר"מים משגיחים ולכל אחד היה ברכה ודברי חיזוק, וכן הבית הזה חיזק אלפים של בני תורה צעירים, בכל התקופה הזאת של עשרים שנה אחרונות כל בן תורה צעיר שהיה לו איזה בעיה ומצוקה היה מגיע לשם ולראש ישיבה תמיד היה מילה טובה, טל תחיה, דברי חיזוק, כל מי שבא לשם בשברון לב יצא עם טל של תחיה, ובבית הזה שממנו יצא תורה לכלל ישראל והרבנית עמדה מאחורי הכל וסייעה לכל העמידה את כל הצורה של הבית, ועל זה אפשר להגיד את דברי חז"ל מה פרה אדומה מכפרת אף מיתת צדיקים מכפרת, אנחנו צריכים ללמוד ולהעביר לדורות הבאים, תראו דוגמא! תראו לאיזה מושגים אשה יכולה להגיע!

לא אאריך רק מעשה אחד ששמעתי בימי השבעה ועוד לפני כן כמה פעמים, סיפורים יש אין מספר אבל המעשה הזה עשה עלי רושם גדול, מעשה שהיה שאחד הנכדים אברך צעיר אחר החתונה שהיה בא לנוח שם בשעת צהרים, והרבנית נפלה על הרצפה והראש ישיבה היה בבית רק שלזקנותו לא יכל להרים אותה, אז היא אמרה בשום אופן לא להעיר את האברך, הוא צריך לשבת ללמוד, לקחת ממנו את המנוחה שאח"כ יהיה לו יותר קשה ללמוד? אז הראש ישיבה שם כר לרבנית ונשארה לשכב על הארץ, וזה לא רק ענין של בזיון לשכב על הארץ אלא זה גם לא נח בשנים כאלו, וכך חיכו כחצי שעה עד שהוא קם ועזרו לה לקום, מה מבטא כזה מעשה והרי גם הראש ישיבה הסכים לזה, אני לא הייתי שומע בקולה וכי הייתי משאיר את הרבנית כך לשכב, אלא שהראש ישיבה החזיק שהיא צודקת ולכן שיתף פעולה איתה, **זה מבטא שאין שום ערך, ושום חשיבות, ושום משמעות אחרת חוץ מתורה!** ואף תורה של אברך צעיר שילמד יותר בריכוז וראש צלול, בשביל זה אפשר לשכב על הרצפה בבזיון ושהעצמות יכאבו, רואים מה זה הערכה לתורה וכאן טמון כל היסוד של הבית, שיודעים שאין שום ערך ושום חשיבות אחרת, לא קיים שום דבר אחר, הערך היחיד שיש הוא התורה.

זה מבטא את צורת מערכת החיים שהיתה בבית הזה וצורת מערכת החיים של הרבנית זכרונה לברכה, היא עלתה לגנזי מרומים בודאי מקומה עם הראש ישיבה זכר צדיק לברכה, וגדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן, אבל כלל ישראל צריך ללמוד את הבית הזה וללמוד ממנו איך צריכים להראות, איך צריכים לחיות, איך מעמידים בית, איך חיים איש ואשה, כמה חז"ל מפליגים

על החלק הזה של הכבוד ההדדי בין האיש ובין האשה, החיוב של הבעל לכבד את אשתו שזה כתוב כמעט בעשר מקומות, והרמב"ם אומר מכבדה יותר מגופו, והחיוב של האשה להיות עושה רצון בעלה ולכבד את בעלה, איפה יש צורת חיים כל כך מושלמת, היכן יש העמדה של בית בכזה כבוד הדדי וכזו הערכה אחד לשני, עם כזה שלמות שכל אחד משלים את השני, ראו בבית הזה דברים שאינם מצויים, גם כשלא היה בבית שום פרנסה ושום דבר, המנוחת הנפש נמצאת בבית והכבוד והערכה נמצא בבית, כך גדל הבית הגדול הזה שממנו יצא תורה והוראה לכל כלל ישראל, אנחנו צריכים ללמוד מהבית וכל כך הרבה יש מה ללמוד מהבית הזה, הקב"ה יעזור שהרבנית תהיה מליצת יושר על המשפחה הנפלאה שהקימה על הבנים הגדולים על החתנים הגדולים על הבנות על הנכדים והנינים, ב"ה הראש ישיבה זכה לראות דורות, פ"א הייתי בחתונה של אחד הנכדים והראש ישיבה אמר לי זה חלקי מכל עמלי לראות את המשך הדורות, כזה המשך הדורות שזכו להמשיך את הבית הזה, שהרבנית תהיה מליצת יושר למשפחתה הגדולה להמשיך את המורשת של הבית הגדול הזה, ותהיה מליצת יושר לכל בני התורה כל מי שזכה קצת לקבל ולינוק מהבית הגדול הזה, בבית הזה היה דאגה לכלל ישראל כזה אהבה לכל יהודי, אהבה לכל בן תורה, שנזכה להמשיך את המורשת הזאת של רוממות התורה מושגים של חיים של הסתפקות בתורה כמו שהגר"א אומר שהבטחון וההסתפקות הם יסוד חיים של תורה, אין צורת חיים של תורה בלי בטחון והסתפקות, נלמד מכאן מה זה בטחון והסתפקות בשביל חיי תורה, ונזכה לראות בהרמת קרן התורה, ויתקיים בנו ובלע המות לנצח ומחה ה"א דמעה ונאמר אמן.

המכתב דלהלן בו יתואר בקיים זעירים דמותו של הגרא"י גרשנוביץ זצ"ל - אביה של הרבנית ע"ה, נכתב על ידי בנו הצעיר הגאון רבי משה אליעזר גרשנוביץ זצ"ל, שהיה ספון כל ימיו באהלה של תורה ביגיעה ושקידה והירבה במעשה חסד בצנעה. נלב"ע י"ג אלול תשע"ו

בעזה"י, מנ"א תשנ"ג

לכב' ש"ב האהובים ויקרים שיחיו, רוב שלו' וברכה עד העולם.

מה שלומכם ומה נשמע אצלכם? שלומנו ת"ל טוב. ראשית דבר ...

מה שכתבת ושאלת אודות האבא זצ"ל, הוא היה רב לראשונה במאניסטרשצ'ע עיירה של סוחר תבואה וקמח. ורוב אנשי העיירה עשו אתו שותפות כי ששכר וזבולון והצליחו מאד בעסקיהם אחרי שעשו עמו שותפות, משם הוא עבר להיות ר"מ בלאפיטש, ומשם לפשארשלע, ומשם הוכרח לברוח את הגבול לפולניה מאימת החמלניצקים, ונהיה רב בז'בינקא.

היה נחשב בפולניה כאחד מגדולי הרבנים, והח"ח זצ"ל באסיפות הרבנים שכנס היה משבחו מאד שהוא ממלא כהוגן מאד תפקיד רב כראוי, והיה מיוחד מאד עם הגרי"ז זצ"ל הרב דבריסק שהעריך אותו הרבה וכשהיה בב"ב בזמן ההפוגה וקרתה בביתו שאלה באו"ה, שכידוע, הגרי"ז לא היה פוסק שאלות באו"ה הוא שלח את בתו לשאול את אבא זצ"ל. גם היה ידיד נאמן עם הגרש"ז ריגר ראב"ד דבריסק הי"ד עד כדי כך שהגרש"ז יצא מגדרו שגדר בעדו מלצאת מעירו בריסק, שמעולם לא ייצא מעירו בריסק. ומיום שהביאו הגר"ח זצ"ל לשמש בתור ראב"ד שם, משך ארבעים שנה יצא רק פעמיים (1) לחתונת נכדו, (2) לחתונת אחינו הבכור שמואל דוד הי"ד זצ"ל, שאמר שהוא כ"כ ידיד עם אבא, שהוא לא יכול לפעול בעצמו לא לנסוע לחתונת בנו, ונסע לז'בינקא והיה המסדר קידושין, אף שהיה זקן בן 92 ותשוש והאבא כבר היה בא"י.

גם היה חביב ומיוחד מאד עם הגר"ד ור' ראובן גרוזובסקי זצ"ל, וסיפר ר' ראובן פיין זצ"ל שחבר שלו היה נוכח כשאבא זצ"ל בא להגר"ד ביחד עם אחינו ראובן יוסף (שליט"א) זצ"ל להכניס אותו לישיבה, וראה באיזו חביבות גדולה דיבר הגר"ד עם ראובן יוסף בכדי להראות כבוד ויקר לאבא זצ"ל. הגר"ד אמר לראובן יוסף חד"ת והטעים לו והסביר לו ושאל אותו אם אי"ז מתוק מאד.

כל ימיו היה מתמיד עצום, ובשעתו שני רבנים עזבו את פולניה באותה תקופה, הגר"מ קרליץ והאבא זצ"ל, ותהום כל המדינה על האבא, אמרו בשלמא שהגר"מ קרליץ נוסע הם יכולים להבין (שהי' גיל בנסיעות לצרכי ציבור וכד'), אבל האבא שהוא יושב על התורה ועל העבודה ומתמיד עצום אינם יכולים להבין בשו"א איך הוא נכנס בטלטולי דרכים ובשינויי מצבים אשר מבטלים את האדם מלימודו, ובאמת האבא עשה את זה בע"כ ע"י האמא ע"ה שאלצתו לכך, וב"ה היה לפליטה גדולה כהיום הזה, אבל הציבור לא הבין איך האבא הסכים לכך.

גם בארץ היה מתמיד גדול, וזכורני שהיה לומד עד 12 בלילה שאז היה שוכב לישון והיה קם ב 3 בבוקר וממשיך בלימודו, ולפנות בוקר היה הולך לישיבה וגם בין הסדרים היה נכנס לישיבה חצי שעה לפני הסדר ואם היה מוצא בחור מהישיבה שהיה בא בשעה מוקדמת ויושב ולומד היה מחבקו ומנשקו ומחבבו, והיו בחורים שהזדרזו משום כך לקום מוקדם ורצו להקדימו והשתדלו לבוא לפניו לפנות בוקר ומעולם לא עלה בידם להקדימו.

היה בעל ראש חריף ביותר וכשבסוף ימיו כשחלה את חליו אשר מת בו אמרתי לפניו חידושי תורה משלי, קושית המחנה אפרים שהניח בצ"ע ואני תרצתי, ומצא חן בעיניו מאד, הצטער מה זה נהיה אתו שהוא על אתר לא חשב את התירוץ הזה.

וכשרירי ידיו נתרופפו ולא עלה בידו להדק את תפיליו של יד על הזרוע כל כך נצטער ולא ידע את נפשו ואמר שא"כ למה לו חיים יותר, ואין חייו שווים כלום, ובקש את נפשו למות, וכשמצאתי לו עצה ודרך איך שיוכל להדק את התפילין להזרוע כראוי כל כך שמח ואמר לי החייתני, והיה ממש שמח כמוצא שלל רב.

החזו"א זצ"ל אמר עליו כי הוא מחנך דגול ביותר כאחיו של בעל חזו"א ר' יצחק זצ"ל.

אמר לי שמעודו אף פעם לא התפלל שלא בציבור, ואף בחליו כשהיה לו קשה העמידה התאמץ באופן מיוחד ועמד בעת אמירת "ויברך דוד" ואמרתי לו הרי עמידת "ויברך דוד" היא רק מנהג לפי השל"ה, ואתה חולה ולמה תתאמץ כ"כ לקיים המנהג הזה, והרי פטור אתה, ואמר לי אמת שפטור אני אבל להכשיל אחרים לעבור מנהג קדוש אסור לי ואולי יראו אותי יושב וילמדו ממני לבטל המנהג, לכן אני מתאמץ לעמוד בכל כוחי.

פעם ספרתי לו על ראשי ישיבה בשיבה שרבים עבור כבוד, ושאל אותי האם הם לא מתביישים לרצות בכלל כבוד. הרי הכבוד שייך למלך הכבוד ולא לבו"ד.

לפני פסח היה נוהג לשאול שאלות בהלכות פסח להחזו"א זצ"ל בכדי לקיים את הגמ' שואלין ודורשין בהל' פסח וכו', והחזו"א היה נוהג להשיב לו הרי כבודו היה רב ואיך היה כבודו פוסק על שאלות אלו, ומה אומר ועונה כת"ר על שאלות אלו, והוא היה מוכרח להשיב והיה משיב אני הייתי פוסק כך אבל אני שואל אם זה נכון כפי שפסקתי, והחזו"א היה משיב לו בודאי שהצדק עם כת"ר ויפה הורה. פעם האבא אמר לי שהוא בקי בשו"ע או"ח.

והיה בזה מעשה בפסק שפסק אבא זצ"ל וערערו אחריו שזה נגד המשנה בב"ק והחזו"א אמר שהצדק אתו.

וגם היה מעשה בשמואל דוד שהורה בנתמססה הריאה שהיא כשירה שנגד הגמ' בחולין והוא סמך בזה על מעשה רב של אבא זצ"ל שהיה מורה ובא שזה כשר, והיו רבנים שרצו להכשיר מטעם שיש לתלות שהמסמוס נהיה מרוב משמוש ידיים עד שרב זקן גדול ומומחה בהוראה אחרי כל המשמושים בידיים המרובים ואחרי רוב המסמוסים הורה שכשר וכמו שהיה אבא מורה ובא, אודות ב' מעשים אלו כתבתי ל... שליט"א והוא יספר לך את הדברים בפרוטרוט כהיותן.

כל זה כתבתי והעליתי על הכתב לתועלתנו למען לקיים שאל אביך ויגדך זקינך ויאמרו לך ולמען לקיים שמע בני מוסר אביך.

באה"ר ובברכת כל טוב

שלכם משה

הקטעים דלהלן הועתקו מתוך פנקס שרשם רבינו בשנת תש"י. הרבה לימודים יש ללמוד מרשימות אלו כאשר תחזינה עיני הקורא, וכיניהם גם לימודים על הנהגת הבית ביחס בין רבינו להרבנית, וכל זה כשרבינו בשנות ה' לחייו.

זכרון חסדי ה'

באחת מאגרותיו, לתלמיד חכם שזכה לניסים גלויים, המליץ לו רבינו: "כדאי הוא להעלות על הכתב ממה שזוכרים את הניסים והטוב והחסד, למסור לדורות הבאים - שמונה מחזקים עצמם ביסוד האמונה והכרת הטוב על כל רגע ורגע...".

ואף באמתחתו של רבינו התגלה פנקס, משנת תש"י, בו פורס את חסדי ה' שאפפו אותו - כאשר מבין השיטין עולה ומבצבצת אמונתו האיתנה של רבינו בבוראה, שמכוחה עמד בניסיונות שנתגלגלו לפתחו, באופן מפעים לב ונפש - בד בבד עם יפעת מידותיו והנהגותיו בביתו:

יכתב זאת לזכרון עולם

לזכור את חסדי ה' העושה אתנו תמיד חסד ועוזר ומושיע ומגן בעדנו, יהי שמו הגדול מבורך מעתה ועד עולם.

בשנת תש"י בחודש אייר, נתפשט בכמה עיירות בארצנו הקדושה מחלה מסוכנה, סכנת נפש רחמנא ליצלן, וסכנת איברים שונים מהגוף רחמנא ליצלן - אשר הרופאים קבעו שם המחלה 'שיתוק', והיא מדבקת והולכת ממקום למקום. גם קבעו שאין למחלה זו לעת עתה שום רפואה לרפאות ולעשות איזו הגנה נגד זה, ובה רואים ראייה גלויה - אינה מוסתרת - את יד ה', ודרכי ה' בה.

ואין להשען אלא על אבינו שבשמים, אב הרחמים ורב החסד.

והנה גם בעירנו, עיר בני ברק, פשטה במידה מרובה מחלה זו, והעיקר היא בילדים רכים בשנים, אשר פחד המחלה נפל על כל משפחה ומשפחה, ובעיקר לאחר שקרה שני מקרים נוראים רחמנא ליצלן של אבדן נפש, ה' ישמור ויגן על כל ילדי ישראל, אמן סלה.

¹ היא מחלת ה'פוליו' - 'שיתוק ילדים' הידועה שרבים חללים ופגועים הפילה באותן השנים.

התקינו לומר התפילה של תחלואי ילדים, קבעו יום תפילה מיוחד בציבור, והיה זה ביום כ"ב אייר, יום שלישי לפרשת בהר-בחוקותי.

באותו יום באה ילדתנו ל. מהגן עם כאב הראש וחום גבוה, והשכיבו אותה במיטה. כשבאתי מהשיבה, לאכול ארוחת צהרים, מסרו לי מזה, של. שוכבת במיטה עם חום גבוה - רעד ופחד אחז לי מהשמועה הזאת, כי המחלה הזאת היתה אז בתוקפה.

צא וראה מסירותה של הרבנית - אשר למרות הפחד הנורא מהידבקות במחלה, ששרר באותם הימים - לא ההינה להפריע את רבינו מסדריו ושיעוריו, ורק כאשר שב לביתו בצהרים, נודע לו הדבר. ורבינו, גם הוא התעלה מעל רגשותיו - כאשר ממשיך לספר:

אמנם, התגברתי על עצמי, ואחר הצהרים הלכתי לבית המדרש ללמוד. ויגון ועצב ליוו אותי בכל אשר פניתי, אבל המשכתי ללמוד (אולי הפסקתי באמצע ללכת לראות את שלומה) עד שעמדו להתפלל תפילת המנחה.

תיכף כשגמרתי להתפלל, באה אלי לבית המדרש בתי היקרה ט. ומסרה לי שליחותה - - -

אף למול התגברות חוליה של הבת, לא ההינה הרבנית להפריע את רבינו מתלמודו, ורק לאחר שסיים את תפילתו, שלחה את הבת הגדולה למהר ולקרוא לרבינו...

המצב החמיר, ורבינו שחש מהגרוע מכל, מיהר אל החזן-איש, שהרגיע את רוחו הסוערת:

שאלתי את פיו, איך דעתו, אם להמשיך ולמסור שיעורים בישיבה - ותשובתו היתה, כי ודאי לדעתו אין שום חשש להתדבקות. כי הסיבה של המחלה היינו הבאצילון [חיידקים], הם מלאים בכל מקום, רק ה' יתברך מציל את מי שצריך להציל, ואין לבטל תלמוד תורה דרבים...

באתי חזרה מאצלו הביתה, כי לא רציתי להשאיר את האמא ואת אשתי לבד בבית, כי השממון היה נורא גדול. אולם מיד כשבאתי, כבר הגיע זמן תפילת ערבית, ביקשתי רשות לחזור ללכת להשתתף בתפילת הציבור של ערבית. והתפללתי בלב נשבר ונדכה - - -

עדינותו ורגישותו של רבינו, צריכה תלמוד! החזן-איש חיזקו באמונה ובתקווה, אבל דאג רבינו לנפש אמו (שהתגוררה אז בביתו) ולנפש הרבנית, היושבות דאוגות בבית כשאין לאל ידן לעשות מאומה.

גם כאשר הגיע זמן ערבית - לא ויתר רבינו על תפילה בציבור, ומאידך, לא עזב את הבית מבלי לקבל את רשותה המפורשת של הרבנית!

בשעה מאוחרת, בערך שתים-עשרה או קודם קצת, התחלתי לומר פרקי תהלים, לשפוך שיח לפני אבינו שבשמים ולבקש רחמים לפני היקרה החולנית, ואחר כך הלכתי לישון.

קמתי באשמורת לתפילת ותיקין, וכשבאתי מהתפילה, היה אז בערך לקראת השעה שבע, ישבתי שוב בבית ואמרתי והתפללתי פרק תהלים, כי האמונה הפשוטה, מוכרחת להיות שה' הוא הרופא חולים, ורק הוא המחיה ומחזק, וסומך כל הגופלים, ובידו לרחם על בריותיו, וביחוד על עמו, וה' שומע קול שעות ישראל - - - ורגע קשה לנו כמו יסורים הכי גדולים מבלי לדעת מה יצא הגורל מהחולנית.

- - - ובערך אחרי הצהרים בשעה אחת, בא הרופא וצוה שוב לקחת אותה לבית החולים ולהזמין שוב את האוטו המיוחד לזה, כי אחרת אי אפשר, הזמינו את האוטו, חכינו זמן רב ולא בא כי היה עסוק בעוד חולים. עד שבא ובערך בשעה שלוש-ארבע נסענו לבית החולים, ובינתיים ירד קצת החום והוטב מצבה, ונתברר כי זה מחולי הקיבה ולא שייך לאותה המחלה, ושוב באנו הבית בשמחה והודאה לה' יתברך.

גליון קנ"א, פ' תולדות
כ"ט חשון ה'תשע"ח
רמת - השרון

ברכת מול טוב שלוחה לידיד
הגליון ועזרו, ה"ה הבה"ח
יצחק נ"י לרגל שמחת הנישואין

רבי יעקב אדלשטיין זוקללה"ה

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

מכירת

הבכורה

ודבר שלא בא לעולם

[שיחה שנאמרה בכולל 'הוד צבי' רמת
השרון, כ"ו חשון תשע"ו]

בפרשה כתוב "וַיָּבֹא עֲשׂוֹ מִן הַשָּׂדֶה וְהוּא
עֵיף: וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ אֶל יַעֲקֹב הֲלִעִיטָנִי נָא מִן
הָאָדָם הָאֵדָם הַזֶּה כִּי עֵיף אָנֹכִי". והנה בשפה
המדוברת "עייף" הוא כינוי לאדם שרץ מהר
או עשה פעולה קשה, או שלא ישן בלילה,
והעייף הזה זקוק למנוחה. אך בשפת התורה
עייף הוא אדם שהינו רעב וצמא, ולכן אמר
עשיו הלעיטני נא, שרעב הוא, וכן כתוב בספר
שמואל "וַיֵּצֵף הָעָם"², ואח"כ כתוב ששחטו
כבשים והלכו לאכול.

"וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכָּרָה כִּי־אֶת כְּלִכְתָּךְ לִי", עשיו
הסכים למכור, ומכר ליעקב את הבכורה, ואף
הוסיף יעקב ונתן לו לעשיו לחם ונזיד עדשים.

ובמפרשים, חלקם מהראשונים, הקשו כאן
קושיה על המכירה הזאת, שהלא יעקב ודאי
נוהג כפי ההלכה, וכן ודאים בזמן שיעקב בא
ליצחק לקבל את הברכות, ואח"כ בא עשיו,
אמר לו יצחק בא אחיך במרמה ויקח ברכתך,
ואח"כ כתוב שעשיו צעק צעקה גדולה ומרה
עד מאד, ואמר לו יצחק מי הוא זה הצד ציד,
והוסיף ואמר גם בדרך יהיה, משום שכאשר
עשיו אמר על יעקב ויעקבני זה פעמיים, סיפר
עשיו ליצחק על כך שיעקב קנה ממנו את
הבכורה, ואם כן אמר יצחק שבאמת יעקב
יהיה ברוך, משום שעד עכשיו סבר לעצמו
שעשיו הוא הבכור, ועכשיו משנודע לו שמכר
עשיו את הבכורה ליעקב, אם כן מגיע לו את
הברכות, וודאים מכאן שגם יצחק סבר
שבאמת המכירה היתה בתוקף, ועל כך

הקושיה. וכבר הביא הקצוה"ח¹ בשם
כיצד מועילה מכירת הבכורה, והלא זהו דבר
שלא בא לעולם, משום שהם מפרשים
שהבכורה ענינה הוא קבלת פי שנים בירושה,
ואם כן הרי הוא דבר שלא בא לעולם.

והקצות החושן הביא את תשובת הריב"ש
בקיצור, שקודם מתן תורה היתה ההלכה
שאדם יכול להקנות דבר שלא בא לעולם.
ואמנם הריב"ש עצמו מביא מהשואל תירוצו
אחר בשם רבי יהודה בן הרא"ש שבשבועה
מועילה המכירה אף בדבר שלא בא לעולם,
ומשום כך אמר יעקב לעשיו "הַשְׁבָּעָה לִי
כִּי־אֵם", ומכאן למד הלכה למעשה שאף שאין
אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, מכל מקום
אם יש תוספת של שבועה, חלה המכירה¹.

והריב"ש לא הסכים לחידוש הזה להלכה,
אלא סובר שאם המכירה לא חלה, לא יועיל
גם אם נשבע, וכתב שלא יתכן שרבי יהודה בן
הרא"ש אמר דבר זה, אך באמת בטור שהיה
גם כן בנו של הרא"ש הביא סברא זו שעל ידי
שבועה המכירה חלה.

אלא שבאמת כל הפלפול הזה לא מובן,
ובאור החיים ביאר זאת יותר, שלהיות בכור
קודם מתן תורה, זה לא רק לענין ירושה אלא
הבכור היה לו דין של כהן, הוא היה מקריב
קרבנות, וזוהי מעלת קודש רוחנית שהיתה
לבכור קודם מתן תורה. ובאמת כך פירש האור
החיים שמכירת הבכורה היתה מכירה כללית,
שכלול בה שתי מכירות, מכירה אחת על זכות
הממון, על הקדימה בירושה, ומכירה נוספת
על המעלה הזאת של הזכות להיות מקריב
קרבנות. ולפי דרכו ביאר האור החיים
שהשבועה לא היתה על הממון אלא על מעלת
הקדושה, שזה דבר שאין בו ממש,
וכשאומרים מכירה זה רק מליצה, ועל זה אמר
לו שישבע על כך שהוא מוותר על הזכות
הזאת להיות מקריב קרבנות ולא ידרשנה
ממנו, וממילא יעקב יהיה הכהן.

אך על הממון כתב האור החיים שהלא עשיו
היה רעב, ובגמרא² מפורש שהאומר מה
שהמצודה תעלה מן הים מכור לך קנה, והטעם
מפורש בגמ' שהיא תקנה דרבנן שתקנו בשביל
כדי חייו, ואפילו שזה דבר שלא בא לעולם.
וזהו שאמר עשיו שהיה רעב ואמר הלעיטני

וכו', ובכך אמר לו יעקב מכרה כיום, לפי
המצב שאתה נמצא בו, שבזה המכירה חלה,
וזהו סברא להלכה.

ובעצם הסברא ששבועה מועילה, יש
להקשות מצד הסברא, לכאורה מה שייך
שבועה לענין ממון, והלא שבועה זה דין של
איסור והיתר שיש להגשבע איסור של "לא
יחל דברו", ואם כן כיצד מועילה השבועה
לעשות קנין, מאחר שלא מועיל שום קנין על
דבר שלא בא לעולם, ובשבועה אין שום
תוספת קנין. ואף על פי שאם יחזור בו
מהמכירה ונמצא הוא מפר את השבועה, אין
בכך אלא עונש וחייב מלקות, (אם עושה
מעשה בידים). אך לגבי הקנין מה זה שייך?
ומשום כך באמת לא הסכים הריב"ש לסברא
זו.

ונראה להסביר את דעת המפרשים ששבועה
תועיל, שהנה הדין הזה שדבר שלא בא לעולם
אי אפשר להקנות, אין זה גזירת הכתוב, אלא
זהו סברא כשאר הסברות שנאמרו בדיני
ממונות. והסברא בזה היא כמו שכתב
המהרש"א בבבא מציעא משום שחסר
בסמיכות דעת, שדעתו של אדם אינה
מתקשרת עם דבר שאינו בעולם. ובמכירה
צריך שיהיה גמירות דעת. ובדבר שאינו
בעולם, יש גמירות דעת רופפת, בשונה
ממכירה בדבר שהוא במציאות לפנינו ששם
יש גמירות דעת.

ולפי"ז אפשר לומר שאם מצרף למכירה גם
שבועה, והלא אדם מיוחד לעבור על שבועה,
אם כן על ידי השבועה נעשה היחס למכירה
כאל דבר שהוא בהווה, אפילו שעדיין לא בא
לעולם, שהחומר של השבועה משפיע על
הגמירות דעת, וזאת הסברא שרצה רבי יהודה
בן הרא"ש ללמוד להלכה שעל ידי שבועה
יועיל מכירה אפילו בדבר שלא בא לעולם, וזה
יועיל בדיני ממונות.

ולעצם הקושיה איך הועילה מכירת הבכורה
והלא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם,
כתב בקצות החושן (בהלכות נחלות סימן
רע"ח) תירוצו אחר, וקודם לכן הביא שם הלכה
שאם האב סילק את אחד מבניו מן הירושה,
שהוא לא יטול חלק בירושה יחד עם אחיו,
והבן הזה אמר בפירוש שהוא מוחל על החלק
שלו בירושה, נפסק במשנה³ שלא מועיל ולא

¹ קצוה"ח סי' רע"ח בשם הריב"ש
² ועי' אוה"ח הקדוש בעניין סברא זו.
³ ב"מ ט"ז, ע"א

^א בראשית כה, ל'
^ב שמואל-א יד, כח

הניסים כמו ששמר עלינו עד עכשיו, כן ימשיך וישמור עלינו אמן ואמן.

'כוונה בברכות'

חלק משיחה משנת תשע"ד

שואל רבינו בחיי למה יצחק לא ביקש כינור כדי לברך, כמו שאלישע ביקש להשראת רוח"ק? ומבאר דבר נפלא. נגינה זה רוחני יותר מאוכל, ויצחק רצה לברך את עשו בדגן ותיירוש, לכן היה צריך תענוג של אוכל. יצחק לא התכוין לתת לעשו עולם הבא. **הזכות שלו תודה דוקא שיהיה לו עולם הזה**, ושבעולם הזה שלו יפרנס את יעקב. וכיון שהברכות הם עולם הזה - דגן ותיירוש, לכן יצחק ביקש מטעמים כאלה שהם מסוג הברכה שרצה לברך את עשו. כך כתב רבנו בחיי.

אחרי שיצחק אכל ושתה הוא בקש דבר נוסף - "ויאמר אליו יצחק אביו גשה נא ושקה לי" - תן לי נשיקה. למה יש בזה ענין נוסף - שהברכה יש לה יותר עוצמה כשהמברך אוהב את המתברך, ונשיקה עושה קירבה של אהבה.

במרוקו היה פעם מלך חכם. הוא היה מלך בזמן שהנאצים נכנסו למרוקו, מרוקו היתה אז תחת השפעה של צרפת, שנכנעה להיטלר יש"ו, והם נתנו להם יד חופשית להסתובב היכן שרצו. בצרפת עצמה הגרמנים עשו הרבה משלוחים של הרבה יהודים לאושוויץ. אח"כ המשיכו למרוקו, במרוקו הם לא התעכבו לשם כיבוש, כי מרוקו היתה אצלם רק תחנת מעבר להגיע לארץ ישראל דרך מצרים, המטרה - להגיע לירושלים.

כשהגרמנים היו במרוקו המלך היה בסכנה גדולה, הוא פחד שהגרמנים יהרגו אותו, פעם הוא נפגש עם הבבא סאלי - רבי ישראל אבוהצירא זצ"ל, המלך אמר לו: אתה ודאי אוהב את בנך רבי מאיר? אני מבקש ממך שתברך את הבן שלך, עכשיו ברגע הזה תכווין את המחשבות שלך לכך. הבבא סאלי ברך את הבן. אמר המלך: ואחרי שכבר ברכת את הבן שלך תברך גם אותי שאשאר בחיים, שהגרמנים לא יהרגו אותי ואת הילדים שלי. הבבא סאלי ברך גם אותו.

לאחמ"כ שאלו את המלך, למה תיכף לא בקשת שיברך אותך? הוא ענה: לפני שיברך אותי רציתי שיהיה במצב רוח גבוה, שהרוחניות שלו תעלה. כשבירך את בנו הצדיק ודאי כיוון. אני לא יהודי, ורציתי שהברכה שמברך את הבן הצדיק אותו מצב רוח ישאר לו גם כשמברך אותי, שהוא באמת ירצה לעשות לי טובה וחסד לברך אותי.

המלך הגוי הבין את הענין הזה שלפני ברכה חשוב שיהיה רגש של אהבה, לעורר את הרגשות, ובמקום כינור, המלך הביא לרב את הברכה של הבן שלו, זה היינו הך. זה הענין שרצה יצחק - לעורר את האהבה בין המברך והמתברך.

החפץ חיים, היה ידוע שהברכות שלו מתקיימות, מפני שהוא אוהב כל אחד ואחד משראל. לכן ברך מכל הלב. (גאון יעקב, גליון ד' תשע"ה)

שרק יצחק יקבל ולא ישמעאל, כך ביצחק רק בן אחד יקבל את ארץ ישראל, ואין בה כלל חלוקה בין שני יורשים אצל יצחק, ובאמת רק אחר כך נתן יצחק ליעקב את ארץ ישראל, כמו שפירש הרב מבריסק (הגרי"ז) בפסוק (בסוף הפרשה): "וַיִּתֵּן לָךְ אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְךָ וּלְיַעֲקֹב", שבוה בחר יצחק שיעקב הוא יקבל את ארץ ישראל ולא עשיו.

משל למה הדבר דומה, לאחד שמוכר לחבירו שדה משתי שדות, איזה שהמוכר יחליט, ואח"כ מחליט המוכר איזה מן השדות. וכן יש בגמרא המקדש אחת משתי אחיות צריך לתת לשתייהן גט מספק, וכתב הריטב"א שאם יש ברירה יברור אחת אחת ויחליט שזו היא, והאר"י לפלפל בזה שם. כך היה ביצחק שבתחילה אמר הקב"ה "ביצחק", בן אחד של יצחק יקבל את ירושת ארץ ישראל, וההחלטה היתה בשעה ששלח יצחק את יעקב לפדן ארם וברכו, וקבע שיעקב הוא זה שיירש את ארץ ישראל.

וצריך לומר שהירושנה שדברו עליה אינה ירושת ארץ ישראל, אלא ירושה של צאן ובקר ועבדים ושפחות, כל המטלטלין, ועוד דבר יש את מערת המכפלה שאותה קנה אברהם לא מכה ירושת ארץ ישראל, אלא שילם מכספו, ושם באמת היה לעשיו טענה שהוא שותף, ומגיע לו חלק. ובאמת להלכה הגיע לעשיו שותפות במערת המכפלה, אלא שהפסידה בשעה שיעקב הלך לשעיר בדרכו ללבן הארמי, ונתן את כל רכושו לעשיו תמורת הירושנה במערת המכפלה. וזה מה שכתוב בגמרא, בשעה שנפטר יעקב בא עשיו ועיכב את קבורתו במערת המכפלה בטענה שגם הוא בן, ואז שלחו את נפתלי להביא את השטר מכירה, ועד שהביא את השטר, חושים בן דן הרגו לעשיו.

והנה כל עם ישראל יש להם את המעלה של בכורה כמו שכתוב בני בכורי ישראל, שהקב"ה מעדיף את עם ישראל מכל העמים, וצריך לדעת ש"אתה בחרתו מכל העמים", **ואנחנו לא לומדים שום דבר מחוקות הגויים**, וזה דבר שיצר הרע גדול כל כך, שאם הגויים המציאו דבר בפרט בעניני המלבושים, שהולכים אחר האופנה (המודע), שאף על פי שישנם מלבושים צנועים אבל לא צריך ללכת אחר זה, אלא האופנה שלנו היא דרכי אבותינו, יש לנו את הדרכים שלנו ולא צריכים לעשות שום חיקוי לגויים. ובזכות זה נזכה שהקב"ה ישמור על עם ישראל ונמשיך לראות את

עוזר תנאי להסתלק מן הירושנה, ומבארים זאת משום שזוהו דבר שלא בא לעולם, והירושנה זה דבר שנעשה מאליו. והקצות החושן דייק מהראשונים שכל זה הוא רק בירושנה רגילה, אך בבכור שאמר בחיי אביו הריני מסלק את עצמי מחלקי הנוסף שלי שהוא חלק הבכורה, מועיל, משום שחלק הבכורה יש לזה דין מתנה, וממתנה יכול אדם להסתלק, שאי אפשר להקנות לאדם מתנה בעל כרחו.

ויתרה מזאת מבואר בגמרא שלמרות שהדין הוא שמה שקנתה אשה קנה בעלה, אם הבעל קודם הגישואין מסלק את עצמו שאינו חפץ לזכות בנכסיה, מועיל הסילוק, וכן הדין בסילוק מחלק הבכורה, **ומעתה מיושב המכירה של עשיו**, שעשיו אמר "למה זה לי בכורה", **הלשון הזה הוא לשון סילוק**, שסילק את עצמו מהזכות של הבכורה, וסילוק מועיל גם בדבר שלא בא לעולם.¹

אך באמת על התירוץ הזה נתפלא בעל ה"טבעת החושן" הלא בתורה כתוב "וימכור את בכורתו ליעקב", וכן כמה פעמים מוזכר בתורה לשון מכירה על הבכורה, ולדבריו של הקצוה"ח הלא לא היתה כאן מכירה כלל, אלא סילוק בעלמא, ויעקב לא קנה כלום. ונראה לפרש כוונתו של הקצוה"ח, שיעקב ועשיו ביניהם ודאי עשו זאת בצורה של מכירה, אלא שאם היו באים לבי"ד היו פוסקים על מכירה כזו שאינה כלום, ורק משום שעשיו בתוך דבריו אמר למה זה לי וכו', מכח הדברים הללו הפסיד את הבכורה, ולא מכח המכירה.

והנה מכל הנ"ל מתבאר שבאמת סברו האור החיים והקצוה"ח, שהיתה כאן מכירת ממון ממש, אך מדברי הפוסקים הקדמונים נראה שהיתה כאן מכירה אחת והיא מכירת הבכורה, דהיינו מעלת הבכור, וכל הדברים האחרים הם תוצאות. ובאמת בתורה לא מצאנו שהיה איזה דין ודברים על הממון שיבוא אחרי שימות יצחק שאלמלא מכר עשיו את הבכורה היה נוטל שני חלקים בארץ ישראל, ומשמכר ליעקב נוטל יעקב שני חלקים, דבר זה לא מצאנו כלל בדברי חז"ל, ולא נראה בדברי חז"ל שזה היה הנידון, אלא המכירה היתה על מעלת הבכור.

ולגבי ארץ ישראל כבר נאמר לאברהם אבינו "כִּי בְּיָצֵק יִקְרָא לָךְ יַעֲקֹב"² ולא כל יצחק, דהיינו רק בן אחד של יצחק יקבל את כל ארץ ישראל, וכמו שנאמר לאברהם אבינו

¹ להשלמת הענין עיין במה שהאריך רבינו זצלה"ה עוד בענין הזה בספרו "בעקבי נויקין" מסכת בבא בתרא סימן ל"ח
² בראשית כא, יב
³ בראשית כח, ד'
⁴ סוטה י"ג, ע"א

נפשו גחלים תלהט

גליון 161 תולדות תשע"ח

ניצוצות מומשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינצוויב זצוק"ל

לתרומות והנצחות, הוספת מונים, הצעות והערות יש לפנות ובטלפון: 0527697944 ולמייל: nafsho@gmail.com

דבר המערכת

המבקש להבין פנימיות סוגית האבות ימצא מבוקשו במאמר המוגש כאן. אלא שדורש מתינות והתבוננות ולא נקנה בקריאה חפזה. העמל כדאי שכן יסודות רבים במשנת רבינו ז"ל נזכרים כאן [נשמח לנסות להשיב על כל אי בהירות בדברים במייל].

בהנהגה: מחמת סגנון היחודי שאינו שוה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"נ כערידו. על כן כל שגיאה וטעות בא לתלות אך ורק בעורך. נשמח תמיד על כל הערה והארה.

המערכת

מורגשים היסורים ומידת "שמאל דוחה", ומניעת השפע הקצוב לברואים. והפנים ההפוכים במידת הדין שאם עשה ציווי ה' יקבל יותר על המדה הקצובה ויתעשר כמ"ש על יצחק ויזרע יצחק בשנה ההיא וימצא מאה שערים וכו' [כמ"ש המגיד מישרים שעל זה אמר אבימלך ראה ראינו שיש ב' מבטים על יצחק]. אלו הם ב' הפנים ההפוכים שיש במהלך שכן וענש [א.ה צמצום השפע כשיש עבירה והענקת השכר במידה מרובה]. ממילא מדה זו מחייבת יראה, ולכן היה יצחק האב של מדת היראה. עיקר מדת היראה הוא כמ"ש תר"י ריש ברכות "עיקר היראה להיזהר מהספיקות ... שעונש הספק הוא יותר מהודאי" יעו"ש. זהו מצב של יציבות, שאינו נותן אפשרות שינוי אל עמדתו שלא לעבור איסור. וביאורו, כתיב הן יראת ה' היא חכמה. כמה פעמים הבאנו דברי חז"ל כי חכמה הוא גדר הברירות וכמ"ש אמור לחכמה אחותי את, אם ברור לך הדבר כאחותך שאסורה לך וכו'. וכיון דיראה היא חפצא של חכמה (כמ"ש הן יראת ה' היא חכמה) על כן מחייבת מצב של ברירות דוקא. זה פירוש דברי ר"י שעיקר היראה הוא הפרישה מן הספק שאז הרי ברור הוא שאין כאן כשלון.

בעקידה הגיע יצחק אל נקודת הברור שלו. שהרי הוא לא שמע את הנבואה, והיו כמה פיתוים ונקודות סותרות (ולכן הוא ביקש מאברהם שיקשרנו ע"ג המזבח שלא יזוז ויפסול השחיטה) והיתה כאן נאמנות מוחלטת בנבואת אברהם. הוא עקר עצמו מכל אפשרות של אי-יציבות והגיע אל נקודת הברירות. בעקידה הושלמה קומת היראה שלו.

העקידה כשורש ליעקב. וירא את המקום מרחוק דא יעקב (זוה"ק)

בההליכה אל העקידה כתיב וירא את המקום מרחוק. ואמרו ע"ז חז"ל [זוה"ק וירא דף ק"כ] דא יעקב וכתוב מרחוק ה' נראה לי עכ"ד. ביאורו ש"מקום" ענינו הוא קביעות. והוא ע"ד האמור (נזיר דף י"ב) דאדם אין לו דין כל דפריש משום דהדרא לניחותא יעו"ש. ענין הניחותא הוא המנוחה והמצא בתוך עצמו בלי פיזור מחוצה לו [א.ה יש להאריך בזה ועיקר ענינו הוא כאשר אדם בונה לעצמו תפיסת מציאות בהירה שאינה נקבעת על ידי המציאות שבחוץ אלא ע"י דעת תורה ובתוך תפיסה זו הוא חי חיים פנימיים שאינם ניתנים לתזוזה כיון שאינם תולדת המציאות שבחוץ שמשנתה ללא הרף ודי בזה]. עם העמידה בנשיון העצום ההוא שהעמיד להם השטן בעת הליכתם (עיין סו"פ הנחנקים) אז בבירור היציבות דיצחק, ועקירתו מהאי-יציבות שנמצאת בעה"ד טו"ר, בזה הוכשר שיצא מכאן יעקב שהוא שייך בעצם אל הניחותא. וכמו שאנו אומרים בתפלת מנחת שבת אברהם יגל יצחק ירנן (בעקידה - ב"י) אבל יעקב ובניו ינוחו בו. כלומר זו מידת יעקב מצב של נייחא שאינו זז לכאן ולכאן. והיכן נמצאת מידה זו, בעץ החיים נמצאת הקביעות כדכתיב ואכל וחי לעולם. זהו פרוש משאחז"ל עליו דיעקב אבינו לא מת, הוא נשאר מושרש בקדושה [א.ה וכידוע שיעקב עמוד התורה והם הדברים שהבאנו לעיל שהקביעות והיציבות רק כשתפיסת העולם מבוססת על מבט התורה בלבד בלא שום תערובות מבחוץ].

יעקב ועשיו — עה"ת ועה"ד — והנה טו"מ

[בסו"י ש"ק תולדות]

כתוב בפרשה ויאמר ה' לה ב' גוים בבטנך וכו' ודרשו רז"ל ב' גאים זה רבי ואנטונינוס שלא פסקה מעל שלחנם וכו'. וצ"ב מה המכוון בזה ולמה הוציאו הפירוש מפשוטו. עוד אמרו חז"ל דכשנהרג עשו בפתח מערת המכפלה ע"י חושים בן דן נתגלגל ראשו למערה ונקלט בחיקו של יצחק. ענין זה צריך ביאור גדול, למה היה זה בעת פטירת יעקב, שע"ז נתנבאה רבקה למה אשכל שניכם ביום א'.

יעקב עה"ת. עשיו קילקול הנחש, עה"ד

נפתח בהבנת עומק מציאותו של עשיו. הנה בתרגום אונקלוס על המילים "איש שדה" פירש "גבר נחשירקן". ובספר ציוני (א' מהראשונים) ביאר כי היתה דמות נחש חקוקה על ירכו להורות שהוא המשך הנחש הקדמוני ע"כ [א.ה הובא בשל"ה תולדות אות כ"ב]. כלומר עשיו הוא המשך מהלך עה"ד טוב ורע שהוא פרי פתוי הנחש. ומאידך על יעקב אמרו ז"ל (תענית דף ה:) יעקב אבינו לא מת ומקרא אני דורש וכו' מקיש אותו לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים יעו"ש. ומבואר מזה שיעקב הגיע למדרגה כזו של אחיזה בעץ החיים עליו נאמר "ואכל וחי לעולם". נעמוד על ענין ב' עצים אלו - עה"ח ועה"ד.

ביום אכלך תמות — ירידה לחיי הגוף

קבלנו מקדמונים שעצם הדיבוק בעה"ד גרם לירידה ממדרגת "בעל שכל" למדרגת "בעל רצון". ביאורו שמעתה לא תפיסת השכל קובעת אצל האדם אלא "הרצון" הוא הקובע הכל, ע"כ. ופירשו בזה הא דכתיב כי ביום אכלך ממנו תמות, והרי ביום אכילתו לא מת. התיורץ שמיתה פירשו פרידת הנשמה מהגוף. והנה הנשמה מגיעה מלמעלה אל הגוף עם כח השכל [כדברי רבינו יונה בשעת"ת נפחתי בי נשמת חיים חכמת לב וטובת שכל להכירו וליראה מלפניו] דהוא מלמעלה כדי לחיות את "סוג החיים" שלה" [א.ה חיי שכל] בגוף. וממילא סילוק השכל [כח מכריע] באכילת עץ הדעת הוא סילוק הנשמה. זה הפירוש שמת באכילת עץ הדעת כי אז סולק ממנו השכל וירד להיות בעל "רצון".

עה"ד — רצון, אי יציבות

נעמוד על מהות החיים תחת שלטון רצון הלב [א.ה יש להבדיל בין רצון זה לבין הרצון הנובע מעומק הנשמה ולא ברצון זה עוסקים כאן]. הרצון הוא שאל נטיות כלליות הטבועות בנפש האדם. ההבחנה של טו"ת אלו הוא רק מה הוא רוצה או אינו רוצה. אבל אין לנטיות רצון שולט שום הבחנה בין טו"ר במה שרוצה. על כן נמצא הרצון בלב שבו נמצאים ב' חללים, בא' נמצא יצה"ט ובשני יצה"ר כמ"ש חז"ל, ושניהם מתערבים ברצונות. כאן נמצא שורש מציאות האי - יציבות של האדם כי משתנה מענין לענין וממילא יוכל להשתנות גם מטוב לרע. שהרי הרצון מגיב אל כל מציאות שהוא נפגש עמה כפי שממלא את הרצון שלו. זהו שאמר אדה"ר אחר שנכשל בעה"ד אכלתי ואוכל עוד. אין הפירוש שח"ו העיז פניו כלפי מעלה, שהרי התודה על חטאו, אלא פ' הדבר הוא שהשתנה אפיו להיות תלוי בנקודת הרצון והוא מושך אותו לעוד אכילה. ומה שאמר "ואוכל עוד" היינו שהכיר בירידת דרגתו ושינוי הטבע שנעשה בו. וע"ז הוזהרנו ולא תתורו אחרי לבבכם, כי שם טבוע הרצון ובאי-יציבות מתערב הרע. ומכיון שהשכל נסתלק אז תופס הדמיון את מקומו, וכלשון הגר"ס ז"ל באגרת המוסר דמיונו מוליכו שובב בדרך לב רצונו וכו'.

יראה ברירות (מדת יצחק)

מדת יצחק היתה לגלות שיש דין ודיין. במדה"ד יש ב' גילויים הפכיים [א.ה כמ" בגליון 160]. מצד א' בעת כשלון החטא

יעקב אבינו לא מת, ע"ד הסתלקות אדה"ר מהגוף

אילולי חטא

ומה שבכל אופן כתוב על יעקב אבינו שמת, מתפרש עדמ"ש בזוה"ק שגם אילולי החטא היה אדה"ר מסתלק מגופו ומשאירו כאן לעלות לעולם יותר עליון. אלא שהיה זה בסוד **עליה מן הגוף, ולא שמחמת חרבן הגוף היה מוכרח להסתלק** ע"כ. כן הוא סילוקו של יעקב ד"לא מת" היינו מצד חרבן גופו אלא משום העליה מגופו (עד"ז צריך לפרש גם מ"ש בזוה"ק על מיתת משה שהיה במנחה דשבת, למנדע דלא בדינא אסתלק אלא ברעוא).

נעמיק בזה יותר. בסיום מע"ב מופיע החזון ד"וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד", ודרשו מאד זה מלאך המות. היינו שבסוף צריך המות להתתקן. בעולמו של יעקב שהיה בחיר האבות היה חזון זה. כי נהפכה פטירתו לכבוד שמים "דמאד" שהרי לא נסתלק מחמת חרבן כח המות אלא בציור ההגעה של שעת העליה דוקא. כאן התברר כח הרע שנתהפך למצמיח כבוד שמים. וכאן הוא חיבור ב' העצים, עה"ח [מצאיות הטוב] ועה"ד [מצאיות הרע].

זהו ביאור מה שבזמן פטירת יעקב דוקא נפרד חלק הטוב של עשיו ממנו (ראשו) ונתגלגל תוך המערה ונקלט בחיקו דיצחק. כי בפטירה זו (דיעקב) הוא שעת חזון התכללות זו בסוד "טוב מאד". שהרי נתבאר מהציוני שענינו של עשו היה ירידה לתוך עה"ד ממש ובו התגלה ממש "דעתו" של הנחש. וזהו ג"כ מה שדרשו על ב' גוים, ב' גאים רבי ואטונינוס. כי בירושלמי כלאים (פ"ח) אמרו השואות בין רבי ליעקב אבינו בציור חייהם יעו"ש. ואמרו דורשי רשומות רבי יהודה הנשי"א, ר"ת ניצוצו של יעקב אבינו. על כן היה מוכרח להיראות גם ברבינו הקדוש מענין החזון שזכה בו יעקב. זהו ענין אנטונינוס שהיה כפוף לרבי והתכלל בו. הגם שכבר הזכרנו כמ"פ דברי הגר"א ז"ל שגלות אדום היא פנים של מיתה בכלל ישראל, מ"מ יש פנים במהלך הממית שהוא נהפך לעזר ולסיוע אל הכלל ישראל גם בתקופת המיתה [כמו שהיה בזמן שלטונו של אנטונינוס שהיה מנהיג מלכות אדום]. זהו מעין החזון הכללי שנקרא "טוב מאד" [א.ה. בו מתכלל הרע – אדום – בטוב – יעקב].

אברהם הוליד את יצחק דווקא אחר העקידה

נמשיך קו הדברים הלאה בעז"ה. כבר התבאר כי מדתו של יצחק היא יראה והגיע אל "הן יראת ה' היא חכמה" - ברירות. וכבר אמרו ז"ל במד"ר סוף וירא דכשיר מן העקידה בירך ברוך מחיה

המתים, כי שאב חייו מעתה ממקורא דחיי [א.ה. היינו שהחיות שקיבל בלידתו נעקרה ממנו וכעת קיבל חיים מאתו ית' שהוא מקורא דחיי]. עד העקידה היה נקרא בן שרה כמ"ש והנה בן לשרה אשתך וכדו'. אבל אח"כ כתוב אברהם הוליד את יצחק. נבאר ענינו. והוא עדמ"ש הראשונים שהיחס בין זכר לנקבה הוא כיחס צורה וחומר. וידוע שחומר הוא בר שינוי שהרי יכול לקבל עליו כל צורה ולהשתנות מצורה לצורה. אבל הצורה עצמה אין בה שינוי, כי אם תסלק אותה פקעה מציאותה. עד"ז (באופן דק מאד) היה בענין האמהות שהם החלק הנקבה בבנין הכלל ישראל גילוי מהלך ששיך בו שינוי אבל האבות היו שייכים למהלך מקביל אל מהלך הצורה שבו אין הנהגת השינוי. (ענין זה צריך הסבר ארוך אבל אכ"מ). ויצחק, מצד גילוייו את מדה"ד היה מתחלה באותו מהלך דמדה"ד שנראה בו שינויים, וכמש"נ בשמאל הדוחה וימין המקרבת. זהו בן לשרה אשתך בעת שנאחז במהלך ההפכיות גם ענין האי-יציבות הנ"ל דעה"ד ונכ"ל, א"כ הרי אפשרות המיתה כרוך ברגליו כאן. ולזה היה צריך לצאת לגמרי מרקע זה ולהשתרש בעה"ח, להשתרש בברירות, ובירר זה בעקידה. ואז נאמר עליו שאברהם (צורה) הוליד את יצחק [א.ה. כלומר הגיע למדרגה של יציבות גמורה בבחינת צורה המתיחסת ביותר לאבות].

כעת נבין היטב כיצד יצא עשיו מיצחק. במהלך העקידה, בסלקו את נקודת עה"ד כאמור לעיל בהרחבה, יצא ממנו עשו השייך אל עה"ד ונפרד החוצה. ונאמר על יצחק, כי ביצחק (ולא כל יצחק) יקרא לך זרע, (דא יעקב). כאן זכה להפריד ממנו מה שהיה דבוק בו מקודם ריעותא דעה"ד נכ"ל. ויעקב יצא ממנו מבחי' האחיזה שנאחז בעה"ח. ומה שיציאתם היה בטיפה א' ובסוד תאומים, הוא משום החזון דטוב ומאד שהולכים ביחד וכמש"נ.

ואת עשיו שנאתי

ובכח הברירות דיראה הגיע יצחק אל חריפות כח ההבדלה והפרדה. והוא, דהגם דיעקב ועשו היו בטיפה א', ואז הלא אח עשו ליעקב ממש, מ"מ גם אז ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי וכו'. וכאן הוא עומק ההבדלה, כי בדוקא בנקודה שנראים שוים ומ"מ נחלקו זמ"ז זהו עומק חריפות ודקות ההבדלה.

דרכי מלחמת היצר [אגרות דעת נ"ד]

... והנה הלא במלחמת היצר... שהוא שליח הנחש הקדמוני להכניס השקפותיו ודעותיו לתוך המערכה הפנימית של האדם (דעת טוב ורע), וממילא מוכרחים להיכנס עמו למלחמה בתדירות, כי זה חובק ומקיף את כל החיים ואין שום נקודה בחיים הפנויה מזה, באופן שאין שום רגע בחיים המופקע ממצב זה של מלחמה זו כסדר, ותמיד נמצא האדם או לרשות היצר או לרשותו, וממילא יש לדעת הדרך ואופן הגישה למלחמה. והנה כשם שכל מלחמה בנויה משני שלבים, א' בעת הכניסה למלחמה, שאז נצרך כל חייל פשוט לידיעת כלי המלחמה הרגילים והפשוטים, שבלאו הכי אינו בגדר לוחם עדיין, ואח"כ יש השלב השני והוא כאשר נמצא בעומק שדה הקרב. כן הוא ממש במלחמת היצר.

בתחילת כניסת האדם למלחמה צריך לדעת את כלי הלחימה כדי להיות בגדר חייל פשוט עכ"פ העומד בחזית הקרב. ואחרי שמתרגל לצורת חיים כאלו (שהוא מקיף את כל החיים כני"ל) אז יכנס לשלב השני, שהוא אופן הלחימה המיוחד לו לפי אופי נפשו וכוחות נפשו הפרטיים (כהמשנה בסנהדרין שאין דיעותיהן שוות) להתמודד ולהיפטר מן האויב הרע הזה, ואז עיקר הכלי זיין הוא התמדת התורה שהיא התבלין האמיתי לנצח מלחמה זו כמש"א (קידושין ל, ב) בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, שאין אחיזה ליצה"ר במי שהוא דבוק בתורה כמש"א בשבת דף ל' על דוד המלך, ואז עי"י התמדתו אולי יגע בקצה המטה של תורה לשמה ובזה ישיג המטרה. ואין לשער ולתאר גודל הצלחה זו, משום שתורה לשמה – ואפי" קצה המטה שלה – תדריכהו לפי אופי נפשו הפרטי.

נמצא כי חכמת החיים היא דרכי אופי ההרגשים והצמצומים ששולטים במסגרת זו, וזה השלב הראשון במלחמה כמו שאמרו אין חכם כבעל הנסיון, ולכך מוכרחין להתחיל מהם ולבנות מהם הבסיס לעולמו החדש כמובן. ואח"כ להיכנס לעומק המלחמה שזהו השלב הב' הנ"ל.

ובזמן שהמצב הוא שהחושך של התערבות בטוב ורע (מדעתו של נחש לדעתו של תורה) הוא בתוקף האפשרי, כמש"כ ואתה תשופנו עקב, וארס הנחש כבר מחלחל בדורות הללו, וארסו הוא מיתה רוחנית, הרוצה להציל עצמו מעבירה הזו ישים נפשו בכפו וירבה בתפילה לס"ד, וקווי ה' יחליפו כח.

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל - פרשת תולדות תשע"ח -

[ואכתי הא גם בספינה דילמא המלך מתרחץ עכשיו וצריך שיאמרו לו שעכשיו אינו מתרחץ. ועוד עיין במה שכתב רבינו בספר בר אלמוגים סי' קס"ד].

לא ראה מאורות מימיו

הנה יש לדון האם יכול לברך ברכת השבח, באופן שבעבר היה לו התועלת, אבל עכשיו אין לו:

א. סומא מברך מכיון דפעם ראה

לחד גיסא חזינן דיכול לברך, דהנה אמרינן במשנה במגילה (כ"ד א') דר' יהודה סבירא ליה דסומא שלא ראה מאורות מימיו, אינו מברך יוצר אור, אבל חכמים פליגי וסברי דיכול לברך, מכיון דנהנה מהאורות שרואין אחרים והם יורוהו הדרך אשר ילך בה. [לכאורה פלוגתא גם בדידיה גופא, והא דקתני דאינו מוציא הרבים, אידי דפוח וקטן דקתני התם].

חזינן דאיידי דוקא בסומא שלא ראה מאורות מימיו, אבל אם פעם היה רואה, אע"פ שהשתא הוה סומא, מכל מקום מודה ר' יהודה דמברך יוצר אור.

ב. אינו מברך על נעליים

אמנם לאידך גיסא, הרי איכא דסברי (עיין שערי תשובה סי' מ"ו ז'), ומעשה רב אות ט"ו דבתשעה באב ויום הכיפורים אינו מברך בברכת השחר שעשה לי כל צרכי, כיון דהיום אינו נועל מנעלים, אע"פ שמנהגו ללבוש מנעלים מידי יום.

ותיקשי, הרי עכ"פ אתמול נעל, ומאי שנא מהך דר' יהודה דמברך יוצר אור אע"פ שעתה אינו רואה, דעכ"פ פעם ראה המאורות.

ג. לחלק בין שבח להודאה

יש לחלק, דיוצר המאורות הוא שבח, אלא דלא שייך לשבח כשאינו יודע מהו השבח, ואם פעם בימיו ראה המאורות הרי יודע מהו השבח, משא"כ הברכה דשעשה לי כל צרכי הוא הודאה, וזה רק אם יש לו להודות על היום הזה.

[א"ה, הנה אע"פ דנקטין כרבנן דגם סומא שלא ראה מימיו מברך, מכל מקום לא פליגי חכמים על ר' יהודה אלא בכגון סומא מחמת שנהנה במה שאחרים עוזרים לו אך בעיקרא דדינא מודו ליה].

סומא מברך כל הברכות

הנה אמרינן בגמרא בבא קמא (פ"א א') אמר רב יוסף מריש הוה אמינא מאן דאמר הלכה כר' יהודה דאמר סומא פטור מן המצות קא עבדינא יומא טבא לרבנן, דלא מפקדינא וקא עבדינא מצוות.

והקשו תוספות בראש השנה (ל"א א' ד"ה הא) דאם במקום דפטור מן הדבר ועושהו אסור מלברך, אם כן אמאי יעשה יומא טבא, הלא היה צריך להצטער שמפסיד ברכות, כגון ברכת ציצית ולולב ותפילין ומגילה ונר חנוכה וסוכה והבדלה וקדוש היום וברכות של קריאת שמע שחרית וערבית, והרי אמרינן בפרק המניח (בבא קמא ל' א') האי מאן דבעי למיהוי חסידא ליקיים מילי דברכות.

אלא הוכיחו התוספות דאע"פ שפטורים מכל מקום יכולים לברך, ומזה הוכיחו דהכי נמי אשה יכולה לברך אע"פ שפטורה.

הנה חזינן מדברי התוספות דסומא מברך הבדלה ועל נרות חנוכה. ויש לדון בדברי הפוסקים בדינים אלו:

ותכהין עיניו מראות

ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראת ויקרא את עשו בנו הגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני (כ"ז א')

פירש רש"י, ג' טעמים אמאי 'ותכהין עיניו מראת', חדא, שהיו הנשים של עשו מקטירות לעבודה זרה, וכהו עיניו מהעשן. דבר אחר, כשנעקד על גבי המזבח והיה אביו רוצה לשחטו, באותה שעה נפתחו השמים וראו מלאכי השרת והיו בוכים וירדו דמעותיהם ונפלו על עיניו, לפיכך כהו עיניו. דבר אחר, כדי שיטול יעקב את הברכות.

ויש להביא כמה נידונים בדיני סומא:

סומא בברכת ראה

הנה אמרינן בגמרא ברכות (נ"ח א') הוואה חכמי ישראל אומר ברוך שחלק מחכמתו ליראיו, הוואה חכמי אומות העולם אומר ברוך שנתן מחכמתו לבשר ודם.

ויש לדון האם סומא יכול לברך האי ברכה:

א. הוכחה מרב ששת דסומא מברך

הנה יש להוכיח דיכול לברך, דהרי אמרינן בגמרא (שם) שרב ששת בירך על מלך כשידע שהמלך הגיע, אע"פ שהיה סגי נהר ולא ידע מי מהאנשים הוא המלך. חזינן דסומא מברך על מלך.

ולפי זה כתב בברכי יוסף (סי' רכ"ד סק"ג) דהוא הדין כשרואים ספינה שהמלך בתוכה והספינה מכוסה ואינו רואה המלך מבחוץ, אך יודעים בבירור שהמלך שם, יכול לברך על המלך.

[אמנם באפיקי מגינים (סי' רכ"ד סק"ג) כתב לא כך, דשאני סומא דטעמא דמברך מפאת דאילו לא היה סומא היה רואה].

ב. אחד מהם ראוי לברכה אינו מברך

אמנם לאידך גיסא חזינן לא כך, דהנה יש לדון מהו ברואה שני דברים ואחד מהם ראוי לברכה ואחד אינו ראוי לברכה, ואינו יודע איזה מהן, כגון מלך ומשרתו שלבושים כאחד האדם ואינו יודע מי המלך, וכן כגון תלמיד חכם וגבאי ואינו יודע מי משניהם התלמיד חכם.

ויש לדון דלא יברך, דמצאנו בכעין זה דלא יברך, דהנה איתא בשולחן ערוך (סי' ר"ח סע' א') הוואה מקום שנעשו בו נסים לישראל, כגון מעברות הים, והוא מקום שעברו ישראל בים ביבשה, מברך ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה.

ושאלו לחכמי דורנו, האם מברך על ים סוף כשרואה כל הים סוף, אבל אינו יודע איזה מקום בים סוף הוא המקום שעברו ישראל בים, ואמרו הגאונים בעל דרך אמונה וחוט שני שליט"א דלא יברך.

[אמנם באור לציון (ח"ב פי"ד אות מ' בתשובות) כתב שעל ים סוף יברך. ובספר אפיקי מגינים (סי' רכ"ד סק"ג) כתב שבתערבו דברים שמברכים על ראייתם בדברים שאין מברכים על ראייתם, מברך, וכן בקבוצת אנשים ויש ביניהם מלך אף שאינו מכיר מברך].

מעתה תיקשי, אמאי במלך ומשרתו שנתערבו לא מברכים מכיון דאינו יודע איזה מהם המלך, הרי חזינן דסומא מברך על ראיית המלך אע"פ שאינו יודע איזה מהאנשים הוא המלך.

ג. לחלק

יש לחלק דמכל מקום אם יתפסק הסומא ניתן לראות המלך, וכן ברואה ספינה שהמלך בתוכה, הרי בפנים ניתן לראות המלך, משא"כ בנתערבו לא שייך לברכה, דלא שייך כלל לדעת מי מהם המלך.

א. סומא בהבדלה

הנה לכאורה יש למידן בהא דנחלקו הפוסקים (רמ"א וט"ז נגד הב"ח ומגן אברהם) האם שרי לנשים להבדיל לעצמן. [למאן דאמר דנשים פטורות מהבדלה].

דהנה דעת מגן אברהם וב"ח (סי' רצ"ו סעי' ח') דשרי, דמאי שנא מכל מצות עשה שהזמן גרמא, אבל דעת רמ"א (שם) דלא כן, אלא לא יבדילו לעצמן.

וביאר בט"ז סברת הרמ"א, דשאני הבדלה, דיש תרתי לפטור, חדא, שהוא מדרבנן אפילו באנשים, ושנית, דהוא מצות עשה שהזמן גרמא. ולא דמי ללולב ושופר שכתב ברמ"א (סי' תקפ"ט סעי' ו') שהמנהג שהנשים מברכות אע"פ דהוה מצות עשה שהזמן גרמא, דשאני התם דהחוב אצל אנשים הוא דאורייתא. [ותקיעות דיום טוב שני שאני, דיום טוב שני הוא מעין יום טוב ראשון].

וכתב במשנה ברורה (סי' רצ"ו בשער הציון סי"ק ל"ד) דהא דנשים מבדילות לעצמן, הוא בצירוף הסוברים דנשים חייבות בהבדלה. [אמנם כתב במשנה ברורה (סי' תכ"ב סעי' ב') ביאור הלכה סוד"ה הלל] בפשיטות לענין הלל, דנשים יכולות לברך על הלל כמו בכל מצוות עשה שהזמן גרמא, אע"פ שהלל רק מדרבנן].

ולכאורה מהתוספות שמעינן כמגן אברהם, שהרי כתבו דסומא יכול להבדיל כמו שיכול לברך על שאר מצוות דרבנן, ואע"פ שפטור מהמצוה מכל מקום יכול לברך, ומזה הוכיחו דגם נשים יכולות לברך על מצות עשה הזמן גרמא אע"פ שפטורות מהמצוה. ולא כתבו כסברת הט"ז דשאני הבדלה דהוה מדרבנן אפילו באנשים. נורק אחר כך הוסיפו התוספות דשאני סומא שבאמת חייב בכל המצוות מדרבנן].

ב. סומא בבורא מאורי האש

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' רצ"ח סעי' י"ג) דסומא אינו מברך בורא מאורי האש.

וכתב במגן אברהם (סי' רצ"ח סי"ק י"ז) דשאר הברכות דהבדלה יכול לברך, דאע"פ דדעת הרשב"א בתשובות (ח"א סי' תשל"ט) דסומא אינו מבדיל כלל כיון דאינו מברך בורא מאורי האש, מכל מקום שאר הפוסקים משמע דחולקים, מדדנו רק על ברכת מאורי האש בסומא דאינו מברך, ולא הזכירו על שאר ברכות שלא יברך.

הנה לכאורה יש להוכיח מהתוספות כהמגן אברהם, דהרי התוספות נקטו דרב יוסף הבדיל, וטעמא מכיון דסומא יכול לברך אע"פ שפטור מהמצוה, או משום שעכ"פ חייב מדרבנן, אבל לא כתבו כהרשב"א דסומא אינו מבדיל כלל.

אך אם נימא דטעם הרשב"א דהבדלה דרבנן, אין ראיה מתוספות, דיש לומר דתוספות סברי דהבדלה דאורייתא.

ג. סומא בנר חנוכה

הנה בהא דנקטו תוספות דסומא מברך על נר חנוכה, יש לתמוה על מה שכתב במשנה ברורה (סי' תרע"ה סק"ט) בשם מור וקציעה (מובא בשערי תשובה שם סק"ג) דסומא לא יברך על נר חנוכה.

ד. אשתו של סומא תדליק בשבילו

הנה כתב בתשובות מהרש"ל (סי' ע"ז) דלכתחילה לא ידליק הסומא אלא אשתו תדליק בשבילו.

ולכאורה גם דבריו קשים מדברי התוספות, שאכתי אמאי יצטער רב יוסף שלא יוכל לברך על נרות חנוכה, הרי ודאי לא בירך דהרי לא הדליק בעצמו.

ואולי כונתם לפני שהיה נשוי, ולא היה אצל אביו, שאז על כרחך הדליק בעצמו, ובזה הוכיחו התוספות דודאי גם בירך, דאם לא בירך הרי היה מצטער על הפסד הברכה.

תו יש לדון דאם אשתו מדלקת בשבילו, יש לו המצוה, והוה כמו שהדליק וברך, משא"כ אם היה פטור, לית ליה מיד. וצריך תלמוד.

סתירה ברב יוסף

הנה בסוגיא בבבא קמא (פ"ז א') נחלקו חכמים ורבי יהודה האם סומא חייב בכל המצוות, דעת ר' יהודה דסומא פטור מכל המצוות, אבל דעת חכמים דחייב, והכי קיימא לן. [עיין שולחן ערוך או"ח סי' נ"ג]

סעי' י"ד ומשנה ברורה שם ס"ק מ"א).

והנה יש להקשות סתירת הסוגיות דבבא קמא ופסחים, דהנה לחד גיסא מצאנו בסוגיא דבבא קמא (פ"ז א') דמספקא ליה לרב יוסף אי הלכתא כחכמים דסומא חייב בכל המצוות או הילכתא כר' יהודה דסומא פטור מכל המצוות, דהרי רב יוסף [שהיה סגי נהר] קאמר תחילה, דמאן דיימר לי דהלכה כרבי יהודה קא עביד יומא טבא לרבנן, דנמצא דהוה ליה אינו מצווה ועושה, ולבתר דשמע דגדול המצווה ועושה, קאמר דמאן דלימא ליה דהלכה כרבנן קא עביד יומא טבא לרבנן.

אמנם לאידך גיסא חזינו בגמרא פסחים (קט"ז ב') דרב יוסף סובר דודאי סומא חייב בכל המצוות וכחכמים, דהרי רב יוסף [שהיה סגי נהר] הוציא את הרבים ידי חובתם בהגדה של פסח, והרי אם הלכה כר' יהודה דסומא פטור מכל המצוות, אם כן פטור אף מהגדה, [אף אם נימא דלא כרב אחא בר יעקב (שם) דסובר דדרשין מבנו זה דסומא פטור מהגדה, מכל מקום אכתי סומא פטור מכל המצוות], ואם כן תיקשי האיך רב יוסף היה יכול להוציאם, אלא חזינו דנקט רב יוסף דהילכתא כחכמים שסומא חייב במצוות.

ויש לדון ליישב בכמה אנפי :

א. עכ"פ חייב מדרבנן

וכי תימא דרב יוסף היה יכול להוציא את הרבים בהגדה, דאפילו אם מן התורה היה פטור, מכל מקום חייב מדרבנן, וכמו שכתבו תוספות (בבא קמא שם, ראש השנה שם, מגילה כ"ד א', עירובין צ"ו ב') דסומא חייב בכל המצוות עכ"פ מדרבנן, ואם כן אם נימא דסובר דמצוה בזמן הזה מדרבנן, אם כן אף החיוב הגדה הוה רק מדרבנן, והרי גם סומא חייב מדרבנן. [וביאר תוספות במגילה ובראש השנה (שם) דאע"פ דסומא הוה תרי דרבנן, לית לן בה דדוקא בקטן לא מהני תרי דרבנן].

אך אינו כן, דהא מסיקין בסוגיא בפסחים שכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תקון, ואם בהחוב דאורייתא דהגדה, סומא אינו יכול להוציא, אם כן הכי נמי בהחוב דרבנן דהגדה אינו יכול להוציא.

[והנה תוספות במגילה ובראש השנה הביאו ראיה מסוגיא דפסחים דסומא חייב מדרבנן, ולכאורה כונתם רק לענין דינא דרב אחא בר יעקב דסומא פטור מהגדה דילפינן מהא דכתיב 'זה', ובה כתבו תוספות דמשמע בהגמרא בפסחים דעכ"פ חייב מדרבנן. והוכיחו מינה דהוה הדין בפטור דסומא לר' יהודה בכל התורה כולה, נמי חייב עכ"פ מדרבנן. [אך אין כונתם להוכיח מדינא דר' יהודה דסומא פטור מכל המצוות, דהרי אם כן מאי נתיישב למסקנת סוגיין דפסחים, הרי שם מבואר דבאמת כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון, וסומא פטור מהגדה גם מדרבנן]. אך צריך עיון בדברי התוספות, דלכאורה אינו ראיה, דהרי הקשו תוספות אמאי בנשים לא תיקנו דיתחייבו מדרבנן, ותימצו דדוקא בסומא תיקנו שלפחות יתחייב מדרבנן כדי שלא יראה כנכרי, דאם פטרת ליה בכל מצות נמצא דאינו נוהג בתורת ישראל כלל, אבל אשה אי פטרת לה בכל מצות עשה שהזמן גרמא יש עדיין מצות דמחייבת בהו, דנשים יש להם מצוות אחרות, והשתא לפי זה אמאי לענין דינא דרב אחא בר יעקב דסומא פטור מהגדה, חייבוהו מדרבנן, מאי שנא מנשים, ואם יש שם טעם לחייב, היאך ילפו תוספות משם לסומא, דילמא סומא דמאי לנשים ורב אחא בר יעקב שאני].

ב. שאני הגדה דהוקש לחמץ

יש לדון בדעת הגרע"א, דשאני הגדה דהוקש לאיסור חמץ, וגם לר' יהודה סומא חייב בו. אמנם יש להקשות על זה. ועיין לקמן.

ג. מספק יכול להוציא

תו יש ליישב בסתירת הסוגיות, דהנה כתב בפרי חדש (סי' קפ"ד) דהמסופק אם בירך ברכת המזון יכול להוציא אחרים, כיון דספיקא דאורייתא מן התורה לחומרא, [לדעת הרשב"א דפליג על הרמב"ם].

ואם כן הכי נמי רב יוסף דמספקא ליה אם הלכה כר' יהודה או כחכמים, כיון דמספקא ליה שוב חייב מדין ספק דאורייתא לחומרא מן התורה, וכמו ספק ישראל ספק נכרי דחייב להחמיר מן התורה, ושוב יכול להוציא.

אך באמת הגרע"א בתשובות (קמא סי' ו') נחלק על הפרי חדש, וכתב דהא דמחוייב מדין ספיקא דאורייתא מן התורה לחומרא, אכתי לא משוי ליה בר חיובא ודאי, ואם כן האחר אינו יוצא בשמיעתו, דעדיין נשאר הוא בספק חיוב דשמא המוציא כבר בירך ולא יצא בשמיעתו ממנו.

ובלאו הכי האי תירוצא לא יעלה ארוכה לדעת הרמב"ם (פי"ט הל' טומאות מת הי"ב) דחסיקות מדבריהם.

ובתשובות כתב סופר (או"ח סי' ל') הביא ראייה דלא כהפרי חדש, דהנה מספקינן בגמרא ברכות (כ' ב') אם נשים חייבות בברכת המזון מדאורייתא, ואמרינן דנפקא מינה אם יכולות להוציא איש, וסלקא בתיקו, וכתבו הפוסקים (עיין משנה ברורה סי' קפ"ו סק"ג) דמספק אינה יכולה להוציא, אע"פ דספק דאורייתא לחומרא. [ואם נחלק דבזה לא קאמר הפרי חדש, אם כן הכי נמי בסומא].

ואם כן לאור האמור ליכא ליישב הכי סתירת הסוגיות.

ד. באמת פשיטא לרב יוסף דהלכה כחכמים
אלא יש ליישב דרב יוסף לבתר דאיבעיא ליה הדר פשטה דהלכה כחכמים דסומא חייב.

עוד יש לומר, דבאמת גם בסוגיא דבבא קמא ידע רב יוסף דהלכה כחכמים, אלא דקאמר דמי שיאמר לו להדיא שהלכה כחכמים עביד יומא טבא לרבנן.

שוב ראיתי בריטב"א בקידושין (ל"א א') דודאי פשיטא ליה לרב יוסף דהלכה כחכמים, דהא רבנן פליגי עליה ויחיד ורבים הלכה כרבים, ותו דסתם מתניתין (בבא קמא פ"ו ב') דלא כרבי יהודה, אלא אידי דאמר רב יוסף מתחילה מאן דאמר לי הלכה כדברי רבי יהודה עבידנא יומא טבא לרבנן, קאמר השתא דאדרבה מאן דאמר לי דלית הלכתא כרבי יהודה עבידנא יומא טבא לרבנן.

וכל הנ"ל מפורש ברמב"ן בקידושין (שם), שכתב דרב יוסף מילתא בעלמא קאמר מאן דאמר לי אין הלכה, דהרי מידע ידע דרבי יהודה יחיד הוא ולא סבירא לן כוותיה, [ונסתמא דפרק החובל נמי כרבנן], אי נמי דבתר הכי אשכח מאן דאמר ליה אין הלכה כר' יהודה, והראיה, דהא רב יוסף אמר הגדה. [והיינו קושיין דסתירת הסוגיות].

ולכאורה מבואר גם מדברי הרמב"ן דלא כהגרע"א, כד אמרינן דלהגרע"א אשה מחויבת בהגדה מהיקשא שכל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו באכילת מצה. דהרי לפי זה מהא דרב יוסף הוציא בהגדה אין הוכחה דהלכה כחכמים. [ועיין בהגהות מראה כהן בפסחים שם].

העולה מן האמור, לענין רומיא דסוגיות דפסחים ובבא קמא, יש ליישב בג' אפנים, חדא, לדעת הגרע"א (תנינא סי' קנ"ג) אך הא לא יעלה ארוכה לדעת תוספות. תו, לדעת הפרי חדש, אבל הא נחלקו רבנן בתראי. תו, וכן נראה עיקר, דסובר רב יוסף לעיקר דהלכה כחכמים.

חייב בעשה שהוקש ללאו

הנה הגרע"א (תנינא סי' קנ"ג) כתב לחדש תרי דיני, חדא, דנסתפק בהא דר' יהודה דפטור מכל המצוות, מהו לענין לאוין, וכתב הגרע"א לפשוט דחייב בלאוין. [ועיין מה שכתבנו בזה בפרשת פרשת פנחס תשע"ד].

תו כתב הגרע"א (שם) דלפי זה אע"ג דלר' יהודה סומא פטור מן התורה מכל המצוות, מכל מקום במצוות קידוש של שבת יתחייב מן התורה.

דהנה אמרינן בגמרא ברכות (כ' ב') דאע"ג דקידוש הוה מצוה שהזמן גרמא, ונשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא, מכל מקום חייבות בקידוש, דאמר קרא 'זכור ושמור' כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה, והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו בזכירה.

ואם כן הכי נמי נימא לענין סומא, כיון דמוזהר בלאוין מן התורה, אם כן נימא דכיון דישנו בשמירה ישנו בזכירה ויתחייבו בקידוש.
ויש לדון בדבריו בכמה אנפי:

א. כמו כן לענין מצה

הנה אמרינן בגמרא פסחים (צ"א ב') נשים חייבות באכילת מצה דבר תורה, שנאמר 'לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות', כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה, והני נשים הואיל וישנן בבל תאכל חמץ ישנן בקום אכול מצה.

מעתה נמצא דכמו דאשה חייבת במצה מהיקשא דחמץ, מהאי טעמא סומא חייב במצה לר' יהודה. ולפי זה הכי נמי חייב בהגדה, דכל דחייב במצה חייב בהגדה, וכמו דנשים חייבות בהגדה, [וכל

הנידון לפטורו רק משום דינא דרב אחא בר עקב דילפינן מבגנו זה], וכך כתב במנחת חינוך (מצות ל"א). [ואם כן נתיישב סתירת הסוגיות שמו שכתבנו בסימן הקודם באות ב'].

ב. מרדכי דסומא פטור מקידוש

הנה במרדכי במגילה (רמז תשצ"ח) כתב בשם רבינו טוביה, דסומא פטור מקידוש, וזה דלא כהגרע"א דכתב דכיון דמוזהר בלאוין, חייב גם בעשה דקידוש.

ג. תוספות לא כך

תו, דבאמת דברי הגרע"א צריך עיון גדול, דהנה התוספות בראש השנה (ל"ג א') הביאו ראייה דלר' יהודה סומא יכול לברך על המצוות, דאם לא כן תיקשי אמאי קאמר רב יוסף דאם הלכה כר' יהודה הוה עביד יומא טבא לרבנן, הא היה מפסיד קדוש היום דלא היה יכול לברך. [ודחו תוספות דשאני סומא דחייב מדרבנן בכל המצוות].

מעתה לדעת הגרע"א דסומא חייב בקדוש משום דהוקש ללאוין, מאי הוכיחו תוספות דיכולות נשים לברך מדסומא מקדש, הא שאני קידוש דגם לר' יהודה מחויב. אלא שמעינן מהתוספות דלא כהגרע"א.

וטעמא דמילתא, או דסברי תוספות דסומא פטור גם מלאוין וליכא היקשא דשמור וזכור, [אבל הא הגרע"א כתב בדעת תוספות בראש השנה (שם) דסברו דמוזהר סומא בלאוין].

או דסברי דההיקש מהני רק לנשי ולא לסומא.

[אך לא קשה על הגרע"א, דהא עיין בתוספות בקידושין (ל"ה א' ד"ה משום) שכתבו דקרא דקידוש בעינן לחייב אשה, והרי כל דברי הגרע"א הם ליישב דברי הרמב"ם דלא כתוספות. עיין שם בדברי הגרע"א. אך מכל מקום כיון דחזינן להדיא בדברי תוספות דסומא פטור מקידוש, וכן מבואר מדברי רבינו טוביה, בפשוטו הכי אית לן למינקט].

ד. בית יצחק

עיין בבית יצחק (או"ח סי' ה' אות י"ב) דנקט דלר' יהודה חייב סומא בציצית כיון דמוזהר בכלאים, והוקש מצוות ציצית לאיסור כלאים. וצריך עיון למאי שנתבאר שמוכח דלא כהאי סברא.

[ונכתב בבית יצחק ליישב בזה למה לי לר' יהודה קרא למעט כסות סומא מחיוב ציצית. תו כתב ליישב דיהא נפקא מינה בפטור סומא באופן שהסומא השאיל בגדו לאחר. ודחה דהא שאולה רק מדרבנן. אך יש לדון דנפקא מינה בהקנה במתנה על מנת להחזיר. ועיין מה שכתבנו בזה בפרשת שלח תשע"ג].

מילה בסומא

הנה יש לדון בכמה נידונים בדין מילה בסומא:

א. סומא שנולד לו בן

הנה סומא שנולד לו בן, כתב במנחת חינוך (מצוה ב') דלדעת ר' יהודה דסומא פטור מכל המצוות, הכי נמי יהא האב פטור למול בנו. אך יהא חייב מדרבנן, ואז חיובו קודם לחיוב הבית דין.

ב. סומא שמל עצמו

אם האב סומא ומל בעצמו, הנה יש לעיין אם המילה כשירה, דדילמא דמיא לאשה ונכרי שאינם מצווים, וממילא אינם יכולים למול.

אך יש לדון דדמי טפי לקטן שמל, דמילתו מילה.

ג. בן סומא

אם הבן קטן וסומא, לכאורה אף לר' יהודה חייבים למולו.

אמנם הרי הקשו בראשונים (קידושין כ"ט א') אמאי בעינן קרא דאשה פטורה מלמול בנה, הרי בלאו הכי פטורה משום דהוה מצות עשה שהזמן גרמא, דהרי מילה נוהגת ביום ולא בלילה.

ובריטב"א (שם) מיישב דאיכא למימר דפטור דזמן גרמא הוא במצוה דנפשה, אבל הכא במצוה דבנה, הוה אמינא דמחייבא, דלא גרעה מבית דין דמחייבי למימהליה, להכי איצטרך קרא למיפטרה דכתיב אותו ולא אותה.

מעתה יש לעיין, דלדברי הריטב"א דמילת האב היא מכח המצוה שמל הבן, אם כן נימא דאם הבן הקטן הוא סומא אין כאן מצות הבן.

אך אינו כן, דהרי אף אם הבן שוטה, חייב האב למולו.

עניני שבת

ספק אם המים נתבשלו

יש לעיין ביש מים ומסופק אם נתבשלו או לא, האם מותר לבשלו.

א. ב' כוסות שנתערבו

הנה לכאורה יש כאן חזקת הגוף שלא נתבשלו, ואם כן נימא דודאי אסור לבשלו.

אלא אכתי יש לעיין מהו באופן שהיה שתי כוסות מים ידועות, שאחת נתבשלה ואחת לא נתבשלה, האם יהא מותר לבשל אחת מהכוסות.

והנה להמחבר ודאי אסור לחמם אף זו שנתבשלה, אך כל הנידון להרמ"א, כשהמים הם פושרים, ומספקין אם כבר נתבשלה והפושר הוא ממה שנשאר מהבישול, או שלא נתבשלה והיתה רק פושרת.

ובפשוטו אסירא מדין ספיקא דאורייתא לחומרא.

ב. דבר שאינו מתכוין

אך יש לדון להתיר, דהנה עיקר דינא דשרינן בדבר שאינו מתכוין כשאנו פסיק רישיה, היינו כשעושה פעולה שאינו ברור אם תהא מלאכה.

ודנו הפוסקים מהו בגוונא דלא מספקין על העתיד אם תהא מלאכה, אלא מספקין על ההוה אם איכא מלאכה, והיינו דעושה פעולה ומסתפק אם בהאי פעולה נעשתה מלאכה, מי אמרינן דמכיון דהוי ספק אם איכא מלאכה לא חשיב פסיק רישיה, או דלמא שאני הכא דמכיון דהספק בדעתא, חשיבא פסיק רישיה.

ומצאנו בהאי דינא פלוגתא, דהנה ה"ט"ז (סי' ש"ז סע' ג') כתב דשרי לסגור תיבה בגוונא דמספקין אם יש זבוב בהתיבה ובסגירת התיבה יצוד הזבוב בהתיבה, דאינו מתכוין לצידה ולא הוי פסיק רישיה.

אבל במשנה ברורה (ביאור הלכה שם) כתב שיש לדון דלא כה"ט"ז, דדוקא בספק אם יהא להבא, כגון ספק אם יהא חריץ בגרירת הספסל, שרינן דבר שאינו מתכוין ואינו פסיק רישיה, ולא בספק לשעבר, דהרי התם הנידון אי איכא מלאכה או לא, אלא דכתב דמהרמב"ן (מלחמות שבת פרק כירה י"ט ב' בדפי הרי"ף) איכא למילף דשרינן גם בספק לשעבר.

מעתה יש לעיין בנידון דידן, דלדעת ה"ט"ז יהא מותר, דהרי הוה דבר שאינו מתכוין, דהא רוצה רק החום ואינו צריך הבישול, ואינו פסיק רישיה, אע"פ דהספק בדעתא אם המים נתבשלו או לא.

ג. הוה מלאכה גמורה

אך נראה דזה אינו, דכשם שבמים שלא נתבשלו כלל יהא חייב אף אם סגי ליה בחימום, דזהו בישול, הכא דמספקא ליה אם נתבשלו, לגיסא דלא נתבשלו הוה ליה מלאכה גמורה.

וכגון בנמצא תפוח על עץ ומסופק אם מחובר לעץ או תלוש וזורק עליו צרור להפילו, אין להתיר לה"ט"ז משום דאינו מתכוין לקצור והוה ספק פסיק רישיה, דהרי להצד שמחובר רוצה בקצירה.

בישול אחר בישול בלח

הנה בדבר יבש אין בישול אחר בישול, ובדבר בלח הוה פלוגתא אם יש בישול אחר בישול, והמחבר (סי' ש"ח סע' ד') סובר דאזלינן לחומרא.

אמנם דעת הרמ"א (שם סע' ט"ו) דמעיקר הדין אזלינן לקולא. ומחומרא בעלמא החמיר דבעינן שיהא פושר קצת.

[וכל פלוגתת המחבר והרמ"א רק בליכא שמא יחתה, כגון במניחו מעל קדירה ריקנית].

והנה יש לדון האם להולך אחר המחבר, יהא מותר לומר להולך אחר הרמ"א לחמם לו מים שכבר נתבשלו ולא נצטננו לגמרי. וכמו כן יש לדון מהו בהניח לו שלא מדעתו.

א. אסור כמו אמירה לעכו"ם

הנה לכאורה אסור לומר לו לחמם המים, דהרי אסור לומר לאחר לעשות בשבילו מלאכה, וכמו שמצאנו דאמירה לעכו"ם הוה שבות.

ב. ספק מלאכה

הנה לכאורה הא דפסק המחבר בדבר לח יש בישול אחר בישול, היינו רק משום דהוה מחלוקת ראשונים, וספיקא דאורייתא לחומרא. ונפקא מינה דבדיעבד יהא מותר.

מעתה, כיון דהוה רק ספק מלאכה, הא לומר לנכרי בספק מלאכה מקילין, ואם כן יהא מותר. וצריך עיון.

ג. הניח לו שלא מדעתו

הנה אף אם נימא דאסרינן להנוהג כהמחבר לומר לנוהג כרמ"א לבשל בשבילו, מכל מקום אכתי יש לדון מהו אם ההולך כהרמ"א חימם המים בשבילו שלא מדעתו.

ויש לדון דאסור מפאת מעשה שבת, שהרי עשה לו הישראל מלאכה בשבת, והוה כמו שעשה לו נכרי מלאכה בשבת דאסרינן אע"פ דהנכרי אינו מוזהר בעשיית המלאכה.

אלא יש לעיין בזה, דלחד גיסא יש לדון דאינו אסור משום מעשה שבת, ויהא מותר גם לנוהג כהמחבר, דהרי גם להמחבר שרינן מעשה שבת אם הוה רק ספק מלאכה (עי' משנה ברורה סי' ש"ח סק"ב), וכל שכן אם עשאו אחר בהיתר, דהרי בשוגג מותר מעשה שבת בשעת הצורך וכדעת הגר"א (עי' משנה ברורה סי' ש"ח סק"ז), וזה חשיבא שוגג דהרי להעושה מותר.

אמנם לאידך גיסא יש לדון לא כך, דהרי באמירה לנכרי הא אסרינן משום מעשה שבת גם בדיעבד (עי' שולחן ערוך סי' ש"ז סע' כ'), ואם כן הכא נימא דדמי לאמירה לנכרי, ולא יהא שריותא דהגר"א. ואינו מוכרח.

ונפקא מינה נמי אם בעינן להמתין במוצאי שבת בכדי שיעשו, דבישראל לא בעינן בכדי שיעשו ובנכרי בעינן.

המכון להוצאת כתבי רבינו זצוק"ל

שישו ושמחו בשמחת התורה
אנו שמחים להודיע בזה כי יצא
לאור עולם ספר "שב שמעתתא"
יחד עם חיבורו הגדול של רבינו
"בית אבי"

על כל ספר שב שמעתתא

למעלה מאלף עמודים, בתוספת השלמות משאר כתבי רבינו, ובסופו קונטרס על עניני ביטול ברוב, מפתח ערכים ומפתח ש"ס מפורטים על השב שמעתתא ועל הבית אבי

ניתן להשיגו אצל משפ' גנחובסקי רח' נועם אלימלך 14
ב"ב טל' 03527639733 036199732

לעילוי נשמת

איש החסד ומוקיר תורה ולומדיה
הר"ר שמואל צבי
בן הר"ר יוסף חיים ז"ל
נלב"ע ל' חשון א' ר"ח כסלו תשס"ד
הונצח ע"י המשפחה

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשוננו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

אגא תרום להפצת הגליון, בכל תרומה הנך זוכה לסייע להפצת תורת רבינו זצ"ל. וודאי רבינו זצוקלה"ה יהא מליץ יושר לכל המסייע בהפצת תורתו ושיתברכו בכל משאלות לבם.

אפשר לתרום דרך גדרים פלוס מס' קופה 9000893 (תורת חסד)
או במערכת טלפונית 03-7630585 מס' 346 שלוחה 1

המערכת, סוקולוב 17 ב"ב טל' 035703949 L5703949@gmail.com

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת תולדות

אם כן למה זה אנכי

"ויתרועצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי, ותלך לדרוש את ה'". (פרק כ"ה פסוק כ"ב).

מכך שעתידה לילד בן רשע שיעבוד עבודה זרה. ומעתה טענה "למה זה אנכי", למה אני צריכה את כל הטורח הזה להוליד בן רשע ועובד עבודה זרה, הרי אני לא נצטווית על פריה ורביה, וממילא לא שווה לי כל העסק הזה של ההריון להביא מכח זה בן רשע. ואפילו שידעה שתביא גם בן צדיק שילך לבית מדרשו של שם ועבר, בכל זאת כל זה לא שווה מחמת זה שתביא גם בן רשע. וזהו דיוק המילה "אנכי", שהטענה היא רק כלפיה שאינה מצווה בפריה ורביה. משום שיצחק שהיה מצווה בפריה ורביה, והוא לא יכל לטעון את הטענה הזו, שחייב לקיים את המצווה עליו בלא לחשב את החשבונות הללו, וכדברי ישעיהו שאמר לחזקיהו "בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת איבעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד". אבל רבקה שהיא לא מצווה בפריה ורביה, עליה קיים הטענה הזו "למה זה אנכי", שאם מכח ההריון הזה יבוא גם בן רשע, יוצא שלא שווה כל העסק הזה של ההריון ויותר טוב היה לה שלא לסבול את כל הסבל הזה.

*

חיוב מיתה על ביטול עשה

והנה בעיקר דברי הגמרא בברכות שישעיהו הנביא בא בנבואה בשם ה' אל חזקיהו שנגזר עליו עונש מוות כיון שלא עסק בפריה ורביה, לכאורה יש לתמוה בזה הרי החטא שלא עסק בפריה ורביה הוא רק ביטול עשה, ומדוע עבור ביטול עשה נענש בעונש כה חמור של מיתה בעולם הזה, וגם מיתה בעולם הבא, שלא יהא לו חלק לעולם הבא. הרי כל החטאים שעונשם הוא שאין חלק לעולם הבא, מדובר על חטאים שהם עקרי הדת, ואילו החטא הזה שלא עסק בפריה ורביה אין בזה עקירה של עיקרי הדת שבעבור זה יש סיבה לחייבו בעונש כה חמור שאין לו חלק לעולם הבא, ואם כן קשה מה נשתנה חזקיהו שעבור ביטול העשה הזה בלבד נענש בעונש שאין לו חלק לעולם הבא.

מאי דמפקדת איבעי לך למעבד

ושמעתי מהגרי"מ פיינשטיין ליישב, שבאמת ביטול עשה של פריה ורביה בלבד אין בזה עקירת עקרי הדת, ואין בזה את העונש החמור הזה שאין לו חלק לעולם הבא. אבל כל זה דווקא כשהסיבה לכך היא מחמת רשלנות או מחמת פחד מהעול העתידי וכיוצא בזה, שבעיקרון אדם זה מודה שהוא מחוייב ומצווה במצוות פריה ורביה, אלא היו לו סיבות של שוגג או מזיד שבעבורם ביטל את המצווה הזו, ובזה עונשו הוא רק כדין ביטול מצוות עשה, ואין לו את העונש החמור של מיתה בעולם הזה ואין לו חלק לעולם הבא.

אבל אצל חזקיהו הדבר היה שונה, שהסיבה שלא עסק בפריה ורביה היתה משום שראה ברוח הקודש שעתידים לצאת ממנו בנים רשעים, וסבר שבמצב כזה ההלכה מחייבת אותו שלא להתחתן, שכל מצוות פריה ורביה נאמרה דווקא בסתם אדם שאינו יודע את העתיד, אבל במי שידוע את העתיד ברוח הקודש ויודע שייצאו ממנו בנים רשעים כלפיו אין את ההלכה של פריה ורביה. וממילא מכח הענינים של ידיעת העתידות, עקר הלכה מפורשת בתורה, והוציא מזה דין שבמצב כזה לא נאמרה ההלכה, דבר כזה נחשב עקירת יסודות התורה. שאחד מעיקרי הדת הוא "שזאת התורה לא תהא מוחלפת", וכל מצווה שנאמרה בתורה היא נאמרה לכל הזמנים ולכל המצבים (חוץ מאופנים שכתוב בתורה מפורש במצב כזה לא נאמרה ההלכה הזו), ולא יתכן שיקום אדם ויאמר על מצווה אחת שהיא לא נאמרה כלפיו או שלא נאמרה באופן כזה. ועל כן כשחזקיהו אומר שמצוות פריה ורביה לא נאמרה באופן כזה, נחשב

ופרש"י, "ויתרועצו, על כרחך המקרא הזה אומר דורשני, שסתם מה היא רציצה זו וכתב אם כן למה זה אנכי. רבותינו דרשוהו לשון ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרסם לצאת, עוברת על פתחי עבודה זרה עשיו מפרסם לצאת וכו'. ותאמר אם כן, גדול צער העיבור. למה זה אנכי, מתאוה ומתפללת על הריון".

הנה בביאור דבריה שאמרה "אם כן למה זה אנכי", שאמרה שהיה מן הראוי שלא תהא בהריון, ולא תלד את הילדים הללו, מכאן בחידושי מרן רי"ז הלוי, שטענתה לא היתה רק מצד הצער שקשה עליה לסבול את צער ההריון, אלא היתה כאן טענה שבאמת מן הדין היה ראוי שלא היתה מביאה את הילדים הללו לעולם.

וכתב דהנה בגמרא בברכות (דף י' א') מובא על חזקיהו המלך שראה ברוח הקודש שעתידים לצאת ממנו בנים שאינם הגונים, ומשום כן לא רצה לישא אשה ולעסוק בפריה ורביה, שלא יהיה הוא הגורם להביא כאלו רשעים לעולם. ומשום שלא עסק בפריה ורביה, נגזר עליו עונש מוות, והוא נחלה ונטה למוות. ישעיהו הנביא בא אליו בשם ה' לומר לו "צו לבייתך כי מת אתה ולא תחיה, מת אתה - בעולם הזה, ולא תחיה - לעולם הבא". ואיתא בגמרא, "אמר ליה (חזקיהו) אמר לישעיהו הנביא, מאי כולי האי (מדוע נגזר עלי עונש כל כך חמור). אמר ליה, משום דלא עסקת בפריה ורביה. אמר ליה, משום דחזאי לי ברוח הקודש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו. אמר ליה, בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת איבעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד". והיינו שחזקיהו טען שמה שלא עסק בפריה ורביה זה לא היה מחמת שרצה לבטל את העשה, אלא מחמת שראה שעתידים לצאת ממנו בנים שאינם הגונים. וישעיהו ענה לו, שכיון שהוא מצווה על פריה ורביה הרי מן הדין חובתו היא לקיים את העשה, ולא להמנע מכך מחמת חשבונות שעתידים לצאת ממנו בנים שאינם הגונים.

מבואר בזה שישעיהו לא דחה את עצם הטענה של חזקיהו, שבאמת חזקיהו צודק בעיקר דבריו שמאחר שידע ברוח הקודש שעתידים לצאת ממנו בנים שאינם הגונים, הרי מן הדין ראוי להיות שלא יעסוק בפריה ורביה ולא יביא כאילו בנים לעולם. אלא ישעיהו טען שכיון שנצטווה במצוות עשה של פריה ורביה, אסור לו לדחות את המצווה משום איזה טעם שיהיה. אבל מי שלא נצטווה בפריה ורביה, באמת טענתו של חזקיהו צודקת שכאשר יודע שייצאו ממנו בנים שאינם הגונים ראוי לו שלא יעסוק בפריה ורביה.

ולפי זה אשה שאינה מצווה במצוות פריה ורביה, צדקו בזה דברי חזקיהו דמוטב שלא לעסוק בפריה ורביה משיצאו בנים דלא מעלי. וממילא אם האשה יודעת ברוח הקודש שייצאו ממנה בנים דלא מעלי, לא שווה לה לעסוק בפריה ורביה.

והנה חזקיהו יצאו ממנו גם בנים כשרים וצדיקים כמו יאשיהו וצדקיהו וזרובבל ועוד, וכשראה ברוח הקודש שעתידים לצאת ממנו בנים רשעים כמו מגשה ואמון, הוא בוודאי ראה גם את הבנים הצדיקים שעתידים לצאת ממנו, ובכל זאת סבר שלא ראוי לעסוק בפריה ורביה מחמת הבנים הרשעים הללו. ואפילו שכאשר לא יעסוק בפריה ורביה, הוא יפסיד שלא ייצאו ממנו הבנים הכשרים, בכל זאת כל זה כדאי, העיקר שלא להביא רשעים לעולם.

נשים לא נצטוו בפריה ורביה

ומעתה מכאן הגרי"ז דבריה של רבקה שאמרה "אם כן למה זה אנכי", שהרי כשעברה על פתח בית עבודה זרה עשיו היה רוצה לצאת, והבינה

הדבר לעקירת הדת, והעונש על כך הוא כדן עקירת עיקר מעקרי הדת שמתחייב מיתה בעולם הזה ואין לו חלק לעולם הבא.

מה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד

וזהו מה שהשיב ישעיהו לחזקיהו בעת שחזקיהו הצטדק ואמר שהסיבה שלא נשא אשה היא משום שראה ברוח הקודש שייצאו ממנו בנים רשעים, וממילא אין זה מן הראוי שיבוא עליו עונש כה גדול, והשיב לו ישעיהו ואמר "בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת איבעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד", והיינו שהשיב לו שמאחר שניתנה תורה אסור לחשב חשבונות שבמקום כזה או במצב כזה אין חיוב מצווה, אלא כיון שהמצווה נאמרה היא נאמרה לכל כלל ישראל, ואף אחד לא יכול לומר שאצלו המצווה הזו לא נוהגת, ואפילו מי שיש לו חשבונות מחשבונות שונים ומשונים, זה לא מתיר לבטל את המצווה, אלא החובה היא על אף כל החשבונות לקיים את המצווה כפי מה שנצטווה עליה, והחשבונות הללו הם בבחינת "מה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד", אבל האדם מצד עצמו חייב לקיים את המצווה על אף כל החשבונות.

וכשהציע את הדברים לפני חותנו מרן הגרי"ז זצ"ל, מאוד שיבח את

הישוב הזה.

יש עוון שהוא כנגד כמה זכויות

ומרן הגרי"ז אמר שאפשר עוד ליישב על פי דברי הרמב"ם בהלכות תשובה (פרק ג' הלכה ב') שכתב "יש זכות שהיא כנגד כמה עוונות וכו', ויש עוון שהוא כנגד כמה זכויות וכו', ואין שוקלין אלא בדעתו של א-ל דעות והוא היודע היאך עורכין הזכויות כנגד העוונות". מבואר ברמב"ם שאנו איננו יכולים לחשב את המצוות ולהפך את העבירות, וכדי לדעת את גודל השכר על כל מצווה ומצווה, ואת העונש על כל עבירה ועבירה, רק הקב"ה יכול לקבוע. יש עבירה שלפי מה שנראה בעינינו היא עבירה קלה, אבל הקב"ה יחשב את זה לעבירה חמורה ביותר, שלפי חשבונות שמים על האדם הזה ועל המצב והזמן והצורה שנעשתה העבירה הזו נחשבת עבירה זו לחמורה ביותר, ורק הקב"ה שהוא קל דעות הוא יודע איך מחשבים כל מצווה ומצווה וכל עבירה ועבירה. וממילא לפי זה י"ל שאפילו שבעינינו המצוות של פריה ורביה נראית כמצווה קלה, בכל זאת לפי חשבונות שמים אצל חזקיהו המצווה נחשבת למצווה חמורה, אשר עונשה היא מיתה בעולם הזה ובעולם הבא. (ועיין עוד ב"שלמי תורה", פורים, סימן מ"ה סק"ג, שהאר"ך עוד בזה).

זהירותו של עשוי בכיבוד אב - איסור לא תחנם בלשבח מעשים טובים

"ותקח רבקה את בגדי עשוי בנה הגדול החמודות אשר אתה בבית ותלבש את יעקב בנה הקטן". (פרק כ"ז פסוק ט"ו).

מעשיהם, לכאורה היה מקום לדון ולומר דהנה בגמרא בקידושין (דף י"ח א') מובאת ההלכה של ירושה, שגוי יורש את אביו דבר תורה, והגמרא רוצה ללמוד את זה מעשיו שכתוב עליו שירש את הר שער, ודוחה הגמרא שאי אפשר ללמוד את זה מעשיו, משום שעשוי היה ישראל מומר ולא היה גוי. ולשון הגמרא הוא, "רב חייא בר אבין א"ר יוחנן, עובד כוכבים יורש את אביו דבר תורה, דכתיב כי ירושה לעשוי נתתי את הר שער. ודלמא ישראל מומר שאני, אלא מהכא וכו'". מבואר מפשטות דברי הגמרא שעשוי לא היה לו גדר של גוי, אלא גדר של ישראל מומר, וממילא הירושה שירש את אביו לא היתה בגדר ירושה שגוי יורש את אביו, אלא בגדר ישראל שירש את אביו, ומשום כן אי אפשר ללמוד מזה את ההלכה שגוי יורש את אביו.

ולפי זה מיושבת הקושיא איך משבחים את עשוי על זהירותו בכיבוד אב, מדוע אין בזה איסור לא תחנם, ולפי זה הקושיא מעיקרא אינה קושיא כלל, שעשוי לא היה לו דין גוי אלא דין ישראל מומר, וממילא ההלכה של "לא תחנם" לא חלה כלפיו, ועל כן אין שום איסור לספר בשבח מעשיו.

*

ביצחק ולא כל יצחק

אמנם באמת יש לעיין בזה, דהנה בגמרא בסנהדרין (דף נ"ט ב') מובא לגבי מצוות מילה, שבני נח אינם מצווים במצוות מילה, שעיקר מצוות מילה נאמרה רק לאברהם ולזרעו ולא לבני נח. ואיתא בגמרא, "אי בעית אימא מילה מעיקרא לאברהם הוא דקא מזהר ליה רחמנא, ואתה את בריתי תשמר אתה וזרעך אחרריך לדורותם, אתה וזרעך אין איניש אחרינא לא. אלא מעתה בני ישמעאל לחייבו, כי ביצחק יקרא לך זרע. בני עשו לחייבו, ביצחק ולא כל יצחק". מבואר בגמרא שאפילו שלפי פשוטו עשוי הוא זרעו של אברהם, ואם כן מן הדין היה שהוא זרעו יתחייבו במצוות מילה, בכל זאת נאמר בפסוק הפקעה שעשוי זרעו אינם בכלל זרע אברהם, שבפסוק כי ביצחק יקרא לך זרע נאמר שלא כל זרעו של יצחק נחשב לזרעו של אברהם, וממילא עשוי הופקע בזה מכלל זרעו של אברהם.

ולכאורה ההבנה בזה שאם עשוי הופקע מכלל זרעו של אברהם, אם כן אין לו דין ישראל, אלא הרי הוא גוי ככל הגויים וככל בני נח. ומעתה תמוה מדוע הגמרא אומרת שעשוי הוא בגדר ישראל מומר, הרי כיון שהוא הופקע שאינו בכלל זרע אברהם, אם כן אין לו דין ישראל כלל ומדוע הגמרא קוראת לו ישראל מומר, הרי מי שאינו בכלל זרע אברהם הוא גוי ככל הגויים.

בנו של יצחק

ונראה לומר שבאמת עשוי הופקע שאינו בכלל זרע אברהם ואינו מתייחס אחרי אברהם ויצחק, אבל בכל זאת כיון שלמעשה הוא בנו של יצחק אי אפשר להחשיבו בגדר גוי, אלא רק בגדר ישראל מומר. ועצם

במדרש מובא (פרשה ס"ה אות ט"ז), "אשר אתה בבית, שבהן היה משמש את אביו, אמר רבי שמעון בן גמליאל כל ימי הייתי משמש את אבא ולא שמשתי אותו אחד ממאה שמשו עשוי את אביו. אני בשעה שהייתי משמש את אבא הייתי משמשו בבגדים מלוכלכים, ובשעה שהייתי יוצא לדרך הייתי יוצא בבגדים נקיים. אבל עשוי בשעה שהיה משמש את אביו לא היה משמשו אלא בבגדי מלכות, אמר אין כבודו של אבא להיות משמשו אלא בבגדי מלכות, הדא הוא דכתיב אשר אתה בבית וכו'".

הנה חז"ל למדו מעשיו על זהירותו המופלגת בכיבוד אב, עד כדי כך שייחד בגדי מלכות שלבשם רק בזמן הזה ששימש את אביו, וחז"ל מציינים דבר זה בתור שבח לעשוי שהידר בכיבוד אב.

לא תתן להם חן

בספר "שפתי צדיק" לאדמו"ר מפילץ (נכדו של החידושי הרי"ם, וגיסו של השפת אמת) הקשה דהנה בפרשת ואתחנן נאמר בפסוק (דברים, פרק ז' פסוק ב'), "ונתנם ה' אלוהיך לפניך והכיתם, החרם תחרים אותם לא תכרות להם ברית, ולא תחנם". ופרש"י, "לא תחנם, לא תתן להם חן, אסור לו לאדם לומר כמה נאה גוי זה וכו'". ומקור דברי רש"י הוא מהגמרא בעבודה זרה (דף כ' א') שדרשו כך את הפסוק לא תחנם, וכן נפסק להלכה ברמב"ם (הלכות עבודה זרה, פרק י' הלכה ד') ובשו"ע (יו"ד סימן קנ"א סעיף י"ד), ולשון הרמב"ם הוא "וכן אסור לספר בשבחן, ואפילו לומר כמה נאה עובד כוכבים זה בצורתו, קל וחומר שישפר בשבח מעשיו או שיחבב דבר מדבריהם, שנאמר ולא תחנם לא יהיה להם חן בעיניך, מפני שגורם להדבק עמו וללמוד ממעשיו הרעים". מבואר בזה שבכלל האיסור של "לא תחנם" שאסור לתת להם חן ולומר כמה נאה גוי זה, נכלל גם איסור לספר בשבח מעשיו של הגוי, שאפילו כשיש לגוי מעשים הראויים לשבח יש איסור לספר בשבחן.

ולפי זה הקשה איך חז"ל שבחו את עשוי על גדולתו בכיבוד אב, הרי אסור לספר בשבחן או בשבח מעשיו של גוי, והסיפור הזה של זהירותו בכיבוד אב יש בזה סיפור של שבח מעשיו, ומדוע אין בזה איסור של לא תחנם.

וכתב ליישב שיתכן שכל האיסור לספר בשבח מעשיו הוא דווקא כשמספר את שבח מעשיו בלא שום תועלת, אבל כשמספר את מעשיו כדי ללמוד מהם להתחזק ולהדר יותר בקיום המצוות מותר. וממילא מה שחז"ל מספרים על זהירותו של עשוי בכיבוד אב, זה לא כדי לשבח את עשוי, אלא כדי ללמוד מזה עד כמה ראוי להדר בכיבוד אב, ועל כן אין זה בכלל האיסור שאסור לשבח את מעשיו של הגוי.

ישראל מומר שאני

והנה בעיקר הקושיא איך שיבחו את זהירותו של עשוי בכיבוד אב, מדוע אין זה בכלל האיסור של לא תחנם שאסור לתת להם חן ולשבח את

גמורים לכל הדינים.

וממילא כל הגויים, ללא יוצא מהכלל, גם בני ישמעאל ועשוי, חל בהם כל הדינים שנאמרו בגויים, ואיסור לא תחנם שאסור לשבחם ולשבח את מעשיהם נאמר כלפיהם כמו שנאמר על כל הגויים. אבל בכל זאת עשוי עצמו בזמן שהוא היה חי שעדיין לא ניתנה התורה, היה לו דין ישראל מומר, ולכן לא היה בו איסור לא תחנם. ומשום כן חז"ל משבחים את מעשיו בזהירותו ככיבוד אב, ואין זה בכלל האיסור של לא תחנם.

מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה

אמנם עדיין יש לעיין בדברי הגמרא שעשוי היה בגדר "ישראל מומר", דהנה בגמרא בקידושין (דף ל"ט ב') מובא שמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, שמי שחשב לעשות עבירה ולמעשה לא עשה מעשה עבירה, הרי הקב"ה לא מחשיב לו את המחשבה הרעה הזו כמעשה, ואינו נענש עליה כאילו כבר עשה את המעשה. וכתב התוספות (ד"ה מחשבה) שכל זה דווקא בישראל, אבל בגויים זה להפך שהקב"ה מצרף מחשבה רעה למעשה, וכתב "מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, ובעובדי עבודת כוכבים איפכא, מחשבה רעה הקב"ה מצרפה למעשה, דכתיב מחמס אחיך יעקב תסוך בושה ונכרת לעולם, ולא מצינו שעשה עשוי ליעקב שום רעה, אלא מחשבתו הרעה אשר חשב עליו מצרפה הקב"ה למעשה וכו'".

מבואר בתוספות שלומד את הכלל הזה שבעכו"ם הקב"ה מצרף מחשבה רעה למעשה, וכאשר גוי חושב לעשות רעה ליהודי אפילו שבסוף לא עשה הרי הוא נענש עליה כאילו עשה, מעשיו שחשב לעשות רע ליעקב ובסוף לא עשה לו רעה ובכל זאת נענש כאילו עשה לו רעה.

ולכאורה תמוה אם הגמרא אומרת שעשוי היה בגדר ישראל, אם כן מה תוספות מוכיח מעשיו על מחשבה רעה של עכו"ם, הרי עשוי לא היה לו גדר של גוי אלא גדר של ישראל, והרי בישראל הכלל הוא שמחשבה רעה הקב"ה לא מצרפה למעשה, ולפי זה לא היה צריך להחשיב את המחשבה הרעה של עשוי למעשה, ואם בכל זאת החשיבו את זה כמעשה צריך לומר שזה היה דבר מיוחד בעשוי. אבל מכל מקום אי אפשר ללמוד מזה את הכלל שבעכו"ם מחשבה רעה הקב"ה מצרפה למעשה שעשוי לא היה גוי, ואיך תוספות לומד מזה את הכלל שבעכו"ם מחשבה רעה מצטרפת למעשה.

ונראה לומר שכלפי הכלל שמחשבה רעה הקב"ה מצרפה למעשה, ישראל מומר יש לו בזה אותה הגדרה כמו גוי, וממילא אם עשוי שהיה ישראל מומר מחשבתו הרעה מצטרפת למעשה יש ללמוד מזה שכל שכן על הגויים שמחשבה רעה הקב"ה מצרפה למעשה.

ההפקעה מכלל זרעו של אברהם נאמר רק כלפי דין "זרעו" שנאמר באברהם ויצחק, שעשוי אינו מוגדר כזרעם של אברהם ויצחק ואינו מתייחס לענין זה אחריהם. אבל כלפי דין ישראל לגבי זה כיון שלמעשה הוא בנו של יצחק אי אפשר להחיל בו דין גוי, שמאחר שהוא בנו חל בו דין ישראל ואי אפשר להפקיע את זה ממנו.

וממילא לגבי מצוות מילה שנאמרה בזה הלכה של "זרעו", כיון שנאמר בפסוק שעשוי הופקע מכלל זרעו של אברהם על כן אינו מחוייב במצוות מילה. אבל כלפי דין "לא תחנם" שזה הלכה בגוי שאסור לתת לו חן, בזה ההגדרה של גוי וישראל היא כפי המציאות אם הוא בנו של אברהם ויצחק או שהוא בנו של בני נח, שהנולד מבני אברהם ויצחק הוא ישראל, ואילו הנולד מבני נח הוא גוי, ובזה כיון שעשוי נולד מיצחק לא חל עליו דין גוי, אלא הוא בגדר ישראל (אלא שהוא ישראל מומר). בישראל אין איסור לא תחנם, ועל כן מותר לשבח את מעשיו של עשוי בזהירותו ככיבוד אב.

לא תחנם בזרעו של עשוי

אולם לפי זה יוצא דבר פלא, שכל זרעם של ישמעאל ועשוי עד הדור הזה הם בגדר ישראל, ולא יהיה בהם איסור לא תחנם, וכן שאר דיני התורה שנאמרו דווקא כלפי גויים לא נאמרו כלפיהם שאין להם גדר גויים אלא גדר ישראל. וזהו דבר תימה שהרבה מהגויים אין להם דין גויים, אלא דין ישראל מומר.

והנה אם האמא היא מאומה אחרת מסתמא שהבנים הם גויים, שכשם שבישראל ההלכה היא שישראל שבא על הנכרית הוולד הוא גוי כמותה, הוא הדין בבני ישמעאל ועשוי אם יש להם דין ישראל אם כן כאשר יתחתנו עם גויה משאר האומות הוולד שנולד יהיה לו דין גוי ולא דין ישראל שהוא יהיה כמותה ולא כאב. אבל במקום שידוע דור אחר דור שהתחתנו רק בני ישמעאל ועשוי עם בנות ישמעאל ועשוי, הרי הבנים הללו יהיה בגדר ישראל, והוא דבר תימה.

במתן תורה הופקעו מכלל ישראל

וצריך לומר שכל דברי הגמרא על עשוי שהוא בגדר ישראל מומר, נאמרו רק קודם למתן תורה, אבל לאחר מתן תורה הופקע מהם ומזרעם דין ישראל והרי הם גויים ככל הגויים. משום שהרי התורה ניתנה אך ורק לבני אברהם, יצחק ויעקב, וישמעאל ועשוי שאינם בכלל בני אברהם, יצחק ויעקב, שאפילו אם הם בני אברהם ויצחק אבל אינם בני יעקב, ממילא הם לא קיבלו את התורה. וכל אלו שלא היו בכלל קבלת התורה גם אם עד עתה היה להם דין ישראל, הרי עכשיו במתן תורה הוברר הדבר שדין ישראל חל רק במי שקיבל את התורה, והם שלא קיבלו את התורה הופקע מהם דין ישראל מומר שהיה בהם עד עתה והרי הם גויים

ויקח את מחלת בת ישמעאל

"וילך עשוי אל ישמעאל, ויקח את מחלת בת ישמעאל בן אברהם אחות נביות על נשיו לו לאשה". (פרק כ"ח פסוק ט').

יצחק אביו כבנות כנען, בכל זאת כיון שלא גירש את הראשונות לא הועיל בזה מאומה, והוא נדרש לגנאי שהוסיף רשעה על רשעתו. שעיך עבודת האדם הוא לסלק מתוכו את הרע, ומתוך כך בעת שיעשה טוב יוכל להתעלות ולהתרומם. אבל כל זמן שעדיין הרע קיים בתוכו, ולא די שאינו מסלקו אלא הוא עוד מרוצה ושמח בזה, אינו יכול להצליח במעשה הטוב, שכל מעשה טוב עלול הוא להוסיף ולחזק את הרע שבתוכו.

וממילא כאשר עשוי אינו מגרש את הראשונות, אלא השאיר את נשיו מבנות כנען, לא יועיל לו מה שלוקח את בת ישמעאל שאף היא תלך אחר הנשים הראשונות מבנות כנען, ומתוך כך הוא רק מוסיף רשעה על רשעתו, ואינו מתקן מאומה. ולכן אפילו שבעצמותו המעשה הזה שלקח את מחלת יכול היה להתפרש בתור מעשה טוב, כדי לקיים את רצון אביו לקחת אשה שאיננה מבנות כנען, אבל למעשה כיון שלא גירש את הראשונות כל הטוב שעשה בזה לבסוף הוא ילך ויושפע מצד הרע, ונמצא שלא די שלא תיקן בזה אלא עשה בזה מעשה של גנאי שהוסיף רשעה על רשעתו.

לרחוק מהטומאה

ובאמת יסוד הדברים מפורשים בספר "שיחות החפץ חיים" (עמוד פ"ו, אות קי"ט) שכתב בשמו דבר תורה שאמר בפרשת חיי שרה, וז"ל "שבת קודש חיי שרה, אחר סעודה שלישית אמר, קודם צריך האדם לרחוק

ופרש"י, "על נשיו, הוסיף רשעה על רשעתו, שלא גירש את הראשונות". הנה מפשטות הפסוקים נראה לכאורה שעשוי עשה מעשה טוב בזה שלקח את מחלת בת ישמעאל, שהרי בפסוק הקודם (פסוק ח') נאמר "וירא עשוי כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו", וכהמשך לזה כתוב שלקח את מחלת בת ישמעאל ולא לקח מבנות כנען, אם כן נראה שבא לומר בשבחיו של עשוי שעשה את רצון אביו, ולקח אשה שאיננה מבנות כנען.

וברש"י בפרשת וישלח (פרק ל"ו פסוק ג') כותב שבאמת שמה האמיתי לא היה "מחלת" אלא "בשמת", ומה שנקראת כאן בשם "מחלת" לרמוז על זה שכיון שנשא אשה נמחלו לו עוונותיו. וז"ל, "בשמת בת ישמעאל, ולהלן קורא לה מחלת, מצינו באגדת מדרש ספר שמואל שלשה מוחלין להן עוונותיהם, גר שנתגייר, והעולה לגדולה, והנושא אשה, ולמד הטעם מכאן, לכך נקראת מחלת שנמחלו עוונותיה". ולכאורה גם בזה מבואר שעשוי עשה מעשה טוב בזה שלקח לאשה, ומשום כן זכו למחילת עוונות.

אבל למעשה רש"י בפרשה דורש את כל הענין שלקחה לאשה לגנאי, שהוסיף רשעה על רשעתו, שלא גירש את הראשונות.

לסלק את הרע

ובביאור הדבר שמעתי מהגרי"מ פיינשטיין זצ"ל, שאפילו שעצם לקיחתה לאשה היה בתור מצווה, לקחת אשה שלא תהא רעה בעיני

הקב"ה על כל עונותיו, בשמת - שנתבסמה דעתו עליו. אמר רבי אלעזר, אלו הוציא את הראשונות יפה היה, אלא על נשיו כאב על כאב, דבר אחר כוב על כוב תוספת על בית מלא."

ומבואר בזה שכל הענין שעשיו לקח את מחלת, אי אפשר לפרש בזה גם צד חיובי מלשון מחילה, וגם לשון שלילי שהוסיף רשעה על רשעותו, אלא התנא שדורש את זה לשבח מלשון מחילה לא סובר את הדרש שהוסיף רשעה על רשעתו, ואילו התנא שדורש את זה לגנאי שהוסיף רשעה על רשעתו לא סובר את הדרש של מחלת שנמחלו לו עונותיו. ורש"י בחומש הביא את שתי הדרשות הללו, ולא ציין שזה מחלוקת תנאים, ולדבריו יש לבאר שגם לפי הדרש שנדרש לו לשון מחילה עדיין למעשה כיון שלא הוציא את הראשונות ממילא מוגדר הדבר כדבר רע שהוסיף רשעה על רשעתו, אבל באמת לפי דברי המדרש אין בזה קושיא שזהו מחלוקת תנאים ומי שדורש כך לא דורש כך.

ובספר "חידושי מהרי"ל דיסקין" על התורה, מביא שיש דעות בין הנקדנים אם לקרוא את השם "מחלת" עם האות מ' מנוקדת בקמץ או בפתח, וכתב שהנידון בזה תלוי במחלוקת התנאים שבמדרש, דלפי דעת רבי יהושע בן לוי שהפירוש של "מחלת" הוא מלשון מחילה שנמחלו לו עונותיו, אם כן הניקוד של "מחלת" הוא בקמץ, מלשון מחול לך, שהוא בקמץ תחת האות מ'. ולפי דעת רבי אלעזר, שאינו דורש את השם מחלת בתור לשון של מחילת עונות, אלא דורש את כל הענין לצד הרע שהוסיף רשעה על רשעתו, לפי זה הניקוד של "מחלת" הוא בפתח תחת האות מ', והוא מלשון "מחלה" כמו "כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך", שהוא נקוד בפתח תחת האות מ'. וע"ש בהמשך דבריו.

עצמו מהטומאה, ואך כך יכול הוא להמשיך על עצמו קדושה. ובדיוק כמו שבערב שבת קודש קודם מתרחצים ואחר כך לובשים בגדי שבת, כן הדבר עם הנפש אי אפשר לקבל קדושה קודם שמסלק מעליו את הטומאה."

פרישה ששה ימים

והנה בסוף פרשת משפטים נאמר בפסוק (שמות, פרק כ"ד פסוק ט"ז) "וישכון כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן ששת ימים, ויקרא אל משה ביום השביעי מתוך הענן". ופרש"י, "ויש אומרים ויכסהו הענן למשה ששה ימים לאחר עשרת הדברות, והם היו בתחילת ארבעים יום שעלה משה לקבל הלוחות, ולמדך שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה ששה ימים".

כביאור הדבר שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה ששה ימים, יש לפרש על פי יסוד זה, שכדי לקבל את הקדושה והמעלות הנשגבות שאפשר להשיג בתוך מחנה שכינה, חייב להיות בפרישה ששה ימים שבהם יטהר את עצמו מכל כוחות הרע שבתוכו, ואז אפשר לזכות להתעלות ולקבל את ההשפעה השלמה מתוך מחנה שכינה.

מחלת - לשון מחילה ולשון מחלה

והנה באמת במדרש מחלק את הדברים, ומביא שהדעה שסוברת שבמה שעשיו לקח את מחלת הוא הוסיף רשעה על רשעתו, היא חולקת על הדעה שסוברת שנקרא שמה מחלת על שם שנמחלו עונותיו, ומביא בזה מחלוקת תנאים, וז"ל, "וירא עשו כי רעות בנות כנען וילך עשו אל ישמעאל, רבי יהושע בן לוי אמר נתן דעתו להתגייר, מחלת - שמחל לו

נשמת כל חי

בדרכי ההשגחה

סיפר הגר"צ, מעשה באדם שכאשר בתו הגיעה לגיל השידוכים הציעו לו בחור שהיה אחד מהטובים ביותר בישיבה, הורי הבחור ביקשו בעבורו סכום מסויים, ובעת ההיא היה לאותו אדם את הסכום הזה, אלא שמלכתחילה הוא חשב לתת רק סכום קטן בהרבה ממה שביקשו הורי הבחור, ולשמור את יתרת הכסף בשביל לחתן בהם את יתור ילדיו. ומשום כן הוא חשב לענות תשובה שלילית על ההצעה הזו.

הגר"צ שחכירו וידע שבאמת בתו היא כלילת המעלות, וחבל שתפסיד כזו הצעה טובה, הציע לו שכדאי לו להתייעץ עם מרן הסטייפלר זצ"ל, ואולי הוא יתן עצה כדי שלא להפסיד את השידוך הזה.

ובאמת הלך אבי הבת, אל הסטייפלר וסיפר לו את הדברים כהוויתן, ושאל בעצתו מזה לעשות. השיב לו הסטייפלר, "תעשה את השידוך, ותתחייב את כל הסכום שהורי הבחור מבקשים".

השואל חשב אולי הסטייפלר לא הבין כראוי את השאלה, ומשום כן חזר ואמר, שיש לו עוד ילדים לחתן, ואם עתה יתן את כל הסכום הנדרש לא ישאר לו דבר לשאר ילדיו. הסטייפלר ענה לו שוב, "תעשה את השידוך". ולא התייחס לטענתו זו, ופטרנו לשלום.

אבי הבת קיבל את הדברים, ומיד הודיע על הסכמתו להתחייב את הסכום הנדרש, ולאחר כמה ימים כבר זכה לברך על המוגמר כשבתו באה בברית האירוסין עם הבחור המופלג, לשמחת כל הצדדים.

אבי הבת עמד בדבריו, בעת ההיא כל כספו שהתחייב היה מושקע אצל אדם שהוכר כאדם נאמן שרכים השקיעו אצלו את כספם. ומיד באותו לילה שגרו את השידוך, הלך אבי הבת והוציא את כל כספו המושקע כדי לתת בהם את התחייבותו בעבור השידוך, וכאשר התפלא האדם שהחזיק את הכסף על מזה ראה לקחת את כל כספו, הסביר שעשה כן על פי הוראת הסטייפלר שאמר לו להתחייב את כל הכסף בשביל השידוך לבתו.

ולא עברו כמה ימים והאדם הזה שהכסף היה מופקד אצלו פשט את הרגל, וכל הכספים שהיו מושקעים אצלו הלכו לטמיון, ורכים הפסידו שם את רוב כספם.

אמר הגר"צ, "תראו את השגחת ה' שהיתה כאן, אילו אותו אדם לא היה שומע בקול הסטייפלר, לא היה לו היום לא את השידוך ולא את הכסף, והיום ששמע בקול הסטייפלר יש לו גם את השידוך וגם את הכסף. ללמדך לימוד השכל איך צריך לשמוע בקול גדולי ישראל, שהשגחת ה' שורה עליהם באופן מיוחד, והמשכיל החולך לאורם, לעולם אינו מפסיד".

"ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא, ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו". (פרק כ"ה פסוק כ"א). בספר כף החיים (טימן רפ"א סק"ח) כותב בשם ספר חסד לאלפים, "קבלה בידינו מרבי יהודה החסיד, שבח נשמת כל חי מסוגל על כל צרה שלא תבוא, לקבל האדם על עצמו כשיהיה ניצול ממנה לומר נשמת כל חי בתורה וקול זמרה בפני עשרה, ובו ניצולו רבים".

הגר"צ היה מביא זאת בשיעוריו, והוסיף שבספרים כתבו רמז לכך מהפסוק בפרשה "ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו", ראשי תיבות של המילה "לנכח" הוא "לומר נשמת כל חי".

יש גם רמז לזכור את הטימן שבו כותב הכף החיים את הסגולה הזו, שהוא טימן "רפ"א", מלשון רפואה. ויש בזה עוד רמז, שאותיות "רפא" הוא אותיות "אפר", ואותיות "פאר", לומר שמי שמשים את עצמו כאפר, זוכה לרפא, לרפואה, וזוכה להתעלות ולהגיע לידי פאר.

והיה מביא בשיעורים עוד מנומן הסטייפלר זצ"ל, שהיה אומר ליולדת שתקבל על עצמה לפני הלידה שאם הכל יעבור כשורה שתאמר "נשמת כל חי", וכן היה מייעץ לחולה שהוצרך לעבור ניתוח שיקבל על עצמו שלאחר הניתוח יאמר "נשמת". ויאמרו מתחילת נשמת כל חי עד ישתבח ועד בכלל, אלא שבסוף ישתבח יסיים בחתימה בלא הזכרת השם. והסטייפלר לא הזכיר שיאמרו נשמת בעשרה, אלא אפילו ביחיד די בזה.

*

בצורת ההודאה

הנה בפסוקים בהלל אומרים "הודו לה' כי טוב, כי לעולם חסדו. יאמרו נא ישראל, כי לעולם חסדו. יאמרו נא בית אהרן, כי לעולם חסדו. יאמרו נא יריא ה', כי לעולם חסדו". בביאור הדבר שמפרטים בהודאה את ישראל, בני אהרן ויריא ה', שכל אחד בפני עצמו אומר את ההודאה לה', ולא כללו את כולם יחד, היה מבאר הגר"צ שכל אחד לפי דרגתו, כך הקב"ה מנהיגו ומשגיח עליו לטובה, ובכל שאדם מתחזק יותר באמונה בה' כך הוא זוכה לראות את הנהגת ה' והנפלאות שעושה עימו. וכל אחד לפי דרגתו כך הוא צריך להודות לה', ועל כן יש דרגת הודאה של ישראל, דרגת הודאה של בית אהרן, ודרגת הודאה של יריא ה'.

וכדוגמה לכך הביא ממה שרואים בחוש שלומדי תורה זוכים לראות הנהגת ה' בצורה שונה משאר ההמון כולו, והרבה פעמים בהוצאות הבית נמנע מהם הוצאות הכרחיות של רפואה או מכשירים שהתקלקלו, וכל זה משום שהקב"ה משגיח עליהם בהשגחה פרטית שלא יצטרכו להוציא הוצאות מיותרות, ויוכלו להמשיך לשקוד על התורה והעבודה.

*

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

ה'ראיות' שהשמיעו ליצני הדור...

אברהם הוליד את יצחק (כח, יט)

שואל רש"י הקדוש: "על ידי שכתב הכתוב 'יצחק בן אברהם' הוזק לומר 'אברהם הוליד את יצחק'?" ומתרץ: "לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה, שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו, מה עשה הקב"ה, צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק, וזהו שכתב כאן 'יצחק בן אברהם' היה, שהרי עדות יש ש'אברהם הוליד את יצחק'."

שואל ה"תרומת הדשן" על רש"י: מדוע העובדה הזאת שקלסתר פניו של יצחק היה דומה לאברהם הוזכרה בפרשתנו? מה עניינה לכאן, הלא מקומה בפרשה העוסקת בלידת יצחק?

ומתרץ, כי ליצני הדור היו אמנם לצים, אבל היתה להם את התבונה להסתייר את ליצנותם. הרי אם כולם יידעו שהם לצים, לא יתייחסו ברצינות לדבריהם ולא יצליחו להפיץ ולהחדיר את הארס שלהם בקרב הבריות. מה עשו? עטפו את דברי הליצנות שלהם במעטה של רצינות, ביססו את טענותיהם על אדני ההגיון והשכל הישר.

הם טענו: "מאבימלך נתעברה שרה". הם לא אמרו זאת בנימה של ליצנות ובדיחות הדעת אלא ברצינות גמורה, וביססו את הטענה הזאת על ראיות 'הגיוניות'. רש"י מביא טענה אחת: "שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו".

ה"תרומת הדשן" מביא עוד 'ראיה חזקה' שהשמיעו ליצני הדור, להוכיח כי "מאבימלך נתעברה שרה". ליצחק היו שני ילדים - יעקב צדיק ועשו הרשע. ולכאורה, הרי יצחק הוא צדיק, ואין יצא ממנו עשו הרשע? לליצני הדור היה הסבר ופתרון 'משכנע': יצחק היה בנם של שרה ואבימלך. שרה אמו היתה צדקנית, ומהשורשים הללו נולד יעקב, ואילו אביו מולידו היה אבימלך, המלך רשע, ומהשורשים הללו נולד עשו.

לפיכך, בפתח הפרשה העוסקת בלידת יעקב ועשו, בא הכתוב ומעיד: "אברהם הוליד את יצחק", יצחק הוא בנו של אברהם אבינו, ואף דמות דיוקנו של יצחק היתה דומה לאברהם.

הצדיק אינו משלים עם ההפסד!

ואחרי כן יצא אחיו וידו אחות בעקב עשו ויקרא שמו יעקב (כח, כז)

שמעתי וורט נפלא מהרבי מלעלוב זצ"ל:

יעקב ועשו, כל אחד מהם רצה לצאת ראשון, כדי להיות בכור. לבסוף עשו יצא ראשון והוא זכה בבכורה. אם כן, לשם מה עדיין יעקב אווה בעקבו של עשו, מה זה מועיל לו?

אלא זו דרכם של צדיקים. גם לאחר שהצדיק נוכח לדעת שלא עלה בידו להשיג את מבוקשו, הוא לא אומר לעצמו: 'טוב, אני את שלי עשיתי, ניסיתי, לא הצלחתי' - והולך לדרכו. לא! לא כך נוהג הצדיק. גם לאחר שלא עלתה בידו, הוא לא מסוגל להשלים עם הכשלון. הדבר ממשיך להסעיר את רוחו, הוא אינו נותן מנוח לנפשו.

יעקב רואה את עשו יוצא ראשון, ובכך הוא זוכה לבכורה, עם כל המעלות הרוחניות הגדולות הנלוות לה. יעקב אינו משלים עם הדבר. הוא כל כך משתוקק לבכורה, נפשו יוצאת להשיגה, וכשלא עלתה בידו - הוא ממשיך לסעור בקרבו. אחיותו בעקב עשו היא פעולה טבעית של מי שאינו מסוגל להשלים עם הדבר. ידו מושטת באופן אינסטינקטיבי אל עקבו של עשו לעצור אותו, למרות שהוא יודע היטב שאינו יכול לשנות את המציאות ולמנוע מעשו לצאת ראשון.

הלחש הזה הבורע בלבו של הצדיק לא הולך ריקם. נכון שעשו יצא ראשון זוכה בבכורה, אבל זה רק זמני. בסופו של דבר, בזכות ההשתוקקות האדירה של יעקב לזכות בבכורה - הוא אכן זכה לה.

כך מדברים על האבות!?

ויאֵהָב יִצְחָק אֶת עֹשׂוֹ כִּי צִיד בְּפִי וְרִבְקָה אֵהָבֶת אֶת יַעֲקֹב (כח, כח)

רבי יושע בער זצ"ל, בנו של הבריסקער רב זצ"ל, אמר חידוש לאביו על פסוק זה:

אצל יצחק נאמר "ויאהב", בלשון עבה, ואילו אצל רבקה נאמר "ואהבת", בלשון הוות. מדוע?

הסביר רבי יושע בער על פי דברי המשנה באבות (ה, טו): "כל אהבה שתלויה בדבר - בשל דבר בשלה אהבה". אהבתו של יצחק לעשו היתה 'תלויה בדבר', כפי שאומר הכתוב "כי ציד בפיו", לכן כתוב "ויאהב" בלשון עבה, אולם אהבת רבקה ליעקב היתה אהבה שאינה תלויה בדבר, על כן כתבה התורה "ואהבת" בלשון הוות.

כאשר שמע הרב מבריסק את החידוש מפי בנו, הרים קולו בצעקה: "בער'ל, כך מדברים על האבות? אהבה תלויה בדבר?!"

ניסה הבן להצטדק באומרו: "אבא, אבל כך הרי כתוב בפסוק". אמר לו הבריסק'ר רב: "אמנם כתוב, אבל לא מדברים כך על האבות. וכי יש לנו כלל מושג מה זה אבות?!"

לשם קיום מצות כיבוד אם

ותאמר לו אמו עלי קללתך בני אך שמע בקלי וְלֹךְ קַח לִי (כו, יא)

מפרש האלישיך הקדוש:

רבקה הבינה שלא די בכל אותן תחבולות אנושיות - להלביש על עצמו עורות גדיי העזים ולדבר בקולו של עשו, ואין די בהן כדי להסיר ממנו את סכנת "והבאתי עלי קללה ולא ברכה" חלילה, שכן מי יודע, אולי יבחין אביו בין שער העזים לשערות אדם, או שמא יישמש העור מעל ידי או מחלקת צואריו, או ימשמש יצחק קצת יותר בחוזק וירגיש בתרמית, או ימששנו במצחו ופניו. על כן - אמרה רבקה ליעקב בחכמה - אתה מפתח שיצחק יקלל אותך? אתן לך צעה: אל יעלה על רוחך לעשות את המעשה הזה להנאת הברכות או כדי לנצח את אחיך, רק לשם קיום מצות אמך, כי אז בודאי יהיה ה' בעוזך, שהרי כלל גדול הוא בידנו ששלוח מצוה אינם נזוקין.

זהו שאמרה: "אך שמע בקולי", כלומר תכוון במעשיך אך ורק לשמוע בקולי, ומעתה גם הקיחה תהיה לשמי לעשות מצוותי, כי אמך אני, "ולך קח ליי".

למי שייכים בגדי עשו החמודות?

ותַקַּח רִבְקָה אֶת בְּגֵדֵי עֹשׂוֹ בְּנֵהּ הַגָּדֹל תַּחֲמֹדֶת אֲשֶׁר אֶתָּה בְּכֹיִת וּתְלַבֵּשׁ אֶת יַעֲקֹב בְּנֵהּ הַקָּטָן (כו, טז)

המפרשים שואלים, כיצד רבקה הורתה לעצמה היתר לקחת את הבגדים השייכים לעשו ולא חששה לאיסור גזל? חז"ל אומרים שעשו לא הסכים להפקיד את הבגדים אצל נשיו, הוא לא סמך עליהן, ולכן בחר להפקיד אותם בידי רבקה. והנה היא מועלת, לכאורה, בפיקדון ונותנת את הבגדים ליעקב! התשובה לכך היא, שכפי הידוע, בגדים אלו לא היו שייכים לעשו. הוא חמד אותם, וגזל אותם, מנמרוד. אבל גם נמרוד לא היה הבעלים האמתיים של הבגדים. בגדים אלו היו שייכים לאדם הראשון, שהתהלך עמם בגן עדן. זהו ריח גן עדן שהריח יצחק, בעת שיעקב נכנס אליו לבוש בבגדים אלו. אדם הראשון מסר אותם לחנוך, חנוך מסר אותם לנח, ונח הניח אותם בתוך התיבה. כשיצאו מהתיבה, חם גנב אותם, ונתן אותם לנמרוד. נמצא, אפוא, שהבגדים שייכים על פי דין לנח ולשם בנו, ואינם שייכים לנמרוד או לעשו. לפיכך יכלה רבקה להשתמש בהם ולתתם ליעקב, ללא כל חשש.

והנה, ב"דעת זקנים מבעלי התוספות" מתואר כיצד גזל עשו את הבגדים מידיו של נמרוד:

נמרוד היה רוצח גדול, רוצח עולמי! יום אחד הוא מגיע לשדה ורואה שקם לו מתחרה: עשו. הוא פונה אליו ואומר לו: "כאן אין רשות אף לא לאחד לצוד

השתדלות. זה אי אפשר! לא להזכיר שם שמים? לא יכול. זו השפה שלי ולא אשנה אותה תמורת כל הון דעלמא!
זה לימוד גדול. הדיבור! הדיבור של יעקב והדיבור של עשו! איי איי איי.

מעשי ראובן

בשעה שבע בבוקר מגיעים רבי ראובן וצ"ל ומלווהו לשערי בית החולים. בפתח ממתינים להם שני שוטרים אמריקאים. "האם אתם קרלישטיין והלברשטאם?" הם שואלים בבהילות, "עליכם להתקשר תכף ומיד לנו יורק!" רבי ברוך שמשון המבוהל מחייג בלא שהיות לביתו. מן הצד השני מרימה רעייתו את השפופרת. "אל תשאל מה אירע", היא אומרת, "בשעה שתיים ורבע בלילה, רבע שעה לאחר ששוחחנו, צלצל הטלפון בשנית. על הקו היה נציג בית החולים בניו יורק שבישר כי נמצאה כליה מתאימה עבור רבי ראובן!" החוק האמריקאי קובע כי בעת שאותרה כליה מתאימה, מוטל על החולה להודיע תוך שלוש שעות על רצונו לקבל את הכליה. לאחר מכן ניתן לו עוד פרק זמן בן שנים עשרה שעות שבו עליו להגיע לבית החולים ולעבור את ההשתלה. ברם, אם חולפות שלוש שעות ושרם התקבלה תשובה חיובית מהחולה, הכליה עוברת לחולה הבא ברשימת ההמתנה.
"לך וחפש שני יהודים בקליפורניה באמצע הלילה. השעות חלפו, חלון ההזדמנויות נסגר והכליה עברה לחולה הבא - גוי צעיר שנוקם גם הוא להשתלת כליה".

השיחה מתקיימת באנגלית. רבי ראובן שאינו מבין את המילים, חש את נימתן המלאה בעוגמת נפש, אך כדרכו אינו שואל מיד מה אירע. לאחר זמן מה, כאשר רבי ראובן חש כי נרגעו הרוחות, הוא שואל בנחת לפרש הדברים. רבי ברוך שמשון מביט בו בכאב עמוק ומשיב בקצרה: "גורנישט! היתה כליה מתאימה - לא הצליחו לאתר אותנו - הכליה עברה לחולה הבא!"

איזה מפח נפש, איזו אכזבה!
אברך צעיר שווה בגפו בניו יורק, רחוק מרעייתו, רחוק מילידיו. במשך למעלה משנה הוא נאחז בתקווה הקלושה - שאולי סוף סוף יתרחש הנס המיוחל והכליה המתאימה תמצא.

האם ניתן לתאר את החדשים, הימים, הדקות ורגעי הציפייה הארוכים בהם גורלו תלוי ועומד בין חיים גדושי סבל המלווים בטיפול דילאיה יומימיים לבין חיים בריאים ונורמאליים. והנה לאחר תקופה ארוכה, עמוסה ביסורים ותקווה, מופיעה הכליה הנכספת. לפתע נראה כי כל משאלות הלב והתפילות עומדות להתגשם, אך אז ברגע קט כאבחת חרב, מתברר כי התקווה הולכת ומתרחקת, הכליה עוברת לחולה הבא והאיש נידון להמתנה מיוסרת וממושכת שקיצה אינו ידוע.

כיצד מגיב אדם מן השורה לבשורה מדכדכת שכזו? הרי הוא יכול להתעלף על המקום! הוא נתקף בייאוש ודעתו עלולה להיטרף עליו מרוב צער!
אולם זאת שכחנו לרגע קט, איננו עוסקים באדם מן השורה.

לא חולף אף רגע אחד ורבי ראובן נוטל את ידיו של מלווהו וקורא בפרץ של שמחה: "הקב"ה הציל אותי! אם לאחר שנה של המתנה מייגעת, הקב"ה זרק אותי לפה לקליפורניה, סימן שהכליה הזו לא מתאימה לי, היא לא טובה עבורי. הכל נעשה בהשגחה, הכל נעשה בחשבון, הקב"ה הציל אותי ממוות לחיים!"

רבי ראובן סוחף את מלווהו לריקוד נלהב באמצע בית החולים. הוא רוקד ומרנן "חסדי ה' כי לא תמנו". הגויים ניצבים מסביב, נועצים בשני היהודים המחוללים עיני עגל תמהות: "כיצד ניתן לרקוד כך בלב כל הצער והסבל?!" אולם מה להם ולדוגיותיו הנשגבות של רבי ראובן, האם יודעים הם מהי אמונה חושית, וכי מסוגלים הם לחוש את השכינה הניצבת למראשותיו של חולה? לימים התברר כי אכן היתה זו כליה וקוץ בה. הכליה היתה מזוהמת והחולה שעבר את ההשתלה מת כעבור זמן קצר. בנוסף לכך, כעבור תקופה התגלה חומר המונע מן הגוף לרחות את האבר המושלל, וכך בסופו של דבר כשנמצאה הכליה המתאימה עבור רבי ראובן, היא החזיקה מעמד בגופו למשך עשר שנים תמימות.

חיות חוץ ממנו! כל הזכויות שמורות!... אך עשו סירב לוותר: "גם לי יש את אותה הזכות לצוד כאן, בדיוק כמו שלך!" טען בלהט.
אמר לו נמרוד: "אתה רוצה לראות מי כאן 'בעל הבית'? נקבע יום ונילחם אחד בשני! מי שינצח הוא יהיה 'בעל הבית' על השדה, ורק הוא יצוד כאן חיות!"
מה עשה עשו? כיצד יכול הוא להילחם ברוצח העולמ? פנה ליעקב כדי לישול ממנו עצה.

אמר לו יעקב: "כל עוד נמרוד לובש את הבגדים הללו - אין לך כל אפשרות לנצח אותו. הדרך היחידה להילחם בו ולנצח אותו, היא רק אם תצליח להוריד לו את הבגדים!"

פנה עשו אל נמרוד ואמר לו: "מה החכמה שאתה נלחם עם בגדיך המיוחדים? לי אין בגדים כאלו! תוריד את הבגדים האלו, נהיה שווים, ואז נילחם!" נמרוד הסכים. הוריד את הבגדים, או אז, עשו הרג אותו ונטל ממנו את הבגדים. וצריך להבין, רבות! איך נמרוד הסכים להוריד את הבגדים? איך הוא לא פחד שבלי הבגדים עשוי מסוגל להרוג אותו? הוא לא הבין שהוא הורג את עצמו בדיישים?

יש כאן א'מוראדיגער לימוד!

נמרוד היה בטוח שהוא הגיבור הגדול ביותר בעולם! עם בגדים, בלי בגדים, הוא הגיבור הגדול, ואין אף לא אחד שמסוגל לנצח אותו! לכן נענה לאתגר שהציב בפניו עשו ופשט את בגדי אדם הראשון.
זה סופו של המתרברב ובטוח כי הוא ואין בלתו...

המלאכים דאגו שיעקב יזכה בברכות

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל יִצְחָק וְגֵשָׁה נָא וְאִמְשֹׁךְ בְּנִי (כז, כא)

ובמדרש (בראשית רבה סה, יט): "כיון שאמר יצחק ליעקב 'גשה נא ואמושך בנך', נשפכו מים על שוקיו והיה לבו רפה כשעשה, וזמן לו הקדוש ברוך הוא שני מלאכים, אחד מימינו ואחד משמאלו, והיו אווזין אותו במרפקו כדי שלא יפול".

"ויבא לו יין" - שואלים בעלי התוספות: מהיכן היה לו יין, הלא אמו הביאה לו רק לחם ומשעמים? אלא המלאך מיכאל הביא לו בקבוק יין מגן עדן. הלא היה אז פסח, צריך ארבע כוסות למצוות היום.

"ואוכל מכל" - "מכל טוב שהוא מתוקן לעתיד לבא" (שם סו, ב).
רואים כיצד המלאכים פעלו כל מה שנצרך כדי שיעקב יזכה בברכות. ומכאן לומדים יסוד נפלא: כשיש סיעתא דשמיא - אדם לא צריך לדאוג. מן השמים דואגים לו לכל מה צריך. מסדרים עבורו את כל הסידורים הנדרשים, והכל נעשה על הצד הטוב ביותר, עד לפרט האחרון.

הלשון - קולמוס הלב!

וַיֹּאמֶר לְאִבּוֹ יָקֹם אָבִי וַיֹּאכַל מִצֵּיד בְּנֵי עֵשָׂר תִּבְרַכְנִי נִמְשֹׁךְ (כז, לא)

ובמדרש (תנחומא פרשת תולדות סימן יא): "כיון שנכנס הרשע התחיל קורא לאביו בזדון 'יקום אבי ויאכל מציד בני', אבל יעקב לא אמר כן אלא בלשון בקשה, 'קום נא', 'שבה ואכלה', שלשון לשון בקשה, לשון שפלות וענוותנות".

ידוע שמצות כיבוד אב היתה חשובה מאוד בעיני עשו וקיימה בהידור רב, כמו שאמרנו חז"ל (בראשית רבה סה, טז): "אמר רבי שמעון בן גמליאל: כל ימי הייתי משמש את אבא ולא שמשתי אותו אחד ממאה שמש עשו את אביו".

לפי זה מתעוררת קושיה: אם עשו כל כך מכבד את אביו, מאה פעמים יותר מרבי שמעון בן גמליאל, מדוע אם כן הוא מדבר אל אביו בלשון של חוצפה - "יקום אבי", שידבר כמו יעקב, בדרך ארץ?

קושיה נוספת: יעקב אבינו בא ליצחק אבינו ומציג את עצמו כעשו. הוא עושה את כל ההשתדלות שאביו לא יכיר: מלביש עורות גדיי עזים על צווארו, על ידו ועל חלקת צווארו, ואומר "אנכי עשו בכורך". נו, מדוע לא שינה גם את נוסח דיבורו ודיבר כמו עשו? הלא יצחק מכיר את השפה של עשו, ידע איך הוא מדבר, וכשיעקב מדבר בנוסח העדין שלו - 'קום נא' - הוא מסתכן בכך שאביו יכיר בו שאינו עשו!

יתירה מזו, כשיצחק אמר ליעקב "מה זה מהרת למצוא בנך", כיצד הגעת כל כך מהר, עונה לו יעקב: "כי הקרה ה' אלקיך לפני". מה אתה עושה, יעקב? הרי אתה ידוע שעשו לא מזכיר שם שמים, וכעת שהנך מזכיר שם שמים - אבא עלול לתפוס את התרמית שלך. איך יעקב נטל על עצמו את הסיכון הזה? התשובה לכך פשוטה: הלשון - קולמוס הלב. עשו רצה לכבד את אביו, עשה כל מה שהוא יכול, אבל את השפה הוא לא יכול לשנות. זו השפה שלו ואין אפשרות לשנותה!

כך גם יעקב אבינו. הוא עשה את כל ההשתדלות הנדרשת כדי שאביו לא יכירו ויכול לישול את הברכות. הלבביש את העור על ידיו ועל חלקת צווארו, אבל לשנות את הדיבור, את השפה, שאני אדבר כמו עשו? זה לא נכנס בגרו

בשער

זכינו מדי שבוע להגיש לציבור עם ה' צמא הדעת, בקובץ גליונות מגדולי ומאורי הדור שהינכם אווזים כעת בידכם, בין יתר הגליונות, את העלון החשוב "דברי אמת" ובו שיחותיו ודרשותיו של מרן הגאון הגדול רבי דב יפה זצוק"ל, ורבים נהנו לאורו.

תחושת יתמות אפפה את רבבות המוני בני התורה שצעדו בסך אחר מיטתו, פעמים שהטוב ניכר בהעדרו כמאמרו של רבי ידעיה הפניני בספרו 'מבחר הפנינים'. ככל שנוקפים הימים, צצים המוני הסיפורים איככה 'עמוד המוסר ואוהבם של ישראל' העניק מליבו ולשד עצמותיו עד טיפת תמצית דם הנפש שבו לעם ישראל, וקידש את רוממות עבודת המידות להידבקות בדרך המוסר, ובלכתו ביכו אחריו, וביחוד כמאמר הגמ' 'תלמידי רבי ישראל סלנטר.. אל רבי דב בכינה', אשר נשא את ענין הפצת והתגברות אור המוסר על לוח ליבו הטהור באופן מיוחד.

אחר היאסף הארון, נוכל עתה לשוח ולגלות טפח מגדלותו וענוותנותו העצומה של מרן זצ"ל.

זכינו ומרן היה מקבל את הקובץ לביתו מדי שבוע (ואף בשבת האחרונה הקריאו לו מהקובץ מחמת חולשתו שלא יכל לעיין לבד) והיה מעיין בו ארוכות ומאד החשיב את הקובץ ותכניו המגוונים מגדולי הדור.

יעמדו הדברים לזכותו, ויעזור ה' שנוכה הלאה להפיץ ממעינות הנצח להרוות גרונותיהם של עמלי התורה מבארות המים החיים של גדולי וצדיקי הדור וזכות מרן זצ"ל תעמוד לנו ולכלל ישראל.

מערכת

'קובץ'
גליונות'

מרן המושגיח במטוס בנסיעה שאורגנה ע"י קופת העיר לקברו של הגאון מווילנא מעיין בקובץ גליונות, ולאחמ"כ מברך את העורך שיזכה הלאה לזכות את הרבים

'בכל דרכיך דעהו'

איה הסופר, איה העט שישרטט ולו במעט גדולתו, קדושתו, תורתו, יראתו, טהרתו, ענוותנותו הנוראה שבגאונות עמל להסתירה, 'ראו הליכותיך ועקבותיך לא נודעו'. אמנם ראינו, שמענו קרוב לשלושים שנה, אבל כל זה בבחינת וראית את אחורי ופני לא יראו. עודנו הלומי רעם, דומעים ומדממים בהילקח מאיתנו רוח אפינו עבד ה' מן המשגיח זצוק"ל. קצרה היריעה מלהכיל את היקף דמות דיוקנו של רבנו המשגיח בכל תחומי החיים.

אך לתועלת הקוראים אכתוב שני מעשים, בבחינת מעט המכיל את המרובה.

לפני רבות בשנים, רבנו היה מעורב בדין תורה שהיה לאחד מתלמידיו, נידון סבוך, טעון ומורכב, כשהמשגיח היה סבור שעוולה נעשית לתלמידו, שעות רבות השקיע בכך. באחד מן הימים פנה אליו אותו התלמיד, כי לבו נחמץ בקרבו מדברי הבלע כמדקרות חרב שנאמרו עליו, סבור היה, כי נוחם והצדקה לרגשותיו ימצא. להפתעתו פנה אליו המשגיח, תביא לי משניות אבות עם פירוש תפארת ישראל, התלמיד הביא, נשב מעט ונלמד, הציע, המשגיח פתח (פרק ד משנה א בועז אות א) תקרא! ביקש, "סבוני כדבורים" – הם כת האויבים השלישי, שהם כדבורים מביאים דבש לכוורתנו וקול רעש שיעשה בדעתכם כאש קוצים בקול חירופיהם וגידופיהם סביב לנו, בזה אור במושבתנו דבזה ייטיבו לנו אויבינו יותר מאוהבינו. **אולם אלה שונאינו הם המלמדים הנאמנים. לכן כי יפגשך אחי, אויב מר היורה זקים חצים ומות סביבך וכו', שמע והקשב על כל דבריו, הן אמת, יאמר לך כמה דברים שאינן כך, אבל מבינות לדבריו, תשמע ג' כ ענינים אשר אם בעל נפש אתה, תאמר בפנימיותיך, בזה צדקו דבריו, זה החסרון שיש בי".**

התלמיד היה המום, האם באמת יש בי חסרון? ביקשתי נחמה! נכון אמר המשגיח ללא אומר דברים, הנחמה היא שאתה בעל נפש, אבל עלינו תמיד לחשוך את עצמנו.

המשכו של הסיפור, בכל התקופה שאחריה התעניין המשגיח, בכל פרטי העניינים ומה תחושת כל אחד מן הצדדים, לאחר תקופה, כשנאמר לו שאחד מן הצדדים חש כאב בלבו, לא הצליח להבין, "הלא הוא עובר בלא תקום" הסובבים ניסו להסביר, הוא לא עושה מעשה נקמה, הוא רק כאוב, זעק רבנו: **והלא צריך שימחה הדבר מלבו (לשון החפץ חיים לאוין ט) אז איך אפשר לכעוס?** הלא ציווי התורה למחות מלבו.

לכשתרצה זהו המשגיח! תמיד תחשוך את עצמך. ולקיים את רצון ה' עד הקצה האחרון, גם שקשה.

לפנינו מספר מאמרי מוסר שהיו מרגלא בפומיה דמרן זצוק"ל היכולים לתת לנו אור ועצה לכוונן דרכנו.

הנביא צווח "שימו לבבכם אל דרככם" – אל תהיו טפשים. 'בואו חשבון' בואו ונחשב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה.

יסוד גדול שישנה את חיינו. רבנו יונה כותב בספר היראה: וכל עת וכל שעה, חשוב איך תעשה מצוה ואיך תשמר מן העבירה, כדי שתשלים כל יום בטובה. סוף דבר בכל נשמע: הסר מלבך כל מחשבות און כדי שתשלים כל היום בטובה.

"ובשכבו על משכבו ידע לפני מי הוא שוכב, ומיד שיעור משנתו יקום לעבודת בוראו יתברך ויתעלה" (רמ"א א"ח א,א) הלא בקימה עסקינן, אם כן מדוע מזכיר הרמ"א זמן שכבתו? אלא **כפי שהאדם הולך לישון, כך קימתו בבוקר.**

הבא להורגך 'השכם' להרגו – המשכים בבוקר לתפלה, הורג את ניסיונות היצר העתידים לבוא עליו במשך היום.

"מודה אני לפניך מלך חי וקיים" – תיכף עם קימתו צריך לזכור שהקב"ה מלך ועלינו לקבל **עול מלכותו עלינו בכל אברינו.**

"החל עלינו הימים הבאים לקראתנו לשלום, חשוכים מכל חטא 'ומנקים מכל עון ומדבקים ביראתך' – 'טוב אחרית דבר מראשיתו' כבר ממוצאי שבת עלינו להתחיל את השבוע טוב, שנהיה מדבקים ביראתך. 'ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך' – שלבנו יהיה מיוחד להיות כולו מלא ביראת הבורא.

רבי יהודה הלוי בפיוטיו משורר "ה' אנא אמצאך הנך נסתר ונעלם ואנא לא אמצאך **כבודך מלא עולם**" כל הבריאה מעידה על יוצרה, על הבורא יתברך. אחד החכמים אמר, כפי הצורך החיוני שבכל דבר, כך הקב"ה המציא את קיומו בעולם, משום כך אויר שאי אפשר להתקיים בלעדיו, קיים בכל מקום. כך בצרכים רוחניים, הצורך הקיומי הגדול ביותר הוא 'אמונה' ואותה אפשר לראות ולחוש בכל פינה.

"ועתה מה' ה' אלוך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלוך" - דרשו חז"ל אל תיקרי מה אלא מאה, אלו מאה ברכות שבכל יום, הרי לנו עצת התורה **היאך לזכות ליראת שמים**, מאה ברכות שבכל יום. דהיינו מאה פגישות שהאדם נפגש עם הקב"ה בכל יום 'ברוך אתה' בלשון נוכח, הקב"ה הוא המחיה אותך, הוא מלכנו.

אחד תינה את צרתו לפני, כי אין לו הנאה מהתפילה ומהלימוד. התפלאתי, הלא הקב"ה נתן לנו **'ים של תענוגים קדושים'** כל ברכה, כל לימוד, הוא תענוג, לפני אני מברך, תורה של מי אני למד, של מלך מלכי המלכים הקב"ה. אלא שמי שמלכלך את נפשו נפגע לו חוש הטעם.

"מדבר שקר תרחק" – השקר מרחיק את האדם מהקב"ה.

"ונקרב **בעל הבית** אל האלוקים" – רק מי שהוא בעל הבית על רצונותיו ותאוותיו הוא יקרב אל הקב"ה.

לימוד גדול שהתרחש בצאתו מציון הרשב"י, כניגש אחד הבחורים ששהה במקום, לבקשת ברכה שיצליח לקום מוקדם לתפילה, המשגיח שאלו, האם התפללת על כך, הוא ענה שלא, תשובתו הייתה, בקול היוצא מן הלב וחודר עד חדרי בטן "תתפלל !, תבכה בדמעות !, שערי דמעות לא ננעלו, וגם תלך לישון מוקדם". לאחר מכן אמר לסובבים אותו, יש להקשות אם שערי דמעות לא ננעלו, מדוע בכלל יש שערים? אך הוא מוטיב והוא מפרק לדמעות של טיפשים...

"שוב יום אחד לפני מיתתך" אמרו חז"ל ישוב היום שמא ימות למחר ונמצאו כל ימיו בתשובה, שנאמר, בכל עת יהיו בגדיך לבנים. שח מרן המשגיח זצוק"ל: **איני מפחד מהמוות**, אבל אני מפחד איך אני יבוא.

יתומים הינו ואין אב

אבד חסיד מן הארץ

נפלה עטרת ראשנו אוי נא לנו כי חטאנו

שבורים ורצוצים כואבים ודואבים ממאנים להתנחם מסילוקו בסערה השמימה של איש קדוש מלאך ד' עניו וחסיד, אשר כל חייו מהיותו נער עד עת שבירת הלוחות היו שווים לטובה, בהיותו עבד ה' בשלימות, אשר מאס בהבלי עולם הזה וביטל כעפרא דארעא את רצונות גופו, ונזדכך להיות בית מקדש מעט מקום לשכינה, דבק בבוראו שלא בהשגותינו, וזכה לדבוק בה' ותורתו באהבה שאין לה שיעור, וביראת הרוממות ויראת חטא, ומהיותו נער הקפיד ונזהר בהשמר לך פן תשכח את ה' אלוקיך עם המחייבים שמכך. יגע ועמל בתורה הקד' לשמה בעמל שאין לתאר ולשער, לילות כימים כשיכור בבית היין, בדביקות נפלאה מתוך קדושה וטהרה, והשלים עצמו בכל קניניה. היה זהיר בכל מעשיו זהירות גדולה ולא עשה קטנה כגדולה במעשה דיבור וראיה בלא הכנה מוקדמת בחשבון מדוקדק אם זהו רצון בוראו. התחסד עם בוראו בתפלה כעבד קמיה מריה והצר בצרתם של ישראל. והשתוקק להתפלל כעני שלא טעם זה כמה ימים, יחיד בדורו באהבת ישראל ובעינו הטובה ושקד במסי"נ להיטיב לקטן כגדול, כל ימיו מסר נפשו להרבות כבוד שמים ששם ה' יהיה מתאהב, וכיתת רגליו בכל רחבי תבל להשפיע תורה ועובדה ומדו"ט, לרומם ולגדל כל יהודי באשר הוא, ולהשריש חובת האדם בעולמו וחובת הזהירות בכל מעשיו, ובזכות יושרו וטובו ששפע דבריו היו נשמעים וגידל קירב ורומם רבבות ישראל לאביהם שבשמים. העתיק השמועה מרבותיו מצוקי ארץ זיע"א ובהם מרן החזו"א ומרן הגר"א לופיאן זיע"א, והיה למופת לדור כולו, כל ימיו הכין עצמו לטרקלין והיה תמיד מוכן בתשובה ומעש"ט לעמוד לפני ב"ד של מעלה.

רבנו הגדול מרן המשגיח זצוקל"ה

ובעונותינו הרבים נגזרה הגזירה ונצחו אראלים את המצוקים וניטל אדונינו מעל ראשנו במעמד נורא הוד של תשובה והתעלות עצומה למגינת לב בני המשפחה ורבבות תלמידיו כבניו.

וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'

וכפי שהיה אומר רבנו זצוק"ל בחייו בעת פטירת גדולים וצדיקים, שאף אם אין בכוחנו להגיע למדרגותיהם, דבר אחד ברור: שחובתנו להתחזק מפטירתם ואין לנו להישאר באותו הדרגה בה היינו!!!

מרן המשגיח זצוק"ל השאיר אחריו פנקסים מימי עלומיו אשר בהם ניתן להציץ אל גדלותו הנוראה אשר כל ימיו הסתיר מעמנו, ובשעה שגילתי אותם נתן לי רשות באומרו 'אני לא יכול למנוע ממך דבר שיביא לך תועלת' וכאשר ביקשתי להראותם לאחד מנכדיו לא היה נח לו בכך, אך אמר 'אם יביא תועלת אני מסכים'. ע"כ נעתיק מקצת מן הים הגדול (ובעז"ה נביא עוד בשבעות הקרובים) בעבור שנלמד מדרכיו הלכה למעשה, ובודאי יהיה לע"נ הטהורה.

חיים של הטבה לבריות

אברהם אבינו - ראש המאמינים, בגבור עליו כאבים גופניים נוראים, התדע מה דיכא את לבבו **שבע פעמים יותר** מאשר הכאבים האלו? הכאב שאין לו למי להיטיב היום!

הרמח"ל מייעץ, ששעה אחת ביום לפחות יתייחד האדם עם עצמו ויהרהר: מה עשו האבות שכל כך חשק בהם ד' לאהבה אותם? **דבר אחד ברור: כל מה שעשו לא למען עצמם עשו!**

ואתה בן אדם, הלא מזרעו הנך וניצוץ מנשמתו הגדולה! הלא **בקרבתך** גם אתה עורג וכמה להיטיב, הלא תראה כי לעיתים בנח עליך הרוח הטהורה, התעוררו גם בלבך הגעגועים לברוך מהאנוכיות הטמאה ולהיות לעבד האמת בלבד...

הלא ידעת בן אדם, כי כל אשר לך, כל כשרונותיך ואפשרויותיך לא אתה יצרת ולא שלך הם - שאולים הם לך מאת אדון העולם... התוכל לחשוב אף לרגע אחד כי התפארת העליונה נתנה לך למען היות מכווער ושפל? הלא אב אחד לכולנו, הן קל אחד בראנו מדוע נבגוד איש באחיו??

בן אדם, בדור סובל וכואב הנך חי, אל תעמוד מנגד! ה' הטוב חפץ שתהיה קודש להעלאת הדור ולהשיבו אל מקור החיים. **שאף להיות גדול וקדוש, אך אל תשכח כי לא למען עצמך הנך שואף זאת אלא למען הדור, כי כך רצון ד' הנעלה מכל תפארת - ולכך צמאה גם נשמתך.**

על כן דע לך! כל עלייה שהנך עולה, כל מעשה טוב אשר תעשה - לרבבות אומללים הטבת!

תפקיד האדם אינו מצטמצם בהעלאת עצמו, **תפקיד חייו הוא להעלות עמדתו את כל הבריאה כולה!**
המסקנה: מה נורא העוול ומה רבה האיוולת, למנוע שמחה והתעלות מכל הבריאה הענקית, בגלל הנאה פשוטה! הלא יבוש להיות כה אוויל ואכזרי!

עצת הקב"ה להגיע לאושר נצחי - קיום המצוות

אם גדול הרופאים שבעולם מייעץ לחולה עצה, הרי אין ספק שהחולה יחשיב אותה מאוד ויציית לה, וכן כל מומחה גדול שייעץ עצה במקצועו האנשים יוקירו אותה מאוד, וזה למרות שהמומחה טועה לעיתים לא רחוקות, אך כיון שלרוב איננו טועה כבר השכל מחייב להוקיר את עצתו ולכבדה.

המצוות קרויות אצל חז"ל "עצות", **בורא העולם אשר יודע את עולמו על בוריו, מייעץ לבנו האהוב מה יעשה כדי להגיע לאושר, בין בעולם הנצחי ובין בעולם החולף.**

ואם למומחה בשד ודם האדם נוטה לשמוע, איך ייתכן שיטה כתף סודרת לעצתו של בורא עולם? אין זאת אלא חוסר התבוננות!

ריחוק הנפש הישראלית מתורתנו הקדושה - רק בגלל טעות בהבנת מהות התורה

אילו ידעו החופשיים אלו חיים מעניקה התורה לאדם; איזה אור וחמימות היא מכניסה בלב מאמיניה ומקימי מצוותיה - לא היו עוזבים אותה!

אין שום ישראל מואס בתורתנו הקדושה והיקרה **כפי שהיא באמת!** גם השונאים היותר גדולים שונאים רק את הציור **שיש להם על התורה; ציור מלא כוזב ושקר**, ההופך יופי נעלה לכיעור ואור לחושך! ואין שנאתם באה אלא מתוך מעלה. כי אם התורה נראית בעיניהם בלבוש מכווער ושפל איך לא תשנאה ותמאסנה הנפש הנעלה?

ועל כן, לעתיד לבוא כשתפקחנה עיניהם להבין עד כמה טעו **בהבנת** מהות התורה, ויראו איך ציירו את החיים הנעלים והיפים לאין שיעור, לדבר פחות ובזוי - כמה תגדל אז ההתמרמרות ומה רב יהא יגונם!

....

כשאדם מרבה לעסוק בתורה, **מרגיש הוא** בהרגשה ברורה וחזקה כי התורה היא תורת אמת ואינו נצרך להוכחות השכליות. השכל אינו האמצעי היחיד לדעת דברים שאינם מושגים ע"י החושים, ומלבדו ישנה האינטואיציה!

לא כל מימך תהיה מוכרח להיזקק להוכחות שכליות. כשתתחיל לחיות חיי תורה כלומר: קיום המצוות ובמיוחד תורה ותפלה - תרגיש האינטואיציה כי תורת אמת היא תורתנו!

לבקש בקשות מלפני ה' בכל יום

כדאי לי כל יום לבקש כמה בקשות מלפני ה', וכמה תועלות בכך:

(א) אני מאמין שאם אבקש ה' יעזור לי. (ב) הבקשה הספונטית תגביר בי את הרגש החי של האמונה (כלומר שלא ארגיש שום מחיצה לבקש מאת ה', ובכלל שיהיה יותר חי בלבי). (ג) יחזק בי את ה**צימאון** לדברים הנשגבים שאבקש, כי הבקשה התכופה משאירה רושם בלב. (דומני שעורדני לכך הטעם הראשון בייחוד, ומעט גם הטעם השני).

ומדוע נתעוררתי דווקא עכשיו? זה כוחה של תפילה טובה! האמונה שהרגשתי הבוקר בעת שהזכרתי בתפילה ש"קרוב ה' לכל קוראיו",

תפקיד ההנאות החומריות

תפקיד ההנאות החומריות, להכיר על ידן את חסדי ה'. חשיבות ההנאות החומריות, אינן רק בחיזוק הגוף שהן מביאות, אלא מפני ש**על ידן מכיר האדם את חסדי ה'!**

הנשמה יודעת את טוב ה', רק הגוף אינו יודע, וכדי שגם הוא ילמד נתנו לו הנאות שירגיש אותן, ו**כל נשכה לשנן לגוף - ה' הוא הנותן!**

לא בבת אחת תמותנה הנטיות השפלות, אך **כל אשר תעשה, לא למענך תעשה, אלא לשם ה' הנכבד והנורא!**

הולך הנך לאכול, התדע מה תהגה? הולך הנך לחזק את גופך, למען היות עבד לה' הטוב והשלם, ולמען הרגיש את חסדו וטובו!

אפסות הנאות החומר

מה נואלו האנשים אם אף דבר כה פשוט לא יבינו, כי אין כדאי לטרוח הרבה למען הנאות בנות רגע!

ההנאות הגשמיות הן הבל הבלים, מאוסות ובזויות בעיני כל בעל שכל, אוי ואבוי למי ששוגה בהם!

חושבים האנשים, מה נעים היה אלמלא ניתן על שכמנו עול המצוות – הן אז יכולנו לעשות את כל אשר חפצנו. הוי טיפשים נוראים! ומה ערך לרצונכם, הן אפס הוא ותוהו! הלמען הבלי הבליים תעזבו את רצון ד' הנעלה והנשגב? במקום להתמלא חדווה עצומה על אשר נתן לכם חסד כה יקר, אשר גם גודל דמיונכם לא יחזה את אפס קצה זהרו, לבכם האוויל כואב ובוכה על הבלי הבליים שלקחו מומנו.

אם לב לכם, הן רדוף תרדפו אחר מצוות ה' אלפי מונים - מאשר ירדוף איש להשיג זהב ופנינים! כי מה כל העולם לעומת רצון ה'!

שליחותה של הנשמה בעולם הזה

האדם נשלח לעולם הזה ממרחקים גדולים, משמי שמים לתחתיות ארץ, מהעולמות העליונים זכים וטהורים, לעולם שפל עכור וטמא.

וצייר בדעתך איך הקב"ה אומר לנשמה: "בתי היקרה, לכי למרחקים לקיים למעני תכלית נשגבה".

"מר לי מאוד להתרחק מן אבי היקר והאהוב" - תענה הנשמה, "הן אתה חיי ורק בקרבתך לי אור, אך אם זהו רצונך הקדוש – בשמחה אקבל עלי כל יסורים שבעולם".

"ומהי התכלית?", אומר הקב"ה לנשמה, "בעולם חשוך תהיי, והשטן יפתך להימשך לדברים רבים, ואת אל תמשכי לשום דבר - אלא לעשות רצוני! זכור תזכרי כי הכול כלום הוא כנגד עשייתך רצוני, וכשם שיודעת את זאת עכשיו עם כל צבא מרום – כך אל תשכחי לעולם!"

היא שעוררתני לבקש כל יום את הדברים הקרובים בליבי. ומה הם? הצלחה בתורה, טוהר לב ושלמות המידות ויראת שמים.

.....

תפילה - אין עניינה רק בין אדם למקום, אלא היא גם מהחיובים שבין אדם לחברו, שהרי נח שמאה עשרים שנה הוכיח את דורו, כיון שלא התפלל נקרא שם המבול על שמו - "מי נח", הוא המוריד!

ויש לפעמים שגם אם התפלל אך אם לא נתקבלה תפילתו נחשב שהוא פעל זאת, כי אילו התפלל תפילה ראויה לא הייתה שבה ריקם!

.....

מעלת "הקובע מקום לתפלה" – כמה יקר צריך להיות אצלי המקום שבו אני שופך את נפשי לפני ה'!

אם לב לכם, הן רדוף תרדפו אחר מצוות ה' אלפי מונים - מאשר ירדוף איש להשיג זהב ופנינים! כי מה כל העולם לעומת רצון ה'!

....

האדם עוסק לחזק את הטוב שבו, ואינו עוסק לתקן את הרע שבו, שעיקר ביאתו לעולם למענו!

המסקנה: להשתדל בל"ג למצוא את הרע המיוחד ולתקנו. ואיזה הוא גיבור? הכובש את יצרו.

.....

עולם הזה אינו כדאי שייאנחו עליו אפילו אנחה אחת!

.....

האדם צריך לדעת, כי היצר הרע הוא אויבו, והגדול שבאויביו!

ולפיכך, צריך להתייחס לכל הצעה שהוא מציע, כמו שמתייחס אדם להצעות שונאו המבקש להמיתו!

.....

אין ספק, שאילו היה האדם מתבונן - היה שב לדרך האמת. אך מכיוון שגם היצר יודע כי ההתבוננות תהרוס אותו, על כן הוא משתדל בכל עוז למנוע את האדם מהצלחו.

....

הסדר והתוכנית הם אבות ההצלחה!

הניגון היותר אהוב - ניגון הגעגועים, מפני ש.....זהו כל הווייתנו - הגעגועים אל האלוקים.

הדבור הוא כלי נעלה מאוד – על כן הישמר לא להשתמש בו לדברים פחותים!

צמא לעלות את עצמי

אני צמא לעלות את עצמי, כבדה עלי הקטנות - ולא אוכל לשאתה. בראש ובראשונה אחפון, לעלות את המניע לכל המעשים אשר אעשה, כלומר: שיהיו כל מעשי לשם שמים.

ואע"פ שידוע אני שזה מלאכה ארוכה וקשה, עד שיגיע הלב לדרגה נעלה זו - שהמניע היחיד שלו תהיה עליה, עב"פ טוב מאד שבשעת כל מעשה - התכוון גם לשם שמים! וכוונות תכופות אלה, ישאירו רושם בליבי והיה לאתר.

אם סובלים ביזיונות אין דבר ואדרבה!

לעורר לאהבה עזה אל האמת ושנאה עזה לשקר.

חושבים האנשים, מה נעים היה אלמלא נתן על שכמינו עול המצוות - הן אז יכולנו לעשות את כל אשר חפצנו. הוי טיפשים נוראים! ומה ערך לרצונכם, הן הפס הוא ותוהו! הלמען הבלי הבלים תעזבו את רצון ד' הנעלה והנשגב? במקום להתמלא חדווה עצומה על אשר נתן לכם חסד כה יקר, אשר גם גודל דמיונכם לא יחזה את אפס קצה זהרו, לבכם האוויל כואב ובוכה על הבלי הבלים שלקחו מזמנו.

אם לב לכם, הן רדוף תרדפו אחר מצוות ד' אלפי מונים - מאשר ירדוף איש להשיג זהב ופנינים! כי מה כל העולם לעומת רצון ד'.

אינני מקיים את המצוות רק מפני שאלוקים ציווה, או רק מפני שאני חייב להכיר לו טובה על כל הטובות שגמלני, (למין האנושי בכלל ואני בפרט), אלא מפני שידוע אני שהמצוות מקדשות את האדם, ונפשי תאבה לקדושה, לא חייה בליבי הכרת טובה לאלוקים, לא פחד מזמנו, ולא אהבה איליו - ואינני רוצה שימושך מצב שפל שכזה, חפץ אני בכל ליבי לא רק לקיים את התורה, אלא לחיות עם אלוהי. בקיצור: חייב אני לפתח בליבי את האהבה לד', והיראה מזמנו, והאהבה גורמת צימאון לד'. בעיקר צריך אני, להרבות להתבונן על היחס שבין ד' לביני - והתבוננות זאת תביא למטרה הרצויה.

חשבון לנסוע הביתה

לנסוע הביתה - המעלות: לשמח את ההורים, להרגיש את אהבת ההורים וללמוד מזה על אהבת ד' לישראל, ועל ידי זה תיולד האהבה לד'. לשלם את החוב. כל כמה זמן ראוי לבקר אצל ההורים, אם הביטול תורה הכרוך בזה הוא כחצי שעה?

לא טוב שיתעורר באדם רצון עצמי, אלא תמיד התעורר לעשות רצון בוראו. ישאל את עצמו: מה חפץ ד' התברך? והיה נכון לסבול למען רצונו הק'!

במות נפש אהובה - המאמין בהישארותה נחמתו תלטף את צערו, והכופר - לבו ריק ושומם!

ובכן זוהי האמת! הכול - כלום נגד עשיית רצון ה'! ואע"פ שכ"כ נתרחקת עד שאינך מרגיש זאת תמיד, אך תאמין לבורא עולם, ולכל המלאכים הקדושים המשיגים קצת מרוממות בוראם.

משקל המעשים

גדלותם של המעשים נמדדת לפי אותה המידה שנובעים הם מעומק פנימיות ליבו. מעשים גדולים ועצומים כאשר לא מעמקי הלב הטהור באו, פחות ערכם ממעשים פעוטים ודלים אשר כל הלב יביאם לאוויר העולם!

המסקנה: אל יזלזל אדם במעשים קטנים, כי אם לב בהם - גדולים הם ללא שיעור!

ושנית, אל יחזיק טובה לעצמו אם פעל מעשים גדולים ועצומים, כי רק ה' בוחן כליות ולב - ויודע עד כמה באים הם מפנימיות האדם.

לימוד וקיום מצווה בצער

"טובה מצווה בצער מומאה שלא בצער" **נמצא, שכאשר קשה לאדם ללמוד, או לקיים מצווה, ראוי לו אז עוד יותר להתאמץ לקיימה, שהרי חשיבותה היא לעין ערוך!**

ואל יאמר האדם אלמוד כאשר יהיה קל ולא יהיו טרדות, ראשית, **תמיד ישנם טרדות**, ושנית, **עיקר התפקיד ללמוד למרות שקשה**, ועל כן ניתן לאדם יצר הרע, כי אילו היה קל, מה קונץ יש בכך!

עול תורה נעים יותר מעול דרך ארץ

אמרו חז"ל: "כל המקבל עליו עול תורה, מעבירים מזמנו עול מלכות, ועול דרך ארץ".

עול תורה הוא הרבה יותר נעים מעול דרך ארץ, אם כן למה לא יבחר האדם את העול הנעים? ובפרט שהוא גם הנעלה וגם הראוי מצד היושר!

הלא השכל מחייב שה' לא נתן לאדם נשמה כל כך יקרה כדי להשיג **פרנסה לגוף**, שהרי בעלי חיים משיגים את זאת בלי נשמה יקרה, אלא הנשמה היקרה ניתנה למען התורה היקרה. ואם האדם משתמש בנשמה רק לצורכי הגוף, הרי זה דומה לאדם שיכול להיות אינשטיין ומסתפק להיות סבל פשוט.

.....

הניגון היותר אהוב - **ניגון הגעגועים**, מפני ש..... זהו כל הווייתנו - הגעגועים אל האלוקים.

.....

הדבור הוא כלי נעלה מאוד - על כן הישמר לא להשתמש בו לדברים פחותים!

גדלות האדם

אחד מהאסונות היותר גדולים של האדם הוא, שאינו יודע מי הוא, ומה גודלם של כוחותיו. בגלל התרגלותו לחיים פעוטים ולרצונותיו הקטנים, נדמה לו שהחיים העלובים הללו, יאים הם לו וזהו טבעו. השקפה מוטעית זו, מלבד הכיעור שבה מצד עצמה, גוררת אחריה השקפה מוטעית **שנייה**: כיון שהוא קטן - גם חיוביו קטנים, שהרי אי אפשר להעמיס עול כבד על שכמ חלשה, וכך דבוק הוא כל ימיו בתוך חיים שפלים וחסרי הוד, ולא יוכל להתרומם אל החיים הנעלים הראויים לצלם האלוקים.

התורה האלוקית אשר גילתה לאדם מה דורש ה' אלוקיו מאתו, **גילתה לו גם מה היא זמנתו האמתית**. לפעמים גילתה זאת התורה **במידה**, כמו **"בצלם אלוקים עשה את האדם"**, ולפעמים מתוך **ציווי** התורה נוכל ללמוד על כוחו של המצווה, שהרי דבר פשוט הוא שאלוקים הצדיק והישר לא יצווה לאדם מה שאין בכוחו. כאשר נתבונן בתורה נמצא גילויים חדשים ונפלאים על גודל כוחותינו, אשר בלעדי התורה לא היינו מעלים על דעתנו שכוחות כה אדירים ומלאי הוד ניתנו לנו!

התורה מגלה לנו, כי יש באפשרותנו להתנשא אל המרומים היותר גבוהים, לרכוש את המעלות היותר נשגבות, למשל **"ואהבת לרעך כמוך"**. ידענו גם ידענו שיש בכוחנו לאהוב את הזולת **במידת מה** - אבל **"כמוך"**? בלי שום הפרש והבדל? זאת גילתה לנו התורה!

ואמנם לעניין אהבת הזולת, לא גילתה לנו התורה כוח **חדש**, כי גם אננו ידענו כי יש בכוחנו התכונה הזאת של אהבה לזולתנו, התורה רק גילתה שהכוח הזה הוא הרבה יותר כביר מאשר שיערנו!

אך יש והתורה תגלה לנו על מציאותו של כוח כזה בתוכנו אשר לא שיערנו עליו לגמרי. לדוגמא: **"לא תישא שמע שווא"**, הרי נצטוונו שלא לקבל אל תוך נפשנו דבר שקר! והדברים נפלאים, וכי תמיד יכול האדם לדעת מזה הוא האמת ומה הוא שקר? והרי לא תמיד יש רגליים לדבר שנוכל להבין בשכלנו כי שקר הדבר! על כורחנו חייבים אננו לומר כי אכן יש באדם כאשר הוא על מתכונתו, הכוח הנפלא הזה לדעת מזה הוא האמת ומה הוא השקר, גם כאשר אין רגליים לדבר.

עוד דוגמא: יודעים אננו שחמישה איברים של האדם אינם ברשותו, העין לראות והאוזן לשמוע וכו', וחושבים אננו שזה הוא טבעו האמתי של האדם [וכל כך פחת רגש כבודנו, עד אשר **לא נרגיש התמרמרות** על אשר גם על עצמינו לא נוכל לשלוט שלטון מלא. ואילו באמת הייתה חיה בנו ההרגשה **"שבצלם אלוקים נבראנו"** וכי חלק אלוהי-ה מומעל הננו, הלא מאוד קשה היה להאמין כי כה קצר כוח שלטוננו]. אך לא כן גילתה לנו התורה, שהרי על הכתוב (בראשית יז) **"והיה תמים"** אומרים חז"ל (נדרים לב), כי עד עכשיו היה אברהם מלך רק על רמ"ג איברים, ומעת שנימול נהיה למלך על רמ"ח איבריו - גם על חמשת האיברים שאינם ברשותו של אדם. הרי הדברים מפורשים, שיש בכל אדם להגיע למעלה שיוכל לשלוט על כל איבריו - ומה נפלאים הדברים למתבונן בהם!

זאת ועוד, לא רק שיכולים אננו לשלוט על כל איברינו, אלא כל עוד שאיננו שולטים עליהם - חסרון הוא, מום בנו, לא הגענו לדרגת **"והיה תמים"**. השלטון הגמור איננה **מעלה יתירה** אלא **שליטת החיסרון**, ריפוי המום של חוסר שלימות.

יש כוחות בתוכנו שיוצאים לנו על **מציאותם**, אבל איננו יודעים את **פעולותיהם**, לדוגמא: יודעים אננו שהעין רואה דברים **מוחשיים**, אך שעי"ה בטטה בפניו של חכם אפשר לקנות הרבה חכמה, ולהיפך, שהמסתכל בפני אדם רשע עיניו **כהות** - זאת גילו לנו חז"ל (מגילה כח).

מתוך שיחת רבי מאיר חדש ליום השבעה לפטירתו של התלמיד חיים שכטר ז"ל

ישיבתו של רבי עקיבא שמנתה עשרים וארבע אלף תלמידים ונבנתה עשרים וארבע שנים, נחרבה בגלל שלא כיבדו זה את זה, **הרי רואים שחוסר כבוד מספיק בין תלמיד לרעהו מביא לחורבן הישיבה!**

הלבנה היקרה שנפלה מביננו צריכה לעורר בנו את השאלה, האם **מכבדים** אננו כראוי איש את רעהו? **החברות והקרבה** הגדולה אסור שתבטל את **הכבוד!**

עכשיו מרבים אננו לראות את מעלותיו וסגולות נפשו היקרות של הנפטר, האם ראינו זאת גם בעודו חי עמנו ומתהלך בינינו? האם ידענו להוקירו כראוי? ואם אמנם בשעה שהתהלך בינינו לא ידענו להוקירו כראוי, אם כן הרי אפשר מאוד שאיננו יודעים בחברת מי הננו נמצאים, אפשר מאוד שמסביבנו מתהלכות נשמות קדושות, אנשי תפארת ויקרי נפש, ועינינו סגורות מלראותן, הן נורא הדבר! כמה יש עוד הקרובים אל ה'? הלא שרידים יחידים, אודים מוצלים מאש, ומדוע זה שלא נאהב אותם בכל לבנו? הן כל החסרונות ימוגו באהבה זו (התרגשות ודמעות).

אליהו פסק מלבוא לרבי יהושע בן לוי, לאחר שאדם נטרף על ידי ארי במרחק שלש פרסאות מרבי יהושע בן לוי, והסיבה לכך מפני "שהיה לו לבקש רחמים עליו", ואם כך על אדם זה, מה נענה על חבר ששכן בינותינו? הנוכל לומר דינו נקיות? הביקשנו רחמים ככל אשר יכולנו?

אבלות שאינה מביאה להתבונן, סימן שאינה מעומק הלב! כי אילו הייתה מעומק הלב היה האדם מזדעזע, וכשם שבעת הזעזוע נופל האבק מעל הבגד, כן גם נופל האבק הרוחני - שהן המידות הרעות המקיפות את הנשמה הטהורה, כחוחים את השושנה. על כן מחליט הרמב"ם, שמי שמתאבל ואינו דואג ומפשפש במעשיו ושב בתשובה, הרי הוא אכזרי, שהרי התברר שהאבלות לא הייתה מעומק לבו.

עמל התורה

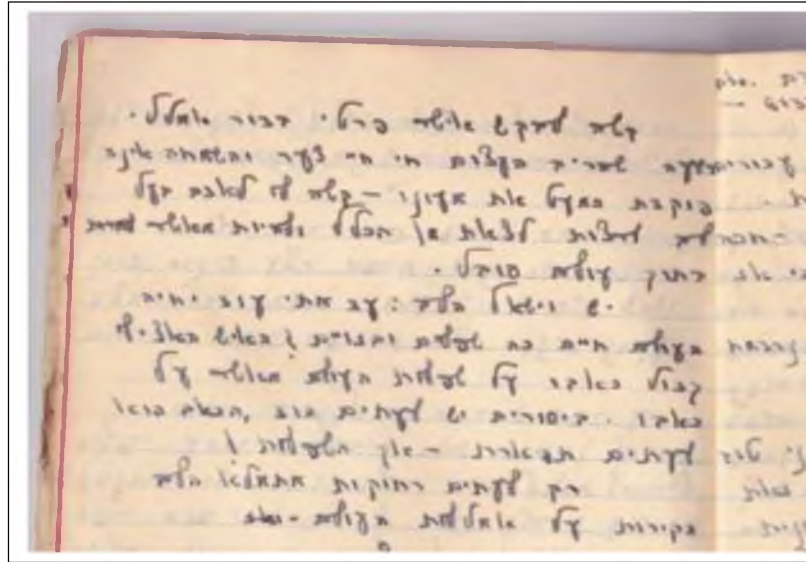
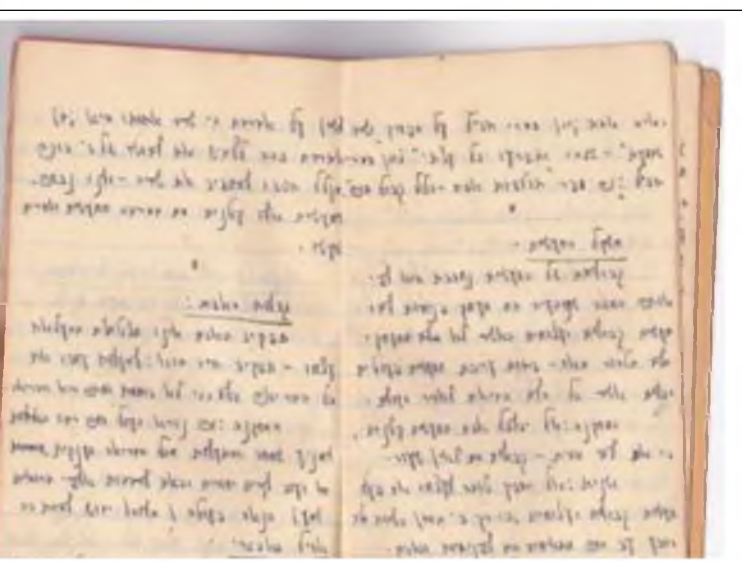
"אדם לעמל יולד" – לעמל התורה. פירוש: כי אין אדם מגיע לתכליתו שהיא הדביקות בה', אלא ע"י עמל התורה.

תרתי בעינן, עמל לבד אינו די - אפילו העמל של שבירת היצר, וידיעת התורה לבד אינה דיה, כי אפילו ידיעת כל התורה כולה - אם לא בעמל תושג, לא תביא את האדם לתכליתו! כל סגולות התורה נאמרו על עמלה!

ומסופר שכאשר האריז"ל היה לומד הלכה, הייתה נשפכת מומנו זיעה מעצם היגיעה. וגם מרן החזו"א (שליט"א) כתב לאחד, "כי עמל התורה (פ"י העמל להבין אמיתות התורה) מקדש את האדם יותר מכל אמצעי אחר". ואמרו בירושלמי, "אימתי היא חייכם? בשעה שאתם יגיעים בו".

וכן הרבה לדבר הרב דסלר (שליט"א), "כי עיקר כוח התורה לקדש, אינו אלא כאשר עמלים עליה!" ויותר מדויק: "יותר משהתורה מקדשת - העמל למען התורה מקדש!"

עוד אמר הרב דסלר: "כי אין אדם אוהב אלא דבר שעמל עליו ויגע למענו". ואולי ה"אלא" אינו בדקדוק, אך מ"מ העמל מגדיל אהבה לדבר, וכשמתגדלת אהבת התורה מתמעטת אהבת ההבלים - וזוהי הקדושה! ולפי שהגוף מואס ביגיעה, צריך השכל להיות חזק על גודל ההכרח להתייגע - ואז ימושול על הגוף!

הצוואה!!!

הצוואה לפני כשנתיים נשאל מרן המשגיח זצוק"ל ע"י אהובו כבנו ונאמן ביתו הרה"ג ר' אי"ש דנציגר שליט"א אם בכונתו לכתוב צוואה? והשיב שהשיחות שמסר והודפסו ב'לעבדך באמת' זוהי הצוואה שלו!!!

ניתן להשיג את הספרים בחנויות הספרים או בטל' 073-7696555 ובטל' 0548-454642

דבריהם הם זכרונם

"הוא היה אומר" – מה שאמר והיה הוא

- אשרינו שאנו מובטחים שהבא ליטהר מסייעין בידו.
- בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו.
- סוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם.
- הבל הבלים אמר קהלת כי הכל הבל – תהבל את ההבלים.
- דברי רבינו יונה בספר היראה "הרגל על לשון דברי יראת שמים ואז לא תכשל" – וכך נהג בעצמו ואף כששכב על ערש דווי שמעו אותו ממלמל דברי יראת שמים.
- דברי רבינו יונה שם "בכל עת וכל שעה חשוב איך תעשה מצוות ואיך תישמר מעבירה כדי שתשלים כל היום בטובה" כמו בכל דבר שכתוב בתורה בין שבכתב בין שבע"פ גם כאן "כל עת וכל שעה" כפשוטו – וכך חי.
- אם ניקית לו את מעילו שהתלכלך – אחרי הייש"כ – שאל איזה מצוה עשית עכשיו? וכשהנשאל לא ענה השיב הוא: קיימת מצות ואהבת לרעך כמוך.
- היה מעודד מאוד (ובזמנו גם עודד שימכרו ביישיבה) ספר אור השנים בו הוא מפרט את כל המצוות שאדם עושה במשך היום, כמו"כ התמסר ביותר להוצאת ספר עבד המלך לגר"ש הומינר זצ"ל (והיה מרבה להקריא ממנו בשיחותיו).
- דברי החיי אדם סוף כלל ס"ח "... וזה "הכון לקראת אלוקי ישראל" ר"ל שתכין לעצמך מקודם ולא בפתע פתאום, וכבר בחנתי בנסיון שכאשר עשיתי מצוה בפתאום לא קיימתי כראוי לכן צריך ליזהר בזה" עכ"ל החיי אדם.
- עוד היה מעורר על דברי החיי אדם בהל' יוה"כ "וראוי לאדם שירגיל את עצמו בכל ימי השנה שתהיה רגיל בפיו בכל שעה התפילה שיתפלל דוד המלך ע"ה 'הורני ה' דרך אהלך באמתך יחד לבבי ליראה שמך' וטהר רעיוני וליבי לעבודתך וכיוצ"ב פסוקי יראה מובטח לו שינצל מכל חטא, עכ"ל.
- אין ספור פעמים שהיה מעורר ללמוד את דברי השו"ע בסי' רל"א "כל מעשיך יהיו לשם שמים".
- על הפסוק (דברים ח' א') כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות וגו', על איזו מצוה מדובר? כת' האוה"ח הק' - משה השכיל בליבות בני אדם שיש דבר המטעה אותם ומוריד אותם בעבודת ה' כקטן כגדול, שיש פעמים שאדם מקיים כמה מצוות ואפי' בהידור רב, מוליד בו עצלות בשאר מצוות – "ומה מאוד פשה נגע זה" ובפרט בין כאלו המקיימים רוב המצוות ולומדי תורה (!!) "וזהו הסובב ייסורי האנשים", [עיי"ש בלשונו הנורא] ולכן כדי שלא יטעו בשגונו הזה ייחס את כל התורה למצוה אחת.
- היה מרבה לדבר על כך שחובה לדעת את כל כל המצוות, והמליץ ללמוד ספר חרדים או ספר המצוות הקצר.
- "אנחנו לא בני העולם הזה אנחנו בני העולם העליון". וכך אמרה לו הרבנית תחי' בפרידתה: אתה הולך עכשיו אל המקום אליו שאפת כל ימך. וכך חיזקה גם תלמידים שלא יבכו יתר על המידה.
- היה מביא גם את דברי הספורנו עה"פ לא תתגודדו ולא תשימו קרחה על המת. שכת' שאסור להצטער יותר מדי "כי בני אדם אתם לה' אלוקיכם".
- "תלמיד חכם". "תלמיד" – לעולם היה תלמיד, ואף מצעיר ממנו בעשרות שנים, הן בבקשת החכמה והן בבקשת הערות מה עליו לתקן. "חכם" – בהירות בכל סוגיא באופן שקושיות מפורסמות אצל אחרים לא היה להם מקום כלל לפי דרך לימודו בסוגיא.
- "אהבת תורה" – בלי גבול, לשמוע עוד דברי תורה, תמיד בצמאון, כל ספר שיצא, לעבור עליו מתחילתו ועד סופו, אולי יש דבר שעדיין לא למד או לא ידע...
- "פרישות" – אכל ושתה וישן. אך בשליטה מדהימה. א. ע"פ המבואר בשו"ע בסי' רל"א. ב. לעולם לא יתכופף לצלחת אלא יקרב המאכל לפיו, לעולם לא ינגס בפרוסת לחם אלא יחתכנה לחתיכה קטנה ושוב יחתוך ויאכל וכו'. לקנח צלחת מאן דבר שמיה (מאוס עליו ביותר).
- לעולם לא ישאל איזה הכשר יש לאוכל שהגישו לפניו (כמובן כשהנותן בחזקת כשרות) שמא יפגע ח"ו במישהו.
- על כולנה ניצול הזמן, כל רגע מחושב מה הולך לעשות, מה רוצה ללמוד, וכיצד ללמוד, ואם מישוהו נגיש וצריך אותו, אם לענות לו עכשיו זה חסד או אפשר לדחות, תמיד השאלה היא מה רצון ה', ולא מה אני רוצה לעשות, וכך בכל רגע נתון.
- כל ילד ברכסים שמע ממנו, הן בת"ת והן כשבא להתברך ממנו לפני הבר-מצוה, מה המצוות נותנות לנו, לא רק בעוה"ב, אלא כאן בעוה"ז אנחנו מתקדשים.
- שנזכה ל"קדשנו במצוותיך ותן חלקנו בתורתך וטהר ליבנו לעבדך באמת".

דברים לזכרו של מו"ר המשגיח הגה"צ רבי דב יפה זצ"ל מאת המשגיח הגה"צ רבי שמעון סנדומירסקי שליט"א

כאשר אני כותב בדמע ומעלה זגרונות על מורי ורבי המשגיח הגאון הצדיק רבי דב יפה זצוקללה"ה עוטפת אותי הרגשה ששקולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלוקינו, וכשם שאנו מקוננים בתשעה באב את קינת רבי יהודה הלוי: 'כוס היגונים לאט, הרפי מעט, כי כבר מלאו כסלי ונפשי ממרויך', כך רבה היגון והאנחה. מו"ר זצוק"ל היה עובד אלוקים בכל ליבו, בכל נפשו ובכל מאודו, כשהוא מעפיל לגבהים בשאיפתו להידמות לבוראו, והתקיימו בו דברי רבי יוחנן במגילה לא ע"א "כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקב"ה, שם אתה מוצא ענותנותו".

גם אצל מו"ר המשגיח, גדולתו וגבורתו מחד, וענותנותו מאידך, הולכים שלובים זה ליד זה. דומני כי לא היה אצלו המושג של שמינית שבשמינית שבגאווה, הכל אצלו היה בפשטות גמורה. מדברותיו נאמרו ללא רטוריקה מיוחדת, ללא הברקות, אך כמו שנאמר בנביא מלאכי פ"ב פ"ו "תורת אמת היתה בפייה ... בשלום ובמישור הלך אתי" לכן התקיימה בו: "ותורה יבקשו מפיהו, כי מלאך ה' צבאות הוא".

היה דובר אמת בלבבו, ולכן כמה הולם שם ספריו "לעבדך באמת". איתא בסנהדרין יד ע"א כי סמכוה לרבי זירא שרי ליה הכי- לא כחל ולא סרק ולא פירכוס- ויעלת חן, וביאר שם היד רמה כונת המאמר כי היו משבחים אותו לפי מידותיו, ככלה שאינה צריכה לכחול עיניה, ולא לטוח פניה במיני תמרוקין וכו' שהרי היא יעלת חן, כך רבי זירא אע"פ שהיה צנוע ולא היה מתנאה במלבושין נאים- מידותיו מייפים אותו.

כמה הדברים הולמים ותואמים להפליא את מורי המשגיח זצ"ל, יפה במידותיו כשמו כן הוא. כמה היה מכבד כל יציר נוצר, ובפרט את תלמידיו באיזה מאור פנים קיבל כל אחד, ועם כל זה היה גאון בהסתרת גדולתו.

היה אוצר בלום של ספרי מוסר ואורחות חיים, זכורני כי בכנס משגיחים שהתקיים בב"ב בשנת תשנ"ד הוא דיבר על כך שכל משגיח צריך להיות בקי בכמה ספרי יראה ואז אמר כל מיני ספרים כדעת תבונות, ופירוש רבינו יונה על משלי ועוד כל מיני ספרים בלתי ידועים ומוכרים מהרמח"ל כספר ההגיון וספר המליצה, קיבלתי אז חלישות הדעת אחרי שיחתו, לאחמ"כ פנה אלי אחד מגדולי המשגיחים בדורינו ושאלנו בתמיה האם אני מכיר את הספרים האלו, אז נחה דעתי.

זכורני היטב שיחה עמוקה שאמר בישיבה לפני שנים רבות שהיתה מבוססת על תורתו של רבינו המהר"ל. בהיותי אברך צעיר התגוררתי ביישוב רכסים, ובחווה"מ פסח לאח תפילת שחרית התלויתי למו"ר המשגיח שחתי לו איזה פירוש על ההגדה של פסח בדרך מליצה, המשגיח העיר לי שהוא עסוק כעת בהשגות נשגבות של ליל הסדר ואין ליבו מסוגל לקלוט מילי דבדיחותא.

היתה לו דרך מיוחדת לחינוך לאהבת תורה ולהנחלת תורת המוסר, הוא אמר שמי שלומד או קורא משהו הוא נמשך לזה כי זה מעניין אותו, התורה מאוד מעניינת ומושכת, איך אפשר לא להימשך אחריה. סיפר כי בחור מסוים נמנע מללמוד מוסר בטענה כי הדבר מעכיר את רוחו, ותמה איך זה ייתכן הלא מי שלומד מסור מתקן בכך את מידותיו, ומקבל מבט אחר על תאוות העוה"ז, לעומת אלו שהולכים אחת ההבל והתוהו, וכך חי עם ההרגשה של קרבת אלוקים לי טוב. ולא היה לו אושר רק מהשגחת ה'. מרגלא בפומיה שנכנס אל הקוש פנימה למרנא החזר"א זיע"א ואמר לו כי כל בחור ישיבה הוא בחזקת להיות גדול הדור.

גאון וחכם גדול היה בהבנת כוחות הנפש של האדם.

נחרט אצלי עמוק מה שאמר פעם בכנס בוגרים שע"י הישיבה הקדושה, כי יתכן שאדם קיבל מחבירו הרבה טובות, אך אם פעם אחת סירב למלא בקשתו, הוא יזכור כל חייו את הרע ולא יזכור את הטובות. בשיחה שאמר בישיבה פתח בשאלה: פחז כמים- פזיזות, זה איסור מהתורה או מדרבנן? הרי ראובן איבד שלוש מעלות חשובות עבור זה, ואז הוכיח את הבחורים שמיד בצאת השבת ממהרים לעשן סיגריה. בתקופה שהיה ר"מ בישיבה לצעירים שע"י הישיבה"ק, אמר לי כי מרגיש אז כמו דג במים, שמח בהרבצת תורה לצעירים יותר מהשפעתו הכבירה במסירת שיחותיו בישיבה גדולה, היתה לו הסברה נפלאה וגישה מיוחדת ללימוד עם דרך בהירה וסלולה.

לפני כשנתיים יצא לארה"ב לצורך מגבית מיוחדת עבור הישיבה הק', משפחתו חששו לבריאותו וניסו להניאו מכך בטענה שהדבר הוא בגדר פיקוח נפש עבורו, הוא אמר שזה ספק פיקוח נפש, ומאידך המצב בישיבה הוא פיקוח נפש ודאי, לכן אני דוחה את הספק פיקוח נפש שלי למען הפיקוח"נ של הישיבה. ואמר שמשתדל לעשות רצון ה' והרגיש שזה רצון ה', סיפר לי אז קרוב משפחתו שלפניו שהוא עבר דרך רכסים בדרך להתפלל על קברי צדיקים הוא ליווהו עד מפתן ביתו ומסר לו את שמו וביקש ממנו שיתפלל עליו שיזכה למלא חובתו בעולמו'.

מי יתן לנו תמורתו!

מעתיק השמועה

זכה הגה"צ המשגיח רבי דב יפה זצ"ל להיות מעתיק השמועה של עשרות פנינים והליכות חיים ממרן החזון איש זיע"א. ומעוד גדולי ישראל שהיו דבוק בהם עד מאוד ועקב אחר כל הליכותם. וחלקם הגדול התפרסמו בס' לעבדך באמת. וכאן סדרנו בס"ד מאתים ענינים.

רשימות דברים ששמע על מרן החזון איש

ו"ל המשגיח בתחילת רשימותיו: "יש שנכתבו בדיוק ממש כפי ששמעתי מפיו או מפי הגר"ג שולמן זצ"ל וכו' ויש שנכתבו בקרוב".

מצות תלמוד תורה ודרכי קנייתו

א. פעם כשהזכרתי לפניו דבר מסדר הלימוד שקובע הגר"ג בהלכות תלמוד תורה אמה יש הרבה דרכים לקניית התורה כל גדול שמפרסם סדר לימוד מועיל לאלו שמשורש נשמתו שמעתי שאמר שהשואל ומשיב קנה את מדרגתו על ידי שעבר ארבעים חמישים פעם על הש"ס.

ב. אמר שיותר קל ללמוד שמונה עשרה שעות ביום מאשר שש שעות ביום. [הוסיף הגר"ד, אפשר להסביר בלימוד של שש שעות ביום יתכן שהדברים שעושה בשאר הזמן יוציאו את ראשו גם מאותן שש שעות שלומד לא כן אצל הלומד שמונה עשרה שעות ביום אצלו אין מה שיוציאו זאת ועוד כל תיבה ותיבה היא מצוה בפני עצמה ומקדשת את האדם ועל כן יש חשק יותר ללמוד לדבר זה של החזו"א מצאתי סימוכין במדרש שוחר טוב תהלים על הפסוק במזמור קי"ט מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי המדרש מביא בעניין זה דברי דוד המלך ע"ה שאמר שלא הנחתי אותה כל עיקר לפי שלא הנחתי לא היתה עלי משוי אלא זמירות].

ג. שיבחו לפניו משפחה פלוגית שיש בהן אהבת תורה. והגיב אחר כך לפני מקורביו אהבת המקצוע של ראש ישיבה עדיין אינה אהבת תורה.

ד. לאיזו חתונה צריך ליסוע וכמה חייבים לשהות. השיב להשיב לב איך מנהג העולם ואיך מרגישים. ונשאל מדוע תהא מצוה זו שונה מכל המצוות השיב כך הדין בכל המצוות שאין להם שיעור.

ה. אמר קצת דברים בטלים זה מצרכי בני אדם.

ו. הים נברא עבור העמלים בתורה, מועיל לחיזוק המוח [כח העיון]

ז. שאלתי על מה שכותב הרמב"ם פ"א מהלכות תלמוד תורה הי"ג יאשה שלמדה תורה יש לה שכר ואע"פ שיש לה שכר ציוו חכמים שלא ילמד אדם את בתו תורה ומדוע לא אסרו חכמים על הבת עצמה אמר לי כך כתוב ברמב"ם והוסיף כשנפשה חשקה בתורה לה זה לא יזיק, ואמר שלא כל הדברים חתוכים. והוסיף לי שהוא כלל גדול.

ח. לאחד שחפש חתן עבור אחותו אמר מרן אל תבקש דוקא מהבחורים המצלצים ישנם הרבה בחורים טובים שאין יודעים עליהם.

בדרכי הלימוד

ט. אמר לצעיר אחד לראות בספרי האחרונים רק את הקושיות.

עקיבא איגר. יעץ לבן ישיבה צעיר שלאחר שיסיים פרק יחזור על המשניות.

כב. כמדומה שיעץ לאחד לחזור הרבה פעמים במחשבתו לאחר שעבר על סוגיא.

כג. כאשר סיפרתי לפניו דרך תמהון שיש מי שפירש שהתפסה בנדרים פירושה התפסה כדיבור הקודם ונחשב שהמתפס משתמש כדיבורו של הקודם ועל ידו הוא פועל הגיב פעמים עולה במוחו של האדם הברקה אמיתית אמנם כאשר הוא משתדל לפרשה במילים הדבר מסתלף.

כד. בחור הזכיר לפני רבינו שהישועות יעקב מביא את הרשב"א האומר כך וכך הגיב רבינו מזה תוכל לדעת רק את הבנת הישועות יעקב ברשב"א [וצריך לראות את הרשב"א בפנים] אחר כך כאשר רבינו ציטט דבר בשם חכם פלוגי אמר הבחור שהוא רוצה לראות בפנים וטפח לו רבינו על השכם.

כה. ביחס לשיטת לימוד מסוימת הגיב ואמר אוואדע א' סברא אבער ניט דאס איז סברא [מהגר"ג שולמן].

כו. כידוע מתפעל הרמב"ם מאוד מגדולת הר"י מגאש אילו היה הרמב"ם רואה את דברי התוספות היה מתפעל לא פחות. שאלתי אותו בצעירותי כשלא מסתדר לי עם התוספות אם יכול אני ללמוד עם שיטה אחרת השיב כן אבל כל כמה שמתגדלים יותר רואים יותר גדלותם של בעלי התוספות.

כז. העזתי לשאול כשיש מחלוקת ראשונים האם תמיד הכרחי לומר שכל אחד ידע את כל הקושיות שהשני מקשה עליו ולא התחשב בזה או שאפשר לפעמים שאילו היה שומע את קושיות חבירו היה חוזר בו ואמר יש משני הסוגים.

כח. שמעתי מהגר"ג שולמן זצ"ל שאמר בשם רבינו שלפי הטרדות הגדולות שהיו לראשונים ו"ל צריך להודות להם על כל מילה שכתבו.

כט. אמר הגדולים שהתיישבו לכתוב ספר המציאות שלהם נעתקה על הנייר [הגר"ג שולמן זצ"ל].

ל. שאלו כיון שהגר"א נחשב ושקול כמו ראשון מדוע אין מכריעים תמיד כמוהו והשיב אמנם היקפו למעלה מכח אנושי אבל השיקול דעת הוא סוף סוף של אחרון. ולי השיב שלא תמיד ידוע מה דעתו הוא מביא מקור לכל שיטה.

לא. שמעתי משמו שאמר שהמגן אברהם הוא גדול מפרשי השולחן ערוך בכל החלקים.

פעילויות לבני תורה

לב. לשאלת בחור צעיר אם להפסיק היום מלימודו כדי לסייע להצלחת הרישום השיב ככאב אין אנחנו מאמינים בכח התורה שעל ידה מוסיפים קדושה בכל העולם ואמר אילו היו נטורי קרתא מתמסרים ללימוד התורה כמו שהם מתמסרים למען היהדות [אידשקייט] היו פועלים בזה יותר.

י. צעיר אחד אמר למרן שהוא מאד נהנה מהר"ן על מסכת סנהדרין. אמר לו מרן אם כן עליך ללמוד [ואולי אמר אם כן עליך להרבות ללמוד]. [מפי הרב קרול זצ"ל]

יא. צריך לגשת לגמרא כאילו ישנה שאלה לפנינו לדינא וצריך לדעת מה הדין אלא שהדרך להגיע אל התשובה הוא על ידי חכמה ממושכה.

יב. שיבח את לימוד הבית יוסף שממנו אפשר ללמוד איך הפסק נבנה מתוך הגמרא.

יג. שיא יכולת הלימוד [דער שפיץ פון קענען לערנען] לדעת להוציא דין מתוך הגמרא. בזמן הגמרא כאשר ראו ילד מוכשר אמרו עתיד זה להיות מורה הוראה בישראל. היום היו אומרים עתיד זה להיות ראש ישיבה הוא ביקר את השיעורים שמלמדים בהם דברים צדדיים לסוגיא ואינם מלמדים כלל איך יוצא הדין מתוך הסוגיא.

יד. צעיר שאל אם יכול הוא להתחיל ללמוד בטור ולהגיע מתוכו לגמרא. השיב אין הבדל כמה מתחילים העיקר שיהא קשר בין הגמרא לפוסקים.

טו. כאשר סיפר לו צעיר שבבין הזמנים למד כמה זמן כמעט כל היום ספר משנה ברורה אמר לו אפשר לעשות זאת לפעמים ומעתה יהא די לך בחצי שעה ליום [ופעם אמר לי שרואים שבחורים יראי חטא יודעים כמה זמן להקדיש ללימוד הלכה].

טז. בן ישיבה צעיר שאל מהי דרך הלימוד הטובה לפניו. השיבו רבינו תלמד שבועיים בהתמדה ואז תמצא את דרכיך.

יז. לבן ישיבה צעיר ששאל אם יעדיף ללמוד בעיון או במהירות יותר לבקיאות השיב הלא זוהי מלחמה וצריך לעשות איך שיעלה בידך. שאלו הלא ואם יכול אני את שניהם והשיב תעדיף את העיון.

יח. במעמדי שאל רבינו לבחור צעיר עם אלו ראשונים הנך לומד והבחור השיב עם כולם. חיך רבינו בלבביות רבה כלומר עם אף אחד לא. ולי אמר שחוץ מהתוספות צריך ללמוד עם עוד ראשון אחד והזכיר דברי חז"ל שמי שלא טעם טעם הלכה לא טעם טעם חכמה. ואמר בלי עוד ראשון זה לא טעם טעם חכמה.

יט. שאלתי אם כדאי ללמוד ספר קרית ספר להמב"ט כדי לקבל ידיעות כלליות השיב יש שם הרבה דברים שאפשר לחלוק עליהם [ואולי הוסיף וצריך לחלוק עליהם] אם עכשיו תלמד אותו תקבל את כל הדברים כמוחלטים ואולי כשאתה לבד תברר את הסוגיא נשמתיך תגיד אחרת.

כ. אמר פעם למה נטפלים דווקא להרמב"ם שדבריו סתומים הרי אפשר ללמוד את דברי הראשונים שדבריהם מפורשים [מפי הגר"ע זקס זצ"ל]

כא. את מעלת לימוד המשניות ראה בלימוד היסודי עם פירוש הרע"ב התוספות יו"ט ורבי

לג. שאלתי אם ראוי להשתדל שכל הבחורים יעסקו בבין הזמנים בהצלת ילדי העולים והשיב אם בחור יצא למשך כמה שבועות לעסוק בחוץ אפשר שכבר לא יחזור יותר לשיבה וכמעט כל אחד הוא בספק להיות מגדולי הדור לאחר עשרות שנים רואים שגדולי הדור הם לא דוקא אלו שציפו מהם לכתחילה שכל כך יתגדלו ואחרים שציפו מהם לא יצאו מה שציפו.

לד. אמר לאחד שהיה להוט בצעירותו להועיל לאחרים ר' יוחנן בן זכאי ארבעים שנה למד וארבעים שנה לימד וכי בכל הארבעים שנה שלמד לא היה מה לפעול אלא כך הוא הסדר ארבעים שנה למד ואחר כך ארבעים שנה לימד ושמעתי שאמר על החפץ חיים שכל ימי חייו עבד להיות חפץ חיים ובעשרת שנותיו האחרונות הפך את העולם.

לה. ביחס לפעולות חבר הפעילים אמר יש יחידים שצריכים לעסוק בזה והם בדרך כלל כבר מוצאים את הדרך לזה. כשבחור בא לשאול אותי אני בדרך כלל משיב בשלילה אך לאחר שכבר התחיל לעסוק בדרך כלל אינני מפסיק אותו.

לו. לבן תורה שעסק בפעילות אמר מכל אלו שתציל ספק אם יצא אחד כמוך.

לז. אברך שאל את מרן מתי יוכל לעזוב את לימודו ולקבל תפקיד השגחה בשיבה השיבו מרן בקירוב יש מי שהממילא שלו הוא ללמוד ואינו צריך לכפות את עצמו ללמוד ויש מי שהממילא שלו אינו ללמוד רק דברים אחרים אלא שהוא יכול לכפות את עצמו ללמוד כאשר תגיע לדרגה שהממילא שלך יהא ללמוד אז תוכל לקבל את התפקיד כי אז כאשר תגמור את הטיפול הנצרך תיכף תשוב ללמוד מה שאין כן כאשר הממילא אינו דוקא ללמוד.

בדרכי החינוך

לת. אמר בחינך מה זה משגיח אחד על מאה בחורים צריך מאה משגיחים על בחור אחד והוסיף לפחות שיהיה משגיח אחד על בחור אחד כאשר ה' סידר יצר טוב כנגד יצר הרע.

לט. לשאלת אברך אם מותר לומר לפני צעירים חידושי תורה שאינם עומדים בפני הביקורת כדי לחדדם השיב מרן לחיוב אך שיהא שטר ושוברו בצדו להסביר להם מדוע אין החידושים אמיתיים הידיעה מה שאי אפשר לומר ולמה אי אפשר לומר גם היא תורה.

מ. בחור צעיר שאל מאמתי מתחלת המצוה של ללמד רבינו השיב בחינך גלבב כמו כל מצוות התורה שאל הבחור הרי הוא עצמו צריך ללמוד השיב רבינו על כל מקרה צריך לדון בפני עצמו.

מא. שאלתי מה לעשות עם צעיר שלפנתע איבד את הטעם בתורה ובתפלה ואינו יודע שום סיבה לכך והשיב מרן שינסה ללמוד כמה שעות בהתבודדות שזה מקדש מאוד וכעין העניין של לימוד בלילה שילמד ספרי אחרונים משמחי לב ספרי יראים כיון שהבחור ניסה ולא נרפא הלך בעצמו אל מרן כיון שראה את פניו אמר הירידה היא לא מטעמים רוחניים אלא מטעמים גשמיים חולשה בעצבים לך אל רופא פלוגי ויתן לך מאכלים לחיזוק העצבים

ותשוב לקדמותך והוסיף הרבה פעמים יש ירידה ברוחניות מסיבות בריאות הבחור כמוכן קיים את הדברים ושב ורפא לו.

יראת שמים

מב. לאחר פטירת המשגיח רבי אבא גרוסברד זצ"ל היה רפיון בשיבה וכמה בחורים נכנסו ובאו אל החזו"א גם אותי לקחו וכך אמר תגידו להם הרי הם רוצים לדעת ללמוד ובכן מה אפשר לעשות שהקב"ה עשה חוזה כזה שבלי יראת שמים אי אפשר לדעת ללמוד וחייך ואמר עליות דרבינו יונה איך זה מגיע אליו פתאום השערי תשובה. הרא"ש איך זה מגיע אליו אורחות חיים להרא"ש אלא שזה לא יכול ללכת אחרת.

מג. מי שאין בו יראת שמים ודאי שלא יוכל לקנות את התורה אך גם מי שיש בו יראת שמים אפשר שלא יקנה את התורה מפני שפשע בקניינים שהתורה נקנית בהם.

מד. שאלתי אם אפשר למי שאינו ירא שמים ללמוד בדרך האמיתית והשיב שלא.

מה. דיברו על שניים מי מהם יודע יותר בתורה, ואמר כיון שזה ירא שמים יותר מן הסתם גם יודע יותר.

מז. בצעירותי כאשר התחלתי ללמוד מסכת ברכות שאלתי אם אני יכול לדלג על האגדות כדי שלא להימשך יותר מדי זמן לעסוק בהן מפני נטייתי לדברי אגדה והשיב לא ראוי לשנות מכוונת חז"ל שהיה לערב יראת שמים בתוך הלימוד אך להשתדל לא להימשך מדי בדברי אגדה ופשטות דברי חז"ל משפיעים קדושה.

מח. ידיעות באגדה אינן מקנות לאדם שם תלמיד חכם, ומי שאינו תלמיד חכם סוטה גם בעיני אגדה (פאקריסט).

מח. ספרתי לו על בחור שמיאש מעצמו ואמר זה דרכו של היצר הרע שמייאש את האדם וקונה אותו ביאוש.

בלימוד המוסר

מט. הגאון ר' אהרן כהן זצ"ל ראש ישיבת חברון אמר לרבינו כי הגאון ר' ישראל סלנטר זצ"ל אמר שלהיות טוב אפשר גם בלי מוסר אך להתהפך מרע לטוב אי אפשר בלי מוסר הגיב רבינו אני חולק על כך לדעתי גם להיות טוב אי אפשר בלי מוסר אך לא מוכרח להיות דוקא מספרי מוסר מיוחדים בש"ס הלא יש הרבה אגדות חז"ל שבהם דברי מוסר ופעם השיב לשאלת הסבא מסלבודקא זצ"ל ששמע שהוא מתנגד למוסר ואמר למתנגדי המוסר מתנגד אני יותר.

נ. בסוף הלכות משנה תורה להרמב"ם ישנם דברי מוסר דברי הרמב"ם טובים גם לאלו החלשים ביראת שמים

בדרכי עבודת ה'

נא. אמר משל ביחס למחקים את דרכי הגר"ח מבריסק ז"ל משל לעגלה שהיתה רתומה לארבעה סוסים ונסעה במהירות רבה ראה אותה מי שעגלתו רתומה רק לשלושה סוסים וחשב בלבו הרי המרחק בין שלושה סוסים לארבעה אינו גדול כל כך וניסה לחקותה ראה

מי שעגלתו רתומה לשני סוסים את העגלה הרתומה לשלושה סוסים דולקת במהירות וחשב בלבו הרי ההפרש בין שני סוסים לשלושה אינו גדול כל כך וניסה לחקותה (מהגר"י שולמן זצ"ל).

נב. אמר למשגיח מאחת הישיבות אל תחקה אף אחד תעשה איך שאתה מבין שאלו הלה אם כן זה קל השיבו רבינו אין הכי נמי (מרי צבי כהנא זצ"ל)

נג. שאלו בן ישיבה צעיר האם כדאי ללמוד פסיכולוגיה בספרי חכמי העמים כדי להכיר את הנפש לצורך עבודת ה' והשיבו הלא ברש"י על החומש יש כל כך הרבה

נד. לא טוב שיהא אדם עצבני לאחר קיום מצוה שמא לא קיימה כראוי יש בזה גם חילול ה' כלפי האנשים הפשוטים כי נראה בעיניהם שאדם הרוצה לדקדק במצוות מוכרח להיות עצבני והיה רגיל להזכיר את דברי הרמב"ן סוף הלכות נדה הכותב לא יכניס אדם ראשו בספיקות החמורות אשר אין להם קץ וסוף.

נה. בחור סיפר שמתחיל לדבר בדברים מועילים ושוכח ועובר לדברים שלמענם לא היה כדאי לבטל מן הלימוד ומצטער על כך אולי כדאי שיפסיק לדבר עד שיגיע לדרגה שלא ייכשל עוד השיבו רבינו שימשיך כאשר נהג להתחיל בדברים מועילים לשכוח ולעבור לאינם כדאיים ולהצטער על כך.

נו. פעם אמר לי ביחס לעניין מסויים כיצד לנהוג שאלתי תורה היא וללמוד אני צריך מדוע וענה גם אני לא יודע למה אבל ההרגש הוא שכך זה יהיה יותר חלק.

נז. שאלתי אם כדאי לנהוג את ההנהגות שהמקובלים אומרים והשיב רואים כי אלו המדקדקים בזה אינם מדקדקים די בדין גם את הדין לבד קשה לשמור במלואו על כל פרט צריך להתייעץ.

נח. מותר להתפלל בקול רם כשהדבר מסייע לכוונה עיין או"ח סי' ק"א ס"ב אמר שגם ההתרגשות בכלל הכוונה.

מדות ודרך ארץ

נט. צעיר אחד אגב החמרתו חומרות שלא היו לרצון הוריו ת"ח לא נהג בעדינות כלפיהם כאשר התלוננו על כך לפני מרן העיר אחר כך לאותו צעיר כי העדינות היא דבר גדול בעיני חז"ל.

ס. בשמחת תורה אצלו נתנו הקפה ראשונה לבעל בית כשנשאל על כך אמר ראשית מפני דרכי שלום ושנית ישנם בעלי בתים מסויימים החשובים יותר מבני תורה

סא. אמר שמותר לסדר את המיטה לפני התפילה כיון שזה דרך ארץ ואין זה בכלל מלאכה

סב. חז"ל אמרו במסכת נדרים דף מ' ע"א שלא יבקר אדם את החולה לא בשלוש שעות ראשונות של היום כי אז רווחא דעתיה וכסבור המבקר שנתרפא ואין צריך לבקש רחמים עליו ולא בשלוש שעות אחרונות של היום כי אז תקיף חולשיה וכסבור שהוא באפס תקוה ומתייאש מן הרחמים שאלתי אינני רואה שרוב החולים מצבם שבג' שעות אחרונות של היום מתייאשים הם כבר מן הרחמים השיב החזו"א חז"ל התכוונו שלפני שאדם הולך לבקר את

החולה שישים לבו לשתי הנקודות האלו אם הוא רואה שלא שייך את זה

סג. שמעתי בשמו שאמר שלהתפרץ בצחוק זה עצה נגד כעס. [פעם היה אצלו אחד העסקנים ורבינו דפק בידו על השולחן כשיצא הלה אמר רבינו כשבת שחוק נסוכה על פניו מה אפשר לעשות הם לא מבינים אחרת].

אמונה ובטחון

סד. יעץ לבן ישיבה שהתלונן על הטרדות באמונה שילבש טלית קטן כשיעור ושיזוהר בשעת הלימוד שלא לנגוע במקומות המכוסים כמדומה שגם אמר למי שהוא הרי ההטרדות אינן נובעות מרוב חכמה אלא ממיעוט הקדושה על כן הדרך היא להרבות את הקדושה וממילא יסורו הפקפוקים.

סה. גם שמעתי שאמר שיש להראות למוטרד שמתייחסים אל זה בחיך ולא ברצינות כאילו יש כאן בעייה לדון. ופעם אמר לי החפשיים אינם שמים לב שהאמונה בה' הרי היא פתרון לחידה סתומה.

סו. כמדומה שאמרו בשם הגה"צ ר' יחזקאל לעוינשטיין זצ"ל שמסר בשמו טעם למה אינו שולח לאחרים לומר להם מה שבדעתו כאשר אינם באים בעצמם אליו כי אם באים בעצמם לשאלו הוא רואה בזה את השגחת ה' ששלחם אליו וכיון שה' שלחם אליו גם יתן בדעתו מה להשיבם אמנם כאשר הם אינם באים מאן יימר שצודק מה שעולה בדעתו.

סז. בן ישיבה שח לפניו שעשה תכנית לסיים במשך הזמן כך וכך דפים ועכשיו לבו שבור כיון שלא עלתה בידו כפי שתיכנן. השיב מרן זה נגד דעת חז"ל לעשות תכנית ועודד אותו.

סח. בן ישיבה אחד שאלו מה ישיב על הצעה למשרה תורנית חשובה שמציעים לו אמנם הוא היה מעוניין ללמוד עוד שנה אבל המציעים טוענים שלא בכל שעתא מתרחש ניסא ואולי בשנה הבאה לא תזדמן לפניו הצעה כה חשובה השיב מרן אם עכשיו מוכנים לקחת אותך כל שכן לאחר שתלמד עוד שנה ומה שטוענים הם שלא בכל יומא מיתרחש ניסא. הטעים מרן לאו בכל יומא מיתרחש ניסא וכך הוה לאחר שנה שוב הוצעה לו ההצעה וקיבלה. (מפי הרב חיים בירנבוים)

סט. דודו של בן ישיבה אחד היה חולה מאד ובן הישיבה ביקש ממרן שיתפלל עבור דודו והוסיף זה יהיה קידוש ה' גדול אם החולה יתרפא הגיב מרן בחן ודאי ה' יכול לעשות הרבה קידוש ה'.

ע. אחד שהיה אחראי על בת ישראל מצפון אירופה אמר לרבינו שהוא חושב שאין כאן הרבה בחורים מתאמים בשבילה ואולי כדאי לשלח לאמריקה חיך רבינו ואמר מה צריך שיהיה הרבה בחורים מתאמים.

קדושה

עא. לשאלת בן תורה אם כדאי לטבול כל יום במקוה כדי לקבל קדושה השיב בשעה שצריך ובערב שבת.

עב. הדברים החמורים לא נאמרו על קרי שבא מצד הטבע

עג. מצד אחד הרי אדם צריך לשבר את תאוות האכילה ומצד שני הרי אסור להימנע ממה שנצרך לבריאות אבל כאשר אפשר להאחז בחשש איסור כדאי להאחז

עד. שאלתי אם לדבר בדברי תורה עם כאלה שאינם זהירים מנגיעה במקומות מטונפים. והשיב בדברי יראת שמים כן משום עת לעשות וגו'.

עה. מעשה בבן ישיבה שנתייתם בקטנותו ונאסף למשפחה אחרת ולא ידע כלל על מגדלתו שאינה אמו יולדתו וממילא היה נוהג עמה כבן עם אמו והיו מתנשקים בהיפרדו לצאת לישיבה ובבואו הימנה יום אחד נתגלה לו הסוד ומאוד לא נעם לו שגם מגדלתו תדע מזה שנודע לו שאינה יולדתו וכנראה חשש לעגמת נפש גדולה אצלה ובא לשאול את מרן אם מותר לו להמשיך כמנהגו עמה כדי שלא תרגיש שיודע האמת והשיב מרן שאינו יודע היתר לזה. (שמעתי מהרב אריה וינברג)

עו. שאלתי מדת חסידות שההורים יהיה להם צער מזה מה עדיף ושאל איזה מדת חסידות אמרתי לו גידול זקן ואמר זקן אינו מדת חסידות אלא עיקר מדת חסידות היא הנהגה שהתורה דורשת רק מיחידיים מחסידים אבל מה שהוא דרך התורה לכולם הוא עיקר והוסיף למה שיצטערו ההורים אדרבה הם צריכים לשמוח וכשבאתי הביתה אכן אמרו לי הורי ז"ל החלטת לגדל זקן, טוב.

עז. את השיטה ללכת בלי זקן ובמעיל קצר כדי לקרב בני אדם אל התורה ראה כהפרזה. גם שמעתי שבחור משוויץ שבהיותו בארץ ישראל גידל זקן ולבש לבוש ארוך חשש שכאשר יחזור לשוויץ במראהו החדש יחששו הוריו לשלוח את בניהם לארץ מסרו שמרן אמר לו שאינו צריך לשנות את לבושו.

עח. ת"ח אחד חפץ עבור בתו בבחור שזקנו היה מגודל הרבה וכיון שחשש שבתו לא תסכים לבחור כזה יעץ לבחור לקצר את זקנו כאשר בא הבחור לשאול בעצת רבינו לא הסכים שיקצר גם אמר שאם עניין הזקן הוא כל כך קובע אצל המדוברת סימן שאינה כראוי אמנם יכולה היא עוד להיות כראוי אבל בשעה זאת אינה כראוי גם אמר הרי טוב לאדם שיהא לו מבחן מה היא המדוברת ואם היא מסכימה לזקן הוא כבר סימן מה הבחור כמובן שמע לעצת רבינו ולא הסכים לקצר זקנו והשידוך נגמר גם כן.

עט. בחור רצה לעשות מעיל ארוך לאחר אירוסיו המאורסת שהיתה מחוגים תורניים לובשי קצרות כאבה מאד על החלטתו ובכתה אביה ביקר אצל מרן וסיפר לו על כאב בתו כאשר ביקר הבחור אצל מרן וגלווה אליו בטילול הראה לו מרן על הכביש ואמר לו הנך רואה הכביש נמשך בקו ישר אחר כך מתעקם ואחר כך שוב ממשיך בקו ישר באמצע אי אפשר היה להמשיך בקו ישר והיה הכרח להתעקם מעט אך אחר כך כאשר נתאפשר שוב המשיכו בקו ישר כך גם ביחס למצבך מוכרח אתה עכשיו לסטות מן הישר לזמן מה ולהמתין עד אשר תוכל שוב ללכת כמו ישר וללבוש כראוי

פ. סבר שיש למעיל ארוך סמך מדאורייתא ולא תעלה במעלות על מזבחי עיין רש"י.

במלחמתה של תורה

פא. שמעתי מבעל המעשה שהיה רב במקום שהמשכורת היתה דלה והציעו לו לשמש בעיר אחרת אמר לו מרן אם המשכורת דלה לא ירצו לבוא לכאן להיות רב והרי אי אפשר להשאיר מקום בלי רב ה' יעזור שגם כאן תסתדר.

במצות תוכחה

פב. פעם שאלתי על מקרה מסויים אם חייבים להוכיח והשיב אינני יודע והוסיף התוכחה הטובה ביותר היא לימוד התורה על ידי כך משפיעים קדושה על כל העולם.

פג. ספרתי לפניו בבית הכנסת שהנני מתפלל בהיותי בבית הרבה מניחים את תפיליהן למטה ממקום השערות אמר לי מרן אולי אפשר שיתעסק בתיקון הזה מי שאין תורתו אומנתו כאשר השבתי שכנראה לא ימצא השיב בקירוב להעיר באופן שלא יתעורר מזה רעש אלא היום לקצת ומחר לקצת וגם לא לומר שכאשר הם מניחים אינו טוב אלא שיותר טוב להגביה.

בדיני השבת אבידה

פד. שאלתי אם חייבים להביא את האבידה לביתו של בעל האבידה או מספיק להודיעו שאבידתו מצויה אצלי והשיב שדי להודיע לו שהאבידה מצויה אצלי ואין מחובתי להביאה לביתו.

פה. שאלתי אם חייב אני תיכף ללכת להשיב האבידה או שמא אפשר להשתהות ועד מתי והשיב אם יש סיבה אפשר להשתהות. שאלתי ואם זה באמצע סדר הלימוד אמר זה סיבה.

פו. שאלתי כהיום שאין בני ישיבה ממשמשים בכיסם בכל שעה איך הדין והשיב פארפאלן כך חז"ל קבעו הפקר בית דין הפקר. עכ"ד מרשימות הגה"צ ר' דוב זצ"ל

שמועות בע"פ על מרן החזון איש

פז. בס' אש תמיד עם' תשס"א כת' בשם הגאון רבי דב יפה זצ"ל מה שמע מהחזון"א זצ"ל שפרסום סוף זמן ק"ש שבלוח לא"י שהוא כדעת המג"א הוא חומרא דאתי לידי קולא כי אמנם הזמן הכתוב שם הוא מוקדם מן הזמן שעל פי הגר"א אך הנעור מאוחר ורואה את הכתוב בלוח סבור הוא שבזו כה וכה אחר את זמן ק"ש ואינו ממהר לקרא בזמן אף כי לפי האמת עדיין לא עבר הזמן והמצוה עדיין מוטלת עליו.

פח. כתוב על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל (דברים יז, יא) ומצוה זו נאמרה בזמן הסנהדרין בישראל ואמרו בשם החזון"א שהשיב לשואל שתמה בפניו מגיין לנו שצריך לשמוע לגדולי תורה גם כשאין סנהדרין והשיב ומה יהיה כשאין סנהדרין וכי יהיה הפקר עכ"ד

פט. ידוע על מקרה שהחזון איש הוזמן להיות סנדק ומשהגיע הזמן המיועד לברית והוא לא חש בטוב ביקש שימתינו עוד זמן מה שמא

תשתפר הרגשתו ויוכל לבוא מחמת התועלת לתניוק. (לעבוד באמת חלק ב' עמוד שטו)

צ. בשלמי ניסן פרק האורג קונטרס צידה פרק י"ב כתב ומטין בשם החזו"א דאף בזמן הזה מותר להרוג כינה דאף אם נימא דנוצר גם ע"י פריה ורביה אבל לא הוכח דאינו נוצר גם בלי פריה ורביה שמעתי מהגה"צ רבי דב יפה זצ"ל ששאל למרן זצ"ל. [אלא דביאור זה צ"ע דהזכרנו לעיל פרק י"א דדעת הרמב"ם דלא תלוי ממה נוצר אלא אפילו נוצר מעפר מ"מ כיון שמוליד ע"י זכר ונקבה נחשב לפרה ורבה וכן מסיק בביאור הלכה סימן שט"ז ס"ט].

צא. מקובלני מפי מו"ר הרב דב יפה זצ"ל המשגיח בישיבה בכפר חסידים אשר היה מבאי ביתו של החזון איש כי היה עד למעשה שבו פסק החזון איש שהעיקר להלכה כדעת התוספות המובא בר"ן בנדרים שמלכ"י ישראל אינם רשאים להטיל מכס וכיוצא בזה וכן פסק כי מי שנטלו ממנו שלא כדין רשאי לעשות דין לעצמו וכן הורה בעניין זה כי בן רשאי לעשות דין במה שנטלו מיד אביו שלא כהלכה. (ספר ממלכת הכנים וגוי קדוש עמ' 197 במאמר של הרה"ג ר' זלמן קורן)

צב. כתב הגר"ד יפה זצ"ל בשם מרן החזו"א זצ"ל וז"ל כמו"כ ישנה חשיבות להגיע קביעות לתפילה ואין די לבוא מדי פעם ומעשה שהייתי עם עוד בחור אצל החזו"א החזו"א שאל את הבחור האם הוא הם לתפילות בישיבה הבחור לפעמים אמר לו החזו"א אם פעם קמים ופעם לא אזי גם כשקמים כאילו לא קמו.

צג. הביא המשגיח הגה"צ רבי דב יפה זצ"ל בקונ' על פתחינו עמ' בשם מרן זצוק"ל כי בתקופה זו בין האירוסין לחתונה הלב פתוח לקבל וניתן להגיע להסכמות נכונות ביחס לדרכי עבודת ה' שאולי יקשה להשיגם אחרי החתונה ע"ש.

צד. החזון איש סיפר לי שבראדין התעוררו קנאים והציתו ספרייה גדולה שהיו בה גם ספרים שאינם כשרים ולבסוף יצאו מההצתה תקלות גדולות ואמר החזון איש שאעפ"י שהתעוררות להצתה נבעה מהרגש טוב לבער את הספרים שאינם כשרים. הרי גם ראובן עשה את מעשהו מצד רגש טוב של כבוד אמו ואעפ"כ התורה מגנה את מעשהו בגלל שנעשה באופן של פחוז כמים ללא שיקול דעת מספיק של כל צדדי הנושא.

צה. על הגאון מוילנא ז"ל נכתב שהיה ישן ס"ה ב' שעות ביממה ואמר רבינו וכמה ישנו אב"י ורבא כמה שצריך לישון הגר"א יכל בשינה בת ב' שעות ואין זה אומר שכל הגדול יותר היה ישן פחות. (הרב לוי שיינר בשם הגר"ד יפה זצ"ל)

צו. שמעתי מאזמו"ר המשגיח מרן הגר"ד יפה זצ"ל שמרן החזון איש זצוק"ל אמר לו לראות קצת כל יום בעיתון בכדי לעמוד בפרץ ושאלתי אם זה הוראה לאדם פרטי או כאדם ציבורי ואמר אז לא הייתי אדם ציבורי אבל יכול להיות שהחזו"א צפה שאני יהיה אדם ציבורי. [החזון איש אמר לי ביחס לקריאת עיתון מה שקוראים פחות יותר טוב בהזדמנות אחרת הוא אמר לי שלפעמים יש צורך לקרוא מעט כדי לעמוד בפרץ. לעבוד באמת].

צז. עוד שמעתי מאזמו"ר היום רואים שאנשים מאריכים בשמונה עשרה ולעומת זאת מקצרים בקריאת שמע אצל גדולי ישראל שאני הכרתי כדוגמת החזו"א והרב מברסק זצ"ל היה ההיפך הם האריכו ודיקדקו בק"ש ובתפילת שמונה עשרה הם לא האריכו כנראה המשיך המשגיח שהיום אוהבים לבקש ולא לקבל דהיינו רק לבקש בקשות מה' ולא לקבל על עצמינו את עול עבודתו ית"ש.

צח. אאזמו"ר המשגיח סיפר שאחד שאל את החזו"א אם ללמוד מוזיקה ע"מ להתחזק ברוחניות והחזון איש אמר לו ללמוד רק שלא יראו את זה אחרים מחשש שמחמתו ירצו ללמוד ולהם לא תהיה מזה תועלת.

צט. פעם אמר אאזמו"ר המשגיח בשיחה שהחזו"א אמר לו שהדחיה שהם נותנים כאן בארץ לבני הישיבות זה מההבטחה שלא תשכח מפי זרעו. (רשימות נכדו)

ק. כידוע דיבורו של מרן זצוק"ל היה תמיד כשבת חיין בשפתיו ושאלתי פעם למרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א איך היה נראה דיבורו בימי בין המיצרים והשיבני מרן הגר"ח כמדומה כי גם בתשעה באב לא היה דיבורו שונה משאר ימות השנה.

קא. פעם הפצירו בו כמה קנאים שיאסור לרבים את ההשתתפות בחנוכה ישיבת פוניבז' וזאת בגלל בואו של הנשיא יצחק בן צבי למקום זה והוא הואשם אז בהעברת דתם של המוני ילדי ישראל משלא הרפו ממנו וביקשו ללחוץ עליו בענין אמר להם מרן החזו"א אם אתם חושבים שזה לא כסדר שאני לא עושה מה שאתם חפצים הלא זהו שיטת המזרחי שבטוחים הם שהם מבינים טוב יותר מהרבנים.

קב. תמיד טרח מרן החזו"א זצוק"ל להרגין את לב כל הבאים אליו ונוהר תמיד מלגרום צער לזולתו ואפילו בדיבור קל שבקלים אולם היה פעם יוצא מן הכלל בעת שבא אחד מבני ביתו והפריע לו בדברי הבאי בעת לימודו יחד עם בן ישיבה אחד נענה מרן ואמר אפילו מלאך המוות לא יכול להפריע כל כך בקלות באמצע לימוד. וכונתו היתה למבואר בגמרא במעשה עם דוד המלך שמלאך המוות לא יכל ליטול נשמתו בעת לימודו והוצרך להפסיקו קודם מתלמודו.

והגר"ג שולמן זצ"ל אמר לי שאמר לו מרן החזו"א שכשבאים אליו ב' אנשים והאחד מופלג בתורה והשני מופלג ביר"ש ומידות טובות ליבו נוטה יותר אחר השני ומיד כשסיים לומר כן הוסיף אפשר פעל מיר אין אהבת תורה תרגום אולי חסר לי באהבת תורה.

קג. ישנם שאסרו מלהשתתף בבחירות מפני האיסור שבהתחברות לרשעים אמר ע"ז מרן החזו"א וכי כשליסטים מתנפל עלי ורוצה לשדוד את ממוני אולם אני נאבק עמו נקרא הדבר שאני מתחבר איתו ובשביל מה אנו שולחים נציגים לשם אם לא להגן עלינו אפשר גם שע"י השתתפותנו בבחירות יש לנו חלק בכל הדברים הטובים שיוצאים מהשלוחים שלנו אולם אם השלוחים עושים מה שלא צריך אף מעשיהם מתייחסים אלינו שהרי לתיקוני שדרתך ולא לעיוותי ואין מעשיהם אלו על אחריותנו ובזה אין הם שלוחנו בכלל.

קד. מרן החזו"א זצ"ל סבר שאין בכך חסרון אם האשה מבוגרת מבעלה במספר שנים

קה. מרן החזו"א זצ"ל אמר לבחור מבוגר שבא אליו לבקש ברכה למציאת זיווג העיצה לזה היא שיתפלל על חבריו הנמצאים במצב שלו וכמו שאמרו בגמ' ב"ק צ"ב אי שהמבקש רחמים על חבריו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה.

קו. שמענו מהגר"ר דב יפה זצ"ל שאלתי בנוגע לדין שמותר לכתוב חידושי תורה בחול המועד משום שמא ישכח והוי דבר האבד [עיי' שו"ע אור"ח סימן תקמ"ה סעיף ט' ובמשנה ברורה שם] האם מותר לכתוב חידו"ת כדי שהדברים יתבררו יותר על ידי הכתיבה שלכאורה כהאי גוונא הדבר נחשב רק כמניעת ריוח ולא הפסד וענה שביחס לתורה הכל נחשב לדבר האבד.

קז. על כמה מגדולי האחרונים התבטא שאם צריך להביא ראיות מכל הש"ס בזה הם יותר גדולים ממנו אבל ללמוד על המקום יכול הוא יותר טוב.

קח. אמר להגר"ר נתן שולמן זצ"ל על הצורה בה לומדים בישיבות מסכת יבמות והעיר בביקורת אלו דברים עדינים ומגשמים אותם.

קט. על דברי אחד מגדולי ראשי הישיבות שבדור שלפניו שהעדים נותנים כח לבית דין לפסוק התבטא רבינו מה זה זריקה.

קי. כשאמרתי לרבינו כי שמעתי מאחד מגדולי ראשי הישיבות שאמר שאף שאינו מבין את הצד הזה שמינו עניינה כח וזכות הטענה אבל יש ראיות לכך חיך.

קיא. היה יהודי שהחליט ללכת להכיר מקרוב את גדולי ישראל ומסר שהתפעל במיוחד מביקורו אצל החזו"א וכך סיפר באתי אליו אמרתי לו את מטרת בואי והגיב בצחות לשונו אז כאן זה המקום ותוך כדי הדברים הוסיף ואתה גם שומע בקולם.

קיב. נשאל בנוגע לבחור שהגיע לפרקו אם יכול הוא להמתין עד שיציעו לו שידוך או שמא עליו להשתולל שיציעו לו והשיב שהענין תלוי במדת הבטחון של האדם.

קיג. היה אחד שרצה להקפיד לא להוציא מפיו מילה מיותרת אמר על כך החזו"א צריך לזה ראש גדול.

קיד. הגיע בן תורה לשאול על עניין מסויים ורבינו השיבו לשלילה לאחר זמן הגיע אביו של השואל אל החזו"א אמר לו את אשר על לבו והחזו"א דיבר עמו מה שדיבר אחר כך קרא לי החזו"א ואמר אי אפשר כל כך להתאכזר על האבא והוסיף ר' אלחנן אומר שמה שמותר לשנות מפני השלום הני מילי באקראי אך אם יתמיד בכך הוא יהיה שקרן אם הבן יתמיד לא להתחשב באביו יהיה אכזרי.

קטו. התבטא פעם על שניים ששימשו בתפקיד הרה"ר כלפי האחד אמר שהתכוון יותר לשם שמים אך הזיק יותר ובאשר לשני אמר המצב הוא הפוך. ופעם התבטא על אחד מהם הכבוד שנתנו לו החופשיים העבירוהו על דעתו בהזדמנות אחרת התבטא הפריז באהבת רשעים. מהגר"ר דב יפה זצ"ל

קטז. נשאל למה הספר נחלת דוד יחסו להראשונים אינו כל כך בהכנעה כמו אחרונים

אחרים והשיב רואים שכל שרבה יותר עניות האחרונים כך הם מרבים לחלוק לעתים על דברי הראשונים עד שלפי ענותנותו של הגרע"א אפשר היה לצפות שיחלוק יותר. מהגר"ר דב יפה זצ"ל

ק"צ. צעיר חסידי נועץ ברבו בעניין מסויים והורה לו רבו הוראה שהחזו"א לא תמך בה אך לשואל הצעיר שבא לאחר מכן לשאול כאותו ענין את החזו"א לא השיב רבינו מטוב ועד רע והסביר אחרי כן רבינו ואמר צעיר זה מקושר לאותו אדמו"ר ואת אשר פסק לו רבו אף שאין הוא תומך בדעתו אין לכנותו כטעות משום כך לא רצה לענות לו כדי שלא לפגום באמונת חכמים אשר לו וזו היא מעלה גדולה בחיים. מהגר"ר דב יפה זצ"ל

ק"ת. הורה לענין עדיפות הדלקה בחלון הפתוח לרה"ר או בפתח הדלת שאם יש הבדל גדול בפרסומי ניסא עדיף להדליק בחלון ואמנם כשיש רק הפרש קטן ביניהם ידליק בפתח ביתו מהגאון ר' דב יפה זצ"ל מפי הגאון רבי שאול ברזם זצ"ל

ק"ט. ס' שלום רב עמ' רמד כתב שהעיד בפניו הרה"ג רבי דב יפה ששאל את החזו"א האם מותר לומר לאשה שלום והשיב החזו"א שמותר כיון שבזמנינו הן נעלבות והכל לשם שמים עת"ד

קכ. פעם העיר באוני אחד ממקורביו אין ביכולתי לעבור פעם נוספת על הדברים שחידשתי כאשר כתבתי זה היה סוף יכולת היגיעה שלי בענינים אלו. (פאר הדור)

קכא. לגבי שידוך לבעלי תשובה. כל הבעיה שהבחירה קשה עליהם יותר מאחרים אך אם למרות הקושי התגברו ובחרו בטוב אדרבה מעלתם יתירה

קכב. פעם היה משוחח בענין לימוד המוסר כמה צריכים להאריך בו והתבטא אדם גדול משיג יראת שמים בזמן מועט והוסיף בבדיחותא מעשה באדם גדול שאשתו התאוננה מדוע רק היא צריכה לדאוג דאגותיהם והוא אינו משתתף ודואג עמה והשיב לה דאגות שלך במשך שבוע שלם מספיק אני לדאוג ברגעים מועטים.

קכג. עיון בספר 'יסוד ושרש העבודה' ובספר 'נפש החיים' עשוי לעורר את הרושם שבין מחברי הספרים הללו ישנה מחלוקת גדולה היסוד ושרש העבודה מרבה לעורר על הצורך לצרף כוונה נכונה לעשיית המצוות ואילו נפש החיים מדגיש חזר והדגש שהעיקר לעיכובא הוא עשיית המצווה. החזון איש אמר לי על כך בשמו של הגאון ר' נפתלי אמסטרדם זצ"ל שבאמת אין מחלוקת עקרונית ביניהם ושניהם מייקרים מאד הן את הצורך לדקדק בעשיית המצוות כהלכתן והן את החשיבות שבכוונת המצוות אלא שלמול עיניו של יסוד ושרש העבודה' עמדה בשעת כתיבת הספר דמותו של ליטאי קר שהעניין של כוונה במצווה היה חלש במיוחד אצלו ומשום כך כדי לתקן תופעה זו הוא הדגיש בספר במיוחד את חשיבותה של הכונה במצווה לעומת זאת מול עיניו של ר' חיים וואלווין עמדה בשעת כתיבת הספר דמותו של חסיד חם שבעוד שבעניין של כוונה במצוות הוא היה נלהב מאד הרי בעניין של דקדוק בעשיית המצווה בזמנה ושימת לב לכל פרטי המצווה הוא היה לקוי ומשום כך הרבה

הגר"ח להדגיש בספרו את הצורך והחוב החשוב שבכשיית המצוות כהלכתן ובזמנן.

קכד. ישנם אנשים נשואי פנים אשר מקפידים מאוד על לבוש מהודר ומצוחצח והם נסמכים על דברי חז"ל שת"ת שיש לו רבב על בגדו חייב מיתה החזון איש התבטא על כך בחינך מבואר בספרים שראוי לכל תלמיד חכם לאמץ לעצמו מצווה מסוימת ולהדר בה באופן מיוחד כפי הנראה ישנם שהחליטו לאמץ את העניין של זהירות מרבב על הבגד.

החזון איש עצמו סבר שהקפידא היא על כתם לח שבוזה יש גנאי אבל בכתם יבש אין גנאי ואין בזה קפידא]

קכה. על המדינה הוא אשר הטביע בלשון ערומים נקיה שלו את הביטוי הממצה והאומר הכל אין זו אתחלתא דגאולה אלא סיפא דגלות

קכז. מסופר בשם החזון איש על עשיר אחד שהרויח את עיקר כספו ממסחר ביערות עד שיום אחד אחזה אש בעצי היער וכליתה את כל יערותיו וכל רכושו ירד לטמיון מאז כאשר היה עובר הלה ליד היערות היה נאנח ואומר אוי היער אוי היער כמה חבל שהשקעתי בו את ממוני אמר לו הבית הלוי אתה חושב שבגלל השריפה שאחזה ביער איבדת את כספך אך האמת שבגלל שנגזר עליך להפסיד את כספך סובבה ההשגחה שהיער יעלה בלהבות.

קכז. מרגלא בפומיה תולדות חיי גדולי ישראל הם ספרי המוסד הטובים ביותר.

קכח. שמעתי בשמו של החזון איש שהטובה הגדולה ביותר שאדם יכול לעשות לכלל ישראל הוא לתת להם אדם גדול, ואמר שטובה זו יכול אדם לעשות גם עם עצמו.

קכט. סיפר הגה"צ ר' שלום שברון בשם רבי דב יפה שהיה סיפור עם אחד משכניי החילוניים שאשתו היתה מפלת נפלים ששלח אותו לחזו"א והחזו"א אמר לו שיהיה מלזרוק את הציפורנים על הארץ כמבואר שהדבר גורם להפלת נפלים ומאז פסקו ההפלות שאלתי את החזו"א הרי יכלתם לעשות ממנו בעל תשובה. אנתנו לא סוחרים השיב רבנו החזו"א זי"ע.

קל. בחור אחד אמר לחזון איש שכפי איך שהוא מכיר את עצמו ברי לו שאם ילך לצבא הוא לא יתקלקל מאידך יש לו חשש שהוא יצטנן ביראת ה'. השיב לו החזון איש שגם להצטנן ביראת שמים זה יהרג ואל יעבור.

קלא. לחזון איש הייתה ביקורת על אותם שעל סמך אמירת בלי מבטיחים הבטחות שאינם בטוחים שיוכלו לקיימם טענת החזו"א הייתה שאף שגדר אין כאן הבטחה יש כאן משום כך סבר החזו"א שראוי להתבטא אני מקווה לעשות את אשר בקשת וכדו'.

קלב. כבר אמר מרן החזו"א שהחכם נהנה מכיבוש יצרו יותר ממה שנהנה הכסיל ממילוי תאוותו.

קלג. החזו"א אמר שראוי לכנות את בעל האבני נזר בתואר האגלי טל כשמו של החשוב שבחבורי.

קלד. החזון איש אמר לי שהגר"ר שמואל סלנט זצ"ל אמר על המהרי"ל דיסקין זצ"ל שהוא יכול ללמוד מאה דפי גמרא גמרא ביום אחד ודף גמרא אחד במשך מאה יום והוסיף רבי

שמואל גם אני מסוגל ללמוד מאה דפים ביום אחד אך מאידך אין ביכולתי ללמוד דף גמרא אחד במשך מאה ימים.

קלה. עוד סיפר לי החזון איש זצ"ל שפעם שלח המהרי"ל דיסקין לר' שמואל סלנט דברי ביקורת על עמדה ציבורית מסוימת של הגר"ש הגיב על כך הגר"ש. אמנם יודע אני שהמהרי"ל דיסקין הוא גאון הדור אך מה אעשה שאני יכול לעבוד את הקב"ה רק עם השכל שלי.

קלז. הגאון ר' חיים עוזר זצ"ל אשר נודע בכשרונותיו הגאונים הביע בהזדמנות מסוימת את התפעלותו מהעובדה שהחזון איש מבחין בדברים שהוא עצמו אינו מבחין בהם כשמסור לחזון איש על התפעלותו של הגר"ח הגיב החזו"א אין ממה להתפעל הסיבה שאני מבחין בדברים שגאון כר' חיים עוזר לעיתים לא הבחין היא משום שאני מתנהל לאיטי - כסבי דאזלי אתיגרא. כזקנים ההולכים על משענתם. וכפי ששינוי בפ' אלו מציאות' שמשעה שהם הולכים בשדה כל אדם מותרים בלקט משום שהם הולכים על משענתם בנחת ורואים כל שיכולת ושיכולת.

קלח. החזון איש זצ"ל אמר על עצמו שאם לא היה מחזק את עצמו באופן תדיר הוא היה שוקע בבזבז של הרחוב.

קלט. מרן הגר"ח שליט"א העיד ששמע את החזו"א בעת ששכב במיטתו גזוף בעצמו קום כבר עצלן.

קמ. יהודי יקר מעריץ גדול של החזון איש שאלו האם ידוע לו שהוא גדול הדור והשיב החזו"א שידוע לו. חזר הלה ושאל אם כך מדוע הרב נוהג כה בפשטות. השיב החזו"א שאין לו סיבה להתנאות על פני אחרים כי אילו לאחרים היה את הכוחות שיש לו אפשר שהיו עובדים את הקב"ה בשלמות יותר ממנו.

קמא. ידועה דעת רבנו הגר"א שאין לטבול כשבת במקוה אפילו טבילת עזרא בגלל חשש של סחיטה שאלתי את החזון איש הרי גם הגר"א מודה שמעיקר הדין לא חייבים לחשוש לסחיטה והאם תיקן הגאון תקנה חדשה לא לטבול בגלל חשש שעפ"י דין אין חיוב לחשוש השיב לי החזו"א שבאמת אין כוונת הגר"א שאסור לטבול אלא שהגר"א סבר שמי שרואה את עיקר תפקידו בעולמו לעשות את רצון הקב"ה ולא דווקא לרכוש דרנות' ראוי לו להימנע מלטבול במקוה בשבת בכדי לא להכנס לספק עבירה על רצון ה' כי אולי הטבילה תגרום לסחיטה.

קמב. כאשר הגיע החזו"א ארצה הוא לא היה מוכר כ"כ אצל תושבי ארץ הקודש אך ככל שחלף הזמן גדל פרסומו וזרם הפונים אליו הלך וגבר למרות זאת סרב החזו"א לקבל את הצעת מקורביו שחשו על זמנו וכוחותיו והתנגד לעשות זמני קבלה אמנם היו פעמים שאחו בעיצומה של סוגיה וקבלת אנשים היוותה הפרעה קשה במיוחד ואז אמר לפונים שעכשיו אין ביכולתו לקבל.

קמג. באחד הבקרים בעת שאנשים שונים שהו בביתו של החזון איש בכדי ליטול ממנו עיצה וברכה הגיעו במוכנות להסיע את החזו"א לברית שהתעתד לשמש בה סנדק כאשר עלה החזו"א לרכב אמר לנהג שיסע במהירות איטית

בהסבירו שאינו רוצה שתתגנב בלב האנשים שתינו בפנינו את צרותיהם ומרי ליבם הרגשה שכאילו הוא בורח מהצרות שלהם.

קמז. החזון איש שח בפני את צערו על כך שישנם בחורי ישיבה שהשתלמו בדרכי המשא ומתן בפלפולה של תורה אך לא הורגלו לדייק מה בדיוק כתוב וברבות הימים כאשר הם מתמנים לרבנים החסרונ הזה גורם לפעמים למכשול שהם מורים שלא כהלכה.

קמז. מרן הגאון ר' חיים קניבסקי שליט"א סיפר על החזון איש שהוצרך לעבור ניתוח דחוף ללא הרדמה וביקש שהות קצרה קודם הניתוח. בזמן זה הוא שקע בלימוד עד כדי שזמן מה לאחר הניתוח הוא שאל אם כבר עשו את הניתוח.

קמז. החזון איש אמר שלבטל רגע מתורה ללא סיבה זה מגדולי העוונות.

קמז. לאחר שלש פעמים שצעיר אחד ממקורביו לא קיים את הבטחתו העיר לו מרן על כך ולאחר שהצטדק שלא בודון לא שמר את דברו אלא שדברים שונים עיכבוהו השיב מרן אבל זה כבר עכשיו בפעם השלישית והוי חזקה.

קמז. לבחור אחד שהיה לו רגש נחיתות ורצה לעזוב את עולם הישיבות התיר רבנו ללמוד לימודי חול כנראה היה קיבוץ של כמה סיבות.

קמז. אחד התלונן באוזני החזון איש שכאשר נשא אשה הוא חשב שזה יסייע לו להתמיד בלימוד אך לבסוף המציאות היא שהאשה מרבה לבקש ממנו שיתלווה אליה לקניות ביקורים וכדו' חייך החזון איש ואמר לו אם האשה רואה שהבעל באמת מתמיד בדרך כלל היא נמנעת מהלהפריע ללימודו אך כשהבעל נהיה מתמיד בדיוק כשהיא מבקשת ממנו סיוע או ליווי נקל להבין שהיא לא חוששת מלהפריע להתמדה כזו.

קנ. החזון איש אמר שלכל גיל יש מעלה המיוחדת לאותו גיל בגיל צעיר יש זיכרון טוב ובגיל מבוגר יש הבנה טובה משום כך צריך לנצל כל גיל.

קנא. הגאון ר' יואל קלופט זצ"ל אמר לי שכאשר באו לשאול את החזון איש שאלות בהלכה שיש מקום להקל בהם אך יותר חלק להחמיר החזון איש היה אומר את דרגת השואלים ופעמים שלשאל אחד היה מיקל ולשואל אחר ששאל את אותה שאלה היה מורה לחומרא.

קנב. מעשה שהיה שנבצר מאחד הנדיבים הגדולים של כולל פוניבז' להמשיך לתמוך בכולל ומשום כך בעצת החזון איש נסעו כמה אברכים לשוויץ במטרה לגייס כספים עבור הכולל לבסוף משימתם לא צלחה כפי שציפו והם שבו לארץ הק' עם סכום כסף קטן זמן מועט לאחר מכן שלח נדיב ממדינה אחרת לחזו"א סכום כסף גדול מאוד לחלקו לצדקה קרא החזון איש לאותם אברכים שנסעו לשוויץ ונתן את הכסף באומרו שהכסף הגיע כתוצאה מההשתדלות שלהם למרות שאותם אברכים לא דיברו כלל עם אותו נדיב.

קנג. שמעתי בשם החזו"א שבתקופתנו צריך לתת לבחור כפית של כבוד פעם ביום או לפחות פעם בשבוע. כשאמרתי את הדברים

כפני הגאון ר' יצחק הוטנר זצ"ל הוא הגיב שלדעתו היום כבר אין להסתפק בכפית אלא צריך לתת לבחור צלחת.

קנד. החזון איש היה נוכח פעם במעמד שאחד ביקש סליחה כלאחר יד הגיב החזון איש שכשאדם מבקש סליחה מחברו פניו צריכות להיות אדומות מבושה.

קנה. שמעתי שהחזון איש היה מחזק את עצמו לקבלת עול תורה על ידי שינון מאמר חז"ל כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול דרך ארץ והיה מוסיף שעל פי זה לא ירויח מאומה אם לא יקבל על עצמו עול תורה בשלמות שהרי במקום עול תורה יוטל עליו עול דרך ארץ.

קנו. שיבח את החסידות שטענה שצריך לתת גם ליהודי הפשוט רוממות וגם הצליחה בזה.

קנז. החזון איש אמר שמה שאנו רואים אנשים גדולים שמעריכים מאד את בניהם אין זה מחמת שהם מפריזים בשבחם כתוצאה מנגיעה של אהבה יתירה. אלא משום שהם מכירים אותם טוב יותר מאחרים.

קנח. כאשר החלו להגיע לאה"ק ניצולים ממחנות ההשמדה וסיפרו על הזוועות הנוראות שעברו היהודים במהלך השואה נכנסה בת משפחה לחזון איש ושאלה אותו איך הקב"ה הרשה לעולל ליהודים צרות ויסורים כה נוראים השיב לה החזון איש שהקב"ה הוא אב הרחמים והוא רחמן יותר מכל ציור של רחמנות שבכוחנו לצייר ועם הרחמים הללו הוא הרשה שזה יקרה.

קנט. פעם שוחחתי עם החזו"א על כך שיש ת"ח שיש להם טענות על בעל החו"ב מכריע בין האחרונים אולם החזו"א ענה לי לר' חיים יש רשות וכוח מיוחד להכריע.

קס. כתוב מנהג ישראל עוקר הלכה אומר מרן החזו"א זה נאמר על עצמו שיש מנהג שנעשה ע"פ חכם ומכיוון שהדבר נעשה ע"פ חכם יש לו סייעתא דשמיא שלא ייצא מכשול מתחת ידו.

דברי הגה"צ ר' דוב יפה על מורו ורבו המכתב מאליהו זצ"ל

הרי יכולין להזיק

קסא. ענוותנותו של מורי ורבי הגה"צ ר' אליהו אליעזר דסלר זצ"ל היתה להפליא פעם אחת כאשר גלויתי אליו אמרתי לו הרב אמר והוא הפסיק אותי ואמר לי אל תגידו ככה ובהמשך שיחתנו לא נזוהרתי בזה ואמרתי לו עוד פעם הרב אמר והוא נרתע לאחוריו ואמר לי אתם הרי יכולים להזיק לאנשים אם אתם מדברים כך וכנראה כוונתו היתה לשיטת הבעלי מוסר בקעלם דעל ידי זה שהאדם נתכבד הרי זה יכול להזיק.

מדוע אינו מדבר דברים פשוטים

קסב. פעם אחת גלויתי להגאון ר' אהרן כהן זצ"ל ראש ישיבת חברון כשהחזיר ביקור למור"ר זצ"ל הגאון ר' אהרן שאל את מור"ר זצ"ל מדוע הוא רק מדבר על העכערע ענינים ואינו מדבר גם דברי יראת שמים פשוטים כאשר נהגו כל הערליכער אידן לדבר בשיחות מוסר ומור"ר

זצ"ל השיב לו אבל מה אעשה לצערי אינני ערליכער איד ולכל הפחות כאשר אני אומר דברי חכמה אי אפשר לומר עלי וואס זאגט ער ואלמלא החוצפא של דור עיקבתא דמשיחא לא היה אדם כמוני יכול לעמוד ולדבר לפני מאות בחורים בישיבה אבל מה אעשה הלא מבלי לדבר אליהם אשאר כסתם אדם מול הרחוב. לאחר שיצאנו ממחיצתו של מור"ר זצ"ל הגיב לי הגאון ר' אהרן זצ"ל הרב דסלר איז א טייערער מענטש ער האט שפלות הרוח.

המפתח להצלחה נתון ביד הבורא יתברך

קסג. מעשה בתלמיד אחת הישיבות הגדולות שלא נתברך בכשרונות מעולים במשך שנים אחדות ניסה הבחור את כוחו בלימוד ולאחר שלא ראה ברכה בלימודו נשבר עזב את הישיבה והלך לעסוק בהוראה יום אחד נתגלגל לידו מאמר של הרב דסלר זצ"ל עיון מעמיק בדברים העניק לו הסתכלות מחודשת בסוגית ההצלחה ואי ההצלחה בלימוד לאור הדברים הנאמרים אמר לעצמו אין העדר הכשרון צריך להיות מונע ומעכב את ההצלחה אמנם כשרון הוא מציאות טבעית אך לפי מה שלמדנו כאן אין ההצלחה תלויה דוקא בו סיבת הסיבות ועילת העילות לכל דבר הוא הקב"ה לבדו ולכן גם המפתח להצלחה נתון ביד הבורא יתברך ממקנתו היתה שעליו להמשיך ולהשתדל בלימודים ביתר שאת וביתר עוז ולבטוח בה' שיאיר את דרכו וישלח לו ברכה והצלחה הוא חזר לשיבה והחל ללמוד במרץ ובשקידה כמה פעמים ביום היה משנן לעצמו פסוקים המדברים בענין הבטחון ורק קיווה להצלחה וזו אכן לא איחרה לבוא העמל נשא פרי ותוך זמן קצר לפי עדות רבותיו ראו בו שינוי של ממש כיום סיים הגר"ד יפה הוא תלמיד חכם חשוב ומרכיץ תורה באחת הישיבות.

(ילקוט לקח טוב)

על מרן הרב מבריסק זצ"ל

קסד. כאשר נשאל פעם על ידי הרב מחרקוב מדוע לא נהגו בליטא ללמוד ענייני קבלה הגיב מרן זצ"ל מי אמר שלא למדו וכאשר הוסיף החרקובר לשאול שאם כך מדוע לא דיברו בעניינים אלו השיב כי עם מי שהיו צריכים לדבר דברו.

קסה. כאשר נשאל פעם על ידי רבי יהושע יגל זצ"ל ראש המדרשיה מהי דעתו על לימוד המקצוע מחשבת ישראל שאל אותו מרן זצ"ל מה זה וכשהסביר לו הרב יגל כי בשיעורים הללו מלמדים את התלמידים את השיטות השונות בהשקפה היהודית אמר כי אסור ללמד לצעירים כמה שיטות תוך הבהרת כל שיטה ושיטה במה היא חלוקה מהאחרות אלא יש ללמד את ההשקפה הנכונה בלבד.

קסו. כאשר נודע למרן זצ"ל על כוונתה של הרבנית אשת ראש ישיבת בית מאיר הג"ר זלמן רוטנברג זצ"ל לפרוש מתפקידה כמנהלת בית ספר בית יעקב אמר כי אם יש בכוחה להשפיע על רוח המוסד ואופיו כשהיא בפנים אזי עליה לדעת שגם כאשר תהיה מחוצה לו היא לא תפטר מחובתה להמשיך ולהשפיע

קסז. כאשר נשאל פעם מרבי דוב זצ"ל אם בדין שתיית יין בימים טובים משום שמחה השיעור הוא ברביעית דוקא או שיוצאים ידי חובה אף בשיעור כלשהו. ניגש אל ארון הספרים הוציא את ספר משנה תורה להרמב"ם והחל קורא מתוכו בקול ובנעימה בהלכה המדוברת בהלכות שביתת יום טוב וז"ל שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים כולם אסורים בהספד ותענית וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים עליו שנאמר דברים ט"ז ושמחת בחגך וגר אף על פי שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים כמו שאנו מבארין בהלכות חגיגה יש בכלל אותה שמחה לשמחה הוא ובניו ובני ביתו כל אחד ואחד כראוי לו כיצד הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות והנשים קונה להן בגדים ותכשיטין נאים כפי ממונו והאנשים אוכלין בשר ושותין יין שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין עכ"ל משסיים נשא עיניו לעבר השואל ואמר כתוב רק שצריך לשתות יין ולא כתוב שיעור של רביעית.

קסח. על פי עדותו של הג"ר דב יפה זצ"ל התייחס פעם מרן זצ"ל למצבו של מי שנאלץ להתאשפז ל"ע בבית חולים ואמר כי כאשר אדם נמצא בביתו הריהו מוחזק על עצמו אולם כאשר חלילה הוא שוהה בבית חולים אזי אנשי בית החולים הם שהופכים להיות מוחזקים עליו.

קסט. ממו"ר המשגיח הגה"צ רבי דב יפה זצ"ל שמעתי שהרב מבריסק אמר שהתגלות המסילת ישרים בטלה את המחלוקת מעל הרמח"ל.

קע. במוצאי שבת פעם ביקש הגה"צ רבי דב יפה זצ"ל משגיח ישיבת כפר חסידים לגשת לעמוד להתפלל תפילת מעריב במוצאי שבת מכיון שהיה אבל ואמר לו מרן הגר"ז שעליו לבקש רשות מרבי עמרם בלוי שהוא הש"ץ הקבוע.

על דודו

הגאון הגדול רבי אהרן כהן זצ"ל ראש ישיבת חברון

קעא. בסדר זכרונות אומרים את הפסוק אשרי איש שלא ישכח וכן אדם יתאמץ בך דודי הגה"צ ר' אהרן כהן זצ"ל מראשי ישיבת חברון פירש את הפסוק כך אשרי מי שדבוק כקב"ה באופן מתמיד עד שאינו שוכח מהקב"ה כלל אך אפילו מי שלא זכה לדרגה זו של דביקות מתמדת צריך שיהיה בבחינת יתאמץ בך שיתאמץ לאחוז בקב"ה ככל יכולתו.

קעב. דודי הגאון ר' אהרן כהן זצ"ל אמר לי שפעמים שחולשת גופו היא כה גדולה עד שאין בו הכח לקום בבוקר ממיטתו אך כשהוא מעלה במחשבתו את הקב"ה זה מזרים בו כחות מחודשים שבאמצעותם הוא מצליח לקום.

קעג. דודי הגאון ר' אהרן כהן זצ"ל ראש ישיבת חברון הוצרך לעבור ניתוח והיות שמחמת חולשת גופו לא היה ניתן להרדימו היו הרופאים אובדי עצות איך יהיה מסוגל לעמוד ביסורים הכרוכים בניתוח מסוג זה כשהציגו הרופאים בפניו את הבעיה הרגיעם

ר' אהרן אך ביקש שיודיעוהו כרבע שעה לפני מועד תחילת הניתוח ואמנם בהגיע הזמן עשה הרופא כמסוכם והודיע לו שבעוד כרבע שעה יחל הניתוח לאחר שחלף הזמן הקצוב התחיל הרופא במלאכת הניתוח ור' אהרן היה שליו ורגוע בכל מהלך הניתוח כשסיים הרופא את הניתוח שאל את ר' אהרן כיצד היה מסוגל להשאר כה שליו השיבו ר' אהרן שבמהלך רבע השעה שקדמה לניתוח שקע בעיון בסוגיא מסוימת ולא הרגיש מאומה.

קעד. במסיבת התנאים שלו בירכו אחד מהדרשנים שיהיה לאחד מגדולי הדור קרא לעומתו רבי אהרן דרך ענוה בשגינות עד שתברך אותי מוטב שתברך את הדור שיזכה לגדולים אמיתיים.

קעה. פעם התבטא על עצמו התבטאות נדירה וייחודית המושכל ראשון' שלו הוא עמקות אחרי העיון אני נוכח לפרקים לדעת שאפשר לומר ביתר פשטות.

קעז. נדמה כי בחינה נוספת ויסודית של צדיק ישר היא להכיל את כל מקצועות התורה ולהבחין ביניהם מבלי לערב את התחומין בדמות רבת אנפין וגוונים כמו זו של רבינו זצ"ל היתה לך משמעות מיוחדת כשם שלא הרי מצוות דאורייתא כהרי מצוות דרבנן כך במצוותיה ובמידותיה של תורה גופה לא הרי זה כהרי זה וטשטוש התחומין הוא חטא לאמת חכמה רבה נדרשת להכיל את האהבה והיראה הדין והחסד כמו גם הקדושה והמידות הטובות המוסר והחסידות וגם על כך יצדק מאמרו של הגר"י סרנא כי רק הגדול בתורה יכול ללמוד ולהבחין בדרכי הצדקות פעם התבטא רבי אהרן ואמר כי אין זו המידה והעולם סובל הן מאלו העושים מחוקי התורה משפטים והן מאלו ההופכים את המשפטים לחוקים בתורה ישנם משפטים המתניישים על הלב ועל השכל כמו גם חקים שהם בבחינת גזירה גזרתי ואין אתם רשאים להרהר אחריה ויש להזהר מלעוות או לבלבל בין שני המינים.

קעז. דוד המלך עליו השלום אומר בספר תהילים אספרה אל חוק ד' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך חוק זה פרנסה כלשון הכתוב חק לכהנים ואכלו את חקם ופירש"י חק כך וכך לחם ליום כאשר האדם מדבר על פרנסה ותוהה כיצד ישיגנה אספרה אל חוק אזי אומר לו הקב"ה בחיבה בני אתה אני היום ילדתיך מדוע אתה דואג וכי רק היום ילדתיך מי דאג לך עד הנה אם לא אני וכיון שכך אין מקום לדאגה אף על להבא.

קעה. כתיב בתהלים תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם, שינוי לשון הכתוב מרישא לסיפא אומר דרשיני מדוע זה פתח כלשון יחיד תשב אנוש וסיים בלשון רבים שובו בני אדם ביאר רבי אהרן שכאשר הקב"ה מביא על האדם יסורים או מצבים קשים עד דכא אין תכליתם רק לתועלת האדם ההוא לבדו על מנת שישבו מדרכו הרעה אלא לשם תכלית נוספת שאף כל הבריות יקחו מכך מוסר ותאמר על ידי היסורים שאתה נותן לפרט שובו בני אדם שהכל ישובו בתשובה וילמדו לקח מהצרה הפרטית של האדם שהגיע עד דכא.

קעט. אמר מאז שהתחלתי להתעסק בצדקה וחסד אני מרגיש טעם אחר בלימוד ונפתחו לפני מעיינות בתורה.

קפ. כאשר פגש פעם באדם גלמוד שתינה בפניו את צרתו וקונן על רוע מזלו ובתשובה לשאלתו של רבינו מה שלומו השתמש הלה בלשון הכתוב ואמר מה אומר לכם הלא כבר אברהם אבינו אמר מה תתן לי ואנכי הולך עירי' נזעק רבי אהרן מפני ההשוואה והשיב לעומתו אין הדבר דומה כלל ועיקר שכן בלשון הזה השתמש אברהם אבינו עליו השלום לפני שנוצר כלל ישראל כאשר אברהם אבינו שואל מה תתן לי ואנכי הולך עירי' הוא בעצם טוען אם לא יהיה לי ילד הרי שלא יהיה כלל ישראל כל זה נכון היה בשעתו כלפי אברהם אבינו במצבו דאז אולם אנו איננו יכולים לטעון את הטענה הזו מעתה שקרבנו ה' לפני ה' סיני וקבלנו את התורה מה יתאונן אדם חי די לו במה שהוא חי.

על מורו ורבו הגאון רבי אליהו לופיאן זצ"ל

קפא. מרן הגר"ח שמואלביץ זצוק"ל אמר בהלווייתו שאין מי שיכול להספידו כי כבר לפני ג' דורות הוא היה אדם גדול אבל יכולנו לומר שהיה ציסע' שנשא על גבו את כל הדור בתפילתו ובזכותו.

קפב. זכורני את רבי אליהו קורא את הפסוק החזק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייך ושואג כארי נצרה כי היא חייך, החיים שלך תלויים בזה דע לך שאם אתה בורח מהמוסר אתה בורח מהחיים שלך.

קפג. כך גם זכורני שכאשר היו מגיעים לפרשת קורח המספרת על קורח אשר נפל לתהום כה עמוקה בגלל קנאה, היה שואג כארי נו אז צריך ללמוד מוסר או לא צריך.

קפד. רבי אליהו סבר שראוי לבעל נפש ללמוד בכל יום מוסר במשך כשעה אלא שלרבים א"א לתקן יותר ממשך זמן של מחצית השעה.

קפה. באחת משיחותיו הנוגעות ללימוד המוסר ולחשיבותו זעק לאמור יש להתפלא שכשמייע סדר לימוד המוסר יוצאים הרבה בחורים מהישיבה וחוזרים לתפילת מעריב האם זה הוגן מה הם חושבים שהם כרבינא ורב אשי והרי ודאי חוטאים הם בזה. וכבר כתב הגר"י סלנטר כי להיות יר"ש יכולים להיות גם בלא מוסר אבל שיהפוך אדם מידותיו לטוב א"א בלי מוסר אם האדם הוא בעל תאוה או בעל חמדה אם בטבעו רודף אחר הכבוד הרי כשם שא"א לאדם להביט בלא עיניים ולשמע בלא אוזניים כך א"א להתהפך מרע לטוב בלא מוסר כלומר אפשר לו לעשות מעשים טובים ואף לשוב בתשובה אבל להגיע לידי כבסי מרעה לכך' והיינו להתהפך מרע לטוב כפי שכתב הגר"י ס' דבר זה א"א בלא מוסר בשום ענין ואופן.

קפו. פעם אף המשיל רבי אליהו את אותם שאינם לומדים מוסר לחולים במחלת הקדחת המאפיין העיקרי של מחלה זו חוסר יציבות בחום הגוף כאשר חום הגוף משתנה בתדירות מחום לקור ומקור לחום וחוזר חלילה כך גם מי שאינו לומד מוסר קרוב הדבר שהוא סובל

מחוסר יציבות מתמיד ולימודו ושאר ענייני עבודת ד' שלו מושפעים מאוד ממצבי רוח מתחלפים אירועים שונים וכדומה.

קפצו. זכורני כאשר היה מרעים בקולו את הפסוק תועבת ד' שפתי שקר המיאוס והסלידה מהשקר התפשטו בלבבות השומעים במידה כה גדושה עד שכבר לא היה צורך לאהר מכן לומר שיהיה בגנות השקר דבקו במידת האמת הדהימה את כל התלמידים אירע מקרה שתפס שבחור מסוים שיקר אותו ומאז הוא כבר לא היה מסוגל יותר לדבר אתו וכשהיה צורך הוא שלח אותי לדבר עם אותו בחור מאידך כאשר היה ניגש להוכיח מישהו היה עושה תחבולות איך להוכיחו בחכמה באופן שהתוכחה לא תעורר התנגדות אצל השומע

קפח. רבי אליהו סיפר לי שפעם נתבקש להוכיח בחורים מבוגרים בישיבה מסוימת על שמדברים בחזרת הש"ץ והיות שהוא שיער שאם ידבר איתם קשות הם לא יקבלו את תוכחתו הוא פנה אליהם ואמר רואה אני שאתם מדברים בחזרת הש"ץ ומסתמא שיש לכם מקור להתיר זאת אם הואיל בטובכם למסור לי את המקור משום שגם אני מעוניין לדבר בחזרת הש"ץ.

קפט. על עבודת האלול במחיצת רבי אליהו זצוק"ל סיפר עוד הרבה לפני חודש אלול כבר הורגש אצלו אווירת האלול פעם הזדמן רבי אליהו למסיבת אירוסין נכבדים שנכחו במקום נשאו דברים ודיברו בשבח החתן והאריכו בדרושי נישואין. לבסוף נעתר גם רבי אליהו להשמיע דברים וכה דרש שמעתי כאן דיבורים חשובים על מ' יום קודם יצירת הוולד וכו' אומר לכם אפוא מה עולה בדעתי עתה עומדים אנו בחודש תמוז רבתי תמוז' הוא החודש שלפני אב' יודעים אתם מאי משמע אב' הוא החודש שלפני אלול, אלול מגיע כבר עוד מעט ואנה אנו באים ועכשיו רבתי כשאלול אחר כותלנו אלול אלול מה לנו להרבות בדברים ולשם מה להשמיע דרשות תשובה מורי ורבתי תשובה והתעוררות זו הייתה כל דרשתו בערב זה בחגיגת אירוסין זו.

קצ. רבי אליהו אף היה אומר לנו שהוא מודה להקב"ה על שזכה לשמוע כמה פעמים את הגר"י בלאזר בימים נוראים ומאז נתהפכו אצלו הימים הנוראים לכל ימי חייו וכידוע היה נראה נורא בימי הדין ופחדו על כל סביבותיו היה זה לאחר פטירת הסבא מקעלם אז היו מזמינים את רבי איצ"ל לתקופת ימים נוראים כדי לעוררם ביראת ה' חרדת הדין.

קצא. פעם בעת שנשא שיחה מוסרית בישיבת פוניבז' לגבי חשיבות אימת הדין סיפר בהיותו ברוסיה היה מעשה בשני אנשים שעמדו בדין על אותה עבירה בבית המשפט האחד ישב

מפחד ודואג בשעת הדין ולבסוף זיכוהו חברו ישב וסירק שערותיו וכדו' בשעת הדין שליו ובוטח ודגוהו מיד לתלייה לכך סייע ואמר צריך לפחות לפחד לפני יום הדין הפחד כשלעצמו יכול לגרום לאדם שיזכה בדין. (המבשר כי תצא)

קצב. שמעתי מכנו של רבנו שפעם שמע את אביו מדבר בכינויי גנאי חריפים ומאד התפלא מדוע נוקט אביו בלשון חריפה כ"כ וכשנכנס לחדר ראה שהוא מדבר ומוכיח את עצמו בתביעות אין סוף.

קצג. כשהיו מבקשים ממנו ברכה היה לפעמים שולח אל המשגיח הגה"צ ר' דב יפה זצ"ל באמרו שהוא אינו ראוי לכך אבל המשגיח ראוי גם ראוי כי כתוב אם תוציא יקר מזולל כפי תהיה ומפרשים אם תצליח לחנך יהודי לתורה ולמצוות ולהוציאו מהיצה"ר שהוא זולל אז תהיה כמו פיו של הקב"ה ודבוריו וברכותיו יתקיימו ולכן טען רבנו שהמשגיח הצליח בחנוך אבל אני ר"א מה עשיתי.

על הגאון הגדול רבי יצחק הוטנר זצ"ל

קצד. בימי בחרותו של רבי יצחק הוטנר בעל פחד יצחק בעת אשר הסתופף בצילה של ישיבת כנסת ישראל דחברון התאכסן תקופה מסוימת בחצר שטרזיס בעת ההיא כפי שסיפר לימים באזני רבי דוב יפה זצ"ל שמע מתושבי החצר כי רבי ישראל סלנטר העיד בעצמו שיש בכוחו להפסיק לעשן אולם את כוחותיו אלו הוא מעדיף לנצל ללימוד התורה. רבי דוב מוסיף ששאל את הרב הוטנר האם רבי ישראל היה נוקט בדרך זו גם לו היה מתברר בזמנו מה שנתגלה כיום מפני הרופאים כי עישון הסגריות מזיק לבריאות הרב הוטנר הרבה ואמר כי לדעתו היה רבי ישראל מפסיק לעשן למרות שהדבר היה נעשה על חשבון לימוד התורה (ס' רבי איצ"ל)

קצה. שמעתי ממרן הגר"י הוטנר זצ"ל ששמע מחסיד סוכוטשוב נאמן שהתגורר בווארשא שהאבני נזר אמר לו פעם בשוחחו עמו אודות חיבורו הגדול אגלי טל על הל' שבת בזה הלשון בשביל לחבר ספר בהל' שבת צריך להיות זהיר ביותר בהל' שבת בכל פרטיה ודקדוקיה היטב ורק אז ניתן לכוון לאמיתה של תורה והוסיף לו האבני נזר באמרו לו אני במשך כל ימי חיי ראיתי רק פעם אחת חילול שבת ואילו הייתי רואה פעם נוספת חילול שבת כבר לא היה מתקבל ספרי אגלי טל בקרב הלומדים.

[להסברת העניין מתי היה החילול שבת אותו ראה האבני נזר כי הרי בעיר סוכוטשוב באזור מגוריו של האבני נזר לא היה חילול שבת מקובל במשפחתו כי

בשהותו של האבני נזר בעיירה קעניגסברג שבגרמניה לצורכי רפואה נתקל בחילול שבת ע"י יהודי תושב המקום האבני נזר בראותו זאת חרה לו וסטר לו ליהודי על לחיו מיד הלשין אותו יהודי למשטרה על כך שהוא סטר לו במקום החלו ללחוט הרוחות כאשר היהודים תושבי המקום הסתערו בכדי להגן על כבודו של האבני נזר כאשר המשטרה רוצה לאוסרו והנה בסופו של דבר התערב הכומר של העיר אשר ביקש שיניחו לנפשו של האבני נזר מכיון שהוא רואה שהרבא"י הזה מקנא מתוך כאב אמיתי ולא מתוך אינטרס אישי וכך הווה שהמשטרה שיחררה אותו מיד].

קצו. זכיתי לשהות פעמים רבות במחיצת הגאון ר' יצחק הוטנר זצ"ל ויכולני להעיד שתמיד הוא היה הגר"י הוטנר תמיד עם אותה חכמה עם אותה נכבדות ועם אותה שליטה עצמית מוחלטת

על הרב מטשעבין זצ"ל

קצז. סיפר המשגיח שבעת שהגיע פעם לבית רבינו הבחין שרבינו מברך תוך כדי שהוא מנגב ידיו במגבת כשסיים שאלו רבי דב האם ניתן ללמוד מזה שרבינו סבור שתשמיש קל מותר לעשות בעת הברכה ענה לו רבינו שבודק כלל הוא נוהר בזה אבל עתה כשראה שנכנס לחדר הודרו בכדי לא לעכבו ע"כ ולכן לכתחילה נכון להחמיר בזה ובעת הצורך יש להקל.

קצח. כמו"כ סיפר מה ששמע מאחד מתלמידיו של מרן הרב מטשעבין זצ"ל שפעם בלמדו באחד מספרי האחרונים הרים הרב מטשעבין את עיניו באמצע לימודו ואמר לו שמתי לב לדבר פלא כי גדולי ישראל שהכירו בגדלות עצמם לא התקבלו ספריהם כ"כ לעומת אותם גדולים שהיו שפלים וענווים בעיני עצמם אשר זכו שספריהם יתקבלו ביותר הרב מטשעבין אף המשיך וסיפר לתלמידו ששמע מאדם שהיה נוכח פעם בפגישה שנערכה בין האבני נזר להרה"ק רבי יחיאל מאיר מאוסטרובצא זצ"ל וכל אחד מהם התבטל בפני השני באופן מופלא עד שהיה נראה שכל אחד החשיב את השני כרבו ממש.

קצט. ישנם רבנים שלא הולכים לחתונות כשלא מכבדים אותם בסידור קידושין ואילו הגאון מטשעבין זצ"ל אמר שהוא מעדיף ללכת דוקא לאותן חתונות שלא הוזמן בהם לסידור קידושין.

ר. שאל הגה"צ רבי דב יפה זצ"ל את הגאון רבי צבי פסח פרנק זצוק"ל מדוע ממעטים לחזור ענה הגאון רבי צבי פסח פרנק היצה"ר הרי הוא מבין והוא בעצם יודע שבזה תלויה ההצלחה ולכן הוא מקשה מאוד.

אוצרות "פרי חיים"

דברים בענייני דיומא מרשכבה"ג מרן ראש הישיבה שליט"א
 לוקט ונערך מתוך כתבי תלמידו – החברותא הגרמני"ש שליט"א
 לע"נ ידידנו היקר הבה"ח חיים בן ציון ז"ל בן הרה"ג ר' אברהם צבי טויב שיבזלחט"א

על סילוקו של צדיק מרן הגה"צ ר' דב יפה זצוק"ל

בפרשת השבוע כתוב (כג' יז') ויקם שדה עפרון וגו'. אומר רש"י ויקם שדה עפרון תקומה היתה לו, להשדה היה תקומה שיצא מיד הדיוט ליד מלך, על אברהם אבינו תקומה היתה לו. ע"ז הראש ישיבה דיבר בשיעור חומש, שהבריאה גדלה, הבריאה מתרוממת, השדה הדומם ברגע שהגיע לידי אברהם אבינו, כבר יש לה עליה ברוחניות, כמו שכתוב במסילת ישרים כי עליו גדול לבריות כולם בהיותם משמשים את האדם השלם. וכמו שרואים בפרשת ויצא שהאבנים רבים עלי יניח צדיק את ראשו. כי כולם רוצים לשמש את האדם השלם. זה כל התכלית שלהם, הם מתרוממים על ידי זה, ברגע שמגיע ל-אדם השלם מגיע לידי אברהם אבינו.

ואני זוכר שהראש ישיבה אמר בשיעור שכתוב על המהרש"ל כמדומני בשערי תשובה שהמהרש"ל נהג בשבת, היות שצריך שיהיה כבוד יום - סעודת היום יותר חשוב מהלילה, למשל אצלנו אוכלים בשבת בבוקר חמין כדי להחשיב את הסעודה של הבוקר, והיות שהמהרש"ל אהב דגים, לא היה אוכל דגים בלילה, רק בשבת בבוקר. והתבטא אז הראש ישיבה שהוא מקנא בדגים האלו שזכו להכנס לתוך הגוף הקדוש של המהרש"ל... זה המילים של הראש ישיבה, מבהיל על הרעיון!

אהה, לדאבונינו כלל ישראל הפסיד בימים אלו אבידה גדולה מאוד, מאוד מאוד, מרן הגה"צ ר' דב יפה זצוק"ל לחיי העולם הבא, שהיה משכמו ומעלה, ענק שבענקים! ובכל זאת התנהג עם כזו מין ענווה ופשטות, מבהיל על הרעיון! כל פעם שזכינו לראותו היה בולט הפשטות שלו, ובפרט כשבא אצל יבדל לחיים טובים רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א איזה פשט'ס איזה ענווה איזה התבטלות, מבהיל לראות ענק כזה, עם כזו פשט'ס פשט'ס...

ולמשל כשקופת העיר עשו נסיעה לציון הגאון והחפץ חיים, בא לשאול את הראש ישיבה אם לנסוע, כי זה אמצע הזמן וכו' וכו', וכך הרבה פעמים, תמיד היה מבהיל לראות את ההתבטלות וההכנעה העצומה. אהה איזה אבידה, איזה אבידה בכלל ישראל.

ואמר לי הבוקר אחד מאלפי ורבבות התלמידים שלו, שלמד אצל המשגיח זצוק"ל במשך שבע שנים, ואומר שכל השנים היה חוזר על משפט מהחזו"א, שכל בן תורה וכל יהודי צריך לשמוע את זה, החזו"א אמר שהשפיץ חסד שאפשר לעשות לכלל ישראל, זה להצמיח אדם גדול! חסד! השפיץ חסד לכלל ישראל, זה להצמיח לכלל ישראל אדם גדול.

מה זה גדול, אדם גדול, גברא רבה, הכל גדול, כל המעשים שלו, הכל רוממות, הכל מלמעלה, כל התמונה כל השאיפת חיים, כל עמוד החיים, הכל זה גדלות! גדלות! כולו אומר כבוד, לא גאווה ח"ו, אלא כבוד של גדלות שרואים אדם אציל ורוחני, למעלה למעלה... כל אחד יודע אדם גדול זה אדם גדול, זה לא מגיע ע"י בחירות ולא שום דבר אלא זה מציאות אדם גדול!

שמעתי בדיוק היום, הקלטה מה שהראש ישיבה אמר לפני הרבה שנים. כמה פעמים היו מגיעים אנשים מדרום אפריקה להראש ישיבה, היה מביא אותם הרב יצחק לוינשטיין שליט"א [בן דודו של ידידנו הצדיק ר' יצחק לוינשטיין זצ"ל] והיה מגיע לפעמים עם קבוצות או שהרה"י היה מדבר בשידור אליהם, והראש ישיבה מאוד היה מקרב אותו ודואג ומנחה אותם ממש על כל דבר. והיה יהודי אחד שהגיע להראש ישיבה יחד עם הקבוצה ושמע האריך שהראש ישיבה דיבר מאוד חזק על החינוך, עד כמה חשוב החינוך הטהור שמגדל תלמידי חכמים, ושרק זה מה שמעמיד את כלל ישראל, את הקהילות, ואותם קהילות שלא היה אצלם חינוך טוב כמו שצריך, אז הקהילות האלו ה' ירחם מה שקרה אתם, ירדו... וכך מנה הרבה קהילות. אז ר' יצחק לוינשטיין אמר לראש ישיבה שהיהודי הזה שואל שהוא עסוק בקירוב, והוא מרגיש שלהציל ילד או ילדה שחלילה לא שומרי תורה ומצוות, ולהפוך אותם לשומרי תורה ומצוות, זה הדבר הכי גדול שיש בעולם. כי ילד שגדל ב"ה בבית חרדי הוא שומר תורה ומצוות, ולגדל אותו שיהיה תלמיד חכם הוא לא רואה שזה כל כך... אני לא זוכר

בדיוק את לשונו, אבל ככה פחות או יותר אמר ר' יצחק לוינשטיין לראש ישיבה עם היהודי הזה שעמד שם.

אוי ווי מה שהרה"י ענה, הרה"י אמר להם: אתם הכרתם מה שהיה לפני המלחמה היה את החפץ חיים והחזו"א אתם הכרתם? שמעתם עליהם?! זה היה יהודי אחד, אבל הוא החזיק את כל העולם! את כל כלל ישראל! את כל העולם, יהודי אחד! ובודאי שלהציל יהודי אין לשער איזה שכר זה להציל יהודי שיהיה שומר תורה ומצוות, להצילו מרדת שחת, זה מצוה נוראה. אבל לגדל ת"ח שיהיה אדם גדול, אחרי זה כלל ישראל, את כל העולם זה מחזיק, ואיזה דמיון יש לזה בכלל. וככה הראש ישיבה הרחיב על הענין מה שגדולי ישראל הם מחזיקים את האומה, הם מחזיקים אותה כפשוטו ממש. וכמו שכתוב במדרש - זה אני מוסיף, הראש ישיבה לא הביא את זה - שגדולי ישראל הם כמו הכנפיים שמחזיקים את היונה, מחזיקים את הציפור, כך הם מחזיקים את כלל ישראל מחזיקים אותם,

הראש ישיבה דיבר בארצות הברית לפני הרבה שנים, והסביר שאצל רבי פרידא כתוב אחרי שלימד 400 פעמים שאלו אותו מהשמים אם הוא רוצה שכל דור יזכו לחיי עולם הבא או שהוא יזכה לאריכות ימים. הראש ישיבה שאל מה הפירוש איך הוא יכול לעשות שכל הדור יזכה לעולם הבא, האם הוא הלך לכל אחד ואחד ודיבר איתו מוסר ומוסר אל תעשה עבירות תעשה מצוות, איך שייך דור שלם, אלא אמר ראש הישיבה ברגע שאדם הוא מרומם אדם הוא גדול הוא מרומם איתו את כל כלל ישראל.

אדם גדול אין דמיונות, אדם גדול זה אדם גדול, שבמציאות מחזיק את כלל ישראל, וכולם רואים את זה, כולם מרגישים את זה אביהם של ישראל.

והנה ב"ה הקב"ה נתן לו את המתנה העצומה הזאת החסד הכי גדול שהקב"ה יכול לתת לנו, שהוא ממשיך וימשיך הלאה בעזרת ד' עד ביאת משיח צדקינו שנזכה לאורו הגדול של רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א. ונזכה כולם לגוט שבת ובשורות טובות וכל טוב.

[מדברים בעל פה שנמסרו בעש"ק חיי שרה תשע"ח]

נביא לעילוי נשמתו התיעצותו עם יבדל"ח רבינו שליט"א בענין המסע לקברי של החפץ חיים

זה כמה שנים שקופת העיר בני ברק מארגנת נסיעה של גדולי תלמידי חכמים וצדיקים לקברי הגאון מוילנא זצוק"ל והחפץ חיים זצוק"ל. ורבינו מעודד מאד להצטרף לנסיעה זו, על אף הטירחא והביטול זמן, בנימוקו שהתפילות שם עם קהל גדול וקדוש כזה היא תפילה רצינית מאד, והרבה סיכויים שמתקבלות התפילות שם. ועד כדי כך שכששאל הגאון הצדיק רבי דב יפה זצוק"ל את רבינו אם להצטרף למסע, שאל אותו רבינו אם הנסיעה אצלו זה "פיקוח נפש", ואמר שאם אי"ז פיקוח נפש כדאי שיסע.

והביא לו רבינו מש"כ בחובת הלבבות בשער חשבון הנפש חשבון העשירי שהמדרגה העליונה ממדרגת החסידים הוא שיראה מבלי עין וישמע מבלי אוזן וכו' ע"ש. ודבר זה ראו בחוש אצל החפץ חיים כידוע המעשה עם הרב אברמסקי זצ"ל שכשנשתחרר מגלות סיביר, היה החפץ חיים באמצע לימודו עם רבי אלחנן זצ"ל ואמר לפתע החפץ חיים "עכשיו שחררו את הסלוצקער רב". ולאחר שנים פגש רבי אלחנן את הרב אברמסקי בלונדון, וכיוונו את השעה שהיה ממש באותו זמן.

וכן המעשה שסיפר ראש ישיבת סלבודקא הגאון ר' מרדכי שולמן זצ"ל שבזמן המלחמה היה בסמוך לחפץ חיים באכסניא והי' שומע את החפץ חיים אומר כל בוקר היום ניצחו הרוסים וכדו', ולמחרת נתפרסם בעתון שכיוון את הדברים בדיוק. והביא שמצא אח"כ בסידור אשי ישראל בברכת יוצר אור על התיבות ומשמיעים בקול דברי אלקים חיים, שהמלאכים משמיעים זה לזה מה שקורה בעולם, והבין שהקדוש הח"ח זכה לשמוע מה שהמלאכים מספרים. אמר רבינו לרבי דב וכי אין כדאי לילך להתפלל על קבר של קדוש כזה.

וכאשר שאלו הרי יש גם בארץ קברי האבות הקדושים, השיב רבינו כי אם נאמר שיש שייכות גם לנפטר הקבור שם, הרי בודאי שמה שרחוקים יותר יש פחות שייכות, והדורות הרחוקים מאתנו מאד מסתכלים עלינו אחרת לגמרי מגדולי הדורות האחרונים יותר.

אסופת מכתבים למערכת ממשנתו של מרן המשגיח זצוק"ל

במהלך הימים שחלפו מאז הועם נזם הזהב, וכבה אור העולם, בהסתלקו של מרן הגאון הצדיק רבי דב יפה זצוק"ל, הוצפה תיבת המייל של מערכת 'קובץ גליונות' ומכשיר הפקס פלט ללא הרף מכתבים נרגשים של אי אלו אשר חפצו לזכות את עם ישראל באמירות יחודיות, עובדות מרתקות, עצות טובות ושאר הני מילי מעליתא אשר זכו לשמוע ממרן זצוק"ל, ובשינויי עריכה קלים בדרנו מתוכם את המובחרים שבהם והתנצלותינו בפני הרבים אשר מפאת חוסר מקום וטעמים שונים נאלצנו להשמיטם. יצוין כי הדברים הובאו כאן לפי סדר קבלתם במערכת.

עצלות לא ללכת לישון

שמעתי מפיו הק', שעורר על מנהג בני הישיבות להשתהות הרבה עד שהולכים לישון, ואיחור השינה גורם כמובן שלא יהיה בכוחם להשכים לתפילה בישיבה, ובאר, שהעצלות אינה שלא להשכים בבוקר אלא העצלות היא שלא לזרז עצמו ללכת לישון. קרא עליהם מקרא שכ' עד מתי עצל תשכב מתי תקום משנתך, ואמר שיש להטעימו כך, עד מתי עצל, תשכב! מתי תקום משנתך? כלומר, עד מתי תמשוך את הזמן בחינם? תשכב כבר! שאם לא תשכב, מתי תקום משנתך?...

אצבע בסיידור בזקנותו

אכתוב לכם ראייה אחת שהשאירה עלי רושם לזמן רב, כידוע המשגיח היה מגיע לתפרח לעיתים קרובות לחתנו המשגיח דישיבת תפרח הגר"ד ש' ארנפרוינד. באחד התפלות נעמדתי בסמוך למשגיח זצ"ל וראיתי. שכל התפלת שמו"ע מסתכל בסיידור עם אצבע. לאחר התפלה נגשתי ושאלתי אותו על כך ואמר לי שכך נוהג הוא זה זמן רב שע"י כך מכיון הוא יותר בתפילה, התפעלתי עד מאד, אדם מבוגר קרוב לגבורות עדין מחזיק אצבע בסיידור כדי להתפלל בכונה דבר זה גרם לי זמן רב לחיזוק בתפילה. יה"ר שנתחזק בזה כעת לעילוי נשמתו.

ג' מעשים נפלאים ממרן המשגיח

פעם בקריאת התורה ביום ב' או ה', עצר המשגיח, ואמר, הראיתם היאך בירך בחור זה, בקול רם, כך צריך ללמוד איך לברך כראוי.

* בא' הועדים בירושלים, אמר לו אחד, שהרב וולבה היה אומר שכ"א צריך ללמוד מוסר חצי שעה, ומשגיח צריך ללמוד שעה. תיכף ביקש טלפון והתקשר לרבנית וולבה לברר אם נכונה השמועה, משמע שכן, קבל על עצמו ללמוד מוסר כל יום שעה.

* פעל רבות אפי' בעבור אדם יחיד, וגם שלא הכירו. היה בחור שבא מישיבת פחד יצחק לכמה ימים ל'חיזוק', אמר לו המשגיח, הראש ישיבה שלך הוא אדם מרומם שאומר דברים מרוממים. ואח"כ בשיחה לכל הישיבה, דבר על החובה להיות בדרגה שמדבר, והביא ב' דוגמאות, הא' מר' חיים, שכמו שהיו דבריו בלומדות, כך היה הגר"ח עצמו, ולא דיבר שלא כפי דרגתו. והדוגמא השניה מהפחד יצחק, שדבריו שם דברים מרוממים וגבוהים, שכך היה הוא עצמו, מרומם.

דבריהם הם זכרונם מהגאון הצדיק רבי דוב יפה

הגאון הגדול רבי דוב לנדוי שליט"א אומר שהי' מפורסם ע"י הגר"ד זצ"ל עוד בחיי מרן החזו"א ענין הזהירות של גירוד בראש באמצע הלימוד והתפילה שהגר"ד פרסם את זה בין בני הישיבה בחרון בשם החזו"א, והי' מזהיר ע"ז הרבה. הי' הגר"ד זצ"ל רגיל לומר מליצה שיש בחורים שאינם בקיאים כ"כ בש"ס אבל בעוקצין הם בקיאים, ר"ל שיודעים לעקוץ את חבריהם בפהם. כך שמענו ממנו כמה פעמים בשיחות בישיבה.

ובודאי ידוע הדבר וכבר נתפרסם שאמר בשם החזו"א שכל בן ישיבה הוא בספק להיות מגדולי הדור. שאל הגר"ד זצ"ל את הגר"ל שליט"א אם מי שלא יוצא בשבת משטח של העירוב אם מותר לו לשים בכיס דברים לפי מה שאמר הגר"א שאסור לשים בכיס דברים בשבת אפי' שהוא יושב בביתו שמא ישכח ויצא. ואמר הגר"ל דאסור כמו יושב בביתו. ואמר שיש להסתפק אם מניח בחיקו שהוא שלא כדרך הוצאה אם מותר דאף אם ישכח ויצא לא יהי' איסור דאורייתא.

ש. ד. לוצרן, שוייץ

מכתב מתלמידו מישיבת קול יעקב

אני גר במקסיקו, בוגר מקול יעקב.

כולנו זוכרים איך שהמשגיח היה אומר הברכת אשר יצר עם כוונה ובמתינות.

כשיצא מהשירותים קרא לבחור, תפס אותו על ידו (כדרך הזקנים) עם חמימות ושאל מה השם, אח"כ שאל מאיזה שיעור הוא, מי המגיד שיעור, ואח"כ התחיל לברך במתינות כשבערך כל 3 מילים היה עוצר לנשום (מחמת חולשתו) וכשהיה מסיים, שוב שאל לבחור את שמו, הודה לו מקרב לבו על שענה אמן על ברכתו, לקח אותו עד למדרגות, ובאמצע שאל אותו שוב על שמו, ובאיה שיעור הוא וכו' (נ"ל שהיה שואל כל"כ הרבה פעמים כדי שהבחור ירגיש שבאמת העריכו אותו).

כל בחור היה מתרגש מזה ... כולם ידעו מה זה "המשגיח לקח אותי היום..."

עוד דבר משעשע לרום גדולתו וענוותו.

הקדמה.

המשגיח תמיד היה מגיע לישיבה ביום שלישי הצהרים היה נח מהדרך, השיחה בלילה, מיד אחרי ערבית ועד לאברכים, יושן שם בחדר מיוחד בשבילו בפנימיה של בנין הישיבה ולמחרת ועד לבחורים משיעור ג' וקייבון.

סיפרו לי בחורים שהיו יושנים שם בפנימיה של בנין הישיבה שפעם קרה שהיה רעש בפנימיה (כנראה יותר מהרגיל) ויצא המשגיח לראות מה יש, ראה שמישהו היה בפנים בחדר ולא רצה לפתוח, אז דפק ואמר לו שיפתח, ההוא שאל מי זה, וענה

"דב יפה" ההוא לא האמין לו (כנראה שהיו עושים זה כמה פעמים ושהיו מחכים לו הקול, ולכן לא האמין) אז אמר לו הבחור, תראה לי תעודת זהות, אז הוציא המשגיח את התעודת זהות שלו והעביר מתחת הדלת...

דרך החינוך כיום באהבה

פעם כשנפטר המשגיח ר' גדליה מקול תורה הוא שמע שהבחורים היו בהלם ממה ששמעו, אז עשה זמן אחרי הועד של הבחורים של שיעור ג' והקיבוץ ושאל אותם שיאמרו מה ששמעו, א' אמר ששמעו שר' גדליה כשהגיע בחור מאוחר 55 דקות בצהרים מחמת שהיה לו חום גבוה, הוציא מטבע של 10 אג' ואמר לו אתה שוה פחות מזה, אז המשגיח ר' דב הגיב שזה היה בדור הקודם, אבל אצלינו בדור שלנו זה לא הולך, צריכים לחנך באהבה וכו'.

ואכן הוא עצמו היה מסביר את הכל בחמימות, פעם שאלתי אותו שבגמ' שהיינו לומדים (קידושין) כתוב שמי שלא יכול להתאפק מלחטוא שילבש שחורים וילך למקום שלא מכירים אותו וכו' (לא זוכר ממש המקור) אז שאלנו אותו, וכי עד כדי כך?

ענה לנו, מי שלא ידע מלהתאפק בקטנותו, גם כשיהיה גדול, היצה"ר שלו גודל...

המשגיח נלחם במידת העצלות

אני למדתי בישיבת קול יעקב ומקובל בישיבה, שסיפרו בחורים שהיו ישנים עמו לפעמים, שראוהו קם ממטתו מאמצע הלילה ומצחצח את שיניו

להפתעת הבחורים שראו את זה הוא השיב, שכך נלחם עם מדת העצלות!

עוד מסופר, שפעם היה צמא באמצע הלילה, והתחיל להתלבט אם לקום, מצד אחד אם יקום יש לחוש שיפגע בענין של מותרות, ומאידך אם לא יקום יש לחוש שפוגע הוא במדת העצלות לכן קם, מזג את המים ולא שתאם.

פעם ביקשתי ממנו עצה לכוונה בתפילה, אמר לי שישנה "עצת האצבע", והיינו להצביע עם האצבע בסידור על כל מילה שמוציא מפיו.

דוד כהן, כולל מאור אברהם, מכסיקו

בית של תורה

שמעתי מאימי מורתי שתחי' שהיתה חברתו של ביתו של המשגיח זי"ע"א שבאחת הפעמים שהתארח בביתה אמרה לה את רוצה לראות את נעלי הבית שלי? שהיא ראתה זאת נחרדו עיניה נעלי בית שלא החליפו אותם כבר שש שנים היא אמרה ככה זה בית של תורה! חברה זו זכתה להיות בביתו הרבה וכן בסעודות ואמרה שהפשטות והבית של תורה היו ניכרים מכל עבר.

עצת ה' - היא תקום..

לפני כמה עשורים, כמה שנים לאחר נישואיו של המשגיח ורעייתו, התגלה ביניהם ויכוח. שנאלצו להגיע בשל כך לדין תורה בפני הדוד של הרבנית, הגאון רבי אהרון כהן זצ"ל, ששימש לה כאב חורג ושימש גם כרבו של המשגיח בבחרותו בישיבת חברון.

וכה הרצו הם טענותיהם: כל לילה כשהתינוקות בוכים יש לנו ויכוח מי יקום בלילה לתינוקות. המשגיח ר' דוב זצוק"ל טען, שהוא רוצה לקום ולטפל בהם. טענתו בפיו, אני כל היום לא בבית, את עם הילדים כל היום, אז בערב כשאני חוזר ראוי שאני אטפל בהם ואת תוכלי לנוח ככה זה שותפות מלאה!

הרבנית רבקה תחי' לעומת זאת טענה, שהוא כל היום יושב ולומד בישיבה ועסקו עם בחורים ובתורה והיא רוצה שיהיה לו כח ביום להמשיך בעבודת הקודש ולא מסכימה שהוא יקום. וככה כל לילה הם לא מגיעים לעמק השווה אלא שניהם קמים.

רבי אהרון כהן זצ"ל שומע את הטענות, חושב מעט ופוסק את פסיקתו. מהיום, אתם עושים תורנות, לילה אחד את קמה לילה אחד המשגיח יקום. פשרה.

הכול היה טוב ויפה, בלילה שהיה תורה של הרבנית, התינוקות בכו והיא קמה והמשגיח המשיך לישון, כמו בהסכם. בלילה לאחר מכן כשהגיע תורו של המשגיח פתאום בשעון הוא רואה שכבר בוקר, אוי ואבוי, הוא לא עומד בהסכם! המשגיח ניגש אל הרבנית לברר למה לא העירה אותו כשהתינוקות בכו. הרבנית מכחישה שהיא קמה, אף אחד מהם לא קם. פשוט התינוקות לא בכו באותו לילה!

אבל זה לא נגמר, מאז במשך שנים עד שגדלו הילדים, בתור שלה הילדים בכו והיא הייתה קמה. בלילה שלו מעולם לא בכו הילדים! מעולם הוא לא נדרש לטפל בהם בלילה!

(בשבוע האחרון התפרסם לכך המשך, שתלמיד סח לפניו בפורים את המעשה בתקווה לאישורו, ענה לו המשגיח, זה לא שהם לא בכו בלילה הם פשוט לא קמו. ככה בענוותנותו מנסה לגמד את האירוע.

הרבנית לעומת זו קמה ממקומה, מזדעקת, ואומרת, זה היה! בדיוק ככה זה היה! במשך שנים בלילות שלו היתה דממה בבית! ובלילות שלי עולם כמנהגו נוהג! תבינו איך בשמיים מחשיבים את התורה של בעלי!)

מספר עדויות נפלאות (נכתב ע"י בן לאחד ממקורביו)

והצדיק ניכר בדרך מאכלו ומשתהו..

לא היה מורח על הלחם, כל צורת אכילתו היה רק "כי צריך", המשגיח היה אוכל מה שהרבנית היתה מניחה לפניו, מה שהיתה מביאה וכמה שהיתה מביאה. (גם מתוך מנתו היה משאיר כתענית הראב"ד) היטיב להגדיר ד"ז מאן דהוא באומרו כי המתבונן במשגיח בשעת אכילתו, נדמה הדבר כאילו הוא מאכיל אדם אחר. לא היה מתכופף לאוכל, היה אוכל את הלחם בנפרד (חתיכות חתיכות, לא היה נוגס בפרוסת הלחם) ואוכל בנפרד התוספות.

לפני כמה עשרות שנים אאמו"ר שליט"א היה באיזו מסיבת סיום יחד עם מרן המשגיח זצוק"ל, ובעת הסעודה רצה אאמו"ר יבדלח"ט לשמשו ושאלו מה רוצה לשתות תה או קפה, ענה לו המשגיח "מה זה משנה?" בראותו כי כן, הגיש

אאמו"ר לפניו כוס עם מים חמים וליד קפה ותה בכדי שהמשגיח יכין מה שירצה, אך הנה הוא רואה איך שותה המשגיח את כוס המים כמות שהיא.
שמעתי מעד ראיה, לפני כמה עשרות שנים היה בשמחה משפחתית והגישו שם גלידה עם כפית קטנה, מאוד חרה לו הדבר באומרו שמביאים כפית קטנה בכדי שיאכלו מעט מעט להוסיף עוד ועוד הנאה, ולפיכך נטל כפית גדולה יותר וגמר בזריזות את הגלידה.
והוסיף אאמו"ר על מעשה זה, שאתה אף למד על הנהגתו שלא פרש מהציבור כ"פרוש" ולא אכל כלל את הגלידה, אלא אכלה. (ומדויקים הדברים ומאפיינים את הנהגותיו)

כל מעשיך לשם שמים

פ"א אמר לי המשגיח: היום יש מושג פיצול אישיות, וז"ש "שהיה כל מעשיך לש"ש", לא חלקם לש"ש וחלקם לא, זה כפיצול אישיות.
כמדומה שזה מאוד מאפיין את המשגיח זצ"ל, המניע היחיד שלו לכל המעשים היה לש"ש. לא היה לו שום מעשה, דיבור, לא מחושב.
אמר המשגיח: כת' שויתי ה' לנגדי תמיד. גם מי שלא בדרגה, אך לכה"פ פעם אחת בשעה כל א' יכול לחשוב על "שויתי". (מסתמא אפשר ללמוד בכך כמה הוא זצוק"ל הרהר בד"ז)
אמר לי אאמו"ר שליט"א, לא זכור לי אף פעם שדיברתי איתו דברים בטלים. והסביר את דבריו, דיברנו הרבה דברי חולין בכל עשרות השנים ששהיתי במחיצתו, אך תמיד היה זה לתועלת.

התייחס לכל אור"א במאור פנים. תמיד נתן תחושה שאתה שוה משהו. שדיברו איתו על בחור רצה קודם לשמוע על מעלותיו, על כל אדם רצה קודם לציין את מעלותיו. זכורני בהיותי ילד שהיה מתקשר לביתנו כשרצה לשוחח עם אבי יבלח"ט היה תמיד אומד במתיקות "עם מי אני מדבר, עם הבן היקר/ עם הבת היקרה?".

הוראות והנהגות מרבינו ר' דב יפה זצוק"ל מפי שומע לקחו: תלמידו, ד"ב, כרמיאל

- שאלו - איך נכון לנהוג בענין חינוך הילדים לקימה בפני ההורים, האם כמו הדין המקורי שמובא בשו"ע, או לפי מנהג רוב העולם שההורים מוחלים על כבודם?
וענה - ראוי לנהוג כפי המנהג, ולא להקפיד עם הילד שיקום אלא שכאשר הילד קם נכון לומר לו 'קיימת מצוות כיבוד הורים'.
- שאלו - האם נכון הדבר שגדולי ישראל ממעטים להוכיח (בניגוד להרבה אברכים צעירים שמרבים להוכיח)? וענה: גדולי ישראל אינם ממעטים להוכיח.
- הדריך להתחזק בשני דברים עיקרים בחודש אלול: לימוד תורה ושמירת הלשון. וביאר שלימוד מוסיף הכי הרבה זכויות ושמירת הלשון ממעט הכי הרבה את העבירות ע"פ דברי הגר"א שרוב חטאי האדם הם מחטא הלשון. (מהדרכה בועד לאברכים ר"ח אלול האחרון).
- הרבה לחזק את הבחורים ביש"ק על מצוות כיבוד הורים והיה מספר שפעם שאל בחור: אם אמך מבקשת ממך לבוא הביתה בשבת הקרובה, ואתה תכננת לבוא בעוד שבועיים, מה תענה לה? וענה הבחור: אומר לה שתכננתי עוד שבועיים. ואמרתי לו: 'לא ראוי כך לדבר עם מלכה אלא תאמר לאמא: "אני תכננתי בעוד שבועיים האם את מסכימה לכך"?'
- הירבה לחזק את האברכים בכיבוד האשה והיה אומר שבזמן שאברך לומד עושה את הדבר הכי חשוב אבל בזמן שאינו לומד, שיחשוב איך לשמח את אשתו.
- דרכו בקודש היתה לחזור שוב ושוב על מספר מימרות מוסריות חשובות (לענ"ד טעם הנהגה זו בחינת טיפה ועוד טיפה חודרים ללב).
- שאלו - על מה יש לגדולי הדור לחזור בתשובה לפני יו"כ וענה בתמיהה: גדולי ישראל חושבים שהם בסדר? הם חושבים שהם לא בסדר!
- שאלו - מה מומלץ ללמוד עם נערים צעירים מבתים מסורתיים שרוצים להתחזק? וענה - פרקי אבות.
- אמר בשם הגרא"ל שטיינמן שליט"א: "אפילו אברך כולל שאינו לומד מוסר, עלול להתנהג בתוך ביתו כחיה רעה".
- אמר: אגיד לכם איך אפשר להיות בשמחה: יש שני מקרים לאדם, מה שתלוי בו ומה שלא תלוי בו, מה שלא תלוי בו בנאדם צריך לומר תמיד הכל לטובה, ומה שתלוי בו, הוא צריך לשמוח מכל מצוה הכי קטנה ומכל לימוד הכי קטן.
- במענה לשאלה האם נער חילוני מתחזק שמוכן לשמוע רק על מוסד של ציונות דתית או כלום האם לעודד לכך, או 'שב ואל תעשה', ענה את דעתו שעדיף שלפחות יאכל כשר וישמור שבת, ומיד הוסיף: אבל אני צריך את הסכמת ר' אהרן לייב שליט"א.
- מרגלא בפומיה - "ר"ח קניבסקי שליט"א אינו רק שר התורה הוא גם שר הברכות".
- מרגלא בפומיה - "צריך להגיד לאישה: אשת האברך אינה מקריבה למען התורה של בעלה אלא שניהם שותפים יחד בתורה".
- סיפר אברך שבהיותו ילד היה גר בשכונת לר' דב, ונהג ללמוד בכנסת חזקיהו. כשראה ר' דב שהוא חוזר הביתה דרך מדרגות חשוכות, אמר לו: אני גם כן הולך באותה שעה, רוצה שנלך יחד? מאותה עת היה מתלווה אליו משך תקופה ארוכה, ומתעניין מה למד ומה שלום הוריו.
- נב זהו רק דוגמית מצוץ אמרים שזכינו לשמוע מכלי ראשון בועדים בכרמיאל. וכמובן אין אחריות על זכרון ואמיתות הדברים.

המתנה הכי טובה

לפני כשמונה שנים זכיתי ור' דב הגיע להשתתף בקידושא רבא בשבת אופרוף שלי, מס' שניות לפני הקידוש לחץ לי את היד ולחש לי שהוא רוצה להעניק לי את המתנה הכי גדולה ויקרה מכל מה שאקבל... ללמוד מוסר 5 דק' ביום! וכשנגמר הקידוש שוב שוב תפס אותי בידו החמה והזהיר אותי שלא אשכח את המתנה שהעניק לי.. והוסיף שכשתקפיד ע"ז תבין את עוצמת המתנה....

אהבת השם של הגר"י לוינשטיין

ידוע וכן הזכיר בנו הרה"ג מרדכי יבלחט"א בישיבת קול יעקב בהלוויה שהיה רגיל לומר שלמרון הגר"י לוינשטיין זצ"ל לא היה אף יום עצוב בחייו כמדומני שהיה אומר זאת בשם הגר"ל בעצמו, יש להוסיף שאני שאבלחט"א שמעתי אוחו פעם בשבוע למשך שלשים שנה ופעם אחת יחידה כמדומני ששמעתי שהוסיף, שכל מה שהגר"י לוינשטיין היה תובע את עצמו עוד ועוד זהו מרוב אהבת השם יתברך שהיתה לו היה מחפש עוד ועוד מה יכול להשתלם ומה יכול להוסיף. ואח"כ שאלתי אותו האם שמע זאת מהגר"ל או אמר זאת מסברא אמר לי שמסברא.

לדברים דלהלן תהיה משמעות רק למי שידע שמץ מגודל ענוותנותו המופלגת דהיינו כל מי שבא אתו במגע או ששמע והתרשם באחד הועדים שהוא מסר בכל שבוע בישיבת קול יעקב הוא הביא קושיית החפץ חיים למה מבקשים בברכת החודש חיים של עושר וכבוד הרי הם מזיקים והביא תירוצו שהכוונה שכלל ישראל זקוק לשניהם ותמה המשגיח זצ"ל האם אדם איננו זקוק לקצת עושר שלא יא עני והאם כל אדם איננו זקוק לקצת כבוד וכאן יש להקדים את הידוע וכן הזכיר בנו הרה"ג מרדכי יבלחט"א בישיבת קול יעקב בהלוויה שתמיד פיו ולבו היו שוים לגמרי והוסיף מרן זצוקל ואמר אם אני אבוא לישיבה אפילו אם לא יזלזלו בי אבל יתייחסו אלי כאברך רגיל זה יפריע לי ונדהמנו לשמוע את הידיעה הזאת ואת גודל ענוותנותו שהסכים להודות על כך מבלי שהיה צריך לומר זאת.

בברכה שתזכו להמשיך בזכות הרבים האדירה שביזמה זאת ובכל מפעלכם העצום שאין לתאר ולשער פירותיו בעוה"ז ושכרו בעוה"ב ישעיהו שניידר כולל קול יעקב

לפני כמה שנים בחוה"מ פסח כשיצאתי מהבית ראיתי את ר' דב זצ"ל יורד מביקור בביתו של אחד מגדולי ישראל, כמובן חיכיתי בהדרת קודש עד שירד ר' דב, והנה רק ראה אותי תיכף ומיד הושיט ידו "גוט מועד" בלבביות מיוחדת, כמובן זה הפתיע וחימם לי מאד את הלב!

נכחתי בישיבה קטנה שלמד בה א' מנכדיו ור' דב הגיע לשם פעם א' למסור שיחה ועיקר השיחה הי' שסיפר סיפור קצר אודות איזה נושא ואח"כ שר [והבחורים עמו] שיר על הנושא הנ"ל, וכן הלאה אודות כמה נושאים, כמו"כ בישיבה הגדולה תושיה תפרח [בה דיבר הרבה פעמים בשבתות ובשמחת בית השואבה - כשהי' מגיע לבית בתו וחתנו משגיח הישיבה הגר"ר דניאל ארנפרוינד שליט"א] - הי' פ"א ששר עם הבחורים שיר במנגינה מוסרית [שכנראה חיבר הוא] על המלים: יפה שעה א' של קורת רוח בעוה"ב כו' יפה שעה א' של תורה ומעש"ט כו', כמו"כ אמר פעם שלא דורשים/ידרשו ממנו בשמים להיות ר' אביעזר פילץ, אלא להיות דב יפה.

פנינים שאני זוכר מדברותיו בישיבת תושיה: השמים שמים לד' והארץ נתן לבנ"א, - היינו שנתן את הארץ לבנ"א - לעשות מהם שמים [בשם החי' הר"ם]. - היצה"ר נקרא כסיל כי הוא מוכר כסילות לבנ"א. - ברש"י פ' כי תצא עה"פ לא תתעב מצרי, אע"פ שטבעו זכורכם בים, לפי שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק, והביא שגדול אחד בספרו פירש דקאי על התקופה שהיו בשעבוד מצרים, ומ"מ לפי שנתנו להם מזונות אין לתעבם, ותמה אטו ע"ז מגיע שלא לתעבם, אלא ודאי הפירוש שפרנסום בתקופת שנות הרעב [בחומש בראשית]. והוסיף ואמר, אף שאדם גדול פירש כן, הישוב לזה מצינו כו"ב בדברי חז"ל שאמרו: כד ניים ושכיב אמר להא שמעתתא. [אמר זאת בתור שיחה על חשיבות הדקדוק בכונת חז"ל].

וכל דבריו שיצאו ישירות מן הלב בלא כחל ושרק - נכנסו ישירות אל הלב באופן הכי טבעי.

קטע מתוך דברי חיזוק והתעוררות שנאמרו מפי מרן המשגיח זצוק"ל

שמעתי שמרן החזון איש אמר, שהטובה הגדולה ביותר שאדם יכול לעשות לעם ישראל, זהו לתת להם 'אדם גדול', וטובה זו יכול לעשות גם באמצעות עצמו. ועיינו הרואות, את התועלת העצומה שגדו"י מועילים לדור, חסד עשה עמנו הי"ת ששתל בדורינו את מרן רבי חיים קנייבסקי שליט"א כמה הוא מועיל לעם ישראל בעצות וברכות, ופעם היה ידוע שהוא בקי גדול ושקדן גדול, אך עדיין לא ידעו את גודל למדנותו, אך כשהוציא את ספרו דרך אמונה הלבדנים הגדולים אמרו עליו שהוא גם למדן גדול ביותר. זכינו שעכשיו הוא 'שר התורה' והוא גם שר הברכות. מצוה לברך את ישראל, אך הברכות של מרן רבי חיים שליט"א ערכן רב כשמברך לפעמים נעלמים סימני המחלה יש על כך עדויות ברורות. אחד אמר על דרך צחות, אולי ניתן למרן רבי חיים חדר בבית החולים שיברך אותם ויפטור לנו את הבעיות, אבל האמת שזה תלוי מי הוא המתברך. רואים אצלו מה זה כח התורה היה זמן שלא רדפו אחריו והיה מכונס בד' אמות של הלכה מתוך ענוה ופשטות. ועכשיו שכל העולם הולך אחריו, הוא נשאר באותה פשטות באותה ענוה. שמעתי שמרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן שליט"א אמר, שידוע שהיה זמן שלא רצו להתחתן עם בחורי ישיבות ואיך השתנה הדבר. אמר מרן ראש הישיבה שליט"א שהשינוי התרחש בזכות עמל התורה של מרן החזון איש זצוק"ל שהיה שקוע בתורה למעלה מדרך הטבע, וזה כ"כ השפיע על הדור שלכן רצו להתחתן עם בחורי ישיבה. כפי המסופר שאחד נכנס למרן חזון איש זצוק"ל וראה אותו שוכב על הארץ ומאוד נבהל. אמר לו מרן החזון איש זצוק"ל אל תבהל, תמיד אני אומד כמה זמן יש לי ללמוד עד הרגע שאגיע למיטה, והפעם טעיתי באומדן והגעתי לכלות הכוחות מעט קודם.

(נאמרו בביהמ"ד הגר"א בסעודת שלישית מרכזית ק"ק רמת בית שמש א')

הרב אברהם ישעי'ה דנציגר שליט"א - נאמן ביתו של מרן המשגיח זצוק"ל

אנו לאנחה !!!

מול המכשירים הרפואיים האטומים והקרים, שהראו קו ישר ואיום, עמדו תלמידים ובני משפחה שמרגע זה כלום כבר לא יהיה ישר יותר.

מתוך הלב בקעה צעקה של כאב מר: "ברוך דיין האמת! נשבה ארון הקודש! רבינו הגדול מרן המשגיח זכר צדיק וקדוש לברכה"

הלב שותת דמע, הבשר נעשה חידודין חידודין - כמה אנחנו רגילים לומר "מרן המשגיח שליט"א", ופתאום התואר הזה, הסיפורים שמספרים על העבר במקום על ההווה.

לעולם לא אשכח את היום שבו ביקשתי לעזור למשגיח, שכל חייו עד רגעיו האחרונים ניסה לא להיעזר באף אדם, לא להטריח איש. "חשבתי עליך, שאולי תבוא", הוא אמר לי את המילים שעד לרגע זה מצלצלות באוזני, ומאז שילבתי את ידי בכף ידו וניסיתי לא לעזוב לעולם.

בחרדה ובתחינה עמדו היכלי התורה ועקבו אחר מצבו של רבינו המשגיח זצוק"ל בזמן שאראלים ומצוקים אחזו בארון הקודש, והמלחמה לא קלה הייתה.

"באותה שעה קרא הקדוש ברוך הוא לנשמה מתוך גופו, אמר לה, בתי מאה ועשרים שנה קצבתיך...עכשיו הגיע קיצך לצאת. צאי, אל תאחרי", אומר המדרש על פטירת משה רבינו, "אמרה לפניו: ריבוננו של עולם, יודעת אני שאתה אלוקי הרוחות, נפש החיים והמתים מסורים בידך, ואתה בראתי ואתה יצרתני, ועכשיו – יש גוף מהור בעולם יותר מגופו של משה שלא נראה בו רוח סרוחת מעולם? לכן אני אוהבת אותו ואינו רוצה לצאת ממנו".

הנשמה שנחצבה מכיסא הכבוד כאילו ביקשה לחישאר עוד קצת כגופו מהור של מרן המשגיח, להיות רוח החיים של האדם השלם הזה, אבל הבורא יתברך ביקש אותו לעצמו.

"אמר לה הקדוש ברוך הוא: נשמה, צאי, אל תאחרי, ואני מעלה אותך לשמי השמיים העליונים ואני מושיבך תחת כיסא הכבוד..."

התייתמנו.

ביום המר והנמהר, אחרי שכולם יצאו מן החדר, נותר שם רק מרן המשגיח זצוק"ל, בשלווה מוחלטת, כאילו אושר עילאי מכסה את פניו.

מרגליה בפומיה תדיר לומר שאנו תושבי העולם העליון שרק באים לפה לתקופת קצרה, ונדמה היה שהוא כבר חזין את עצמו היטב היטב לעשות את הדרך חזרה, אל המקום ממנו חוצבה נשמתו, אותה החזיר כל כך נקיה וטהורה כמו שקיבלה. "המתחמקים אתם מלדבר על יום אחרון", אמר פעם בעת שדיברנו על הנושא בחשש מה, "רק שומע אינו מבין שזה מגיע בסוף ואינו מתכונן".

מול פני המלאך האלוקים שזכה להגיע לבוראו, הנפש מתרסקת.

"בכו לאבלים ולא לאבידה, כי היא למנוחה – ואנו, לאנחה..."

@@@

אנחה - על שריד לדור דעה שהתהלך בינינו, עם כל אחד ואחד מאיתנו ולא נזכה עוד.

אנחה - על שנחסרנו תורה, חסד ואמת נטולי כל פניות. רצון ד' מזוקק בלי שום חשבון אחר, בלי אף רצון אישי. התבטלות מוחלטת מול רצון הבורא יתברך.

עד היום יכולנו להביט בו במרן המשנית ולחשוב מה ד' אלוקינו שואל מעמנו, הוא היה המכוון, הרועה, המורה – ועתה?

אנחה – על הסתלקותו של אבא, סבא קדישא שכל כולו עבודת ד', שמוכן היה לילך לכל מקום שבו ישמע מי שמביא נלו תועלת ולא משנה עד כמה זה רחוק, או בן כמה מוסר השיחה.

אנחה – על כך שאין עוד מי שיחבק אותנו באהבה אמיתית ויפתח בפנינו את הדלת לעולם המוסר.

אנחה – על ריקנות ושיממון הלב שביקש לשנות בצמא את הדרך כיצד להשליט את השכל על הרגש והדימוין. על סערות נפשנו התוחה שלא נדע להשקט בלעדיו.

אנחה – על רשת הכוללים ימניני ארץ, שהותיר בלא להיות שם כל רגע ורגע, להחזיק, לבנות, להעצים.

אנחה, בלתי פוסקת, רוויית דמע, על היום הזה הבלתי נתפס, ואנו עודנו איננו מבינים או מעבלים, אין לנו יותר את מרן המשנית איתנו!

אנחה – על נהר דברי המוסר, החיזוק וההתעוררות שהיה שוצף ונובע מליבו מדי שבוע, ועתה פסק מלזרום ואין לנו אלא דבריו הם זכרוננו...

@@@

עוד שומעות האוזניים הדואבות את אשר אמר בשיחתו האחרונה לפני שלושה שבועות בהיכל הישיבה הקד' "כנסת חזקיהו" – כפר חסידים שם הרבין תורה ומוסר למעלה משישים שנות עבודת ה' והביא את דברי הספורנו על הפסוק "בנים אתם לד' אלוקיכם":

"שאין ראוי להראות תכלית הדאגה והצער על הקרוב למת כשנשאר קרוב ממנו במעלה ובתקוות טוב --

לפיכך אתם – בנים להשם, שהוא אביכם קיים לעד

אין ראוי שתדאגו ותתאבלו בתכלית על שום מת, וגם כן אין להצטער מאוד בשביל נזק המגיע למת במיתתו

--- כי עם קדוש אתה, מזומן לחיי העולם הבא אשר שעת קורת רוח אחת יפה בהם מכל חיי העולם הזה"

מבהיל.

ואז, אחרי דברי המוסר הללו, שאף בהם האיר לנו הדרך אף לימים הקשים שבו נותרנו לבדנו, לא יסף עוד.

אהה, מה יהא עלינו??

רבינו מזומן לחיי העולם הבא, ואנו, בנים לד', אך מי יתננו להבין זאת מעת אשר רוענו הרוחני עלה בסערה השמימית?

יתומים היינו ואין אב...

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

נורת עלית הר יונה בבית הכנסת המרכזי נחל יבנה 054-8454356 (טרבלסי) ישיבת שכר שכי נתינה רמת אפרים 052-7664668 ביהכ"ס מנין אברכים רח' גבע 25 054-8452828 (ויס) ישיבת עטרת מתתיהו 054-8479928 (סעידוב) נעוצים ישיבת נר זרח נשולה גבעת המורה נפת תקוה גני הדור בבתי הכנסת: אוהל אברהם מקוה בעש"ט מרכז העיר אבי עזרי ישיבת לומז'ה כפר אברהם כולל אוהל רחל 050-4187771 נרית אתא ישיבת מאקאווא 052-7626243 נרית גת בבתי הכנסת: ביהמ"ד קרעטשניץ קהילת בני תורה נרית שמונה 052-7136824 נחל יבנה 050-4101805 ישיבת מאור התלמוד כולל בר שאול לב לאחים נחלים גבעה א' 052-7606491 ישיבת כפר חסידים 053-3136168 גבעה ב' כולל נר ישראל בית יצחק 052-7183722 בביהכ"ס שבת אחים גבעה ג' 052-7171992 (פרקש) בנה ביתך בביהכ"ס היכל משה נחל אביב מלון דבורה שפירא מכולת רח' ר' ישראל סלנט תפרח 08-9924520 ישיבת תפרח-תושיה ניתן להשיג בבתי החולים: • בלינסון-שניידר • מעייני הישועה • תל השומר	סורוצקין בבתי הכנסת: אהבת תורה באר שמואל היכל שמואל סנהדריה ביהכ"ס פאג"י עזרת תורה 054-8474651 (אלקין) בית הכנסת בית ישראל קרית יובל 052-7639488 רובע היהודי ישיבת אש התורה רוממה בית כנסת חניכי הישיבות רמות א' 054-8408719 (גולדשטוף) בבתי הכנסת: משכן שרגא שערי תבונה רמות ג' בבתי הכנסת: חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג) מרום הרים רמות פולין ביהכ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורוני) רמת שלמה בבתי הכנסת: המרכזי חזון אי"ש שערי חסד 054-8498969 (קירט) רוממה ישיבת רנה של תורה מודיעין עילית בכוללים: עטרת שלמה, ישיבת באוהליך, הר"ן כתר תורה הרב אברמוב פוניבז' בית אבא מגדל עוז חפציבה 052-7143196 (דרמר) ישיבת כנסת יצחק בביהכ"ס המרכזי נאות הפסגה 052-7608620 קרית ספר בית הכנסת קהילת משך 053-3127555 בביהכ"ס קהילת קצוה"ח ברכפלד ישיבת מיר בביהכ"ס קהילת ר' עקיבא בבתי הכנסת אוהל תורה חניכי הישיבות רשב"י גרין פארק ביהכ"ס בני הישיבות גבעה הדרומית בביהכ"ס זכרון משה מגדל העמק 050-4180407 מצפה רמון אצל ידידינו ר' איכנסי בוגוסלבסקי הי"ו	זכרון יעקב בבתי הכנסת: חזון איש מסילת ישראל חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינויער) ישיבת נחלת הלויים בביהכ"ס מקלט רח' פרל פינת מנדלה הדר ישיבת תפארת ישראל 04-8699455 (חסידי) בביהכ"ס צא"י טבעון בביהכ"ס קדושי השואה כולל איילת השחר טלז סטון 02-5335545 (כל בו אלן) יסודות ביהכ"ס המרכזי ירוחם ביהכ"ס המרכזי 052-7627788 (מיכאל) ירושלים בית וגן 02-6449498 (שעיו) הפיסגה 46 בבתי הכנסת: אמשינוב מנין אברכים בית ישראל ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) בר אילן/נוה צבי 054-8474651 גאולה 053-3172626 (אלה) חנות גל פז (מלכי ישראל) גבעת שאול זופניק בביהכ"ס אוהל יונתן בכולל ישיבת באוהליך גוש 80 ביהכ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א ביהכ"ס חזון נחום 052-7653820 הר נוף בבתי הכנסת: אמרי שפר קהילת בני תורה חניכי הישיבות-רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרוס) מאה שערים ביהכ"ס תפארת בחורים (הישן) מטרסדורף ישיבת בית שמואל בביהכ"ס היכל שמואל נוה יעקב 052-7677676 (לוי) בבתי הכנסת: בני הישיבות חניכי הישיבות מרכז מגן אברהם תורה ותפילה	אוהל תמר אשכנז רח' יעל בית אהרון רח' רדק בית אריה רח' גרוסברד פינת בעל התניא בית הכנסת הגדול דברי שיר היכל צבי רח' סירקין הליגמן הליכות חיים המרכזי - רמת אלחנן חניכי הישיבות רח' רמב"ם יד אהרון לדרמן משכנות יעקב נאות יוסף שבת אחים שיח תפילה רח' קה"י שם אבותי תפארת נחמן בכוללים: בית הלל ברסלב חזון איש ישיבת באוהליך רח' סורוצקין נחלת משה עטרת שלמה (צעירים) פוניבז' (אוהל קדושים) רשב"י אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה סלבודקא פונוביז' קהילות יעקב קרית מלך שערי תורה תפארת ציון מרכז חנות גל פז-ר"ע 88 חנות שאבעס חזו"א 49 פרדס כץ 052-7168580 (אבוחצירא 30) במקוה בבתי הכנסת: מנין אברכים (אבוחצירא 9) קרית הרצוג בבתי הכנסת: חניכי הישיבות כרם ישראל מנין אברכים צא"י נחלת סירוקה זיו יהודה שכון ה' ביהכ"ס המרכזי בני ים 052-7119064 כולל בית יעקב כולל היכל התורה בביהכ"ס היכל הקודש הרצליה שכונת נווה עמל בבית הכנסת חפץ חיים רח' כצלסון חדרה בביהכ"ס יד זאב	אופקים 052-7635246 (סמיד) בבתי הכנסת: קיווי שיווי נחלת שמשון אצל הבחור חיים טיטלבוים אור עקיבא בביהכ"ס עץ חיים אלעד 054-8415551 (הופנר) אצל הנציגים בישיבות: בני ראובן כנסת יחזקאל תורה בתפארתה תורת חסד בבתי הכנסת: דרך החיים מאור שרגא אחיעזר אשדוד רובע ג' - קרית חרדים 054-8454846 (וינגרטן) רובע ז' 052-7668323 (מונק) רובע ט' 077-7656779 (בלומנטל) אשקלון 050-4181543 (לוי) אור שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קרית 02-9910398 (פינקלשטיין) בביהכ"ס שערי תורה ישיבת אור לישירים רמה ג' ביהכ"ס אהבת תורה 02-9920797 יפה נוף 054-8488951 (וקסלר) רמה א' בבתי הכנסת: כולל עטרת שלמה ביהכ"ס לב אליהו ביתר גבעה A בביהכ"ס אשכנז זכור לאברהם קרלין גבעה B בבתי הכנסת: בני הישיבות בני תורה קהל חסידים ורכי תורה מנין אברכים בית דגן אצל ידידינו ר' יוסף מוצרי הי"ו בית חלקיה 050-4156578 (מן) ישיבת שערי שמועות בני ברק שכון ג'/יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטוף) בבתי הכנסת: אוהל משה ורחל-רח' פרל
---	---	---	--	--

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

